

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת מקץ - חנוכה | גיליון 246 | טבת תשפ"ג

עומק הפשט

דיוני הלכה אקטואליים
סימון היכר בסופגניות

בירור הלכה

בירורי הלכה אקטואליים מתוך הסוגיות
והפוסקים

ילדים המדליקים בנרות

שאינם דולקים תמיד חצי שעה

גיליון חדש

וכל מאמינים

מבית 'בני אמונים'

גיליון מרתק בעניני תפילה ועניית אמן

פרפראות לחנוכה

הרה"ג מיכאל סורוצקין שליט"א

מאמר לחנוכה

הרה"ג בצלאל טרוביץ שליט"א

תגלית מרעושה: נס חנוכה קרה גם בלי
תשובה...

אבני חן

ביאורים והערות בפרשת השבוע

השייכות בין פרשת מקץ לימי החנוכה

שדי חמד

קווים לדמותו וחיבוריו העצומים
של הגאון המובהק
שמו נודע בכל הארץ

הגאון רבי חיים הזקיהו מדיני זצלה"ה

מחבר הספר הענקי "שדי חמד"

רבה של קרסובאזר בקרים

ולאחר מכן רבה של חברון עיה"ק

נלב"ע כ"ד כסליו תרס"ה

ממגד גרש ירחים

פנינים משלחנו של רבינו הגדול
מרן רשכבה"ג הגרי"ג אדלשטיין שליט"א
מסירות נפש על גזירות היוונים

שיח אמונה

משולחנו של מרן רשכבה"ג
רבי חיים קניבסקי זצוק"ל

חשבת דרכי

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצוק"ל
מלחמת בית חשמונאי החזירה את המלכות
לישראל

שיעור חומש

הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א
נרות החנוכה - להראות הנס

מתורת סלבודקה

משיחות הגאון רבי משה טיקוצ'ינסקי זצוק"ל
ההלל בחנוכה

מישא ומתן

הגאון רבי חיים קאהן שליט"א
פסקי דינים ונידונים שונים בעניני חו"מ

פניני הלכה

מראשי החבורות בישיבת מיר
ענייני חנוכה

שיעורי בינה • מגיד דבריו ליעקב • נחל אליהו • עטרת המועדים • יעלת חן • לדעת • עינוני גל • מחשבה קצרה על הדף • מענה יחזקאל • אמונה בין
בתרי הפרשה • אז נדברו • תוספת שבת • מים זכים • אבני חן • הפרשה המחכימה • בנתיבות העיון • עם הספר

לעילוי נשמת הר"ר שלמה (רוברט) ב"ר צבי הערש קנול ז"ל י"ב כסלו תש"ה

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת מקץ

ר"ת	יציאה	כניסה	
ירושלים	17:21	16:06	17:58
בני ברק	17:22	16:19	17:59
חיפה	17:20	16:09	17:58
מודיעין עילית	17:21	16:14	17:59
בית שמש	17:22	16:05	17:59

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

כ"ט בכסלו תשפ"ג

תוספת שבת	פלג המנחה
3:55	ירושלים 3:39
4:09	בני ברק 3:39
3:54	בית שמש 3:38
4:04	מודיעין עילית 3:38
4:02	אלעד 3:40
4:20	אשדוד 3:38
3:56	ביד 3:40
4:11	קרית גת 3:39
4:01	אחיכנד 3:35
3:56	טבריה 3:37
4:00	חיפה

אם ברצונכם להיות שותפים עם
מזהירי השבת ניתן להירשם:
0722-722-730 (תקן שודרג)

אהה שבת באה - אהה שבת

רבי מאיר ליברמן, משרידי תלמידי ראדין, סיפר כי באחד מימי שישי, לאחר חצות היום, הוא נכנס לביתו של החפץ חיים זצ"ל לשאול בעצתו. החפץ חיים עמד אז בקרן זוית בחדר ולא הבחין בכניסתו. רבי מאיר תיאר כי בשעה זו כבר סיים החפץ חיים את כל הכנותיו לקראת שבת מלכתא, ותואר פניו האיר באור יקרות... ואז שמע הוא את רבו הקדוש מלחש ואומר: "אהה, שבת באה, אהה שבת... אהה שבת..." כולו נהנה הנאה עצומה שהנה-הנה שבת קודש מתקרבת ובאה.

("מאיר עיני ישראל" ח"ב, כרך ב, עמ' 554-555)

קיבלתי טלפון מהסניף של בחי, שמצבה הרוחני נגשה ירוק. הבטחתי שיותר לא אצפה חלואות עשר רקות קודם הזמן הנהוג בסנירנו, וכ"ה מצבה התפר פלאים [ר' ד. י. מוקססן, ירושלים]

'דודשי ה' המאחרים לצאת מן השבת וממהרים לבוא, כלומר, אלו המוסיפים מחול על הקודש, מראים בכך כי הם 'שומחים לשמרו' [נפש יהונתן, פר' עקב].

ניתן להעביר תרומות וכן לשלם עבור קניית גיליונות בעמדות "נדירים פלוס" או "קהילות" בחיפוש קופת "אוסף גיליונות"

וכן בהעברה בנקאית לחשבון "הילכתא ע"ר"
בנק מרכנתיל (17) סניף 734 מספר חשבון 85778
ניתן לקבל קבלה מוכרת במס לפי סעיף 46
על כל תרומה לאוסף גיליונות
(למעט תשלום על פרסום או קניית גיליונות)

תרומה טלפונית בנדירים פלוס: 03-7630543 מס' 1335
תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת 'אוסף גיליונות' ושאר גיליונות במייל יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של 'אוסף' ולפעול לפי ההנחיות

מערכת 'אוסף גיליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

- הרב צבי קנול שליט"א
- הרב חיים וכסלר שליט"א
- הרב משה הכהן שליט"א
- הרב יוסף בן יהודה שליט"א
- הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א
- הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א
- הרב בנימין יודלביץ שליט"א
- הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'
הוצאה לאור

אוסף גיליונות מופיע בסיוע
הילכתא- לדעת לחיות כהלכה

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פניני הלכה | 49

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

מתורת סלבודקא | 56

מדברי תורת מרן המשגיח דסלבודקא
הגאון הצדיק רבי **משה טיקוצ'נינסקי** זצוק"ל

מחשבה קצרה על הדף | 57

תפיסות עומק על סדר הדף היומי
הרה"ג **יחזקאל הרשמן** שליט"א

מענה יחזקאל | 60

הרה"ג **יחזקאל הרשמן** שליט"א

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 63

תובנותיו של הרה"ג **מרדכי דוד נויגרשל** שליט"א

אז נדברו | 65

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 69

מעלת השבת וקדושתה

בירור הלכה | 71

בירורי הלכה אקטואליים מתוך הסוגיות והפוסקים

וכל מאמינים | 75

גליון שבועי מבית 'בני אמונים'

מאמר לחנוכה | 79

הרה"ג **בצלאל טרוביץ** שליט"א

מים זכים | 81

משא ומתן ופילפול בנידונים ערבים ונחמדים

אבני חן | 83

ביאורים והערות בפרשת השבוע

הפרשה המחכימה | 85

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

פרפראות לחנוכה | 87

מאת הגאון רבי **מיכאל סורוצקין** שליט"א

בנתיבות העיון | 91

ביאורים והערות מהרה"ג ר' **אהרון שורצר** שליט"א

השדי חמד | 93

קווים לדמותו וחיבוריו העצומים
של הגאון המובהק
שמו נודע בכל הארץ

הגאון רבי **חיים חזקיהו מדיני** זצלה"ה

מחבר הספר הענקי "שדי חמד"
רבה של קרסובאזר בקרים
ולאחר מכן רבה של חברון עיה"ק
נלב"ע כ"ד כסליו תרס"ה

עם הספר | 97

פרסומים, מודעות וכתבות שונות מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

ממגד גרש ירחים | 7

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן רשכבה"ג הרה"ג **אדלשטיין** שליט"א

שיח אמונה | 9

משולחנו של מרן רשכבה"ג
רבי **חיים קניבסקי** זצוק"ל

חשבתי דרכי | 19

נקודות אור במשנתו של
הגאון הגדול רבי **משה שפירא** זצ"ל

שיעור חומש | 21

מאת הגאון הגדול רבי **חיים פיינשטיין** שליט"א
ראש ישיבת "עטרת שלמה"

שיעורי בינה | 23

שיעורים ע"ס המצוות

מאת הגאון הגדול רבי **ישראל בונם שרייבר** שליט"א

מגיד דבריו ליעקב | 25

"מאת הגאון רבי **יעקב חיים סופר** שליט"א
ראש ישיבת כף החיים"

נחל אליהו | 27

משיעורי הגאון רבי **אליהו דיסקין** שליט"א
על פרשת השבוע ועניני דיומא

עטרת המועדים | 31

שיעורי הגאון רבי **עקיבא מדלוב** שליט"א
שיעורי פסיק רישא

משא ומתן | 33

הגאון רבי **חיים קאהן** שליט"א
פסקי דינים ונידונים שונים בעניני חו"מ

יעלת חן | 35

דברי חיזוק מהגה"צ רבי **יצחק שמואל גמזו** שליט"א
אב"ד חיפה

לדעת | 37

מבחן בדף היומי

לדעת | 38

מבחנים במשנה ברורה

לדעת | 39

מבחן בחפץ חיים

עינינו גל | 41

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפשט | 45

דיוני הלכה אקטואליים

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות" בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

בית הכנסת "אהבת תורה" קרית צאנז
בית הכנסת "שארית יוסף" סורוצקין
"גל פז" רח' מלכי ישראל

מודיעין עילית

ישיבת "מיר"
כולל "עשרת שלמה"
כולל "יששכר באהלך"
כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)
כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
בית הכנסת "בית תפילה"
בית הכנסת "אילת השחר"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י
בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא
בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"
בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר
בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר
בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק
בית הכנסת "חזון דוד"
בית הכנסת "משובב נתיבות"
בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה
בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי

נתיבות

בית המדרש "משכן התורה"
בית הכנסת "בית יצחק"

פתח תקוה

ישיבת "לומזא"
בית הכנסת "אבי עזרי"
בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר

ראשון לציון

ישיבת "עשרת שלמה" שדה חמד

רחובות

בית הכנסת "כולל בר שאול"

רכסים

ישיבת כנסת חזקיהו גבע א
ביהכ"נ בית יצחק גבעה ב
ביהכ"נ אהל מלכה גבעה ג'

תל אביב

מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'
רחוב רבי ישראל מסלנט 15 (מכולת רחל)

תל ציון

בית כנסת החסידי

תפרח

ישיבת "תפרח"
בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"

בית הכנסת "בני הישיבות"

זכרון יעקב

בית הכנסת "מסילת ישרים"

טלזסטון

בית הכנסת "קהילת בני תורה"

יסודות

בית הכנסת המרכזי

ירושלים

ישיבת "מיר"
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי
ישיבת "יד אהרן"
ישיבת "אהבת שלום"
ישיבת "תורה אור"
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'
ישיבת "בית שמואל"
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן
בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה
בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין
בית הכנסת "חניכי ישיבות" זכרון יעקב
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג'
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'
בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד'
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ
בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול
בית הכנסת "משכן אסתר" סנהדריה
בית הכנסת "פאג"י אשכנז" סנהדריה
בית הכנסת "אוהל לאה" שיכון אוריאל
בית הכנסת "בנות עזרת ציון" פאג"י
בית הכנסת "מאור חיים" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "עזרת תורה" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "כנסת יהודה" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "המרכזי" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "ברסלב" גוש 80
בית הכנסת "אוהל משה" גוש 80
בית הכנסת "בית ישראל" עזרת תורה

אלעד

בית הכנסת "מאור שרגא"
כולל "ישיבת הר"ן"
ישיבת "תורה בתפארתה"

אופקים

בית הכנסת "שיוי"י"

בית שמש

ישיבת "אור לישרים"
בית הכנסת "היכל אברהם" קריה
בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'
בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'
בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'
בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'
בית הכנסת "הכולל"

ביתר עילית

בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A
בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A
בית הכנסת "בני הישיבות" גבעה B

בני ברק

כולל "פוניבז"
כולל "חזון אי"ש"
כולל "בית הלל"
כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
ישיבת "אורחות תורה"
ישיבת "בית מדרש עליון"
ישיבת "תפארת ציון"
ישיבת "סלבודקא"
ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה
בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "דרכי איש"
בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88
רחוב סוקולוב 46 (מינימרקט ברכת השם)

בת ים

רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך)

גבעת זאב החדשה

בית הכנסת "בית אליהו"

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

'פיקודי ה' ישרים משמחי לב' – אימתי הן
ישרים כשיוצאין מפי יצר

(מדברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל בלוקט
תהלים)

פרשת מקץ - חנוכה שנת תשפ"ג לפ"ק (שנה ד') * גליון 122 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

מסירות נפש על גזירות היוונים

בתפילת על הניסים אנו אומרים "כשעמדה מלכות יוון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", היינו שגזרו גזירות על תורה, ולא רק ביקשו שלא ילמדו תורה, אלא רצו להשיח לגמרי את התורה, ובמגילת אנטיוכוס מובא שגזרו גם לבטל שבת ראש חודש ומילה, וכונתם בזה היתה לבטל את האמונה ולכפור בהשגחה, שכל עובדי עבודה זרה יש להם איזה אמונה, ומאמינים שיש משהו למעלה מן הטבע, אבל תרבות היוונים הייתה כפירה גמורה בהשגחה, שאין דין ואין דין.

ואמנם, רבים מסרו את נפשם על קיום התורה והמצוות, כמו שכתוב במדרש (ויקרא רבה לב, א) מה לך יוצא ליסקל על שמלתי את בני, מה לך יוצא לישרף על ששמרתי את השבת וכו', ועוד מציינו במדרש (מכילתא יתרו ו') מה לך יוצא לישרף על שקראתי בתורה, והיינו שמסרו נפשם גם על מצוות עשה, שלא לבטלם בשב ואל תעשה, מפני שהיתה שעת הגזירה, וע"כ זכו לנס שנמסרו גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים.

וצריך ביאור, שהרי אפילו בשעת השמד שחייבים למסור נפש על כל התורה, היינו רק על מצוות לא תעשה, שעוברים עליהן בדיים, בקום ועשה, אבל מצוות עשה, שביטולן הוא בשב ואל תעשה, אין בהן דין ייחודי ואל יעבור אפילו בשעת השמד כמו שכתבו הרמב"ן והרשב"א והר"ן (שבת מ"ט), והרי גזירות היוונים היו על מצוות עשה, שלא לעסוק בתורה ולא למול ולא לשמור שבת, וזהו שב ואל תעשה, שאין בזה דין ייחודי ואל יעבור, וממילא הרי זה פיקוח נפש, ואסור למסור נפש על זה, כמו שכתב הרמב"ם (הלכות יסודי התורה ה, ד) 'כל מי שנאמר בו יעבור ואל ייחגור ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו', וכיצד היה מותר למסור נפש על זה.

ויש עוד קושיות כאלה, כגון מה שמצינו ברבי עקיבא (ברכות סא, ב) שהקהיל קהילות ברבים ללמד תורה, ומסר נפשו על סעק התורה ועל הרבצת תורה, וכן רבי חנינא בן תרדיון (ע"ז יז, ב) שמסר נפשו על לימוד התורה, והרי זה גם כן מצוות עשה, שביטולה הוא בשב ואל תעשה, ואין בה דין ייחודי ואל יעבור, וכיצד היה מותר להם למסור נפש על זה.

והביאור בזה, לפי מה שכתב הכס"מ (שם) בשם הנימוקי יוסף (סנהדרין ע"ב), "אם הוא אדם גדול וחסידי ירא שמים ורואה שהדור פרוץ בכך, רשאי לקדש השם ולמסור עצמו אפילו על מצוה קלה כדי שיראו העם וילמדו ליראה את השם ולאזהבו בכל לבם", והיינו שבשעת הגזירה, אם זה צורך השעה וצורך חיזוק הדת, אזי יש מצוה ומותר למסור נפש אפילו על שב ואל תעשה, והוא היתר מיוחד לעבור על דברי תורה למסור נפש אף בלא חיוב, לצורך השעה.

וכמו שמצינו אצל אליהו בהר הכרמל שהקריב שחוטיו חוץ, ואמרו על זה בגמרא (בימות צ"ב), למיגרד מילתא שאני, והיינו שהוא עשה כן מפני צורך השעה, שהיו עובדים לבעל, וכדי לנתק את העם מעבודה זרה היה צורך והיתר מיוחד לעבור על דברי תורה בהוראת שעה.

וכן אמרו שם מעשה באדם אחד שרכב על סוס בשבת בימי יוונים והביאוהו לבית דין וסקלוהו, לא מפני שראוי לכך, אלא שהשעה צריכה לכך, והיינו אף שמן הדין הוא לא היה מחויב סקילה, שהרי רכיבה על גבי בהמה בשבת היא רק איסור דרבנן, מכל מקום לצורך השעה כיון שהיתה השעה צריכה לכך נתנו לו סקילה שלא מן הדין, לפי שבית דין מכין ועונשין אף שלא מן הדין היכן שהשעה צריכה לכך לעשות סייג לתורה וכדאיתא בגמרא שם, ולצורך השעה זהו הדין. וכן נפסק בשו"ע (ח"מ סי' ב') שגם בזמן הזה קיימת הלכה זו שבת דין מכין ועונשין אף שלא מן הדין מפני צורך השעה.

ביאורים בנוסח על הניסים

יש לדקדק בנוסח על הניסים, שבתחילה מזכירים 'כשעמדה מלכות יוון הרשעה על עמך ישראל וכו'', וכן בהמשך 'ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה וכו'', ולבסוף מזכירים 'ואחר כן באו בניך לדבי ביתך וכו'', וצ"ב שינוי הלשון מ'עמך' ל'בניך'.

והביאור בזה נראה כי 'עמך' זו היא דרגה של יראה, וכמו מלך שיש לו עם והעם יראים ומפחדים מן המלך, ואילו 'בנים' זו היא דרגה של אהבה, כמו בן שאוהב את אביו, וכלל ישראל בתחילה היו בדרגה של עם ולכן נקראו 'עמך ישראל', אבל לאחר כל הניסים והישועה הגדולה הושפעו לחיזוק האמונה, ושוב קיבלו דרגה של אהבה ה' על ידי הנס, ובוזה התעלו לדרגת 'בנים'.

*

'**וּזְדִים בִּיד עוֹסְקֵי תוֹרָתְךָ**', יש לפרש 'זדים' כמו 'כי בדבר אשר זדו עליהם' ובתרגום שם - ארי בפתגמא דחשיבו וכו', והיינו ש'זדון' עניינו מחשבות רעות, כמו 'וכי זיד איש על רעהו להורגו בערמה', וכן הוא פירוש 'זדים', שהיו חושבים מחשבות רעות, וכנגד זה 'עוסקי תורתך' הוא ההפך, שהראש מונח בתורה, עם מחשבות קדושות, ובזכות זו של 'עוסקי תורתך', שראשם מונח בתורה, זכו לנס חנוכה.

ובמק"א אמר מרן - '**וּזְדִים בִּיד עוֹסְקֵי תוֹרָתְךָ**', זהו דבר והיפוכו, כי מידות גרועות נובעות כתוצאה מחוסר תורה, כי בלי תורה אין גבול ליצר הרע, וזהו ההיפך מעוסקי תורתך.

*

[אגב ענין זה של 'זדים', בברכת ולמלשנים ביאר מרן מה שתיקנו חז"ל לדורות לומר 'וכל אויבך מהרה יכרתו והזדים מהרה תעקר וכו'', היינו משום שידעו ברוח הקודש שכן יהיה, ובכל דור יש 'אויבך', ואמנם זה יכול להיות גם גויים שהם אויבי ה', וכן 'זדים' זה גם יכול להיות גויים (כפי שמזכירים בעל הניסים על היוונים 'וּזְדִים בִּיד עוֹסְקֵי תוֹרָתְךָ'), וידעו חז"ל ברוח הקודש שכן מוכרח להיות, שבכל דור יש זדים ואויבי ה' רח"ל, ולכן קבעו לבקש על זה בנוסח התפילה].

בעקבי הצאן - מדור השקפה וחינוך לאורו של מרן שליט"א

דרכי הלימוד - חובת לימוד תורה עם 'גישמאק' (מאמר ראשון)

שהנשמה אוהבת את התורה, קדושת הנשמה אוהבת את קדושת התורה

הרי שבכלל 'לשמה' בתורה, שיהיה הלימוד מתוך התעניינות וסקרנות, ומכלל זה גם ההנאה והתענוג בדברי תורה, שתהיה התורה מושכתו להבין ולפלפל בה, ובאופן זה נעשה לימודו 'לשם התורה'.

ואמנם, אין זה רק שהקב"ה הטיל עלינו חובה ללמוד מתוך מתיקות והתעניינות, אלא באמת "כך היא המציאות, שדברי תורה מעניינים מאד."

ובאמת ידוע שיש גם הרבה רחוקים שלימוד התורה מעניין אותם, ורוצים ללמוד תורה, ולאחר שהם עוסקים בתורה קדושת התורה משפיעה עליהם, ורואים את זה בחוש, שהרבה מאלו שאינם שומרי תורה ומצוות כשעוסקים בתורה הם נהפכים לאדם אחר ונעשים שומרי תורה ומצוות, בלי שדיברו איתם שום דברי הסברה ושכנוע, עצם קדושת התורה משפיעה..."

"זכרוננו שמרן הגרא"מ שך זצ"ל ביקש פעם לראות דברי הרמב"ן שמוכאים בספר התרומות, וחיפש ספר התרומות ולא מצא, כי אוצר הספרים היה סגור, וטרח לחפש אולי בדירתו של הרב מפוניבז' יש ספר התרומות שיוכל לראות שם את דברי הרמב"ן, ואמרתי לו, הן מחר יפתחו את אוצר הספרים... נענה ואמר, הרי הרמב"ן נמצא כבר פה, וכי אחכה עד למחר...?"

זוהי התעניינות ודבוקת בתורה, והתורה מעניינת עד שאי אפשר להפסיק לחשוב בדברי תורה"

ומבאר לנו מרן שמציאות זו, של המתיקות הטבעית בתורה, היא מוכרחת מצד היקף החיוב של תלמוד תורה, וכדלהלן: "ויש לדעת מהו המקור לזה, מהיכן יודעים שיש חיוב של מתיקות בתורה, ונראה שהרי בדברי תורה נאמר (יהושע א, ח) "והגית בו יומם ולילה", ובגמרא מנחות (צטב, ב) "שאל בן דמה בן אחותו של רבי ישמעאל את רבי ישמעאל כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו ללמוד חכמת יונית, קרא עליו המקרא הזה לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה, צא ודוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת יונית" היינו שיש חיוב לעסוק בתורה כל היום וכל הלילה, ולא לבטל אף רגע מלימוד התורה.

ולכאורה זהו המקור לחיוב מתיקות התורה, שהרי מצד טבע האדם אין זה אפשרי שיעסוק כל היום בלי הפסק בדברים שאין לו בהם טעם, וכדי לקיים "והגית בו יומם ולילה" מוכרח להרגיש את המתיקות, ומטעם זה ברא הקב"ה את התורה עם מתיקות וערבות גדולה כל כך כדי שאדם יעסוק בתורה תמיד ויקיים בזה את נפשו..."

ובזה מבאר מרן את מאמר דוד המלך ע"ה "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתיו": "נשאלתי פעם מהו שכתוב (תהלים קיט, צז) "כל היום היא שיחתי", וכי שייך שתהא השיחה בדברי תורה כל היום, הרי כל אחד זקוק גם למיעוט שיחה..." (כמו שהאר"ך מרן ע"פ המקובל בשם הגר"א ז"ל).

"אכן הביאור בזה כי "שיחה" הוא דיבור קל שאין בו מאמץ, וכמו שני אנשים המשווחים בנייהם, היינו שיחה שהולכת בקלות ובצורה טבעית ולא צריך להתאמץ ולחשוב הרבה, ועל זה אמר דוד המלך "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי", היינו מי שיש לו אהבת תורה גדולה מאד - "מה אהבתי תורתך", אזי דברי התורה מושכים ומעניינים אותו והם כמו שיחה קלה עבורו... אזי התורה עצמה היא המיעוט שיחה בשבילו, וממילא שייך "כל היום היא שיחתי..."

ואמנם אל יטעה האדם לומר שאינו מחויב ללמוד כשחסרה לו ההתעניינות, ובמצב שאין לו תענוג מן הלימוד, שהרי בודאי חובת תלמוד תורה גם כשאינה נעשית בשלמות, חובה היא ומצויה יש בה, וכך מצינו כבר בדברי רש"י בפרשת קבלת התורה, כי לעולם תחילת לימודו של אדם נעשה מתוך קושי: "ועתה אם שמוע תשמעו בקולי וכו'", "ועתה - אם עתה תקבלו עליכם, יעיר לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות", והיינו שבתחילת לימוד התורה יש קושיים, אבל לאחר שמתחילים "יעיר לכם מכאן ואילך".

וכבר הארכנו במאמרים קודמים במעלת לימוד התורה דוקא מתוך קושי, אלא שעיקר צורת הלימוד צריך שתהיה באופן שיש בו התעניינות ושמיא לידי תענוג, וככל שיוסיף וירבה האדם בלימוד התורה, יתקדש בקדושתה וידבק באהבתה. לכן, הסיבה הראשונה להשיג התעניינות ומתיקות בתורה, הוא עצם הלימוד, 'ירבה בישיבה', אכן נצרכים גם תנאים לכך מצד צורת הלימוד, ועל כך במאמרים הבאים בס"ד.

הנה בבואנו לעסוק בדרכי הלימוד, ישנם כמה נושאים העומדים לפנינו, ידיעת התורה, ישירות ההבנה, שימוש חכמים ועוד, אך בהיות ובאנו לכך מתוך העיסוק בדרך האושר והסיפוק של בן תורה, על כן נעסוק תחילה בענין זה של לימוד התורה מתוך הנאה וגישמאק, ונברר מתוך המקורות את הנצרך והראוי בזה.

ובאמת שכבר הבאנו במאמר 'אשריך בעולם הזה' את דברי מרן שליט"א בעניין, ונרחיב כאן את הדברים.

תחילה מקדים מרן ומעורר, שאמנם בפשוטו היה נראה שיש מעלה ללמוד דוקא בלא הנאה אלא מתוך קושי, ושהלימוד יהיה רק 'לשם שמים': 'הרי לכאורה אדרבה היה עדיף יותר ללמוד לשם מצוה, מתוך עמל וקושי, וגם יש על זה יותר שכל וכמאמרם (אבות ה, כג) לפום צערא אגרא, ומה שאדם מבקש על מתיקות, לכאורה זה נובע מאהבת עצמו, שרוצה ליהנות מדברי תורה'.

אכן, בדברי רבותינו מצינו היפוך הדברים, ומצטט מרן מהקדמתו הידועה של האגלי טל: "כי עיקר מצות לימוד התורה היא להיות שש ושמה ומתענג בלימודו, ואז דברי תורה נבלעים בדמו, ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה".

ומביא מרן עוד כי "כבר כתב בן בחידישי רבי אברהם מן ההר (נדרים דף מ"ח) לגבי המודר הנאה מחברו שמוותר לו לישיב בסוכתו של חברו ואינו נקרא שנהנה ממנו מפני שמצוות לאו ליהנות ניתנו, ואף על פי כן אסור לו ללמוד תורה ממנו, והטעם בזה, כתב בחידישי ר"א מן ההר כי "לא שייך למימר במצות תלמוד דלא ניתן ליהנות, שעיקר מצוותו היא ההנאה והתענוג כמה שמישיג ומבין בלימודו", והיינו כ"ל שעיקר המצוה בתורה היא ללמוד מתוך מתיקות והנאה.

ומוסיף מרן ומוכיח שכך הוא, מנוסח ברכת התורה: 'ממה שמבקשים "והערב נא ה'... את דברי תורתך בפנינו וכו'" מוכח שיש חיוב של מתיקות, ועיקר מצות תלמוד תורה היא ללמוד מתוך מתיקות והנאה...'

וכן מתבאר גם מדברי הגמ' במנחות (צטב, ב): "דברי תורה לא יתו עליו חובה. ופירש המהר"ל בחידישי אגדות שם: "שאל יעשה אותם כאלו היה חובה ואם כן לא ילמד מאהבה, אבל יש ללמוד מאהבה כאלו אין עליו חובה, רק בשביל שהוא אוהב את התורה", היינו שבתורה אם לומדים מתוך "חיוב" זה לא טוב, וצריכים ללמוד מאהבה..."

ומוסיף עוד מרן כי ישנו דבר נוסף שהוא מעיקר צורת לימוד תורה, והוא שיהיה הלימוד מתוך סקרנות והתעניינות, וכמבואר כבר ברש"י עה"פ 'והיו הדברים האלה אשר אנכי מצווך היום' וכן בפרשה שניה של קר"ש 'אשר אנכי מצווה אתכם היום', "מהו היום? שדברי תורה צריכים להיות כחדש כאלו ניתנו היום, כדיוטגמא חדשה שהכל רצין לקראתה, היינו כמו חוק חדש מהמלך שכולם רוצים לדעת מהו החוק, כגון מי שהוא בעל הכנסה ויש לו נפקא מינה לענין מס הכנסה וכדומה, ואפילו מי שזה לא נוגע לו אבל זה מעניין ויש סקרנות, לדעת מה יהיה במדינה ומהו זה שפיע, וגם בעיתונים כותבים על זה כי זה מעניין, ואפילו מה שנעשה באמריקה, כשיש שם בחירות וכדומה, זה מעניין וכולם רוצים לדעת ולשמעו על זה, כי כן טבע האדם שיש בו סקרנות.

כך צריכים ללמוד תורה, עם סקרנות! מה ההלכה, מה הדין, ומה התירוץ על הקושיא הזו, שהיא קושיא כל כך חזקה, ומעניין לשמוע תירוץ עליה..."

ומשכן, אומר מרן, אחר שדוקא כך היא צורת המצוה של תלמוד תורה, הרי גם לענין 'לשמה' אין בהנאה חסרון, אלא אדרבה באופן זה הוא קיום המצוה לשמה, "וכן הביא הנפש החיים (ש"ד פ"ג) מפירוש הרא"ש בנדרים, מה נקרא תורה לשמה? שאדם לומד כדי "לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופולפל...", היינו כשרוצה להבין, ונהנה ממה שהוא מבין, ומוסיף לקח ופולפל, כל דבר שהוא עוסק יותר בהבנה ונהנה מזה, זה נקרא תורה לשמה, לשם התורה, שדברי תורה מעניינים ומושכים אותו"

וכ"ן: "תורה לשמה פירושה "לשם התורה", כגון לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופולפל", והיינו ללמוד מתוך סקרנות, שזה מעניין ורוצים לדעת מה הם דיני התורה, לדעת מה ההלכה, ולהבין מה הסברא והטעם, מה הקושיא ומה התירוץ, מפני שזה מעניין."

ובמק"א הרחיב מרן בביאור עומק הדברים: "כפי שביאר הגר"ח מוואלוז'ין בפנפ החיים (ש"ד פ"ג) שאדם שלומד מתוך אהבת תורה ומתוך שנהנה מדברי תורה - זה נקרא לשמה גמור, כי זהו החיוב, וכשנהנה מהתורה זה על מצד הנפש,

"וכשנהנה מהתורה זה בא מצד הנפש,

שהנשמה אוהבת את התורה, קדושת

הנשמה אוהבת את קדושת התורה"

ניתן לקבל את הגיליון במייל : MIMEGED111@GMAIL.COM

כמו כן לתרומות והנצחות, ולשליחת ד"ת, עובדות והנהגות ממרן שליט"א ניתן לפנות לכתובת הנ"ל.

בפצותי שיח

דבר המערכת

עומדים אנו לפני ימי החנוכה, אורות החנוכה הקטנה בה היה מעלה רבינו את הנרות בכל שנה - עדיין מרצדים בזכרוננו, לצד זאת שחג החנוכה אצל הרב זצוק"ל היו בו הנהגות יחודיות. בחג זה היה מקפיד הרב זצ"ל בכל שנה ושנה, לבקר בבית כל אחד מילדיו, לצד חוק לימודי הקבועים, בכל יום אצל ילד אחר, כשהיה מגיע יחד עם הרבנית ע"ה, מבקר ומתעניין ולעיתים אף טועם מעט, וחוזר לביתו אל חוק לימודי.

הצעירים שבנכדים היו מחכים בעיקר לנר ה' של חנוכה, 'לעולם איננו יוצא בשבת' היה חוזר רבינו ואומר, אז היתה מתקיימת חלוקת דמי חנוכה ע"י הרב, בקפידה רבה, כל ילד לפי גילו, הנכדים היו מתכנסים בצוותא, היתה זו הפעם היחידה בשנה, בה מתכנסים כל הנכדים כולם קטן כגדול לביקור מאוחד בבית סבא וסבתא, עד שנתו האחרונה המשיך הרב זצ"ל במסורת זו, כבשנים קדמוניות.

כעומדים ומתבוננים מן הצד, למדו רבים מהנהגה זו, כי גם הרב זצוק"ל, למרות סדר חובותיו המדוקדק, ועל אף שלא ייחס חשיבות מיוחדת למנהגים שנקבעו בעם ישראל ללא מקור אמיתי מחז"ל, פעם בשנה ראה צורך ועניין להיות עם נכדיו בצוותא, ולתת התייחסות לכל אחד מהם. וכל זאת בלי לפגוע בהתמדה הפילאית, בסדרי הלימוד המושרשים, ובקבלת הקהל ההמונית.

כך המנהג! השיב הרב זצוק"ל במכתבו לעלון 'שיח אמונה', כתשובה לשאלת מערכת הגליון, אם יש טעם ומקור להתאסף בחנוכה, בני המשפחה יחד או ללכת לבקר את הילדים, ותשובת הרב זצוק"ל שנכתבה בחודשיו האחרונים, נר אלוקים טרם יכבה, הרי היא כיום בבחינת 'הוא היה אומר', והיא נר לרגלינו ואור לנתיבותינו.

יהי רצון, שימי החנוכה, המאירים בגבורתם של לומדי התורה, על תרבות יון, וגזירותיהם, יאירו על כולנו משך כל השנה כולה, אכ"ר.

המערכת

תורת שיח

ליקושי בתר ליקושי מתורת הרב זצוק"ל בענייני חנוכה

ביאורי תפילה - 'על הניסים'

על הניסים ועל הפורקן וכו' ועל המלחמות. צ"ב דבשלמא על הניצחון שייך הודאה, אבל מהי ההודאה על המלחמות. ויש לבאר, דזו הודאה להשי"ת שניהל והנהיג את המלחמה כדאיאתא בע"ז ב' ב' מלחמות אני עשיתי שנאמר ה' איש מלחמה. ועו"ל דכיון שהיו כאן מעטים כנגד רבים הרי שעצם הדבר שיצאו למלחמה היה כבר נס כלשעצמו דבדרך הטבע לא היה שייך כלל שיצאו להלחם עמהם וזוהי ההודאה שהשי"ת נתן בדעתם שאעפ"כ יצאו להלחם עמהם. וכמו"כ בפורים נקהלו היהודים שהיו מעטים נגד גוים רבים ואעפ"כ איש לא עמד בפניהם כי נפל פחדם עליהם כדאיאתא במגילת אסתר.

שם. להשכיחם תורתך. במה שטימאו כל השמנים ולא יוכלו לאכלם בטהרה והם היו אוכלין חולין על טהרת הקודש ושמן זית גורם זכרון כמ"ש בהוריות י"ג ב' וזהו להשכיחם תורתך. ולהעבירם מחוקי רצונך, שיהיו מוכרחים להקריב בטומאה אם אין טהרה שטומאה דחוויה בציבור.

שם. נקמת את נקמתם. משמע דמלבד עצם הנצחון במלחמה עוד עשו נקמה מיוחדת ביונים, ויל"פ דהכונה היא להא דאיאתא בתענית י"ח ב' ניקנור אחד מאפרכי יונים היה ובכל יום היה מניף ידו על יהודה וירושלים ואומר אימתי תפול בידי וארמסנה וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום קצצו בהונות ידיו ורגליו ותלאום בשערי ירושלים ואמרו פה שהיה מדבר בגאווה וידים שהיו מניפות על ירושלים תעשה בהם נקמה, וזהו נקמת את נקמתם.

טעמא דקרא לענייני חנוכה (לפני פר' מקץ)

המשך בעמוד 4

שיחת התלמידים

עדייות מהקודש פנימה, מבאי ביתו ותלמידיו של הרב זצוק"ל

מעשי רב, שביבים, פנינים ועובדות, שנכתבו לעלון 'שיח אמונה' על ידי תלמידו המובהק של הרב זצוק"ל, הגאון רבי משה שמעון גרליץ שליט"א

שמחתו של הרב בהעלות חידו"ת ע"ג הכתב

תורתו שהנחיל לעם ישראל בקדושתו, על ידי ספריו, חיבוריו ותשובותיו, היתה נשמת אפו ורוחו של הרב הקדוש מרן זיע"א, ועד זקנה ועד שיבה כולל ימיו האחרונים שמח כמוצא שלל רב כשהעלה את חידושי תורתו ע"ג הכתב, שורות ספורות שכתב בטעמא דקרא שה"ש (ש"ל ע"י בנו הגרא"ש שליט"א) מרעידים את נימי הלב ותאי המוח, וזל"ק בפ"ב פסוק ה: **"סמכוני באשישות, מי שקשה לו ללמוד ילמד דברים קלים ואגדות חז"ל, עד שיתחזק, כמו שמצינו הרבה גדולים כשלא הרגישו טוב והיה קשה להם ללמוד, עסקו באגדות, וחיברו הרבה ספרים מועילים"** (זכיתי לדבר עמו בדברים הללו שכתב, כאשר נר אלוקים טרם יכבה).

כל אימת שעסק בכתיבת ספריו ותשובותיו, או בהגהתם ותיקונם, היה בבחינת "עוז וחדוה במקומו". שש ושמח היה על כל הערה טובה או קושיא ראויה על מה שכתב בספריו שהגיעו אל שולחנו. וכבר כתב מרן ז"ל במכתב (אגרות וכתבים ח"א, מכתב ר"ז) **"אשר על זה מתפלל כל מחבר ישיחו בי יושבי שער ומיניה ומיני תסתיים שמעתתא"**.

'מה שכתבתי בספריי מוטל עליי לברר ולענות...'

פעם אחת, כשהיה באמצע כתיבת הדרך אמונה ח"ד או ספר שקל הקודש [לא זכור לי בדיוק] אמר לי, שהוא שוקל להפסיק לענות מכתבים לכל שואל, כי זה לוקח ממנו זמן רב ואינו מספיק לכתוב את ספרו, אולם אם ישלחו לי הערות או שאלות על ספריי, על אלו אני אענה, שכן על מה שכתבתי בספריי מוטל עלי לברר ולענות להשואלים, להסביר להם מה שכתבתי.

לא היה מתקן בחפזה, אלא לאחר עיון

כן בקודש חזיתי, פעמים רבות אין ספור, למעלה

היה בבחינת "עוז וחדוה במקומו". הרב עם אחד מסמכתי התערות המשך בעמוד 2

שיחת התלמידים

'לאחר מאה ועשרים שנותי, יתחיל העולם להעריך...' והעיניים הטהורות נשטפו בדמעות

פעם אחת כשישבתי לפניו לבדי בעלית הגג, עם קומץ גדול של מכתבים והערות שקיבל על ספריו, עברתי במתינות על כל הערה, והרב זללה"ה כתב תשובות בדבר ה' זו הלכה, לשואליו בכל מקצעות התורה וחלקיה. המוח

הכביר תחוב בחופן היד השמאלית, וקודח בזכרונו את מרחבי הש"ס והפוסקים האין סופיים, ובימינו - אש דת למו - העט הנצחי דממת קודש שוררת בחדר. מפעם לפעם אני קוטע את הדממה ושואל מה לעשות עם הערה זו, ועל הערה זו מה להשיב ואיך לתקן וכיו"ב. והדממה המזכירה את דממת היקום במתן תורה על סיני ממשיכה לשלוט בעוז בחדר הקדוש. לפתע פונה אלי מרן הקדוש ז"ל, ואומר לי בהאי לישנא: "יש מכתב מהרמב"ם שכותב על האנשים שהרבו לחלוק ולהשיג בלי טעם על חיבורו משנה - תורה, שכל זה הוא רק בחיי חיות, אבל לאחר הסתלקותו מן העולם, יתחילו כולם להעריך את חשיבותו וערכו של חיבורי הגדול... כיום כל העולם כותבים ושולחים לי הערות על ספריי, ברוך השם, אך דע לך כי לאחר מאה ועשרים שנותי יתחיל העולם להעריך לנכון את הספרים" - - - והעיניים הטהורות - שנצרכו במאות אלפי דפי בבלי, ירושלמי, תוספתא, מכילתא, ספרא, ספרי, מדרשים, זוה"ק ותיקוניו, ובעשרות אלפי פרקי תנ"ך ורמב"ם וסימנים בטוש"ע - - - נשטפו בדמעות...

"מסתמא כשהייתי שקוע בהאי ענייני יצא לי שבדוקא כך צריך לכתוב". מעיין בסטמא דקראי יחד עם הגרמ"ש שליט"א

בערב שבת קודש, מיד לאחר הבדלה, במוצאי יום הכיפורים - הספרים!!!

בכלל, ספריו שחיבר היוו לגבי עולם בפני- עצמו, עולם בתוך עולם. בכל רגע נתון היו שרעפיו תפוסים היכן ניתן להוסיף והיכן יש לתקן הלשון, מה צריך להגיה, ובאיזה מקום יש לעיין את הענין מחדש. אין ספור פעמים כשבאתי לשבות בשבת בצל קדשו, הר שה"שלוש עליכם" או היה "אה! טוב שבאת, אני צריך אותך", או "רציני להראות לך משהו", סתם ולא פירש בשבת, אך רגע כמימרא לאחר בהמ"ז ב"מלווה מלכה", כבר היה תחוב בידו הדרך-אמונה או הנחל איתן וכיו"ב, והראה "כאן יש להגיה בלשון כך וכך", ו"כאן כדאי להשמיט מילה פלונית ובמקומה

לאחר מאה ועשרים שנותי, יתחיל העולם להעריך... רבינו בערוב ימיו מתקן מילה בודדת בספרו 'שונו הלכות' ה'ל סוכה

לכתוב אחרת..."

לפני שנים רבות, לביל יום הקדוש ב"לדרמן" אחרי שסיים לומר "שיר היחוד" כש"ן לפני העמוד, כבר נתיישב בחזרה על מקומו - לבוש ב"קיטל" הצחור ומראהו כמלאך אלקים - להתחיל ב"עבודת היום" שלו, בלימוד כל הרמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים, ניגשתי אליו לקבל ברכה לגמח"ט, כשהבחין בי שאלני תומ"י "וועסט זיין דא ביי הבדלה?" (האם תהיה אצלי בהבדלה?), לאחר שעניתי בחיוב, פנה לשמוע מה בפי הבנתי את הרמז. במוצאי יוה"כ פ"תיקף ומיד לאחר הבדלה, לפני שנטל ידיו לסעודה, הראה לי תיקון שיש לתקן בצה"ל בדרך אמונה, רק עתה הסכים ליטול ידיו מהספל והקערה שהגישו לו. באחת השנים כשנכנסתי אל הקודש פנימה, במעלי יומא דכיפורי - בשעה הכי לחוצה מכל מעגל השנה - שעה קלה לפני סעודה המפסקת, פנה אלי בענותותו הזכה "יש לי עבודה בשבילך, האם תסכים לכך"? לאחר שעניתי "נעשה" לפני "נשמע", שלף ארבעה עמודים גדושים שחכ"א שלח לו, מלאים מזן אל זן בהגהות ותיקונים על כל ד' חלקי דר"א, ובקשני לעבור עליהם. כפי

מארבעים ושנים שנה, כי מרן ז"ל עצמו סבר והאמין, שסייעתא דשמיא מיוחדת מלוותו בכתיבת ספריו לכוין לאמיתיה של תורה, מהאי טעמא לא היה מרן ז"ל נחפז לתקן ולהגיה בספריו הערות והשגות שקיבל, כי אם לאחר עיון מעמיק, "מסתמא כשהייתי שקוע בהאי ענייני יצא לי שבדוקא כך צריך לכתוב", הוה מרגלא בפומיה הטהור. היה מצביע להכס"מ בהלכות ציצית

פ"ד ה"ז שהביא, כי השגת הרב"ד שם נשאל הרמב"ם ע"י חכמי לונלי, והרמב"ם השיב להם, באמת טעיתי ובודאי אמת כדברכם, וצוה להם לתקן הנוסח ברמב"ם, ואילו הגר"א באו"ח סימן שא סמ"ב כתב על תשובת הרמב"ם דאדברא האמת יורה דרכו שדבריו הראשונים ברורים וקיימים ולא טעה כלל. (ומרן ז"ל הביא דברי הגר"א בסוף מסכת ציצית בארגמן סל"ו).

הסייעתא דשמיא שהיה זקוק החזו"א, לכתוב קטע אחד בספרו

כה סיפר לבנו הגר"ש שליט"א: פ"א נכנס יהודי אמיד למרן החזו"א, והפציר בו שיתן לו ברכה שיהיה לו סייעתא דשמיא בעסקי המסועפים, כי הוא נצרך להרבה סייעתא דשמיא בכל עסק ומסחר שעושה, והחזו"א בירכו, לאחר שיצא אמר מרן החזו"א: "לקטע אחד בספר חזון- איש אני זקוק לסייעתא דשמיא יותר מכל עסקי ומסחריו כולם של עשיר זה".

צריך לכוין לאמיתיה של תורה, ולא רק בשביל שדבריו יתקבלו

פעם אחת אמר לי דבר נורא ממרן החתם סופר, דאיתא בגמרא ביצה דל"ח, כי סליק רבי אבא אמר יהא רעוא דימא מלתא דתתקבל (מפרש"י, דתתקבל לחכמי המקום שלא אבוש) כי סליק משבחיה וכו' ויתבי וקאמרי אמאי ולבטיל מים ומלאה לגבי עיסה, אמר להו ר' אבא, הרי שנתערב לו וכו', מחיכו עליה, אמר להו, גוליתכו שקלי, הדר אחיכו עליה, אמר רב אושעיא, שפיר עבוד שאחיכו עליה, מאי שנא וכו', ולכאורה מדוע באמת לא נתקבלה תפילתו של רבי אבא "דאימא מילתא דתתקבל", ואמר החתם סופר, דהטעם הוא שהיה צריך לכוין ויאמר את האמת לאמיתיה של תורה, ולא לבקש, שימצאו דבריו חן בעיני חכמי המקום ויתקבלו דבריו שלא יבוש - והדברים נוראים!, נפשו יצאה בדברו, חשתי בעליל שזהו בבחינת "הוא היה אומר!"

'נישט נאר ביי דעם חתם סופר'

זכור אזכור ותהמה עלי רוחי, באחת הפעמים כשישבתי לפניו עם הרבה הערות ושאלות שקיבל על ספריו, הזכרתי לפניו הסיפור שכתוב בספר חוט המשולש (עמוד p) על מרנא החת"ס זצוק"ל: "פעם אחת וכו' נשלח אליו שאלה אחת בענין התר עיגונא דאתתא, וכבר נשאלה שאלה זו משאר גאוני המדינה וכולם הסכימו להתירה, ואחרי קרוא תשובותיהם אמר ברוח קדשו, עפ"י הדין אין לי להשיב ולפרוץ דבריהם בהתירא דהאי אתתא, אכן ליבי אומר לי שבעל אשה זו חי, והאשה חששה לדבריו הקדושים ודברים שבלב היו דברים, ובזמן לא כביר בא בעל האשה חזרה למקומו, ולא יאונה לצדיק כל און וכו' והיה לפלא".

ועל אתר אמר לי רבינו הקדוש "נישט נאר ביי דעם חתם סופר, ביי אלע גדולי הדורות איז אזוי" (לא רק אצל החת"ס, אצל כל גדולי הדורות זה כך), חרדה אפפה אותי עד חדלון.

הנראה שזו היתה חלק מעבודת יוהכ"פ למען יעניק לעם ישראל תורת - חיים - מסולתה, בשבעים נפה (אגב, כשהבאתי לפניו את הדפים עם תשובות על ההערות, בחוה"מ סוכות, בברית מילה שהתקיים לבנו של הרב אריה שליט"א בהגרא"ש שליט"א ב"קרוואן" אצל מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, נשתפר על גילי פניו הטוהרים נהר של שמחה היוצא מעדן).

"זכויות יוצרים", "כל הזכויות שמורות" אינם קיימים

"להגדיל תורה ולהאדירה, מיני ומנייהו יתרווח שמעתתא" - היתה שירת חייו, מבשרי אחזה, כל מי שפנה אליו שרוצה לההדיר את אחד מספריו, נתן לו רשות והורמנא, לא פעם אחת עמדתי על ימינו לשטנו, שלא יתן להם רשות באשר זה ימעט את הקונים של ספריו, אך לא הועיל לי, נפשו באחת ומי ישיבנה, "הן זוהי הרבצת תורה, אדרבא יגדיל תורה ויאדיר" היה אומר. המושגים "זכויות יוצרים", "כל הזכויות שמורות" לא היו קיימים לגביו.

יש לי עבודה בשבילך, האם תסכים לכך? רבינו בשמחת משפחתו של הגרמ"ש שליט"א, כאת הכרת הטוב, יחד עם אביו הגרמ"מ גרליץ זצוק"ל.

לחכ"א שהדפיס "מסכת שביעית השלם" נתן הורמנא להדפיס בספרו את כל שלשת יצירותיו הכבירות על שביעית - דרך אמונה הלכות שמו"י, שערי אמונה עמ"ס

שביעית, ביאור ירושלמי שביעית. לאחר נתן רשות לנקד את ה"שונה הלכות" ולהדפיסו בשישה כרכים. להוצאה מסוימת אישר להדפיס את כל ביאוריו וחידושיו על מסכתות קטנות, מציצת עד גרים. להוצאת עוז והדר נתן רשות להדפיס כל ביאורו על "הירושלמי" בתוך מהדורת הירושלמי שהוציאו לאור. לאברך פלוני הסכים שידפיס את הקונטרס "ספר זכרון", ולהשני את "השם אורחותיו" על אורחות חיים להרא"ש, כולל הערות משלהם. שקל הקודש כולל הלכות שקלים, בספר פועל ה' מידידו מנוער ועד שיבה הג"ר דוב וויינרטוביב זצ"ל. "תשלום יפה עינים" על זרעים וטהרות במהדורות השונות של המשניות, "קרית מלך" במקורות וצינונים שברמב"ם פרנקל, כשפנו אליו ראשי המאגר "אוצר החכמה" להכניס את כל ספריו באוצר שלהם, האיץ בי שאתן להם גם את כל התיקונים, ההערות והוספות שרשם בכת"ק על גליוני ספריו "בכדי שיהא דבר שלם ומתוקן". זאת ועוד רבות ובלי שום תמורה, לית דין אלא בר - אלהין. [פעם אחת, זכורני, לא נתן רשות לאחד שבא לבקש רשות לתרגם את השונה הלכות באנגלית, וברוב מלל טרח הלה להסביר כי זה יכול להיות תועלת גדולה להרבה מיהודי ארה"ב, אך מרן סירב בכל תוקף, באשר אינו מבין שפת "גוייש", וחושש שמא לא יעתיקו את הדברים לדיוקן, ועלול לצאת מכשול בהלכה על ידי כך].

בעידנת דחזותא עם אביו של הגרמ"ש שיבלחט"א - הגרמ"מ זצוק"ל

'הא לך מאתים דולר, אבל אני קונה גם את הזכויות לעוה"ב...'

לפני למעלה משלושים וחמש שנה שח לי בנו הגרא"ש שליט"א: הנני עוסק עתה בקדשים, באסיפת ועריכת מכתבי אא"ז מרן הסטייפלר ולהו"ל ספר "קריינא דאגרתא", באחד הימים בא אלי יהודי פלוני, ואמר לי, שיש ברשותו ב' מכתבים שכתב לו מרן הסטייפלר, והוא מוכן ליתנם להדפסה, אך הם "שוה כסף" והוא רוצה תמורת כך מאתים דולר, הצעתי לו שנעלה עמו לאבא [מרן ז"ל], אבא שמע את דבריו, ואמר לו: "אני מסכים, הא לך עכשיו מאתים דולר, אבל אני קונה בזה ממך גם את הזכויות לעוה"ב של החיזוק וההתעוררות לתורה ויר"ש שינבעו ממכתבים האלו...", האישי נחרד וקפא על מקומו, אי הכי לא בעינא, ועל אתר הוציאת את ב' המכתבים שידפסו בקריינא דאגרתא, ללא שום תמורה, וכשבפיו דברי הודאה וברכה על כן שמכתבים אלו יקבעו לדורות בספר קריינא דאגרתא, עזב את הבית.

גופן, עימוד, וגרפיקה, לא נכנסו לתאי המוח...

המעלה העליונה "שיהא המוח שליט על הלב", שהוזכר ב"תניא", קיבל אצלו

'ספר שאני חוברתי ועמלתי עליו זה החשיבות הכי גדולה...'

בחגיגת הבר מצווה של מי שנהיה לימים חתנו הגדול - הגאון רבי שרגא שליט"א - נטל עמו הרב ז"ל את ספרו "מסכת ציצית - תפילין" להעניק תשורה לחתן המצוות, אמר לו הרבנית ע"ה: "זוהי בר- מצווה לבן של הרב שטיינמן, אולי מן הראוי שתתן להעלם מתנה יותר גדולה, יותר מכובדת, הן בנו של הרב שטיינמן הוא". ומרן ז"ל נענה לעומתה במתק לשונו: "מהאי טעמא גופא, שזוהי שמחה של הרב שטיינמן, אני רוצה להעניק לבר-המצווה את הספר שאני חוברתי, ועמלתי עליו טובא, ספר שאני חוברתי זה החשיבות הגדולה ביותר אצלי".

ענותנותו של הרב

"מחזקא טיבותא לכל אלו שתופסים אותי בהערות נכונות על ספריי, הם מעירים על טעויותיי בהבנת הסוגיא, ומעמידים אותי על האמת..." - למעלה מארבעים שנה ועדיין לא קאימנא אדעתיה דרביה להבין במידת מה את תכונת האמת שבפשטות ובפשטות שבאמת, שהיתה בהרב.

שמחתו של הרב בצאת ספריו לאור עולם

מרן ז"ל נהג כשיצא לאור עולם ספר חדש שחיבר היה מברך שהחיינו על פרי חדש ופוטור את הוצאת הספר, גם כשהדפיס מחדש את הדרך אמונה ח"ד, ובו שילב את כל התיקונים וההערות ששלחו לו - ובפרט בהלכות שמיטה שידי הכל ממשמשין בו - בירך שהחיינו על פרי חדש. כשנכדו הרה"ג רמ"ד בן בנו הג"ר שלמה שליט"א הביא לפניו קונטרס גדול הערות ציונים ומראי מקומות על הספר טעמא דקרא מצאו דבריו חן בעיניו וקלסיה, והורה להדפיס את הקונטרס בשלמותו בסוף ספרו, שכן "מיני ומניה יתקלס עילאה וירווח שמעתתא".

לפעמים גם היה שנפשו עלתה על גדותיה "בזכות הספרים של האבא והחזו"א שנתפשטו בעולם נתפשטו גם הספרים שלי". שפתותיו היו כשושנים נוטפות מור עובר, כשהיה מספר בערגה כי האבא מרן הסטייפלער נשאל מאחר שכבר זכה לסנדקאוויות כה הרבה היכן העשירות המובטחת לסנדק ברמ"א יוד' סי' רסה סי"א, והאבא הצביע על ספריו שזכה לחבר, הנה זה העשירות שלי... והיו הדברים נשמעים-מכוונים גם כלפי עצמו.

העשירות זה הספרים

לפעמים כשהיה אומר לי את דבריו של הסטייפלער, הוסיף לספר כי פ"א נזדמנו בבר"מ מרן הגר"ז מבריסק והגאון רבי בנימין ביינוש פינקל ראש הישיבה המיראי, ומשום מה נתכבד הג"ר בייניש בסנדקאות, והיה לו מאד לא נעים שכיבדו אותו בסנדקאות בפני הרב מבריסק, לאחר הברית ניגש אל הגאב"ד דבריסק ואמר לו כמתנצל "הן אני מנהלה של ישיבת מיר רבתי, ואני זקוק לממון בלי סוף להחזקת הישיבה והרמ"א ביו"ד הלא מבטיח עשירות לסנדק אשר על כן איפוא לא יכולתי לוותר על הסנדקאות שנתכבדתי בה", אמר לו מרן הגר"ז והלא הגר"א על אתר בביאורו (סקמ"ו) כותב "ולעולם לא ראינו סנדק שמתעשר" עיי"ש נענה לו הג"ר בייניש: "בריסקער רב, עבורי

למגילה והלל, ובתפילה קיי"ל דאף אם השמיט קטעים שלמים מהשמ"ע ודאי יצא ובלבד שבכל ברכה יאמר מענייניא (עי' בה"ל סי' קי"ז ס"ד ובסי' קי"ט ס"ג).

ואף לפי הביאור הראשון בבה"ל בתכ"ב ס"ו ד"ה למפרע בדין קרא למפרע לא יצא שהוא מדין שהשמיט חלק מההלל, לכאורה י"ל דהיינו דוקא אם השמיט משפט שלם כגון שהשמיט עצביהם כסף וזהב וגו' עד לא יהגו בגרונם, אבל אם השמיט רק תיבות אזנים להם ולא ישמעו, שהשמיט פרט קטן מהשבת, מהי"ת למימר שלא יצא, אם היה דין לקרוא הלל מתוך הכתב שפיר י"ל דהחיוב על כל תיבה ותיבה כמו במגילה, אבל לכאורה אינו כן (עי' צפנת פענח מהדורת דווינסק ח"ב סי' ח) והענין בהלל הוא לתת שבה כפי שדוד המלך סידר בספר תהלים, ומה הענין לדקדק בכל תיבה ותיבה וצ"ע.

בחיידוש המ"ב בחיסור תיבה אחת בהלל לא יצא יד"ח

הנה מבואר במ"ב בהל' פסח סי' תפ"ח סק"ב דימימים שגומרין בהן את ההלל כגון חנוכה (לאפוקי ר"ח) אם חיסר תיבה אחת לא יצא יד"ח, וגם יש בזה חשש ברכה לבטלה (עי' שעה"צ שם אות ג), וע"כ צריך לזהר מאד בימים שגומרין ההלל שלא יקרא התיבות בטעות שמשנתנה הענין עי"ז, דלענין מגילה מחמירין בזה כדאי לקמן תר"צ סי"ד ע"ש במג"א וה"ה הכא עכ"ל השעה"צ, והנה לכאורה המ"ב למד דינו מהא דאמרי' ברפ"ב דמגילה דבהלל ובמגילה ובק"ש ובתפילה אם קרא למפרע לא יצא, מבואר בזה דכולן שוין, ובמגילה מבואר בר"ן דאם השמיט תיבה אחת לא יצא, וא"כ ה"ה גם בהלל כן.

ולכאורה צ"ע דהא כבר כתב הבה"ל בהל' ר"ח בסי' תכ"ב ס"ו ד"ה למפרע דההיא דקרא למפרע לא יצא, אין הכרח שזהו משום שע"י שקרא "לא לנו" קודם "בצאת ישראל" נחשב שלא קרא "לא לנו" כלל, וא"כ להפוסקים שגם בדלג פסוק אחד נמי חשיב למפרע, חזינן שאם חיסר פסוק לא יצא, דהתם י"ל דהטעם משום דכתיב ממזרח שמש עד מבואו, ילפי' מינה דבעינן ההילול כסדר דוקא, ולא שיהפוך הסדר, אבל אם ישמיט קטע שלם אין ראי' שלא יצא, ובפרט לפי מה שמצדד שם הבה"ל שכל ההלכה שהקורא למפרע לא יצא הוא רק "בהתחיל" ההלל בפרק השני ואח"כ אמר הראשון, אבל אם התחיל כראוי ואח"כ שינה הסדר אין בזה החסרון של למפרע, ובכה"ג יש רק את החסרון של השמיט תיבה שזוהו מדין הר"ן, ולכאורה זהו דוקא במגילה ומנא לן למימר דהדין הזה התחדש גם בהלל, ע"ז לא מצינו בגמ' שהשוותה דין הלל למגילה, ראייה וזכר לדבר "תפילה" דהא בגמ' במגילה שם מדמה תפילה

המשך מעמוד 1

תורת שיח

בגדר דין כנתה זקוק לה

נ' דהא דקי"ל כנתה אין זקוק לה ואפי' כבה במזיד לדעת הרבה פוסקים דוקא שלא הי' דעתו תחלה לכבות דהא הדליק במקום הרוח לא יצא וה"ה אם עמד שם אדם שבודאי יכבה וא"כ דעתו הוי כעומד שם הרוח ויכעין זה כתב הרמב"ן במלחמות ר"פ הישן גבי הסומך סוכתו בכרעי המטה דכיון דמטה עשוי לינטל הו"ל כעושה סוכתו במקום רוח מצוי' שתפילנה עי"ש, וראי' ממי"ש מילא קערה והקיפה פתילות לא כפה עליו כלי עשאה כמדורה ואפי' לא' אין עולה ולא אמרי' מיד שהדליק הראשונה יצא ואח"כ הוי ככבה.

ולפי"ז ה"ה לקולא שמדליקין ופותחין הדלת של המנורה ודעתו מיד אח"כ לסגור דיצא אע"ג דבשעת הדלקה לא הי' ראוי לדלוק חצי שעה מפני הרוח, ואפשר דמה דאי' דאם לא נתן שמן לפני הדלקה כשיעור לא מהני שיוסיף אח"כ אם הי' דעתו מתחלה להוסיף מהני לפ"ז, וכן מש"כ המ"ב בסימן תרע"א סקי"ג בשם הפר"ח שאם הדליק ואח"כ כפה לא מהני זה יתכן רק כשלא הי' דעתו לכך וצ"ע. ואפי' את"ל דאע"פ שדעתו להוסיף אח"כ לא מהני דהיינו משום שאת זאת ההוספה לא הדליק רק נתנם אח"כ לנר דולק אבל בארגז של הנרות הרי הדליקין ורק משום שעומד להיות נכבה באנו לפסול וכיון שדעתו לסגור מיד הרי מעכשיו כבר אינם עומדים להכבות ודוק ולמעשה צ"ע.

טעמא דקרא שם

בדין מי שאין לו בית

נשאלתי מחכ"א מי שאין לו בית אם חייב בנ"ח, והשבתי שפטור עפ"ד רש"י בשבת כ"ג א' שתקנו ברכת רואה לבא בספינה אלמא שפטור. ואמר לי ששאל ממ"ח שליט"א וא"ל שחייב לקנות או לשכור בית ולהדליק וכונת רש"י רק באנוס שאין יכול. ולאחר העיון נ"ל שהוא מחלוקת הראשונים שבתוס' סוכה מ"ו א' ד"ה הרואה כתבו בשאר מצות כגון אלוכל וסוכה לא תקנו לברך לרואה אלא גבי נ"ח משום חביבות הנס וגם משום שיש כמה בנ"א שאין להם בית ואין בידם לקיים המצוה וטעם

ראשון ניחא דלא תיקשי ליה מזוזה עכ"ל וכאן אין לפרש באנוס דא"כ מה קשיא לו ממזוזה הא מזוזה חובת הדר אלמא דגם נ"ח הוא רק על מי שיש לו בית, אבל הרמב"ם כתב בפ"א מברכות ה"ב ג' יש מי"ע שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה כגון תפילין וסוכה ולולב ושופר ואלו הן הנקראין חובה לפי שאדם חייב עכ"פ לעשותן ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית החייב במזוזה כדי שיעשה מזוזה אלא אם רצה לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה כו' וכן כל המצות שהן מד"ס בין מצוה שהיא חובה מדבריהם כגון מקרא מגילה והדלקת נר חנוכה בין מצוה שאינה חובה כגון עירוב ונט"י כו' הרי מנה נ"ח במצות שהן חובה ולא כמו מזוזה והוא כדעת מו"ח שליט"א.

טעמא דקרא שם

בענין פלוגתת תוס' והרמב"ם במקום הדלקת הנרות והמסתעף לשישתם בגדר דינא דמהדרין מן המהדרין

שם מצוה להניחו על פתח ביתו מבחוץ וכ' התוס' ומיירי דליכא חצר כו'. אבל הרמב"ם פ"ד מחנוכה ה"ז לא חילק בין בית הסמוך לרה"ר אי לא משמע דס"ל דלעולם מניחו על פתח ביתו ומה שהק' התוס' מחצר ויש לו ב' פתחים כ' בהג"מ דהר"מ מפרש דל"ד חצר אלא בית שיש לו ב' פתחים ומה שהק' התוס' מנר שיש לו ב' פיות צ"ל דהר"מ מפרש כמש"כ הר"ן דמיירי שב' בנ"א דרו בחדר א' והדליקו כאו"א לעצמו, ונ' דהתוס' לא רצו לפ' כן משום שכתבו בד"ה והמהדרין דמהדרין מן המהדרין לא היו מדליקין נר לכ"א מבני הבית ולכך כ' כאן משמע לשני בתים דמסתמא כולי סוגיא כמהדרין מן המהדרין אבל הרמב"ם לשיטתו ברפ"ד מחנוכה שהמהדרין מן המהדרין צריכין ג"כ להדליק נר לכ"א מבני הבית לכן מיירי ההיא דנר שיש לו ב' פיות בב' בנ"א בבית א' שמדליק כ"א לעצמו ואולי זהו מקור הרמב"ם שכיון שמפרש על פתח ביתו ממש ק"ל הא הוי לזה מימין ולזה משמאל וע"כ שכ"א מבני הבית מדליק ומסתמא מיירי במהדרין מן המהדרין.

שיח השדה שבת כ"א ב'

הוראות והנהגות מרן החזו"א זלזה"ה כפי שרשמו בכתבי הרב זצוק"ל

מלי שרי, אין כונתו דכל שכן לדבר מצוה אלא כונתו כיון דחזינן דצביעת אדם חשיבא לכן כאן בשביעית התירה תורה גם שאר צביעה אבל צביעה דמצוה יתכן דאסור מטעם הפסד ולא נכנס לשאלה הזו], ובסוף פרק קמא דבכורות מבאר דבהמת שביעית פטורה מבכורה משום שאי אפשר לשרף האמורים דכתיב לאכלה ולא לשרפה, ומה שדחה שם משום דהוי שלא כדרך הנאתו דדרך הנאתן על ידי אכילת אדם, צ"ע דהא באמורין קימינן דאסורין באכילה ודרך ההדליקן כמו שאמרו בריש במה מדליקין בחלב מבשל ושאינו מבשל ושם כ' ב' ארבע מדורות אין צריך רב של רבב פרש רש"י שמן ושעוה וכל דבר הנתן, מבאר דהיה דרך להסיק בשמן ובפרט בחלב האסור באכילה, ושמה כונתו ליותרת הכבד ושתי הכליות והאליה שמתרין באכילה עין רמב"ם פרק ז' ממאכלות אסורות הלכה ה', ונר יארצי"ט לכאורה הוי כבר חנוכה כיון שאין נהנין ממנו כמו שכתב בתורת הארץ³, אבל נר בית הכנסת כיון שנהנין לאורה מסתבר ודאי דמתור⁴.

דרך אמונה פ"ה ה"ח ביהה"ל ד"ה שמדליק וכו', מהדו' שיח אמונה'

[בספר 'הליכות שלמה' ממרן הגרש"א זצוק"ל, האריכו הרבה בביאור דעתו, להתיר להדליק בשמן הקדוש בקדושת שביעית, וכתבו להרב, שי"א שדברי החזו"א נאמרו בשמן בשנה השמינית אחרי שהגיע זמן ביעורו, ואולי כיון שזה אסור בהנאה, לכן אסור להדליק בו כיון דכיתותי מיכתת שיעורי, אבל בשמן שקדוש בקדושת שביעית לפני זמן הביעור, אולי בזה התיר החזו"א, השיב הרב בזה"ל:]

מה ששאלנו מהחזו"א להדליק בשמן שביעית אפי ה' במוצאי שביעית הרי זמן הביעור בזיתים עד העצרת כמ"ש בפסחים נ"ג א' וה"ה בשמן כמ"ש הר"מ בפיה"מ א"כ בחנוכה הוא לפני הביעור וכו'

הליכות שלמה, מועדי השנה תשרי - אדר, עמ' שס"ב, וע"ש בהל' חנוכה פרק ט"ו סעי' ז' (עמ' רפ"ז ואילך), בביאור הענין באריכות

אסר להדליק נר חנוכה בשמן של שביעית (ועי' ירו' סוף תרומות, וכ"כ רידב"ז בפה"ש פ"ה ה"ט)

קונטרס הזכרונות ממרן החזו"א, (פרק מ"ט אות כ"ד)

עין בדרך אמונה [פ"ה ה"ח] שהבאנו ממרן ועוד אחרונים שאסור להדליק נר חנוכה בשמן שביעית כיון שאין נהנין לאורה הוי הפסד. וראיתי במנחת שלמה סימן מ"ב שפקפק על זה ולעניות דעתי לא הבנתי הפקפוקים, דאף על גב דודאי מתר להדליק כדי ללמד לאורו אף על גב דמצות לאו להנות נתנו, הינו משום דההדלקה הוא לראות לאורו וזה מתר ומה נפקא מנה מה שיראה לאורו מה שירצה יראה, וכן להדליק סביב לחנותו הרבה נרות לפרסם בית מסחרו כל זה הדלקה לראות לאורו היטב ועל ידי זה מתפרסם, אבל נר חנוכה שאסור להנות לאורו אלא למצוה שהתורה אמרה להדליק, דהא קימא לן דאפלו אם הוא לבדו בין הגוים ידליק בברכה שעצם ההדלקה הוא פרסום הנס (עין שער הציון סימן תרע"ב סעיף קטן י"ז)¹ ואפלו אם כבתה מיד אין זקוק לה, אלא שצורת ההדלקה צריך להיות באופן שראוי להיות פרסום הנס ושיראו את הנרות ולא שיראו לאור הנרות וזה לא נקרא הדלקה להנאה, ומה שהביא שם מהר"ש סיריליאו בפרק ח' דשביעית שכתב אכלי אדם עושין מהם צבעים לאדם דאית בהו קדשה כגון לצבע בתי תפלין ורצועותיהן ותיקי ספר תורה ותפלין, לעניות דעתי לא כון הר"ש סיריליאו להתיר לצבע בפרות שביעית תפלין ותיקי ספר תורה, דהר"ש סיריליאו קאי שם על מה שאמרו בירושלמי אכלי בהמה מהו לעשות מהן צבעים לבהמה כמו שמתר מאכלי אדם לעשות צבעים לאדם, אמר רבי יוסי מה לאכלי אדם שעושין מהן צבעין לאדם שכן צבעי אדם יש להם קדשה אבל צבעי בהמה אין להם קדשה, ועל זה מפרש הר"ש סיריליאו משום דמצונו בצבעי אדם שיש להם קדשה כגון לצבע תפלין כו', אלמא דצבעי אדם חשיבי ואי אפשר ללמד מזה צבעי בהמה, אבל אין כונתו דבפרות שביעית מתר לצבע דברי קדשה דודאי אסור² כיון דאינו לצרך הנאתו לא הוי דומיא דלאכלה [ומה שמסים שם הלכך אפלו צביעה לשאר

1. שם כתב, שמי שירצה לנהוג כך אין מוחים בידו, אבל לכתחילה ספק ברכות להקל, ולא יברך.
2. וכן כתב הרב במכתב (קיצור דיני שביעית תשובה קפ), וראה מה שכתב בשמו בספר שיח השמיטה (פ"ד ס"ג ו-טו).
3. שם (פ"ה אות טו) התבאר, שאף על פי שמתור להנות מנר יא"צ [ראה בביה"ל (סי' תקיד ס"ד ד"ה נר)], מ"מ אין מדליקים אותו על דעת להנות ממנו.
וכן ליתן שמן של שביעית במדורות ל"ג בעומר, כתב הרב (ידון משה קובץ טו שאלה קלו) שאסור.
4. וגם בזמננו שישנו אור של תאורה, כתב הרב (מכתבים, כ"ח) שמתור, משום שעדיין עיקרו הוא כדי להאיר [ולא לכבד בלבד], שהרי על ידו ישנו ריבוי אור, ועוד (ידון משה שם שאלה קלח), שלפעמים מתקלקלת התאורה ומשתמשים לאורו.
וכן להדליקו ביום, כתב שם (שאלה קלט) שמתור, מפני שנהנין לאורו כשהמקום חשוך, וראה גם בדברינו על הדרי"א (סי' ס"ט) לענין נר של בית הכנסת, בזמננו.

תגיד ליעקב

הנהגות מרן רבנו הקהלות יעקב זלזה"ה בעניני חנוכה

בית, מ"ב) שיש לו שני פתחים מב' רוחות צריך להדליק בשתיהן מפני החשד דין זה רק בפתח כניסה ויציאה לחוץ ולא בקומת קרקע ובה פתח הפתוח למרפסת עם מעקה שגובהה י' טפחים בלי יציאה הפונה לרחוב אף שמדליקין בפתח זה מהדין כשלא מדליק במקום אחר אבל משום החשד לא ידליק בפתח זה משום שזה כמדליק בחלון והמדליק בחלון אין הדין הזה של שתי רוחות אבל אם המעקה פחות מעשרה טפחים אפשר דמקרי פתח יציאה לרחוב לחייב להדליק בפתח למרפסת גם מהצד הזה נוסף לפתח הדירה שבצד האחר. (עי' לעיל באות ד' בהדלקתו של מו"ר שהדליק בכה"א).

שליח שמדליק לענין שהחיינו

הגרמ"ק שליט"א שאל את מו"ר (שליט"א) זצוק"ל אם אחד עושה שליח להדליק עבורו בליל א' והשליח כבר ברח שהחיינו בהדלקת עצמו, אם צריך עוד פעם לברך כשמדליק עבור המשלח, וענה מו"ר מסתבר שלא. (מירי שהמשלח אינו כאן, א"ה, עי' בס' תרע"א שעת"ס ק"א ומ"ב ס"ק מ"ה).

ארחות רבינו

בענין הדלקת נ"ח ואח"כ נר שבת

כתוב בשו"ע בס' תרע"ט בערב שבת מדליקין נ"ח תחלה ואח"כ נר שבת ע"כ, שאלתי את מו"ר (שליט"א) זצוק"ל מ"ט בשו"ע בס' רס"ג מביא הרבה חולקים על הבה"ג הסובר דבהדלקת נר של שבת חל עליו שבת וכן הרמ"א שם פסק דהמנהג רק שאותה האשה המדלקת מקבלת שבת אבל שאר בני הבית מותרים במלאכה עד ברכו ושם במ"ב בשם הב"ח דבאיש המדליק ליכא מנהג, וכאן סותם השו"ע המחבר והרמ"א כבה"ג שמצריך להדליק נר חנוכה תחלה (פי' דאם ידליק נר שבת תחלה א"כ כבר קבל שבת ואסור להדליק נ"ח).

ותי' מו"ר (שליט"א) זצוק"ל דשם לענין אפשר, דמתור לעשות מלאכה, אבל כאן דמחויב להדליק ולעשות מלאכה נקט בשו"ע הדין איך לנהוג כדי לצאת ידי כל הפוסקים שלא יחלל את השבת.

בדין פתח שמדליק בו מפני החשד

תשכ"ו, אמר לי מו"ר (שליט"א) זצוק"ל הא דאיתא בשו"ע (סי' תרע"א ס"ח) חצר (וה"ה

לתשלום גמול.

צ"ב, שהרי אף על חסד שעושים עם המת מקבלים גמול כדאיתא בגמ' ברכות (דף ו' ב') אגרא דהספידיא דלוי. וכן אמרינן בגמ' מו"ק (דף כ"ה ב'), תניא היה ר"מ אומר טוב ללכת אל בית אבל וגו' והחי יתן אל לבו, דברים של מיתה דיספד יספדוניה דיקבר יקברוניה דיטען יטעוניה דיידל ידלוניה. ופרש"י דיידל ידלוניה, כלומר מגביהין בהספד למי שמגביה קולו להספד אחרים.

ולפ"ז חסד שעושה עם המתים מקבל על זה שכר, שהרי כל מה שעושה יעשו גם לו.

וכן מצינו בריש מסכת פאה אלו דברים שאדם אוכל פרותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא וכו', ואחד מהם הלזית המת. תשובה א': ממנו אין מצפה לתשלום ולגביו זה חסד של אמת.

תשובה ב': לתשלום גמול בחייו.

תשובה ג': מקבלים שכר על המצוות אבל לא נקרא שעשו לו¹³.

תשובה ד': הקב"ה משיב לו אבל המתים אינם משיבים¹⁴.

צ"ב בלשון רש"י שכתב "שאינו מצפה" לתשלום גמול. ולכאורה היה צריך לומר בפשטות שזהו חסד שאין עליו תשלום גמול, שהרי המתים לא יוכלו להשיב לו כגמולו.

תשובה: גם מתים יכולים לעשות טובה ע"י ברכות י"ח ב' אלא שאין לצפות לזה¹⁵.

פרשת וישב

וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים באה מגלעד (ל"ז כ"ה)

פרש"י, למה פרסם הכתוב את משאם להודיע מתן שכרן של צדיקים, שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע, ולזה נזדמנו בשמים שלא יזקק מריח רע.

וצ"ב, מדוע כתבה התורה שבאו מגלעד, וכי איזה נפק"מ יש בזה¹.

תשובה א': כי לא רצו למכור לסתם ישמעאלים שאולי הם גזלנים ורוצחים² רק אם באו מא"י האמינם.

תשובה ב': גלעד מא"י ובא"י אין מצוי דברים אלו רק בזכות יוסף השיגו דברים אלו³.

פרשת מקץ

וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו (מ"א מ"ג)

הנה כתב המג"א (סימן רמ"ו סק"ב) בשם הבית יוסף, שגם ביו"ט מחוייב אדם בשביטת בהמתו ויש בזה משום מחמר. וא"כ איך רכב יוסף ברה"ה⁴.

תשובה א': רכב למחר⁵.

תשובה ב': אין זה בהמתו⁶.

תשובה ג': הגוי ה' המחמר⁷.

פרשת ויגש

אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך (מ"ו ל')

צ"ב, דהא אמרינן בגמ' ברכות (דף י"ט א'), לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן⁸. וא"כ איך אמר יעקב אמותה הפעם⁹.

תשובה א': הכונה לא אמות רק פ"א¹⁰.

תשובה ב': כבר אמר לו הקב"ה והשיבותיך אל האדמה הזאת שיקבר בא"י א"כ כבר אמר לו הקב"ה שימות.

תשובה ג': הרי בלא"ה סופו למות¹¹.

תשובה ד': ידע שהגיע זמן מיתתו.

תשובה ה': יעקב אבינו לא מת (תענית ה' ב') רק נראה שמת¹².

פרשת ויחי

ועשית עמדי חסד ואמת (מ"ז כ"ט)

פרש"י, חסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת שאינו מצפה

1 עיין רמב"ן, כאשר נשאו עיניהם וראו מרחוק אנשים באים מדרך גלעד, הכירו כי ארחת ישמעאלים היא בגמלים, וידעו כי למצרים ילכו, כי מגלעד יובא הצרי והנכאת, ולמצרים היה דרכם להוליך אותו. ולכן אמר להם יהודה, הנה האנשים האלה מארץ מרחק, והולכים כי לא יודע הדבר. ובספר מלאכת הקודש כתב, לפי שגלעד הייתה מקום רוצחים כדכתיב גלעד קרית פועלי און, וקמ"ל דאף שהיו מגלעד לא הרעו ליוסף. ובשפתי צדיק כתב, דקמ"ל דאף שבאו מגלעד שהוא מקום רוצחים, אחיו לא חסו עליו ומכרוהו להם. ועיין חנוכת התורה פרשת כי תבוא.
2 צ"ב דהא גלעד מקום רוצחים, וכמבואר בהערה הקודמת, אמנם אפשר שלא נעשתה מקום רוצחים אלא א"כ. עיין רמב"ן (במדרש ל"ד) שנסתפק בזה, אי גלעד נעשתה מקום רוצחים במשך השנים, או שהיתה כך מאז הייתה לגוי.
3 וכמבואר בפרש"י, שהיה נש שישמעאלים סחבו דבר זה, לפי שאין דרכם לסחוב אלא נפט וכו'.
4 במהר"ל דיסקין תירץ עפ"י דברי הגמ' שבבת (דף ק"ג ב'), כל שבנופו חייב הטאת חברו פטור אבל אסור, כל שבחבירו פטור אבל אסור בהמה מותר לכתחילה. וכאן היה מרכבת המשנה בשני סוסים, וקו"ל באדם דשניים שעשאוה פטורים אבל אסור, וא"כ בהמה מותר לכתחילה.
5 וכמבואר בספר הישר, שמעשה המלכתי של יוסף לא היה באותו היום שפטר את החלומות, דבאותו לילה החזירוהו לבור ואז לימדו גביראל שבעים לשון ורק למחרת המליכוהו. וכע"ז כתבו במושב זקנים לעיל, גבי ויגלה, דאפשר שרק למחר גילה.
6 עיין טעמא דקרא שכתב הרב, דאין בזה משום שביטת בהמתו כיון שלא היתה בהמה שלו וגם הוא לא מוליכה, ואין בזה אלא משום אין רוכבין על גבי בהמה בשבת, ואם גוי הרכיבו יתכן שא"צ לירד ועכ"פ אינו אלא איסור דרבנן, ומשום שלום מלכות היקל.
7 וכע"ז כתב בהערה לחידושי המהר"ל דיסקין בשם תלמידו, דכיון שהיו הסוסים של פרעה שוב אינו מצווה על שביטת בהמתו, ומחמר היה הגוי עושה.
8 בעיני יעקב לברכות שם כתב, שדבר זה לא נאמר אלא רק בזמן שמידת הדין מתוחה, שאז צריך להקפיד על כך.
9 בספורנו כתב, יהי רצון שאמות בזאת התשועה ולא אוסיף עצב עמה. וכע"ז איתא בספר הישר, אמותה הפעם בטובה. ובבכור שור כתב, התיר עצמו למיתה כלומר אינו חושש אם אמות מאחר שהשלים לי הקב"ה כל תאוה לב שראיתך חי. ובמדרש הגדול איתא, ראי הייתי למות באותו הפעם אלולא שלחת לי ואמרת כי עודך חי. ועיין מהר"ל דיסקין שהקשה כן, וביאר שאמר יעקב שעד עכשיו לא היה יכול לכוון בשלימות ובכל נפשך כשקרא ק"ש, לפי שהיה לצער על שהבטיחו הקב"ה להנעמי' י"ב שבטים ועכשיו חסר. והוא שאמר ליוסף עכשיו אני יכול לכוון במסירות נפש בשלמות. אמנם עיין במדרש הגדול, תניא ארבעה צדיקים לא הזכיר הקב"ה עליהן מיתה והן הזכירו על עצמן וכו', ביעקב כתיב אמותה הפעם, השיבו הקב"ה אני לא הכתבתי עליך מיתה ואתה אמרת אמותה הפעם, תשובתך ויקרבו ימי ישראל למות. אלאמה היתה טענה על יעקב שאמר כן.
10 וכע"ז השיב הרב במכתב נוסף "לפיכך אמותה הפעם ולא פעמיים". ובמכתב נוסף "הרי כתב הפעם למעוטי". וכדפרש"י סבור הייתי למות שתי מיתות בעולם הזה ולעולם הבא שנתלקה ממני שכינה, עכשיו שעודך חי לא אמות אלא פעם אחת. ובבלי יקר כתב, דקודם יקר כתב, י"ב שבטים ועכשיו חסר. ודגשאל הרב מדוע אין באמירת "ואתה עתיד ליטלע ממני" משום פתיחת פה לשטן, והשיב 11 עיין בגמ' כתובות (דף ח' ב'), דלרבי חייב בר אבא אמר בברכת אבליים רבים שנתו רבים ישנו, ולאביי לא יאמר רבים ישנו משום דהוי כפוחת פה לשטן. ובחתי"ם שם ביאר, דפליגי בפלוגת הרמב"ם והרמב"ן, אי לעתיד לבוא יבולע המות לצנח ממש ויחיו לעד או לא, דהא איהו לא קאמר אלא רבים ישנו והיינו אחר שיארכו וירבו כחול ימים, ואין כאן פתיחת פה לשטן. אמנם אביי ס"ל דלא לימא כן, דשמא נוכח לביאת המשיח ולעולם התיקון ויבולע המות לצנח לממרי ולא יראה אנשי דורנו כלל [וכע"ז כתב בעיני יעקב לעין יעקב שם]. וכע"ז מובא בסידור תפלה למשה (ברכת אלוקי נשמה). דנשאל הרב מדוע אין באמירת "ואתה עתיד ליטלע ממני" משום פתיחת פה לשטן, והשיב הרב "כמ"ז (שבת דף ק"ב ב') שעה אחת קודם תחיית המתים הכל ימותו ויחיו מיד".
12 וכיון שאין שייכת בו מיתה, א"כ באמירת אמותה הפעם אין משום פתיחת פה לשטן.
13 וכ"כ הפנים פיות, דכל גמול היינו מאותו אדם שעשה לו הטובה והוא משיב לו, וכמו שאותו אדם שכתב מהשי"ת כמו בכל המצות, מ"מ אין זה נקרא גמול כי אם כשמקבלם מאותו אדם עצמו עיי"ש.
14 בתשובה זו השיב הרב על השאלה, מדתן אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה. ועל זה השיב שהכוונה שאין מקבל תשלום גמול מאנשים אלא רק מהקב"ה. וכע"ז השיב הרב במכתב נוסף "לתשלום גמול מאנשים".
15 עיי"ש כמה עבודות ששאלו שאלות את המתים, היכן מונחים כספיהם שהפקידו בצלם והשיבו להם.

תפילין דר"ת למרן בעל הקה"י

באחד הימים, היה זה כאשר נודע למרן הסטייפלער זצ"ל, שיש לו לרבי אריה תפילין הרב תם, היה מרן בעל הקה"י מגיע לביתו בכל יום להניח את התפילין ר"ת, עד שפעם אחת שאלו רבי אריה, אם התפילין דר"ת כה חשובים עבור הרב, מדוע הוא לא קונה לעצמו תפילין ר"ת ומטריח עצמו לבוא אליו בכל יום להניחם? והשיבו מרן הסטייפלער 'אין לי כסף לקנותם', רבי אריה לא חסך מזמנו ומיד כששמע זאת, הלך לאחיו רבי טוביה זצ"ל להתרימו ממון לרכישת תפילין דר"ת (הסטייפלער הקדיש עבורו מכתב תודה מיוחד על כך) וזירז את העוסקים במלאכת קודש זו וכעבור ג' חודשים בלבד (בזמנים ההם היה זה מהר מאוד) כבר היה למרן הסטייפלער זצ"ל תפילין דר"ת חדשים, ובמשך כל ג' חודשים אלו הגיע מרן הסטייפלער לבית הגר"א בכל יום ויום להניח את התפילין דר"ת. [א"ה. ראה תשובות הגר"ח ח"ב תשו' תתרכ"ה ואילך בענין מעשה זה], בתקופה הזו שמע על כך גם הרב, והלך גם הוא להניחם עכ"פ פעם אחת, באומרו שלפי איזה דיעות בראשונים ז"ל מי שאינו מניח תפילין דר"ת, הרי הוא בכלל קרקפתא דלא מנח תפילין.

חביבות המצוות - מצות מעקה

סיפור נוסף המעיד על חביבותו של הרב למצוות, סיפר רבי אריה בהזדמנויות שונות, להרב לא היה אפשרות לקיים מצות מעקה משום שלא היה לו גג (בשנים ההם), והוא מאוד רצה לזכות המצוה הנדירה הזו, ולכן ביקש מרבי אריה - שגג ביתו היה בנוי מרעפים - להסיר את הרעפים שהיו בגגו, ולהשאיר שם גג שיתחייב במעקה, והוא ישתתף עמו בשותפות ממונית כדי לקיים את מצות מעקה, אלא שעלות הדבר היתה בכסכום של 1,500 לירות, שהיה זה סכום מאד גדול בימים ההם, ולא היה את די הסכום ההוא, ולכן לא איסתעניא מילתא, רבי אריה הצטער על כך כל ימיו, שלא זכה לקיים רצונו של הרב, אבל מעשה זה מוכיח ולו במעט חביבותו של הרב למצוות, והקשר המיוחד והחריג עם רבי אריה.

הערכתו של הרב לרבי אריה

פעם שאל אחד מבני משפחתו של רבי אריה, את הרב אודות בחור שנאלץ לצאת לעבוד, וגם מסופק בענייני שידוכים, לאחר דין ודברים והוראות מהרב, הוסיף הרב: **'שיקה את רבי אריה שכטר לרב שידע איך להתנהג שם בכל הענין הזה וגם רבי אריה ייעץ לו בענין השידוך מתי לעשות שידוך'** ואכן הנ"ל נהיה תלמידו והיה קשור עמו, וחזר להיות אברך יקר. כאשר יצא שרבי אריה ישב שבעה על מי מבני משפחתו, היה הרב אומר: **'ר' אריה שכטר יושב שבעה צריך ללכת לנחם אותו'**, והקפיד על כך, גם בשמחותיו של משפחת רבי אריה, היה משתתף הרב ושמחה היתה ניכרת על פניו.

י"ש"כ להר"א גרנדיש שליט"א, על מסירת הדברים, התמונות באדיבות מכון 'שאג ישאג'

קשריו של רבי אריה עם הרב מצעירותו

הגאון רבי אריה שכטר זצוק"ל, נסתלק לפני שנים מספר, והיה חביב מאוד אצל הרב, כנער היה מסתופף בצילו של החזו"א, ומיני אז נרקם הקשר המיוחד עם הרב, שלא פסק עד לימו האחרון של רבי אריה. גם כאשר היה בארצות הגולה, לצורך חיזוק תלמידיו במקומות השונים, היה בקשרי מכתבים עם הרב, אותם הדפיס בספר 'תוספות הרא"ש' על מסכת סוטה, על פי עצתו של הרב, הרב עודד אותו מאוד לעסוק במסכת הזו, ולהשקיע בה ביותר, המכתבים בהם המו"מ נדפסו בספר 'אגרות וכתבים - דרך אמונה', גם את שאר ספריו שיצאו מדרשותיו, היה רגיל להביא בפני הרב.

הרב דופק לפנות בוקר עבור הנביאים

ידועה היתה חביבותו של הרב אודות ספרי הנביאים וכתובים שיהיו על קלף כדת וכדין, וכך נהג עשרות בשנים להקפיד על קריאת ההפטרה מתוך ספר כדין, בשנים קדמוניות לא היו כל ספרי הג"ך לבית הכנסת, ורצונו עז של הרב היה שיהיו כל הכ"ד ספרים, לצורך כך הוא פנה, להגר"א שכטר זצוק"ל, שהיה ידוע כפה מפיק מרגליות, וביקש ממנו לבוא לבית הכנסת, וקודם קריאת התורה לעורר את הציבור שיתרמו עבור זה, ולא היו אז הרבה מתפללים, הרב ביקש שיתרים מכל אחד, מהמתפללים 500 לירות, וסיכמו ביניהם על שבת מסויימת שהוא יעשה את זה, והנה באותה שבת בשעה ארבע לפנות בוקר, נשמעו דפיקות על דלת ביתו של הגר"א שכטר, כאשר ניגש לפתוח את הדלת, נוכח לראות שהדופק הוא לא אחר מאשר הרב זיע"א שהופיע שם יחד עם שני ילדיו הקטנים, היה זה כאשר עדיין היה גר ברחוב ירושלים, והרב היה גר ברחוב רשב"ם, והיה מרחק גדול ללכת מרחוב רשב"ם עד שם, מלבד זאת ידוע שהרב לא הכיר כלל את רחובות העיר, כנראה את הרחוב הזה הכיר, כי הרי שם היתה ישיבת תפארת ציון, הגר"א נבהל מעט ושאל ושאל את הרב, מדוע הטריח את עצמו כל כך, והרי הם סיכמו ביניהם כבר שהוא מגיע, הרב השיב, שהוא לא היה רגוע ורצה להיות בטוח שידאג להתרים שיוכלו לקנות את הנביאים, כך חזרו וצעדו לפנות בוקר יחד מרחוב ירושלים עד ביהכ"נ לדרמן שברחוב רשב"ם, הגר"א אכן התרים כל אחד מן המתפללים 500 לירות בתשלומים, והיה הצלחה גדולה למעלה מן המשוער.

בביתו של הגר"א שבירושלים, היה לו ארון קטן, וכמין פרוכת היתה מכסה את אשר בפנים, שם היה ספר משלי ושיר השירים על קלף, לשאלת בני משפחתו, מה עושים ספרים אלו אצלו, הוא השיב, שהרי הרב ביקש ממנו להתרים עבור הכ"ד ספרים לביהכ"ס, וספר משלי ושיר השירים התממהה משך זמן כתיבתם, ולאחמ"כ הביא זאת להרב, הרב שבמשך הזמן מצא כבר תורם בשביל כל הכ"ד ספרים יחד, החליט להחזיר לי זאת.

שיחת התלמידים

שאלה אחת ללא מענה

הכרת הטוב מרובה היה להרב זצוק"ל לאאמו"ר הגאון רבי יצחק מנחם מנדל זצ"ל, בעל כעת שהיה מסייע לו בהשגת ספרים שהיו נדרשים לו ללימודיו ולכתיבת חיבוריו. זכור במיוחד כשהביא לו את הספר 'החי והצומח במשנה' בעת שלמד מסכת כלאיים, ואת הספר 'בגדי כהונה' בעת ששקד על כתיבת הדרך חכמה, ועוד כהנה רבות.

בעוה"ר תמו להן למעלה מארבעים ושנים שנה בצילא דמהימונתא, בהילו נרו על ראשנו. חקירה אחרת שמנקרת במוח נותרה ללא - מענה: האם הוא רדף אחר "הזמן" לצלל עד תום כל שבריר מרגעי חייו, או ש"הזמן" רדף אחריו ולא השיגו.

ביטוי מוחשי-ממשי, הדי, אן, אי, היה קרוץ מחומר אחר בבחינת "כי לא מחשבותי מחשבותיכם". מכיון שסיים לכתוב את הספר, נטל את הכת"י ומסרו לידי הרה"ג ר' שמואל ויינטרויב שליט"א, אשר היו לבו ו"ידיו" אמונה למרן ז"ל עד בוא השמש, ועליו סמך בכל עניני העימוד והדפוס שתאה תורה מפוארה בכלי מפואר. תא בודד אחד, מכל מליארדי תאי מוחו, לא הסכים לתרום לענינים הטכניים של עיצוב הספר ויפיו, סוג עימוד כזה או אחר, גופן אותיות כאלו או אחרות וכל כיוצ"ב - דברים שנוגסים מלשד המוח של רוב המחברים, כידוע. למחרת היום שמסר את הכת"י להדפסה, כבר טבל במימי הדעת של ספרו החדש. ואם הגיע "המקליד" לשאול על פיענוח כמה תיבות, כבר היה צריך "להכנס" לסוגיא עתיקה.

'איך עשית את זה? בכישוף?'

בכלל, כל "חידושי" העולם היו רחוקים ממנו כגבוה שמים מארץ. באחת הפעמים כשישבתי עם מרן ז"ל על הגהות ותיקונים, הראה לי הערה שכתב על גליון ספריו, שצריך לתקן את לשון ההערה, הכת"י היה זעיר ביותר וביקשני לתקנו, הוצאתי מכיס מעילי "נוזל - מחיקה", ותוך כמה רגעים כתבתי לשביעות רצונו, והראיתי לו את התיקון, והוא השתומם טובא "מה עשית כאן? איך עשית את זה, בכישוף?", נסיוני להסביר ל"הראש שמגיע השמימה" שכיום יש נוזל - מחיקה וכו' וכו', עלה בתוהו.

המוח הגאוני שקלט את חשבונות קידוש החודש, לא קלט מהי מכונת צילום...

בפעמים הראשונות, לפני כמה עשורים, כל פעם שהיה נותן לי שאקח לביתי בירושלים אחד מספריו שהיו מלאים בהערות והוספות, בכדי לסדרם להדפסה, היה חוזר ואומר שאשגיח על הספר כעל בבת - עין, "בדרך אל תניח את הספר מידיך", רק לאחר כמה ימים כשהבאתי לו את הספר בחזרה, לאחר ההעתיקה והסידור, נחה רוחו. באחת הפעמים, הצעתי שאקח את הספר כאן בב"ב ברחוב סמוך ואצלם במכונת צילום את כל ההערות שכתב מרן שליט"א על הגליונות, אלא שלא למרבה - הפלא, הראש שביאר ספר "שקל הקודש" על תקופת רב אדא ושמואל, המולד האמצעי והמולד האמיתי, לא קלט "איך אפשר לעשות צילום מספר?!", שום נסיון להסביר איך, לא עלה בידו, "הנה, הבית ריק עתה מאנשים, שב כאן בניחותא, תעתיק את הכל מסודר, מה שלא תבין - שאל אותי".

בס"ד

דעת נוטה

הופיע הספר

כרך שני - בראשית

תשובות רבינו מרן הגר"ח קניבסקי זצוקללה"ה על פרשיות וירא, חיי שרה, תולדות, ויצא מחומש בראשית

נלקט מתוך עשרות אלפי תשובות שהשיב בכתב ידו ונפו על ידו בי"ג נפה

בתוספת מקורות וביאורים בעריכת תלמידי חכמים מופלגים רבני 'שיח אמונה' בראשות בנו הגרי"ש קניבסקי שליט"א

להשיג בבית מדרן זצוק"ל או בחנויות הספרים המובחרות לכמויות: מכון שיח אמונה 03-3077700

מכון להאדרת ספרי רשכבה"ג מדרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

לשובת נשמת הרב זצוק"ל, בפעילות מכון 'שיח אמונה'

מעמד רוחני נעלה בבית מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א ובהשתתפות גדולי ההוראה ורבני הערים והשכונות שליט"א, לייסוד 'שיח ההלכה' לימוד הלכות שבת

מעמד רוחני עילאי לכבודה של תורה, התקיים בימים האחרונים, בבית מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א ובהשתתפות וראשות גדולי ההוראה ורבני הערים והשכונות שליט"א, לייסוד 'שיח ההלכה' לימוד הלכות שבת מידי יום במסגרת מפעל 'שיח התורה' שהוקם על ידי מכון 'שיח אמונה', לטובת נשמת הרב זצוק"ל שהביע את רצונו עוד בטרם כבה נר האלוקים על החשיבות והתועלת שבלימוד קבוע של הלכות שבת בקביעות.

במרכז המעמד הוכרז על הקמת סדרי הלימוד החל מימי החנוכה הבעל"ט, כשעל פי החלטת גדולי ההוראה שליט"א הלימוד יתקיים בספר ה'משנה ברורה' בהספק של עמוד ליום. כאשר יוכן סדר לימוד מסודר להשלמת לימוד הלכות שבת במשך השנה הקרובה, אחר השמטת כמה מהסימנים הנוגעים פחות להלכה למעשה, ובכך יזכו לברכת השבת על ידי לימוד ושינון הלכות שבת החמורות והמצויות.

לטובת תמריץ ללומדים והמשתתפים, יפורסמו אי"ה עם פתיחת התכנית פרטי התמריצים והתגמולים, ללומדים שיעמדו במבחנים שיערכו מידי יום, בתוספת מבחנים מסכמים מעת לעת, על מנת להגדיל תורה ולהאדירה ולחזוק הלימוד בהלכות שבת.

במעמד הנעלה השתתפו ונשאו דברים, הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א חבר מועצת"א וגאב"ד רמת אלחנן, הגאון רבי שבח צבי רוזנבלט שליט"א רב העיר בני ברק, הגאון רבי יהודה סילמן שליט"א ראב"ד בד"צ בני ברק, הגאון רבי ישראל זיכרמן שליט"א רבה של שכונת ברכפלד במודיעין עילית, הגאון רבי מנחם מנדל לובין שליט"א רבה של שכונת רמת אהרון, בנו של מרן זצוק"ל הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א, חתנו של מרן זצוק"ל הגאון רבי דוד אפשטיין שליט"א, ונכדו של מרן זצוק"ל הגאון רבי גדליה הוניסברג שליט"א.

פתח את המעמד המארח מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שסיפר מעשה באביו של הגר"י זיכרמן שליט"א, שעודד בעל חנות בחיפה שלא יפתח את חנותו בשבת קודש, והמריץ אותו כי על ידי כך יזכה לקבל הלוואה מהבנק. ומשפט ההמרצה הבודד הזה גרם לאותו יהודי לסגור לצמיתות את חנותו שהייתה פתוחה בשבת ר"ל עד אז.

בהמשך הדברים סיפר מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א מעשה חיזוק שארע עם ה'חפץ חיים' בעת שביקשו ממנו ברכה, ואמר שזכות של שבת זה הדבר שמגן ביותר.

הגר"י זיכרמן שליט"א, העיד בדבריו על כאב גדול ששמע ממרן הגר"י קרליץ זצ"ל על אחד הרבנים שאמר סברא ויצא קולא בהלכות שבת, ואמר שאי אפשר להקל על ידי סברת הלב בלי ראייה ברורה.

בדבריו ברך שהלימוד הזה בבית מדרש של שיח ההלכה, וכמו ששמע מר' בצלאל זולטי, על המימרא 'בן עולם הבא' דהיינו שניכר על הלומדים שיש להם קביעות בכל יום, ואז זה 'הליכות' ולא רק 'הלכות', וזכות גדולה של בית המדרש הגדול הזה של שיח ההלכה, ומחזקים ומתפללים לסייעתא דשמיא.

לאחר מכן הוסיף הגר"י זילברשטיין שליט"א, כי מצוה על כל אדם ללמוד עם בני ביתו בכל שבת שאלות מצויות בהלכות שבת, ובכך להחזיר

בליבם את החשיבות והזהירות הנצרכת בשמירה על הלכות שבת קודש.

בסיום המעמד חתמו גדולי ההוראה שליט"א על מכתב היסוד ל'שיח ההלכה' לימוד הלכות שבת ע"י מפעל 'שיח התורה'.

במסגרת סדרי הלימוד בהלכות שבת החל מחנוכה הבעל"ט, יתקיימו מבחנים יומיים בטלמסר של 'שיח התורה' שמספרו 03-3085000, וכן בעמודות 'נדרים פלוס' בחיפוש המוסד 'שיח התורה', שם גם יפורסמו הפרטים המלאים עם הפעלת התכנית.

המהנעה והמתחדש בעניני דיומא

שמחה של מצוה לרגל הופעת הכרך השני על חומש בראשית של ספר 'דעת נוטה' מתוך רבבות תשובות הרב זצוק"ל

כהמשך לכרך הראשון על חומש בראשית שיצא לאור בחיי חיותו של הרב זצוק"ל, יצא בימים אלו בהוצאת מכון 'שיח אמונה', הכרך החדש מסידרת 'דעת נוטה' על חומש בראשית, אלפי עמודים מתשובות הרב זצוק"ל על פרשיות וירא, חיי שרה, תולדות, ויצא, עם מקורות וביאורים שנערכו על ידי רבני 'דעת נוטה' שזכו לקבל את הדרכות הרב זצוק"ל במלאכת הקודש ניתן להשיג את הספר בבית הרב זצוק"ל, בחנויות הספרים המובחרות, או בפניה למכון שיח אמונה 03-3077700.

ליזכור הרבים, ובאדיבות מכון 'שיח אמונה' **מתקיימת חלוקה מצומצמת בחינם להכיל התורה והשיבות. ניתן לפנות לבית הרב זצוק"ל.**

שדרוג ההגרות ב'שיח התורה': לאור הגידול המבורך והעלייה בלומדי מפעל 'שיח התורה', ולתועלת הלומדים שודרגו ושוכללו סדרי הזכיות בהגרות המתקיימות בין הלומדים בכל יום יום, וכפי המפורט מתוך הערכה מיוחדת ודגש על הלומדים הממשיכים לאורו ובדרכו של הרב זצוק"ל.

לומדי מסלולי 'בדרכו' ומסלולי 'ירושלמי' ישתתפו בהגלה יומית על סך 1000 ש"ח וב-5 הגרות נוספות על ספר מספרי הרב זצוק"ל. לומדי מסלולי 'בתורתנו' ו'משנתית' ישתתפו בהגלה יומית על סך 300 ש"ח, וב-3 הגרות נוספות על ספר מספרי הרב זצוק"ל. ולומדי ומשתתפי מסלולי 'לעילוי נשמתו' ו'כהנהגותו' ישתתפו בשתי הגרות יומית, בהגלה לגברים על סך 100 ש"ח, והגלה לנשים על סך 100 ש"ח, כמו כן יכנסו ל-2 הגרות נוספות על ספר מספרי הרב זצוק"ל. כל הזכיות הכספיות מתקבלות בתווי קנייה.

יצוין, כי שמות הזוכים ב-91 ההגרות השבועיות, מתפרסמים מידי שבוע בטלמטר של 'שיח אמונה' ובעמודות 'נדרים פלוס' כשהזכיות מחולקות בבית הרב זצוק"ל ובמוקדים מיוחדים ברחבי הארץ.

כשאפתו ורצונו בכל חייו של הרב זצוק"ל, התקיים במעונו ועל שולחנו הטהור מעמד נעלה לכבודה של תורה לרגל פתיחת מסלול לימוד הירושלמי בסדר דף היום, כפי שנתייחד על ידי גדולי הדורות, ולעורר את חשיבות הלימוד הקבוע בתלמוד הירושלמי.

המעמד התקיים בהשתתפות חתני הרב זצוק"ל הגר"י קולדצקי שליט"א, הגר"ז ברוורמן שליט"א, והגרא"ר אפשטיין שליט"א, ובנו של הרב זצוק"ל הגר"ש קניבסקי שליט"א, כשבנוסף נשאו דברים במעמד הגר"א מן שליט"א, הגר"ש א שטרן שליט"א ונשיא 'דרשו' הרה"ג רבי דוד הופשטטר שליט"א.

לרגל תחילת המחזור החדש בלימוד דף היום בירושלמי, מפעל 'שיח התורה' שהוקם על ידי מכון 'שיח אמונה' מקיים סדר לימוד ומבחן יומי בדף היום בירושלמי, לפי מהדורת 'עו והדר' שהוציאו את הירושלמי במהדורה חדשה על ביאורו של הרב זצוק"ל, כשהשתתפים במסלול החדש בירושלמי נכנסים להגרות היומיות הקבועות של 'שיח התורה'.

במעמד השתתפו ראשי ארגון 'דרשו' שפתחו מבחן חדשי מיוחד בהספק הלימוד בדף היום בירושלמי, אשר הלומדים בו ועומדים בהצלחה בכור המבחן זכאים לקבלת מילגה חודשית לפי כללי 'דרשו'.

מעמד פתיחת לימוד דף היום בירושלמי במעונו של הרב זצוק"ל. צילום: דוד זר

מראות הוד משולחנו של הרב זצוק"ל בימים אלה

הגר"ש קניבסקי שליט"א בסיום כתיבת אותיות לספר התורה שהונס לבית החולים הדסה

מעמד סיום הלימוד היומי בספר 'ארחות יושר' ע"י מכון 'מדובבי שיח' ובסיוע מכון 'שיח אמונה' לטובת נשמת הרב זצוק"ל התקיים בישיבת 'בית מדרש עליון' בברכת רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ג שליט"א, ובהשתתפות ראשי הישיבה שליט"א, הגר"פ ברמן שליט"א מראשי ישיבת פוניבז' ובנו של הרב זצוק"ל הגר"ש קניבסקי שליט"א.

מכון 'שיח אמונה'

להארת ספרי מרן רשכבה"ג הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

טל: 03-30-77700 < פקס 072-2606425

טלמטר לשמיעת שעורי הירושלמי

מהגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א

ולהשתתפות בסדרי 'שיח התורה'

03-308-5000

להרשמה לקבלת העלון se3077700@gmail.com

לע"נ

הגה"צ רבי נח בן רבי ישראל חפץ זצ"ל

ורעייתו מרת שדה דינה ע"ה

בת הגה"צ רבי אליהו מאיר קובנר

תנצב"ה

10

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

חנוכה – תשפ"ג

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לזין ע"ה

מלחמת בית חשמונאי החזירה את המלכות לישראל

מה היא "מלכות בית חשמונאי"

"מאי חנוכה דת"ר כו' שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים" (שבת כ"א ע"ב). לשון הגמרא "כשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום" נראה תמוה, הרי "מלכות בית חשמונאי" החלה שנים רבות לאחר מכן, וכפי שכתוב במגילת אנטיוכוס ובמגילת חשמונאי שרק לאחר שטיהרו את הארץ ואת בית המקדש ואחרי נס פח השמן, אז מינו למלך את יהודה מבית חשמונאי, אבל בזמן הניצחון לא היתה קיימת מלכות בית חשמונאי, ואילו כאן כתוב שהניצחון היה של "מלכות בית חשמונאי". צריך להבין כיצד משייכת הברייתא את הניצחון גופא ל"מלכות בית חשמונאי" בעוד שהיא עדיין לא נוסדה.

היאך הותר לחשמונאים למסור את נפשם

נקדים עוד עניין הצריך ביאור. בפרשת וזאת הברכה, על הפסוק שנאמר בברכת לוי "ברך ה' חילו ופעל ידיו תרצה מחץ מתנים קמיו ומשנאו מן יקומון", כותב רש"י "ראה שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם עובדי כוכבים והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות לכך נאמר ברך ה' חילו ופעל ידיו תרצה". לכאורה, במצב כזה שהיוונים היו כמה וכמה רבבות והם היו שלשה עשר איש, י"ב בני חשמונאי ואלעזר, כיצד הותר להם לצאת למלחמה כנגד המעצמה של יון, כנגד כמה רבבות, הרי זה נקרא ללכת להיגרג, האפשרות ששלש עשרה איש ינצחו את יון היא בפשטות נס גמור, ומכאן איזה דין הם התירו לעצמם לסמוך על הנס.

הדין למסור נפש הוא רק בזמן שמכריחים אותם לעבור עבירה, שאז צריך לא להסכים עד כדי מסירת נפש, זו מצות קידוש השם, וזו היא המסירות נפש שחייבים בה, אך לצאת להילחם כנגד יון, הרי שבפשטות אין זה מדיני מסירות נפש בתורה.

בגדרי פרשת המלחמה בתורה

אכן, באמת, יש הרי פרשת מלחמה בתורה "וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצר אתכם", ישנו דין מהתורה לעשות מלחמה "על הצר הצר אתכם". יש מלחמת רשות, ויש מלחמות חובה שהם אותם מלחמות מצוה בד' עממין ובמלחמת עמלק או כאשר מכריחים אותנו להילחם, ויש פרשה שלמה בזה כמו שכתוב שמעמידים משוח מלחמה וישנם סדרי מלחמה, כמבואר ברמב"ם פרק ז' מהלכות מלכים המאריך בפרטי הדינים בזה.

ושם כותב הרמב"ם בהלכה ט"ו "מי האיש הירא ורך הלבב, כמשמעו, שאין בלבו כח לעמוד בקשרי מלחמה. ומאחר שיכנס אדם בקשרי מלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה, וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשב לא באשתו לא בבניו אלא ימחה זכרם מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה, וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה שנאמר אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם, ולא עוד אלא שכל דמי ישראל תלוין בצוארו, ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו הרי זה כמי ששפך דמי הכל שנאמר ולא ימס את לבב אחיו כלבבו, והרי מפורש בקבלה ארור עושה מלאכת ה' רמיה וארור מונע חרבו מדם, וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעו רעה ויבנה לו בית נכון בישראל ויזכה לו ולבניו עד עולם ויזכה לחיי העולם הבא, שנאמר [אלו דברי אביגיל בהיותה אשת נבל הכרמלי – לדוד] "כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן כי מלחמת השם אדוני נלחם ורעה לא תמצא בך מימך והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלקיך".

כתוב כאן ברמב"ם, שמי שנלחם כדין – מנצח, ואם אינו מנצח, פירוש הדבר שהוא לא נלחם כהוגן, והוא עובר בלאו של "אל תיראו ואל תחפזו ועל תערצו". אם הוא לא ירא ולא חושש, ואינו חושב בשום דבר אחר, אלא חושב להילחם בייחוד ה', כלשון הרמב"ם "וידע שעל יחוד ה' הוא עושה מלחמה", אז לא יקרה

לו שום נזק והוא מנצח. פירוש הדבר, כשהתורה נתנה דיני מלחמה, היא אומרת שהמלחמה היא כדי לנצח. אכן לנצח זה נס, משום שבכל מלחמה שבעולם יש מנצח ויש מנוצח, אבל מי שנלחם כדין, כפרשת מלחמה הכתובה בתורה, הוא מנצח. המלחמה היא כדי לנצח, וכמו שקרבן מכפר, והשקאת סוטה אף היא על ידי נס מבוררת, כך מלחמה מנצחת. "וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצר אתכם והרעתם בחצצרת וזכרתם לפני ה' אלקיכם ונושעתם מאיביכם". בתורה כתוב שבמלחמה כדינה, מתקיים בה "ונושעתם מאיביכם", מלחמה כדין, מנצחת.

יש דין מלחמה על הצר הצור אתכם

הנה מלבד ממה שהתורה מצווה "לא תחיה כל נשמה" בד' עממין, או מלחמת עמלק שנאמר בה "מלחמה לה' בעמלק מדור דור", נאמר כאן שהמלחמה היא על הצר שבא להצר ולהזיק לנו, כלשון הכתוב "על הצר הצור אתכם". ובמלחמה כזו, שנעשית כדין, עם כל הסדר הכתוב בתורה, ואופן המלחמה הוא כפי שמתנה זאת הרמב"ם "וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד", ללא עירובי מחשבות כל שהן אלא נלחם על יחוד ה' בלבד, באופן כזה מובטח לו שלא ימצא לו שום נזק, והוא ינצח. ואם הוא אינו מנצח, פירוש הדבר שהוא עבר על דיני המלחמה כפי שנאמר "אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם", הציווי הוא לא לפחד, להיות מכוון לגמרי למלחמה בכל הלב, ומי שעושה כך, הוא מנצח. וכאמור, המלחמה שהתורה אמרה, היא כדי לנצח.

והנה מלחמת החשמונאים, הרי שכלשון הרמב"ם (פ"ג מהלכות חנוכה ה"א) "בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות, ופשטו ידם בממונם ובכנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול", וכפי שאנו אומרים ב"על הנסים" את הנוסח שתקנו לנו בית דין של בית חשמונאי "כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל... עמדת להם בעת צרתם", ומעתה, כשהצרו להם מאד הרי שאז מתקיימת הפרשה "כי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצור אתכם". וכך יצאו בני חשמונאי הקדושים, חסידי עליון, [כלשון הרמב"ן בפרשת ויחין למלחמה, ואז נתקיים בעת צרתם]. אחר שהיתה כאן "צרתם", הרי שעל זה נאמרה פרשת מלחמה בתורה.

בני חשמונאי מסרו את נפשם, כאשר נתברר להם מצבו של כלל ישראל, וכפי שמתואר ביוספיפון, וכן במגילת חשמונאי ובמגילת אנטיוכוס, ובית המקדש היה שומם ומחולל מבלי באי מועד, וכן מצינו כי את אבני המזבח ששיקצום אנשי יון היו צריכים לגנוז מדין "ובאו פריצים ויחללוה", [וע"י בעל המאור ובמלחמות ע"ז ג' ב]. וכך אנו אומרים גם "ואחר כן באו בניך לדביר ביתך.. וטיהרו את מקדשך", בית המקדש היה ההיפך מטהור [הדברים נעלמים מעמנו, איך מטמאים את בית המקדש, בית המקדש אינו מקבל טומאה. אולם כאן כתוב שהיה צריך לטהר את בית המקדש], ואת זה עשו היוונים, ואין צריך לומר שלא הקריבו "תמידין כסדרם ומוספין כהלכתם". וכך היה המצב של "הצר לישראל מאד מפניהם", וממילא צריך לצאת למלחמה. ואם הם שלש עשרה בני אדם שצריכים לצאת למלחמה, הרי שבהם מתקיימים דיני מלחמה, ואכן כך היה והמלחמה נצחה, זהו יסוד הדבר.

מלחמה שהיא כדין התורה – מנצחת

בעצם דין היציאה למלחמה ישנם כמה אופנים, כשיש מלך הוא מוציא למלחמה, וכשאין מלך, אז כל כלל ישראל ביחד יוצא למלחמה. זהו הדין, כפי שמצינו שהמלך כולל את כל העם, וכלשון הרמב"ם (פ"ג מהלכות מלכים ה"ו) "שלבנו הוא לב כל קהל ישראל", כך הדין הוא שכלל ישראל כולו הוא מלך, כמו שמצינו שהיו מלחמות בכלל ישראל בלי מלך, כך מפורש בספר שופטים על המלחמה בפילגש בגבעה, כאשר כלל ישראל חשבו שצריך לצאת למלחמה, ונלחמו בבני בנימין, ושם נאמר "בימים ההם אין מלך בישראל", זהו אופן שכלל ישראל יוצאים למלחמה.

כלל ישראל שבדור ההוא, בימי החשמונאים, היה שלשה עשר בני אדם, ובדיני מלחמה, אין הבדל בין שלש עשרה מליון איש, לבין שלש עשרה אנשים, ואם

מתקיים כאן דין מלחמה, אז היא מנצחת. ואין זה נס כלל אלא דין מדיני התורה כמו שקרבן מכפר, כך נקבעה המלחמה מלכתחילה בתורה ועל זה נאמר "ונושעתם מאויביכם". אם יש מלחמה כדין אין כאן כלל שאלה של "סומכין על הנס", זהו הקיום של דיני מלחמה ככתבם וכלשונם. בני חשמונאי קיימו את המלחמה כדינה ולכן הם ניצחו, כי כך כתוב בתורה. הקב"ה "איסתכל באורייתא וברא עלמא", זהו סדר העולם שמלחמה הנעשית כדין התורה, מנצחת.

ארבעת המלכויות נטלו את המלכות מאיתנו

אנו יודעים שיש ארבעה מלכויות. וכך הן נדרשות בבראשית רבה (פרשה ב') על הפסוק השני בתורה "והארץ היתה תהו ובהו וחושך על פני תהום", "ר"ש בן לקיש פתר קריא בגליות, והארץ היתה תהו זה גלות בבל שנאמר "ראיתי את הארץ והנה תהו", ובהו זה גלות מדי "ויבהילו להביא את המן", וחושך זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן שהיתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל, על פני תהום זה גלות ממלכת הרשעה שאין להם חקר כמו התהום מה התהום הזה אין לו חקר אף הרשעים כן, ורוח אלהים מרחפת זה רוחו של מלך המשיח", כבר בפסוקים הראשונים בתורה כתובים ארבעת המלכויות, ומצאנו כי הן נדרשות בעוד כמה מקומות, כפי שמצאנו במדרש שהן נרמזות בברית בין הבתרים, ואף במלחמת ארבעת המלכים מצינו שהם מכוונים כנגד ארבעת המלכויות, כפי שכתוב שם במדרש, ואלו הן, שנער, עילם, אריוך מלך אלסר דאיתא בחז"ל שזו מלכות יון, ותדעל מלך גויים, והם עשו מלחמה עם ברשע וגו'.

חז"ל אומרים שארבעת המלכויות האלה יצאו בעצם להלחם כנגד אברהם וכנגד לוט, וסיבת המלחמה כנגד לוט היא מפני שהוא נשא בתוכו את השורש למלך המשיח. השורש הראשון היה אדם הראשון, אך השורש למלך המשיח נמצא אצל לוט, והם התכוונו להילחם כנגד המלך המשיח. המהר"ל מאריך בכמה מקומות בספריו, וכן בחיבורו שחיבר על חנוכה "נר מצוה", שאותם ארבעת המלכויות אין להם מלכות בעצמם אלא הם לקחו את המלכות מאתנו.

הגמרא ביומא (דף ס"ט ע"א) מספרת שהכותים ביקשו מאלכסנדר מוקדון את בית אלקיניו שיעשו בו כרצונם, והוא אכן נתן להם, ואז הלך שמעון הצדיק לבקש ממנו לבטל את הגזירה, שיחזיר לנו את השליטה על בית אלקיניו. ואיאת התם שהוא יצא לקראתו עם שמונת הבגדים של כהן גדול וכך הם הלכו לקראתם כל הלילה, וכשעלה השחר נפגשו פנים בפנים, וכאשר ראה אלכסנדר מוקדון את שמעון הצדיק הוא ירד ממרכבתו והשתחוה לו, אמרו לו בני פמלייתו "מלך גדול שכמותך ישתחוה ליהודי זה", אמר להם דמות דיוקנו מנצחת לפני בבית מלחמתנו, אלכסנדר אמר להם שאת הדמות הזאת אני רואה לפני בכל המלחמות שאני עושה, הוא הבין שאת כל מה שהוא זוכה ומנצח נתן לו בורא העולם מכח שמעון הצדיק, וכמובן שמיד הוא ביטל את הגזירה. אנו לומדים מכאן שכל מלכותו של אלכסנדר נשענת עלינו. הכל נשען על המלכות שלנו.

המלחמה שייכת לעצם העמדת המלכות

והנה, בפשטות דין מלחמה שייך למלך, דין מלחמה אינו דין של יחידים אלא של כלל ישראל, והמלך שהוא ליבו של כלל ישראל הוא זה שעושה מלחמה. כך אנו רואים כי השם השלם שקרא הרמב"ם להלכות אלו הנקראים אצלנו הלכות מלכים הוא "הלכות מלכים ומלחמותיהם", המלחמות זה דבר ששייך לעצם המלכות.

"כשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום", זהו ניצחון של דיני מלחמה, פירוש הדבר שיש כאן מלכות. לכאורה היתה כאן מלחמה של יחידים, אך אין מלחמה של יחידים. במלחמה כאן לא היתה מלכות לישראל, ועצם הניצחון על יון הוא לקחת את המלכות חזרה אלינו. זה בעצם מה שבורא העולם נתן לנו כאן, הוא החזיר לנו את המלכות, "וחזרה למלכות לישראל יתר על מאתים שנה" (רמב"ם פ"ג מהלכות חנוכה ה"א), לכן הם נקראים "מלכות בית חשמונאי".

כאן עלינו להבין, כי יש כאן קושי גדול כדאיתא ברמב"ן בפרשת ויחי, אותם בני חשמונאי שהצילו את כלל ישראל, וחלילה בלעדיהם נשתכחו מישראל תורה ומצוות והיה כלל ישראל הולך לאיבוד, רחמנא ליצלן, וכיצד עלתה להם כך. עד שכתוב בגמ' בב"ב (ג' ע"ב) שכל האומר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא, ולא נשאר מהמלכות הזו זכר. [שאלה שהיא מעין הקושי של "זו תורה וזו שכרה". והנה, שיש קושיא כזאת למדנו ממלאכי השרת שכאשר ראו את מה שעלתה לרבי עקיבא צעקו במרה, וכלשון הפיוט שחיבר אחד מגדולי הקדמונים "מלאכי שלום מר יבכיין זו תורה וזו שכרה", וכן משה רבינו איתא במנחות (כ"ט ע"ב) ששאל זאת, זאת קושיא עצומה, קושיא שאין עליה תשובה. אכן מצינו שאמר הקב"ה למשה רבנו "שתוק, כך עלתה במחשבה לפני", קושיא חזקה שאין עליה תשובה לא שואלים, שואלים רק כדי ללמוד ואם אין על כך תשובה לא שואלים. אולם כאן הרמב"ן שואל אתה, על כך עונה הרמב"ן, שהם עברו על צוואת הזקן שאמר "לא יסור שבט מיהודה ומחוק מביין רגליו עד כי יבא שילה ולו יקהת עמים". אסור שתילקח המלכות מיהודה ותעבור לשבט אחר.

מבואר בדברי הרמב"ן, שאם הם היו לוקחים את המלכות ומוסרים אותה למישהו מבית דוד, אז המלכות לא היתה נפסקת. אכן מה שאירע הוא מכיון שהם לקחו את המלכות לעצמם, לכן לא נשאר מהם בעולם. והעולה מדבריו הוא, שאכן באמת הם היו צריכים לקחת את המלכות, אלא שהם היו צריכים למסור אותה למישהו מבית דוד. הם היו צריכים לקחת את המלכות משום שניצחון שייך

למלכות, ואם הם מנצחים במלחמה פירוש הדבר שהם מלכות, והיינו שאחר שאין ניצחון במלחמה אלא למלכות, הרי שאם אנו מוצאים מלחמה עם ניצחון פירוש הדבר שיש כאן מלכות. כשבני חשמונאי יצאו למלחמה עם יון וניצחו, אז מכיוון שניצחון זה דבר ששייך למלכות, לכן, זו הכוונה "וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום", והיינו, הם היו כלל ישראל, אך ניצחון במלחמה מלמד מלכות, ופירוש הדבר הוא שיש כאן מלכות שמנצחת.

עומק דברי הגמרא הוא שהניצחון במלחמה אומר שהמלכות שלנו שהיתה אצל יון חזרה אלינו. לכן אומרת הגמרא "וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום" משום שהניצחון היה לקחת בחזרה את המלכות שלנו מידם. כי כאמור אין להם מלכות מצד עצמם, ליון מצד עצמה לא היתה צריכה להיות מלכות אחר שבורא העולם לא נתן להם מלכות, אכן הוא נתן להם את המלכות שלנו. זהו העומק הנורא של הגלות, שאנו נמצאים בגלות בידי המלכות שלנו שנמצאת בידם. אנו גולים במקום שהיינו צריכים להיות מלכים, אנו גולים במלכות שלנו. אחרי שחזרת אלינו המלכות מהגלות, פירוש הדבר שהגלות נגמרה.

מלכות בית חשמונאי היא תחילת מלכות מלך המשיח

אילו בני חשמונאי היו מוסרים את המלכות לבית דוד אז היתה באה הגאולה השלמה. כלומר, מלכות בני חשמונאי היתה התחלת המלכות של המלך המשיח. זהו הסוד של הפזמון שאומרים בכל תפוצות ישראל "לעת תכין מטבח מצר המנבח, אז אגמור בשיר מזמור חנוכת המזבח". צר המנבח הוא אדם, כשבורא העולם יכין מטבח ויגמר הניצחון על אדם, זו תהא השלמה על מה שהתחיל אז, ורק מאחר שהם לא נתנו את המלכות לבית דוד, לכן לא התקיימה המלכות שלהם. עצם "מלכות בית חשמונאי" היתה כדין, הם באמת היו צריכים לקחת את המלכות, כפי שמשמע ברמב"ן, אך היה עליהם להעביר אותה לבית דוד, ואם הם היו עושים כן אז היתה הגאולה השלמה, נמצא שהמועד של חנוכה אינו דומה לשאר המועדות, ליציאת מצרים או לגאולה של פורים, כאן, בגאולה של חנוכה, נמצא היסוד לגאולה שעתידה לבוא במהרה בימינו. "מלכות בית חשמונאי" זאת מלכות אמיתית שהיא היסוד של מלכות המלך המשיח. היא המלכות שלקחה מיון את המלכות.

הרמב"ן בכמה מקומות, ובעיקר בתחילת פרשת ויחי, [זהו קטע שנחקק ע"י הצנזורה אך בחומשים החדשים זה כבר מודפס] כותב חידוש גדול, שאת גלות אדם אנחנו הבאנו על עצמנו, וכל הדרשות שאנו יודעים לדרוש בפסוקים גם על גלות אדם הן רק אחרי שכך זה קרה, כי בתורה כתוב הכל, כל האפשרויות, ואחרי שקרה מה שקרה ואנו נמצאים בגלות אדם, אז זה כתוב בתורה. אילו בני חשמונאי היו נותנים את המלכות לבית דוד, המלכות היתה נשאת בידנו. המלכות ניצחה והמלכות חזרה אלינו, וזה גמר הגלות. העובדה שיש עוד גלות, אומר על כך הרמב"ן, שסיבתה היא בגלל שהמלך האחרון לבית חשמונאי, אגריפס המלך, הלך להניצל אצל אדם, ובזה הוא מסר להם את המלכות. ועד היום אנחנו בידם, אבל עצם הגלות נגמרה, בית חשמונאי הצילו אותנו מהגלות, הוציאו אותנו מהגלות והחזירו אותנו למלכות. את המלחמה הם אכן עשו ורק את המלכות הם עשו שלא כדין, לכן את המלחמה הם נצחו, אבל את המלכות הם הפסידו.

לשון הרמב"ם "וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד מובטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעו רעה ויבנה לו בית נכון בישראל ויזכה לו ולבניו עד עולם ויזכה לחיי העולם הבא". מתקיים ב"בית חשמונאי". ויבנה לו בית נכון בישראל ויזכה לו ולבניו עד עולם ויזכה לחיי העולם הבא". אכן "בית חשמונאי" היום, בפועל אינו קיים, ואת ה"ויזכה לו ולבניו עד עולם", הזכיה לבנים נלקחה מהם, אבל את ה"ויבנה לו בית נכון בישראל" יש להם, "חנוכה" זו חנוכת בית חשמונאי. זהו המועד שלנו היום. אכן בני חשמונאי הלכו מהעולם, כי הם פגמו, אולם אלמלא הפגם ההוא, זה היה נשאר.

העולה מהדברים שלמדנו כאן, כי יש בידינו היום את השורש, היסוד של "מלכות בית חשמונאי" הוא שהמלכות חזרה אלינו. וכל המלכות של אדם זה רק משום שלקחנו את המלכות ולא מסרנו אותה לבית דוד. וכך, המועד של חנוכה, הוא המועד בעצם מכשיר ופוחת פתח לגאולה השלימה. כל מי שחי את הנפלאות שהיו, ואת אותה קדושה של אותם חסידי עליון, אותו קומץ קטן של בני אדם, שנלחמו במעצמה הענקית של יון, וניצחו, והחזירו את המלכות לישראל, ועצם המלכות שלהם אכן היה כדין, ורק קיום המלכות לא היה כדין. כך שאנו נמצאים במועד שמי שחי ומקיים אותו נכון, יודע שכאן נמצא הפתח לגאולה השלמה, למלכות האמיתית שצריכה לבוא אלינו, המלכות האמיתית של המלך המשיח, המלכות של "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד".

והנה, מלכות המלך המשיח צריכה להתפרסם בכל העולם כולו, לכן מצות נר חנוכה היא לפרסם זאת בכל העולם, להדליק ברשות הרבים. הפירסומי ניסא שאנו צריכים לפרסם את הנס, זה לאו דווקא בישראל, אלא ברשות הרבים, בחוץ, גם לגויים. זה דבר שהוא מעין מה שיהא לעתיד לבוא, להודיע לעמים את מה שכתוב בגמרא (שבת כ"ב ע"ב) על המנורה "עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל".

הקב"ה יעזור לנו שנראה נכון את מה שהנס הזה מפרסם. הנס הזה הוא עדות לכל באי עולם שהקב"ה התחיל להחזיר לנו את המלכות, כנגד יון. אכן עתה בינתיים "מאן מלכי רבנן", בינתיים, המלכים שלנו, אחר שאין מלכות בישראל, הם רבנן. מאז, אחרי שחזרה מלכות לישראל, אז נתחדש "מאן מלכי רבנן", ומזה תחזור אלינו המלכות לבית דוד, במהרה בימינו, אמן.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

חנוכה תשפ"ג

מניין הנרות כנגד פרי החג

בגמ' בשבת דף כ"א איתא הטעם כשיטת בית שמאי הסוברים דמנין נרות חנוכה הוא פוחת והולך, דהטעם הוא כנגד פרי החג שמתמעטין והולכין. וצריך ביאור מה ענין פרי החג לנרות חנוכה, וביותר דהרי בפרי החג מבואר בחז"ל הטעם דמתמעט והולך דהוא רמז לאומות העולם שיהיו מתמעטין והולכין, ומה זה שייך לנרות חנוכה. ונראה לבאר בזה על פי המבואר במדרש תדשא על הכתוב בדברי

****

ז'לך עשית שם גדול וקדוש בעולמך

בנוסה על הניסים אומרים ז'לך עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה. יש לפרש דחילק הדברים לשניים, על פי דברי א"ז מרן הגרי"ז זצ"ל דיש שני מיני ברכות, יש ברכות הנאמרות על קבלת הטובה מאת ה', כמו ברכת הגומל לחייבים טובות ושעשה לי נס במקום הזה שעיקר השבח הוא בשביל קבלת הטובה, ויש ברכות שנאמרו על גבורותיו של הקב"ה, כמו ברכת משנה הבריות וחכם הרזים וברכת עושה מעשה

****

הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם

במור הביא ממסכת סופרים דהמדליק אומר הנרות הללו קודש הם כנרות המנורה דיש בהו קדושה לאיסור השתמשות, ועוד משום ביוזי ואין לנו רשות להשתמש בהם. והנה זהו כמאן דאמר בגמ' בשבת מצוה. דאסור להשתמש לאורה. לפי זה יש לפרש דזהו שכפל הדברים, הנרות הללו קודש הם, היינו והנה הרשב"א פירש הטעם שאסור להשתמש לאורה בב' אופנים, או משום דע"י נס שנעשה במנורה תקנו, הלכך עשאוה כמנורה שאסור להשתמש לאורה, אי נמי כיון דלמצוה הדליקה איכא משום בזוי מצוה. לנו רשות להשתמש בהם' וזהו מהטעם השני שכתב הרשב"א משום ומבואר דתרי טעמים יש באיסור להשתמש לאורה, חדא דעשאוה דבזוי מצוה הוא, וזה אינו שייך לקדושת הנרות.

****

הדלקת הנרות – להראות הנם

בגמרא בשבת דף כ"א ע"ב איתא לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים כהלל והודאה. וברש"י כתב לא שאסורין במלאכה שלא נקבעו אלא לקרות הלל ולומר על הנסים בהודאה. ומבואר דהדינים והקיומים של ימי החנוכה שהם ימים טובים להלל והודאה, שהם באמירת על הנסים בשמו"ע וברכת המזון ואמירת הלל שלם, [אבל אין בהם איסור מלאכה]. והנה הברייתא מבארת מה הייתה התקנה של חנוכה, ותניא דעשאוים ימים טובים כהלל והודאה, ולא הזכירה מצות הדלקת נר חנוכה, וצריך ביאור מפני מה לא נזכרה מצות הדלקת הנרות. ובאמת דהרמב"ם כתב ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו וכו' ימי שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים ככל לילה ולילה משמונת הלילות כדי להראות ולגלות הנם וימים אלו הן הנקראין חנוכה. וצריך ביאור למה הברייתא השמיטה ולא הביאה דין הדלקת הנרות. והנה בעיקר מצות הדלקת הנרות בפשוטו עניינו שעל ידי ראיית הנרות נזכרין בנס שנעשה לאבותינו כימים ההם בזמן הזה, ונכעין הישיבה בסוכה שהיא למען ידעו דורותיכם], אכן הרמב"ם כתב שהמצוה להדליק הנרות הוא כדי להראות ולגלות הנם, הנה לא כתב כדי לידע הנם, אלא כדי להראות ולגלות הנם הרי מבואר שברייתא נרות חנוכה רואין את הנם, ובהדלקת הנרות הוא מראה את הנם, וצריך להבין איך

רואין את הנם על ידי ראיית הנרות, והרי לכאורה הנרות הם רק זכרון לנם, ואיך יש בזה ראיית הנם.

והנה הרמב"ן בפרשת בהעלותך הביא דברי חז"ל שראה אהרן את הנוכח הנשיאים הלשה דעתו שלא היה עמהם בהנוכח המזבח, אמר לו הקב"ה הייך שלך גדולה משלהם, וכתב הרמב"ן דנכלל בזה הנוכח הנרות שהיתה בבית שני על ידי השמונאי כהן גדול ובניו שהם בני אהרן. והביא ממגילת סתרים לרבנו נסים שכתב ז"ל יש הנוכח אהרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה והנכה שקרויה על שמם והיא הנוכח בני השמונאי ולפיכך הסמיך פרשה זו לפרשת הנוכח המזבח. עוד הביא הרמב"ן דברי המדרש שאמר הקב"ה למשה לך אמור לאהרן אל תתירא לגדולה מוזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שביית המקדש קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו וכו', והנה דבר ידוע שכשאין בית המקדש קיים והקרבנות בטליו מפני חורבנו אף הנרות בטלות, אבל לא רמזו אלא לנרות הנוכח בית השמונאי שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותנו.

הנה מבואר שהדלקת נר הנוכח הוא מענין הדלקת נרות המנורה בבית המקדש, ועל ידי שמדליקין נרות הנוכח נחשב שהמנורה דולקת לעולם, ולמדנו מהדלקת נרות הנוכח הרי הם כהדלקת המנורה בבית המקדש, ויש בנרות הנוכח את ענין הדלקת נרות המנורה במקדש, והמדליק נר הנוכח כמדליק את המנורה במקדש הוא.

נרות הנוכח – נרות הנם

ולפי המבואר שנרות הנוכח הם כנרות המנורה, יש להוסיף עוד ולומר דלא רק שהם כנרות המנורה, אלא הם כאותן נרות שדלקו בשעת הנם, שבתקנה של הדלקת הנרות מונח להדליק את הנרות שהיו אז בבית המקדש, וזה המשכה מנרות המנורה, ונתנו חכמים בנרות דין והשיבות של נרות המנורה של זמן הנם, עד כדי כך שכשמדליק ורואה את הנרות הוא רואה את הנם שהיה, וכאילו הנרות הללו הם הנרות שדולקות מכה הנם של פך השמן, וזהו הביאור להראות ולגלות הנם, שכנרות האלו הוא מראה את הנם, וכשרואין את נרות הנוכח נחשב שרואין את הנרות שדלקו בשעת הנם, ולכן נחשב שבהדלקת הנרות מראין את הנם, וזהו שכתב הרמב"ם שההדלקה היא בשביל 'להראות' את הנם, שזכרון הנם בהדלקת הנרות אינו רק היכי תימצוי שגורם להתעוררות זכרון הנם, אלא בהדלקת הנרות נחשב שמדליק את אותן הנרות שדלקו בשעת הנם, ובראיית הנרות רואה את הנם שנעשה בנרות שדלקו במנורה.

ואסמכתא לדברינו יש להביא מדברי הרשב"א בשבת דף כ"א ע"ב דאמר רבי ירמיה שאסור להשתמש לאורה. וכתב הרשב"א וטעמא דמילתא משום דע"י נם שנעשה במנורה תקנו, והלכך עשאוה כמנורה שאסור להשתמש לאורה. וצריך ביאור מהו שעשאוה כמנורה, דבשלמא אם האיסור הנאה מהמנורה היה דין מסויים במנורה היה אפשר לומר דשנתנו חכמים כל דיני מנורה גם בנרות הנוכח, אבל הרי הדין שאסור ליהנות מאור המנורה אינו דין מסויים במנורה, אלא הוא דין בכל דבר של הקדש שאסור ליהנות ממנו, וא"כ מה זה שייך לנרות הנוכח שאינם באין משל הקדש, ואטו ניהוג בעלמא הוא לעשות שמתנהגים עמם כאילו היו קודש.

אכן לפי המבואר דנרות הנוכח הם כנרות המנורה של שעת הנם, יש להבין שלכן יש בהם גם הדינים שהיו בנרות של הנם, ושייך שיעשו כנרות המנורה שאסורין בהנאה.

לראותם כדי להודות ולהלל'

והנה במסכת סופרים תניא והובא בטור שהמדליק אומר הנרות הללו, ובתוך הדברים אומר 'הנרות הללו קודש הן ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד כדי להודות ולהלל לשמך על נפלאותיך ועל ניסוךך ועל ישועתך', הרי מבואר דמדליק הנרות כדי לראותם, והתכלית של הראיה היא אינה לראיה גרידא, אלא שעל ידי הראיה יבא להודאה והלל על הנסים והנפלאות.

הרי למדנו מזה שתכלית הדלקת הנרות הוא כדי לראותם ומתוך הראיה יבא לכלל הלל והודאה. וצריך להבין איך מכה הראיה יבא להלל והודאה, וכי על ידי שנזכר בנם. הביאור הוא שבראיית הנרות רואים את הנם, וכמו שמבואר מדברי הרמב"ם שהנם נראה בנרות הללו, ולכן על ידי הראיה הוא בא לכלל הלל והודאה, כי כשרואים את הנם עצמו ממילא זה מחייב בהלל והודאה, וכמו שאמרו בכרכות בפרק הרואה הרואה מקום שנעשו נסים לאבותינו מברך שעשה נסים לאבותינו, ואם ברואה מקום שנעשו נסים, כ"ש שהרואה את הנסים בעצמו מחייב בכרכת שעשה נסים ובהלל והודאה.

ונמצא מבואר שתכלית ההדלקה הוא להראות הנם ועל ידי זה יבא להודות ולהלל, ובזה יש ליישב קצת למה לא הזכיר התנא את מצות הדלקת הנרות, כי יש לומר שזה נכלל במה שאמר ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה, דהדלקת הנרות הוא עוד אופן לבא לכלל הלל והודאה, על כן היא נכללת במה שאמר שעשאוים ימים טובים בהלל והודאה.

והנה תיקנו מיוחדת על הרואה נר הנוכח, שמברך שעשה נסים. וצריך להבין על מה הרואה מברך, הרי אינו שום מעשה, ומה הוא שייך להדלקה זו. וואין לומר כי רואה הנרות וממילא הוא נזכר בנם, דעל להזכר בנם אין ברכה. אכן לדברינו הביאור הוא כי בראיית הנרות הוא רואה הנם, והרי הוא בכלל הרואה נם שנעשו לאבותינו, ועל כן הוא מחייב בכרכת שעשה נסים.

שם עולם בהיכל התורה

לזכרה של הרבנית הדגולה והצדקנית, כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון במתן בסתר, אצילת הנפש והמידות, בת גדולים שלשלת היהסין משבט הסופרים

מרת טוֹיבא שיינדל שפירא ע"ה

בת הגה"ק גאב"ד פרשבורג בעל החשב סופר זצוק"ל א"ה בנש"ק הרב הגאון החסיד המפו' בבית ישראל רבי אברהם יוסף שפירא זצ"ל

נסתלקה בשם טוב ביום כ"ט כסלו תשע"ח

'אשרי משכיל אל דל, כל היום חונן ומלוח זרעו לברכה'

מצוה קפג

לתת ללוים ערים לשבת

וגם הם קולטות

שנאמר ונתנו ללוים ערים

נקברים בהם ולא בתוך התחום, אבל הרוצחים שנסו שמה נקברים בתוכה. והנה איסור זה אינו מחמת קדושת העיר שאינה מיועדת לקבורה, שהרי יש שנקברים בה כגון הרוצחים, אלא דכשאמרה תורה היאך צורת הישיבה של הלוים באותה העיר, מיעטה את הקבורה שאינה בכלל צורת הישיבה. ולכך אין איסור קבורה בערי הלוים אלא האיסור על הלוים לשבת בארץ דכתיב 'בארצם לא תנחל', וכל היושבים בארץ שלא כדין עוברים על איסור זה.

ערי הלוים בזמן בית שני

בגמ' בסוטה (מח): "משחרב ביהמ"ק ראשון בטלו ערי מגרש", ובפשטות בטל כל דין ערי הלוים בבית שני כמו שפירש"י "ערי לויים שהטעין הכתוב מגרשות". אמנם הרש"ש מקשה מהיכי תיתי לבטל דין זה ומה נשתנו ימי בית שני שאין הלוים יושבים בעריהם. ומדברי המנחת חינוך (מצוה שמב) משמע דאף בזמן בית שני נוהג דין ערי הלוים, ונסתפק אם אפשר להוסיף עליהם או להרחיב אותם וכיצד לעשות זאת, כגון שאין מספיק מקום בערים לכל הלוים. ותמה בדרך אמונה (פי"ג מהל' שמיטה ויובל ציון ההלכה א) על ספקו של המנח"ח הא בבית שני לא נהגו ערי מגרש כלל כדאי' בסוטה, ומה שייך להרחיב אותם, ונקט להלכה דאין ערי מגרש בזמן בית שני. ואע"פ שלא הזכיר הרמב"ם הלכה זו, יש לפרש מפני דלעת"ל היו ערי מגרש ללוים ואין נפק"מ בבטולם בימי בית שני.

ואפשר לומר כעין שהציע הרש"ש ליישב, דבאמת לא בטלו ערי מגרש לגמרי אלא דבטל האיסור לשנות ממגרש לעיר ומעיר למגרש, ואין הכוונה שבטל לגמרי איסור זה אלא דכשבטלו ערי מגרש בזמן החורבן, מיישבים את הלוים בעריהם מתחילה ואין איסור לשנות מכפי שהיה בזמן בית ראשון אלא מקום שהיה עיר אפשר לעשותו מגרש או להיפך.

ערי הלוים לעתיד לבוא

כתב הרשב"ם (ב"ב קכב) דלעתיד לבוא תתחלק א"י ל"ב חלקים שוים ושבטי אפרים ומנשה יתאחדו ויקבלו חלק אחד בארץ, והחלק הי"ב ינתן לשבט לוי. ואילו הר"ן (שם) חולק על הרשב"ם וסבר דשבטי אפרים ומנשה ישארו מחולקים ושבט לוי לא יטול חלק בארץ אלא יתיישבו במ"ח ערים כפי שקבלו מתחילה אלא שראוי שיקבלו הלוים ערים נוספות ליד ירושלים כדי שיהיה להם זיכרון בירושלים כשאר השבטים. ומדברי הרמב"ם שהאריך ופרט את מסירת הערים ללוים נראה דנקט כה"ן דנוהגת מצות ערי הלוים אף לעת"ל, דאל"כ לא היה מביא הלכה זו אם אינה נוהגת למעשה כלל, כמו שלא הביא שאר הלכות כמו הקרבה בבמה שנהגו לשעתן בלבד.

נצטוינו לתת ללוים מ"ח ערים לשבת אחר שלא ניתן להם חבל נחלה בארץ, ועריהם ניתנו גם לרוצח בשגגה למקלט מגואל הדם. בפשטות ניתנו להם הערים לגמרי, אמנם בפרשת מסעי נאמר "ונתנו ללוים מנחלת אחוזתם ערים לשבת, ומגרש לערים סביבותיהם תתנו ללוים. והיו הערים להם לשבת, ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חיתם" (במדבר לה ג). הרי דהערים שייכות לאותם שבטים שקיבלו אותם לנחלה בארץ, וציוותה שתינתן ללוים רשות לשבת ולגור בהם, הם ובהמתם וכל רכושם. וכן משמעות לשון הרמב"ם - "שבט לוי אעפ"י שאין להם חלק בארץ, כבר נצטוו ישראל ליתן להם ערים לשבת ומגרשיהם" (פי"ג מהל' שמיטה ויובל ה"א).

"לא ימכר - לא ישנה"

הלכה נוספת נאמרה ברמב"ם (שם ה"ב) לענין ערי הלוים, שיש ליתן מחוץ לאותם הערים גם מגרש אלף אמה, היינו שישאר מחוץ לקיר העיר רווח של מקום חלק מסביב לכל העיר לנוי, שאין בונים בו בית ולא נוטעים כרמים. וכן יש ליתן להם אחר המגרש עוד אלפיים אמה לשדות וכרמים, ולדעת רש"י והרמב"ן נותנים להם אלף אמה לשדות וכרמים. וציוותה תורה "ושדה מגרש עריהם לא ימכר כי אחוזת עולם הוא להם" (ויקרא כה לה), ואמר' בגמ' בערכין (כג): דלא נאמר איסור למכור את המגרש ואת השדה, דהא כתיב 'גאולת עולם תהיה ללוים' ומשמע דמזבני, אלא מאי 'לא ימכר' - לא ישנה' שלא יעשו שדה מגרש ולא מגרש שדה, ולא מגרש עיר ולא עיר מגרש. ובחינוך (מצוה שמב) כתב דהעובר על מצוה זו ושינה חייב במלקות, והוסיף דאינו יודע שיעור לשינוי, כמה ישנה ויתחייב עליו. וברמב"ם (פי"ט מהל' סנהדרין) מפרט את כל הלאווין שלוקין עליהם ולא מנה לאו זה בכללם, וצריך טעם מפני מה לא מנה הרמב"ם ולא החשיב לאו זה בכלל כל הלאווין.

ובפשטות יש לפרש דמלכתחילה יש איסור לתת ללוים חלק בארץ כמו שנאמר לאהרן הכהן - "בארצם לא תנחל וחלק לא יהיה לך בתוכם" (במדבר יח כ), וציוותה תורה ליתן להם ערים לשבת בתוך חלק ישראל שאינם חלקם ונחלתם של הלוים. וקבעה תורה את צורת הישיבה של הלוים באותן הערים, שיהיו להם ערים ומגרשים ושדות וכרמים. וכאשר משנה את צורת הישיבה שנמסרה ובמגרשיהם ויושבים שם שלא כפי צורת הישיבה שנמסרה בתורה, הם מבטלים את המצוה ועוברים על הלאו של נטילת חלק בארץ. ואהכי המשנה מגרש לשדה וכיו"ב אינו עובר על לאו בפני עצמו, אלא על הלאו הכללי שאוסר על הלוים ליטול חלק בארץ.

והרי זה דומה למה שדרשו חכמים (מכות יב). דערי מקלט לא נתנו לקבורה, דכתיב "לכל חיייתם" - לחיים נתנו ולא לקבורה. ופסק הרמב"ם (פי"ז מהל' רוצח ה"ד) דהלוים המתגוררים בערי מקלט אינם

ובמנחת חינוך (מצוה תח) תמה על הרשב"ם היאך יתכן שלעת"ל יקבלו הלויים חלק בארץ כשאר השבטים, הא אמרה תורה בפירוש "בארצם לא תנחל", וזאת התורה לא מוחלפת.

גדר בעלות בערי הלויים

ולכאוי יש לעיין בגדר הבעלות של הלויים על הערים בהם הם יושבין, דהא בפירוש איתמר דמותר להם למכור את בתיהם לאחרים, ואם אין הערים שלהם כיצד יכולים למכור. שנית צ"ע דהלויים מורישין את בתיהם לבניהם אחריהם כדתנן בערכין (ל:): על ישראל שירש את אבי אימו שהוא בן לוי, ואם אין ללויים חלק בבתיהם כיצד יכולים להוריש כלל.

וכמו כן בגמ' (מכות יג.) פליגי תנאי אם הרוצחים שנסו לערי הלויים מחויבים להעלות שכר ללויים על ישיבתם או לא. ובתוס' פירשו דהשכר שהיו מעלים הוא תשלום מס וארנונא, וקשה דאם אין הערים שייכים ללויים מדוע מעלים להם מס. ואף לדעת רש"י והרמב"ם (בפיה"מ ובפ"ח מהל' רוצח ה"י) שפירשו דמשלמים על שכירות הבתים שלקחו מהלויים, לכאוי אין לשלם ללויים, דמבואר בגמ' (יומא יב.) דלמ"ד ירושלים לא נתחלקה לשבטים, אין משכירין את הבתים ולא נוטלים שכר עליהם. וה"נ בתי ערי הלויים אינם שייכים להם ואמאי מעלים להם שכר.

אם יש ערים ללויים בארצות שיכבוש מלך מישראל

פסק הרמב"ם (פי"ג מהל' שמיטה ויובל ה"י - יא) דאם יעמוד מלך ממלכי ישראל ויכבוש ארצות נוספות מחוץ לארץ ישראל, יתחלקו עריהם לכל ישראל ואף לכהנים וללויים יהיה חלק ונחלה בהם. וכן כתב הרמב"ן (דברים יא כד) עה"פ "כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה", דאפשר לכבוש מקומות נוספים ובלבד שיכבשו את כל חלקי ארץ ישראל תחילה. והשיג הראב"ד וכתב דא"כ לא יטלו הכהנים והלויים תרומות ומעשרות, אחר שניתנו להם תחת חלק הארץ, דכעת יש להם חלק בארץ. ובכס"מ אומר דאין ה"נ ובאותם הארצות אין נותנים לכהנים וללויים תרומות ומעשרות ומביא ראיה מסוריא דלמ"ד כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש, הרי היא כשאר ארצות שכבשו מחוץ לארץ ישראל ואין נוהג בה דין תרומות ומעשרות. ודבריו תמוהין מכל צד דלמ"ד כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש אין לסוריא דין ארץ ישראל כלל לכל הדינים, ולמ"ד כיבוש יחיד שמיה כיבוש חייב בתרו"מ ובכל המצוות התלויות בארץ כארץ ישראל, וצ"ע.

ועצם טענת הראב"ד טעונה ביאור, מה שייכות התבואה הגדלה באותו מקום לחיוב תרומות ומעשרות של הלויים, דאם אין ללויים חלק בארץ הרי הם בתורת קבלת תרו"מ ואם יש להם חלק בארץ אינם מקבלים תרו"מ, וכיצד שייך לחלק ולומר דדווקא התבואה הגדלה באותו מקום פטורה מתרו"מ.

גדר ישיבת הלויים בעריהם - משולחן גבוה קזכו

והנראה לומר דלמתנות כהונה ולויה יש שתי צורות נתינה - א) קדשי המקדש כגון קרבנות, משולחן גבוה קזכו דהקדשים נשארם ברשות גבוה והכהנים אוכלים את של גבוה, וכיון שאין

הקדשים שייכים להם, אין מקדשין בהם את האישה וכיו"ב. ב) מתנות כהונה כגון תרו"מ אחר שניתנים לכהנים וללויים הם שייכים להם לגמרי, הגם שמשולחן גבוה קזכו והתרומה נשארת בקדושתה ואסורה לזרים, דממון הכהנים והלויים הוא.

ולפי"ז ערי הלויים שניתנו להם לשבת כי אין להם חלק ונחלה בארץ ישראל, הם כמתנות לויה לכל דבר. אמנם לא יתכן שיזכו במקום לגמרי דאיכא לאו ד'בארצם לא תנחל', אלא גדר המתנה שהקרקע שלהם כמתנת לויה ולא כבעלים גמורים. והרי זה דומה לקדשים שניתנו להם לאכילה ומ"מ נשארם ברשות גבוה, וה"נ הלויים יושבים בערים הנמצאות ברשות השבטים שקבלו אותם לחלקם ונחלתם, ומקיימים מצוה במסירת הערים ללויים כמתנות לויה. ולזה אמרה תורה וגדרה את גדר המסירה של הערים הללו לידי הלויים, שניתנו לשבת ולבהמתם ומה ינתן כמגרש ושלא ניתנו לקבורה וכל שאר דיני הישיבה של הלויים בעריהם, וכשיושבים בה כדין אינם עוברים על איסור נטילת חלק בארץ.

יישוב הקושיות

וה"נ יש לפרש דמש"כ ברשב"ם דלעתיד לבוא תחולק הארץ ל"ב חלקים ויטלו בני לוי חלק בשוה עם כל ישראל, אין הכוונה שישבו בארץ ישראל כשאר השבטים דלא הותרו ליטול חלק ונחלה בישראל, אלא יישבו בארץ בתורת מתנת לויה. ואופן הישיבה וצורתה כפי שאמרה תורה, דשמה ינוסו הרוצחים וינהגו בה שאר דיני ישיבת הלויים בעריהם, אלא דלעת"ל תשתנה צורת החלוקה שיקבלו את עריהם בשוה עם כל ישראל הגם שאינם ניתנות להם לנחלה.

ובראב"ד (בתו"כ עה"פ הנ"ל) מפרש את הירושה שמורישים הלויים בעריהם, דהיורש עומד במקום המוריש. וכוונתו דאין הלוי מוריש את חלקו בקרקע דאין לו חלק בארץ, אלא דחלק מזכותו במתנות כהונה של ערי הלויה הוא להחזיק בביתו ולהוריש אותו החלק לבנו. וכמו שכתוב לגבי מלך "למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל" (דברים יז כ) דהבן ממשיך את כהונת אבותיו, כך מוטל הלוי את זכותו במתנות כהונה של ערי הלויים. ובעצם זהו גדרה של כל ירושה, שמעביר את הזכות שיש לו בנכסים. וממילא א"ש דיכול הלוי למכור את ביתו, דיכול למכור את זכותו בבית והבית ממשיך להיות מתנת לויה של ערי הלויים וחוזר אליו אח"כ, ונחשב שעדיין הבית ניתן לו כמתנת לויה.

ובביאור מחלוקת הרמב"ם והראב"ד בארצות שכבשו מחוץ לארץ ישראל, נראה דהראב"ד טוען שכשאמרה תורה "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך" ניתן זכות ללוי לקבל מתנות רק במקום שאין לו חלק, וככל שיש לו חלק ונחלה בארץ שוב אין לו זכות לקבל מתנות כהונה ולויה.

נמצא - גדר ערי הלויים, שהם מתנות לויה, והלויים נעשים בעלים, אך נמשך כל הזמן להיות בתור מתנות לויה, שהרי אין להם חלק ונחלה בארץ.

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסד על סדר הפרשיות
בולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'
שנאמרו במקלות על ידי
הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת "בף החיים"

להערות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmail.com

פרשת מקץ

בהגדה של פסח כתוב "ועברתי בארץ מצרים, אני ולא מלאך. והכיתי כהן, כבוד, אני ולא שרף. ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים, אני ולא שליח. אני ה' - אני הוא ולא אחר". שאל רבינו האר"י ז"ל, למה באמת לא שלח הקב"ה איזה מלאך לגאול את ישראל? אם היה בא גבריאל או מיכאל ומוציא את ישראל ממצרים, היה חסר משהו?! - אמר האר"י, כיון שארץ מצרים היתה כל כך טמאה, אם היה בא מלאך ויורד לשם, היה הוא עצמו מתקלקל שם מרוב ריבוי הטומאה ולא יכול היה לגאול את ישראל. לכן דוקא 'אני ולא מלאך, אני ולא שרף אני ה'.

והנה למקום כזה ירד יוסף. ובאמת על זה היתה עיקר החרדה והצער של יעקב כשאמר 'טרורף טורף יוסף', איך יהיה יוסף בארץ מצרים ערוות הארץ, ואיך יצליח להשמר בקדושתו ובטהרתו. ולאחר תקופה אצל פוטיפר שוב זורקים אותו אל הבור, בבית הסוהר. שתיים עשרה שנים היה יוסף בבית הסוהר המצרי (כמו שאמרו בשמות רבה ז, א), אדם יתאר לעצמו מה זה להיות עשר שנים בבית סוהר מצרי. מי היו אלו שישנו איתו בחדר.

אבל - קץ שם לחושך ולכל תכלית הוא חוקר כמו שאומר הפסוק באיוב (כח, ג). כל צרה יש לה את הגבול שלה. את הזמן בו היא צריכה להיות ואת הזמן בו היא צריכה להסתלק. גם כאשר יש צרות רבות שנמשכות זמן רב, תמיד לבסוף תזרח השמש. וכשיגיע זמן זה - כשהגיע זמן הגאולה, יירצוהו מן הבור. למה וירצוהו? - הרי כבר שתיים עשרה שנה הוא יושב שם בתוך בית הסוהר, כמה רגעים יש בשתיים עשרה שנה? אם נעשה חשבון נגיע לשש מליון מאה שלושים וארבע אלף וארבע מאות רגעים. מה יש אם לא ירוץ אלא ילך, ויתעכב עוד רגע אחד? על מה הבהילות הזו? למה לא נתנו לו להתארגן, להסתדר? לא. וירצוהו מן הבור. תופסים אותו ומרצים ודוחפים אותו 'מהר מהר תצא החוצה'. למה? כי הגיעה עת הגאולה שלו. 'קץ שם לחושך'.

בזה יש מוסר גם לנו, הן לכלל והן לפרט. כלל ישראל נמצא בגלות חשוכה. כמה אומות מכרו אותנו, כמה דם כלל ישראל שפך במשך אלפים שנות הגלות המרה הזו. ולפעמים אדם עומד ותוהה איך ומהיכן תבוא עכשיו הגאולה. אבל - 'קץ שם לחושך'. ברגע שיבוא הזמן, הגאולה תבוא איך שתבוא.

ובירושלמי בתחילת מסכת ברכות (פ"א ה"א) מובא על שני חכמים שהיו הולכים בבקעת ארבל ליד טבריה והיה שם חושך ואפלה. אנתנו לא יודעים מהו חושך, כיון שאנחנו נמצאים בעיר. גם אם אדם הולך בחצי הלילה מכל מקום יש לו אור מהבתים ומפנסי הרחוב. אבל אם אדם ילך באיזה שדה רחוק ומבודד, יראה מה הוא חושך.

כך הלכו שני החכמים האלו יחד בלילה, באותה התקופה שלא היו בה פנסי רחוב. והיה חושך ואפלה מוחלט. והנה בא עמוד השחר. הוא הזמן היותר חשוך, שגם כוכבים אין, 'הכוכבים נספו נגהם' (יואל ד, טו), ואילו השמש עוד לא באה. עלטה על הארץ. ופתאום זרחה השמש, וקרני האור החלו בוקעים ויוצאים. אמר החכם לחבירו, כך תהיה גאולתן של ישראל. יהיה חושך על פני הארץ ולא יראו כלום, האדם לא ימצא ידי ורגליו, ולא ידעו איך בכלל יכולה לבוא הגאולה ומאין תבוא, ואז בדיוק תבוא השמש וזרח אור הגאולה.

וכשיגיע הזמן, רגע אחד כבר לא יוכלו לנו. את כולם ירצו מן הבור, את כולם יביאו מיד לארץ ישראל. אחד יגיד 'אני רוצה ללבוש חליפה, להביא עוד משהו, יאמרו לו אין זמן. מהר מהר תצא החוצה! הגיעה עת הגאולה, ולא מתעכבים עוד רגע אחד בגלות.

הלכה בידוע שעשיו שונא ליעקב

בעזרת ה' יתברך נראה לעיני בענייני מוסד הנלמדים מפרשת השבוע, פרשת מקץ.

בפרשה מסופר על החלומות הנוראים שחלם פרעה, ואחר כך מובא שפרעה שואל את כל החרטומים ואת כל החכמים ואף אחד לא עונה נכון, 'ואין פותר אותם לפרעה ותפעם רוחו'. דרשו רבותינו (בראשית רבה פ"ט, יב) "בן פורת יוסף", פורת אותיות פותר. ללמד, שיוסף על ידי החלום של הפרות עלה. פותר גם אותיות פרות.

וידבר שר המשקים את פרעה לאמר את הטאי אני מזכיר היום. פרעה קצף על עבדיו ויתן אתי במשמר בית שר הטבחים אתי ואת שר האפים. ונחלמה חלום בלילה אחד אני והוא איש כפתרון חלמו חלמנו. ושם אתנו נער עברי עבד לשר הטבחים ונספר לו ויפתר לנו את חלומותינו איש כחלמו פתו: רבותינו למדו ודרשו כל תיבה וכל מילה בתורה. כאן למדנו שאסור לסמוך ואסור לבטוח בגוי, יהיה מי שיהיה, ואפילו אם ישבע ויתן תקיעת כף חמורה על דעת המקום ברוך הוא... וכך היה בכל הדורות, שמי שסמך על הגויים, סבל.

מפני מה חרבה ירושלים? - מספרת הגמרא (בבא קמא פב:) שהיו שני אחים הורקנוס ואריסטובלוס והיתה ביניהם קטטה ומריבה על המלוכה. הלכו וקראו לגויים שיבואו ויעזרו. ואז באו הרומאים וכבשו את ארץ ישראל בשפיכות דמים.

כך היה גם פה. יוסף אמר לו לשר המשקים תזכור את החסד שעשיתי אתך שפתרתי לך את החלום, ותעזור לי. רק אחרי שנתיים נזכר בו השר. ומה הוא אומר? - 'ושם אתנו נער עברי עבד לשר הטבחים'. בכל מילה ומילה הוא מקנטר ומזבזב את יוסף, כמו שאומר רש"י: ארורים הרשעים שאין טובתם שלימה שמזכירו בלשון ביון. ושם אתנו נער - 'שוטה, ואינו ראוי לגדולה'. הוא נער, עושה מעשה גערות, אין בו לא דעת ולא תבונה. עברי - כאן מזכיר לפרעה שזוה הנער הוא לא משלנו, הוא עברי. 'אפילו לשוננו אינו מכיר'. ומיד ולאחר שגוי שומע על מישהו שהוא עברי, כבר נכנסת שנאה בלבו. עבד - מפרש רש"י, 'כתוב בנימוסי מצרים, על פי החוקים שלהם, שאין עבד מולך ולא לובש בגדי שרים'. מי שהיה פעם עבד, לעולם לא יעלה לגדולה.

ועוד הוא מוסיף 'עבד לשר הטבחים' - אומר לו שר המשקים, הרי אתה זוכר את הפרשה עם שר הטבחים ואשתו וכל מה שהיה. וכך כל דבריו בכדי לגנות את יוסף.

קץ שם לחושך

אבל מכל מקום מלאך רע עונה אמן בעל כרחו, 'יהי כאשר פתר לנו כן היה אתי השיב על כני ואתו תלה, וישלח פרעה ויקרא את יוסף וירצוהו מן הבור ויגלה ויחלף שמלותיו ויבא אל פרעה.

החפץ חיים זצ"ל אמר דבר אמיתי ונכון. הבה ונתבונן, איזה צער היה ליוסף בגלותו. הרי הוא היה בן זקונים ליעקב, ואותו לא שלח יעקב מעולם לרעות את הצאן יחד עם שאר האחים, אלא היה יושב יוסף עם אבא שלו, בחיר שבאבות, ולומד ממנו את התורה. כל מה שהיה ליעקב מבית שם ועבר העביר לבנו ליוסף. והנה, בחטף וביום אחד נקרע מזרועות אביו, והושלך לבור, והתגלגל ממכירה למכירה, מישמעאלים למדינים ולסוחרים, ולאחר מכן הובא למצרים ערוות הארץ, ארץ טמאה שאי אפשר לתאר את גודל הטומאה שהיתה שם, לבית פוטיפר.

וכאן אומר לו יוסף, כי בהיותך מלך, לכן ה' מגלה לך את אשר עתיד להיות. וכאן פותר יוסף את החלום לפרעה שיבואו על ארץ מצרים שבע שנות שובע ולאחר מכן שבע שנות רעב, ומסיים: הוא הדבר אשר דברתי אל פרעה אשר האלהים עושה הראה את פרעה.

יוסף הוא בנו של יעקב, ונכד של אברהם. יהודי הוא. מה תפקידו של יהודי בעולמו? מה שעשה אברהם אבינו. ומה הוא עשה? – 'הקנה להקב"ה שמים וארץ'. אברהם העברי שכולם בעבר אחד והוא בעבר השני, הפקיד את חייו והפקיד את זמנו כדי להרבות את האמונה בלב הבריות. ולא זו בלבד, אלא שהפקיד גם את מעלותיו הרוחניות, ויותר על מדרגת הנבואה, כדי שיוכל להיות מעורב בין הבריות ולטעת ולשתול אמונה בלבבם (כמו שכתב רבינו הגדול החתם סופר בהקדמתו לתשובותיו חלק יורה דעה, ראה שם נפלאות מתורת ה', ז"ע"א).

הוא הדין יצחק בנו. הוא הדין יעקב בנו, והוא הדין בני יעקב ויוסף הצדיק. בכל מקום שהיה הולך יוסף, היה אומר 'אני עבד להקב"ה'. ולא היה מסיח דעת מזה. במצרים עבדו כל עבדות זרות שבעולם, מפרות ועד חתולים.. ועד היום זה כך כידוע וכמפורסם, אבל יוסף לא הסיח דעת, וכל הזמן שם שמים היה שגור על לשונו. בזה הוא פותח בזה הוא ממשיך בזה הוא מסיים. 'הוא אשר דברתי אל פרעה אשר האלהים עושה הראה את פרעה', וכך הוא ממשיך ואומר 'על השנות החלום אל פרעה פעמיים כי נכון הדבר מן האלהים וממהר האלהים לעשותו', כך כל העת הוא מזכיר את אלהים.

ולכאורה יש כאן קצת פליאה על יוסף, הרי עם מי הוא מדבר כאן? – עם גוי שמחזיק את עצמו מעל האלהים. 'עומד על האור', כמו שדרשו רבותינו (בראשית רבה פ"ג, א) שפרעה החזיק שהיאור עומד עליו ומתקיים על ידו, ואם כן, מה הוא שיוסף כל הזמן מזכיר את האלהים, הרי פרעה מחזיק את עצמו שהוא האלהים! – אבל יוסף יודע שצריך לדבר. שום דיבור לא הולך לבטלה.

הוא חוזר שוב ושוב באזני פרעה, דע כי יש אלהים, והוא זה שהביא לך את החלומות, והוא זה שביא על ארצך את שנות השובע ואת שנות הרעב. ולא בכדי הוא מזכיר דוקא את השם 'אלהים' ולא את שם ה'יהוה', כי שם זה פירושו 'שד' ומושל ותקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם', כמו שכתוב בטור (סימן ה'). 'אל' לשון חזק, כמו שכתוב 'זאת אלי הארץ לקח' (יחזקאל י, יג) וכך הוא מזכיר את זה שוב ושוב ושוב, ובסוף קורה הפלא הגדול ביותר, שפרעה לאחר ששומע את כל הגאום של יוסף, מה אומר? – ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו.. גם הוא מדבר על אלהים כבר... למה? – הדיבור של יוסף פעל אצלו.

כאן רואים יסוד גדול, כי אין דיבור שהולך לבטלה. אל לו לאדם להגיד, 'אני מדבר והדברים שלי לא נשמעים'. זה לא נכון. כשאדם מדבר ועוד פעם מדבר ועוד פעם מעורר ומזכיר שיש דין ויש דיין ויש אלהים, יש מנהיג לבירה והעולם לא הפקד, בסוף אפילו פרעה, מלאך רע עונה אמן בעל כרחו. היום ברוך ה' אין פרעה בנמצא. אנחנו כולנו בני אברהם ויצחק ויעקב, ואתנו לא צריך לדבר הרבה על ה', פעם פעמיים מספיק. כולם מאמינים. ובפרט בדור שלנו שהלב נפתח מהרבה סיבות, כמו שרואים שהקב"ה הערה ושפך עלינו רוח תשובה ורוח טהרה שאפילו אנשים שהיו רחוקים מתורה ומצוות מתעוררים ומבקשים וצמאים לתורה ומצוות.

ולכן, דוקא בזמן הזה חובה לזכור שצריך ואפשר לדבר על כל לב ולב. 'אנא מזרעא דיוסף קאחינא', אומרת הגמרא (בבא מציעא פד). כלל ישראל נקראו על שם יוסף, כמו שרואים בפסוק (עמוס ה, טו) שקורא לכל ישראל בתואר 'שארית יוסף', ואם כן, צריכים אנו ללכת בדרכיו ובפעולותיו של יוסף הצדיק.

כמו שהוא מדבר על אלהים, כל הזמן חוזר וחוזר עד שזה משפיע, אפילו על פרעה הרשע כנ"ל, כך גם אנחנו. ובראש ובראשונה אדם צריך לדבר עם עצמו, הפסוק אומר (תהלים קטו, י) 'האמנתי כי אדבר', כשאדם מדבר בעניני אמונה, יושב ומתאר לעצמו שיש דין ויש דיין, ועין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים' כמו שאומר התנא באבות (פ"ב מ"ב), אם אדם יחיה את זה בעצמו ויחזור וישנן את זה עוד פעם ועוד פעם, זה יעזור לו. זה ייכנס בלבו. ואם הוא ישנן לעצמו שוב ושוב שסוף אדם למיתה ואסור שיכלה ימיו ושנותיו לבטלה כמו שפתחנו, בסוף זה ישפיע ויעזור לו. ולאחר מכן כשיעורר אחרים, בודאי שגם להם זה יעזור, ויכנסו הדברים בלבם ויעשו פרי לטובה.

ה' יהיה בעזרונו, ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

זה במה שנוגע אל הכלל. אבל כך הוא גם במה שנוגע אל הפרט. גם אם אדם נמצא בתקופה קשה, הן מסיבות רוחניות והן מסיבות גשמיות, מכל מקום צריך לבו להיות בטוח שקט ושאנן, שבלי ספק גם תבוא הזריחה. 'היה החושך סיבת האורה כמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (שער שני, ה) 'לית נהורא אלא דנפק מנו חשוכא', כלשון רבותינו בזהר (ח"ב קפד). וכי יוסף העלה על דל מחשבתו רעיון כזה, שהקב"ה יוציא אותו מן הבור על ידי שיביא לפרעה חלומות?.. בודאי שלא. היה יושב ובוכה שם על ימיו וחיייו שעוברים שם בין כתיב בית הסהר, אבל משהגיע הזמן, להקב"ה הדרכים להביא את הגאולה.

כך זה אצל כל אחד ואחד. שלא יגיד אחד, 'אני כבר אבוד, אין לי תקנה'. אין דבר כזה. תפילה עוזרת, רבינו הגדול החזון איש תמיד היה אומר כל תפילה נשמעת ואין תפילה נאבדת. והם דברות רבותינו במדרש תנחומא (פרשת דברים ס"ד): 'שאיין הקב"ה פוסל תפלת כל בריה', עיין שם נפלאות. ותפילה זה לא רק 'שמונה עשרה', תפילה פירושה כל בקשה פרטית שאדם שוטח לפניו קונו וצועק ממעמקי הלב אנה ה' הושיעה נא. תורה עוזרת.

וכשיגיע הזמן 'יריצוהו מן הבור'. הקב"ה לא יגיד טוב, הוא כבר כמה שנים יושב בצער, שיהיה שם עוד שעה אחת. לא. כשיגיע הזמן, מיד ולאלתר תהיה הגאולה שלו ויריצוהו מן הבור.

בחינת פרעה את יוסף

צריך לתאר ולהמחיש לעצמנו את הפגישה בין יוסף ובין פרעה. יוסף יוצא מבית הסהר לאחר שתיים עשרה שנה. במדרש כתוב (בראשית רבה פ"ג, י. תנחומא וישב, ה) שאותה המרשעת אשת פוטיפר שמה אותו עם נחושתיים, עם אזיקים. והיתה מענה אותו. פוטיפר רצה להרוג את יוסף, אבל אשת פוטיפר עכבה על ידו. אמרה, אולי עכשיו שהוא בבית הסהר כמה וכמה שנים שנים, אולי עכשיו ישמע בקולי. אולי עכשיו יסכים למה שאני מבקשת ממנו. יום יום היתה באה ורודפת אותו, יום יום היה יוסף מתענה ולא שמע אליה.

והנה עתה יצא מאפלה לאור גדול ומשעבוד לגאולה. בא לארמון פרעה, והנה פרעה המושל בכיפה אומר ליוסף כך: ויאמר פרעה אל יוסף חלום חלומי ופותר אין אתו. אומר פרעה ליוסף, הנה תראה, יש לי כאן את כל המכשפים ואת כל החרטומים, פקולטה שלימה של מכשפים מהאוניברסיטה של מצרים, מאוכלי שולחני של המלך. 'ופותר אין אותך' – תראה פלא. כולם אפס.. כל מה שהם מקבלים ממני, כל המלגות, כלום.. 'פותר אין אותך'.

ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפותר אתו. עליך שמעתי, יש לי עדות משר הטבחים שקלעת אל המטרה פעמיים, פתרת להם נכון את שתי החלומות. ש

בדיבור הזה, פרעה בוחן את יוסף. הנה הביאו כאן לפניו אסיר. הוציאו אותו מהבור ומהשעבוד, ומעלים אותו לגדולה, לעמוד לפני המלך. והוא עומד ומשבח אותו שמעתי עליך שאין כמוך, 'חלום חלומי ופותר אין אותו ואני שמעתי עליך תשמע חלום לפותר אתו', אתה קולע למטרה. ומחכה פרעה לשמוע איך יוסף מגיב. האם יוסף יענע לו בראש, 'כן', מה ששמעת זהו רק מקצת שבח... עכשיו תשמע יותר... ויגיס את דעתו לפניו או לא.

אבל לא. הדיבור הראשון של יוסף: ויען יוסף את פרעה לאמר בלעדי אלהים יענה את שלום פרעה. 'בלעדי', אני כלום, כמי שאינו. 'דק אלהים, הוא שיענה את שלום פרעה'.

האמנתי כי אדבר – יוסף מדבר אמונה

ולאחר הבחינה הזו, מספר לו פרעה את כל החלום. וידבר פרעה אל יוסף בחלמי הנני עמד על שפת היאר, וכאן המקרא כופל וחוזר את כל החלומות, ולאחר מכן מסיים פרעה: ואמר אל החרטומים ואין מגיד לי. שום דבר המתיישב על הלב לא אמרו לי. ובאמת, אפשר להבין את פרעה.. מה אמרו לו? 'שבע בנות אתה מוליד ושבע בנות אתה קובר'. אדם שומע דבר כזה על בת אחת שלו וכבר מצטער. ללדת ולקבור אותה? ולא אחת, אלא שבע?! מה עוד אמרו לו: 'שבע מדינות אתה כושב ושבע מדינות אתה מפסיד'. שמלך ישמע דבר שכזה? הרבה צער יש בזה.

אומר יוסף לפרעה: ויאמר יוסף אל פרעה חלום פרעה אחד הוא, אכן חלמת שני חלומות, אבל הכל מפורש אחד ולכיוון אחד הולך. את אשר האלהים עושה הגיד לפרעה. אתה מלך ומסור ביד האלהים, ולכן הקב"ה מרמז לך כל דבר, וכמו שאומר הפסוק (משלי כא, א) 'לב מלך ביד ה'". לכן כתוב כאן לשון 'הגיד', כי כל לשון 'הגדה' שבמקרא יש בו רמז לפני ולפנים, [כמבואר בספר הזהר הקדוש בהרבה מקומות, וכמובא בספר נפש החיים (ש"א פ"ג) עש"ב],

איזה נס בחנוכה הציל את היהדות

שבא מתרבות יון והם מכנים קבוצות ספורט בשם 'מכבי', הרי אם החשמונאים היו קיימים היום הם היו נלחמים במכבי של היום, שמעתי שבאחד הגנים הגנת לימדה את הילדות שהחשמונאים היו מאד מאד מאד גיבורים, והם ניצחו את כל כל היונים, ואחת הבנות קמה ואמרה: בבית של סבא שלי יש סידור ושם כתוב 'מסרת גיבורים ביד חלשים', הגנת לא התבלבלה ומיד ענתה: כנראה שזו טעות דפוס... כך קורה גם אחרי שהיה נס פח השמן, ואנחנו יכולים רק לדמיין אם היה רק את נס המלחמה כמה תליה 'בכוחי ועוצם ידי' היו אז, בשביל זה הקב"ה נתן לנו את נס פח השמן, כששמן שהיה אמור לדלוק יום אחד דולק שמונה ימים זה לא יכול להיות לא מנחישות, לא מנועזות, לא מתושיה, ולא מרוח גבורה, בזה רואים יד ה', נס פח השמן זה הפנס שמאיר לנו את הנס של המלחמות כדי שנדע שהכל יד ה', ולא זו בלבד שזה מאיר את נס המלחמות, אלא הנס הזה היה הארה משמים שהקב"ה נתן לנו בזכות המסירות נפש שכלל ישראל התנהג בו, למרות שזה היה בבית שני שכבר לא היו בו את כל הניסים והגילויים שהיו בבית ראשון, ובכל אופן הקב"ה שלח להם נס של שינוי טבע, בזכות המסירות נפש הם זכו לכזו הארת פנים מלמעלה.

על פי זה יתיישבו כל ההערות שהתקשינו בהם - שאלנו הרי הנס העיקרי הוא הניצחון במלחמה ולמה עיקר מצות היום הוא זכר לנס פח השמן, והביאור בזה הוא: מכיון שנס פח השמן הוא הפנס שמאיר את נס המלחמות שלא יתלו את הניצחון בכוחי ועוצם ידי, לכן עיקר מה שמדליקים זה זכר לנס פח השמן, כך גם מה ששאלנו למה בעל הניסים מזכירים רק את המלחמות, כי עיקר ההודאה היא על נס המלחמה, אלא שעל ידי נס פח השמן אנחנו יודעים להודות על נס פח השמן, ולכן אחרי שמדליקים את הנרות מודים על המלחמות, כי עיקר הנס היה במלחמות, אבל כדי להכיר ולדעת שהניסים של המלחמות באו אך ורק מיד ה' בשביל זה צריך את הנרות שהם זכר לנס פח השמן.

כי טוב חסדך מחיים

בתהילים סג' 'מזמור לדוד בהיותו במדבר יהודה' דוד המלך נרדף על נפשו, הוא נמצא בודד ונפשו משתפכת לאלוקיה, 'אלוקים קלי אתה אשחרך צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים, כן בקודש חזיתך לראות עוזך וכבודך, כי טוב חסדך מחיים', מה הפירוש כי טוב חסדך מחיים? משל לבן מלך שהתחבר עם חברים לא טובים וסרה, המלך כעס עליו מאד והגלה אותו לאי נדח ששורף חיות רעות ושודדים, במשך שנים בן המלך לא התראה עם אביו, אחרי כמה שנים בן המלך נתפס על ידי שודדים וגזרו עליו מוות, החרב כבר היתה מונחת על

בימי החנוכה זכינו לשני ניסים גדולים, הנס הראשון הוא הניצחון במלחמה ביון, מאזן הכוחות בין החשמונאים ליונים היה בערך כמו ששיבת מיר תכריז מלחמה על אמריקה ורוסיה ותנצח, והנס השני הוא נס פח השמן, וכשנתבונן איזה מהניסים הביא תועלת יותר גדולה לכאורה פשוט שהנס של ניצחון המלחמה הוא היותר משמעותי, אם לא היו מנצחים במלחמה לא היה קיום לכלל ישראל, היונים גזרו על הכל הכל 'להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך', הנס של המלחמות הציל את כל היידישקייט של כלל ישראל בכל הדורות, תראו את רוסיה הקומוניסטית שתוך כמה עשרות שנים השכיחו ועקרו יהדות של מאות שנים, אבל הנס של פח השמן לכאורה היה הרבה פחות נחוץ, גם אם לא היה קורה הנס הזה השמים לא היו נופלים... בלי הנס היה לוקח שבוע עד שהיו יכולים לקיים את המצוה של הדלקת הנרות בטוהרה, כך נראה בעיניי שלנו בהשקפה ראשונה, אך ראו זה פלא! חז"ל הקדושים העמידו את עיקר התקנה של ימי החנוכה זכר לנס פח השמן, וצריך להבין מדוע?

על מה עיקר ההודאה?

עוד יש להעיר - אם עיקר מהותו של יום בחנוכה זה נס פח השמן למה בעל הניסים מזכירים בעיקר את התשועות ואת המלחמות, נס פח השמן לא תופס מקום בעל הניסים, אפילו מה שאומרים 'והדליקו נרות בחצרות קדשך' דעת הרבה מפרשים שזה לא מתייחס להדלקת המנורה שהרי לא היו מדליקים אותה בחצר, ולמה בעל הניסים לא מוזכר בפרטות נס פח השמן? כך גם אחרי ההדלקה כשאנחנו אומרים 'הנרות הללו אנו מדליקין כו', לכאורה היה צריך להזכיר אז את נס פח השמן, אבל לא, אנחנו אומרים 'על הניסים ועל הנפלאות ועל התשועות ועל המלחמות' לא מזכירים בכלל את נס פח השמן, מה ביאור הדברים?

הפנס של נס המלחמות

הביאור בכל זה נמצא בדברי המהר"ל ונרחיב מעט את דבריו - ודאי שעיקר הנס הוא הנס של המלחמה שבלעדיו לא היה קיום ליהדות, אבל הנס הזה של המלחמה הוא נס שבתוך הטבע, אמנם כדי ששיבת מיר תנצח את אמריקה ואת רוסיה צריך נס גדול אבל עדיין זה בתוך המערכת הטבעית, יכולים לקום אחר כך כמה טיפשים ויתלו את הניצחון בכוחם של החשמונאים, הם יטענו שהמכבים היו לוחמים עזי נפש, הם נלחמו בגבורה, בעוז, בתושיה, זה מה שהביא את הניצחון, הם לא יתלו את הניצחון בקב"ה, ועד היום אנחנו רואים שכל אלו שרחוקים מתורה ומצוות בשבילים 'מכבי' זה סמל של גבורה וכח, המכבים נלחמו בספורט

החושך של יון

זוהי המהות של המלחמה והניצחון ביון, כך מסתיימת ההפטרה של שבת חנוכה 'לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה' צבקות', ידוע מה שכתוב במדרש רבה בתחילת חומש בראשית 'וחושך על פני תהום' זו מלכות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל, לא מדובר כאן על חושך של צרות ויסורים, סבלנו הרבה יותר צרות ויסורים מרומי הרשעה ששרפה את ביתנו והגליטנו מארצינו, אבל החושך של יון זה מה שהם גזרו על כלל ישראל כתבו לכם על קרן השור אין לנו חלק באלוקי ישראל, היה חושך בדעת ובאמונה, יון היתה שיא שיא החכמה האנושית בעולם, היו חכמים גדולים שצמחו ביון כמו אריסטו וחבריו, הן בפילוסופיה והן בחכמת התכונה, הרמב"ם בהלכות קידוש החודש כותב שהוא כתב את דבריו על פי ספרי חכמי יון, הם היו בקיאים במדעי הטבע בפיזיקה מתמטיקה והנדסה, ואמנם כתוב שאת הכל הם למדו מספרי שלמה המלך שהגיעו לידם אבל למעשה הם היו חכמים גדולים, ועל ידי החכמה שלהם הם הגיעו לכזו גאווה שמכוחה הם כפרו בכל דבר שהיה מחוץ לטבע, זה החושך הגדול של מלכות יון שהם האמינו רק בטבע, מה שלא מדעי לא קיים, מה שלא נתפס בחמשת החושים לא קיים, כל מה שלא מושג בשכל אנושי אין לו קיום, והדברים מפורשים ברמב"ן בפרשת אחרי מות, אחרי שהוא מאריך בסוד השעיר לעזאזל הוא מתמצת בשתי שורות את החושך הגדול של יון, וזה לשונו **'ולא אוכל לפרש כי היינו צריכים לחסום פי המתחכמים בטבע הנמשכים אחרי היוני [אריסטו] אשר הכחיש כל דבר זולתי המורגש לו, והגיס דעתו לחשוב הוא ותלמידיו הרשעים כי כל ענין שלא השיג אליו בסברתו איננו אמת'** זה החושך הגלות של מלכות יון, והחכמה הזו משכה אחרי הרבה מצעירי הצאן מבני אברהם יצחק ויעקב, להוציא מליבם של יונים זכינו לניסים הגדולים בחנוכה, היונים מאמינים ברבים וגיבורים, אין אצלם מקום לכח רוחני, הם לא מאמינים בעוצמה וביתרון של צדיקים טהורים ועוסקי תורתך, וכשהקב"ה מסר את האומה שהיו לה את היתרונות הגשמיים בידי האומה שהיו לה את היתרונות הרוחניים זה היה הניצחון הראשון על יון, ראו כאן ש'לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי', זה הוכיח שהטבע לא שליט אלא יש כוחות רוחניים שמנהלים את העולם, אבל זה לבד לא מספיק כי זה נס שהיה בתוך מערכת של טבע, וכשהגיע נס פח השמן כאן הושלם הניצחון, אתה אריסטו שמאמין רק בדברים מדעיים האם יש לך דרך להסביר איך שמן שהיה אמור לדלוק יום אחד דולק שמונה ימים? זהו הניצחון הגדול על החושך הגדול של מלכות יון, זה מוכיח שיש דבר יותר חזק ששולט מעל העולם הגשמי.

המלחמה בנבדלים הרוחניים

מענין לענין - היונים גזרו על שבת, ברית מילה, וקידוש החודש, הם פרצו יג' פרצות בהיכל, הם טימאו את השמנים וחיללו את המזבח, הם לא נלחמו בכל היהדות אלא דוקא בכמה דברים מסויימים שהפריעו להם, מה הקו המשותף בין כל הדברים שבהם הם נלחמו? ידוע מספר יצירה שהבריאה כוללת שלשה חלקים 'עולם, שנה, נפש', עולם זה כללות המקומות, שנה זה כללות הזמנים, ונפש זה כללות האישים, ובכל אחת משלשת הבחינות הללו יש דבר מובדל ומקודש לה, בעולם יש את בית המקדש

צווארו וברגע האחרון נשמעה שעתת סוסים השודדים נסו לכל עבר והמלך בכבודו ובעצמו הגיע, המלך עצמו פותח את האזיקים והבן נופל על צווארי אביו ובוכה בוכה ובוכה ללא הפוגה, שואל אותו המלך: בני מחמדי למה אתה כל כך בוכה? ענה לו בן המלך: אבא, קיבלתי היום שני מתנות מופלאות, המתנה הראשונה שקיבלתי את חיי במתנה, המתנה השניה היא שקיבלתי אותך בחזרה, חשבתי שאני כבר לא יראה אותך יותר ואני רואה שבאת להיות איתי ביחד ולהחזיר אותי לבית שלך, תאמין לי אבי היקר שהמתנה השניה שקיבלתי שוה לי הרבה יותר מהמתנה הראשונה מהחיים שקיבלתי במתנה, כך אומר גם אדונינו דוד משיח ה', הוא כל כך הרבה פעמים נקלע לסכנת מות והוא רואה שכל פעם הקב"ה נמצא איתו, 'גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי', אומר דוד המלך: לראות את השגחת ה' עלי בכל רגע שוה לי יותר מעצם הנס של הצלת החיים שלי, 'כי טוב חסדך מחיים' לראות את חסד ה' עלי שוה לי יותר מעצם החיים.

ולא רחוק לומר גם בניסי חנוכה על דרך זו, הנס של המלחמות זה 'חיים' בלי זה לא היה לנו קיום, ואילו הנס של פח השמן שהראה לנו שהקב"ה נמצא איתנו הוא בכלל 'כי טוב חסדך', וההארת פנים הזו, החיוך שכלל ישראל קיבל מלמעלה שהקב"ה נמצא איתם כל הזמן היה שוה יותר מהחיים עצמם, והמילים 'כי טוב חסדך מחיים' זה ראשי תיבות 'מכבי' [מהסוף להתחלה].

ניצחון הכח הרוחני

בעל הניסים מזכירים 'מסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך', וכולם מתקשים: בשלמה גיבורים ורבים ביד מעטים וחלשים זה נס גדול של שינוי הטבע, אבל מה הרבותא ב'טמאים ביד טהורים רשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך'? האם בדרך הטבע היה צריך להיות הפוך שצריך נס מיוחד שלא יקרה כך? ונראה לבאר בזה בסייעתא דשמיא כך - יש מקום בלונדון שנקרא 'המכון האסטרטגי ללחימה', הם בקיאים בכל הצבאות שיש בעולם ובהגיע עת מלחמה הם מפרסמים לאיזה מהמדינות יש יתרון, למדינה הזו יש חיל הים חזק יותר, לזו חיל האוויר יותר חזק, וכו' וכו', ובמלחמה שנלחמו החשמונאים נגד הצבא האדיר של מלכות יון, מלכות יון שלטה אז בכל העולם ביד רמה ומהמלחמה הזו התחילה המפלה שלהם, אם היו שואלים את המכון האסטרטגי בלונדון איך הוא מעמיד את שני הצבאות האלו, ליונים יש כח של כמות אדירה של חיילים, יש להם יתרון של רבים וגיבורים, ולעומתם מה היתרון של החשמונאים? אמנם המכון האסטרטגי לא יודע אבל אנחנו יודעים שהיתרון שלהם הוא שהם 'צדיקים טהורים ועוסקי תורתך', זאת אומרת שאמנם מצד כוחות הטבע היתרון שיש ליונים הוא פי כמה וכמה, אבל מצד הכוחות והכלים הרוחניים לחשמונאים היה הרבה יותר סיכוי לנצח, וכל חמשת הדברים נקראים בנשימה אחת: מסרת את היתרון של גיבורים ביד חלשים ושל רבים ביד מעטים שזה יתרון טבעי, ביד צדיקים טהורים ועוסקי תורתך, היה כאן יתרון של הכח הרוחני על פני היתרון של הכח הגשמי.

מהרשימה שיש בסנהדרין בפרק חלק על אותם אלו שאין להם חלק לעולם הבא, שם מוזכר אפיקורסים וכיוצא באלו, אבל כאן הוא מונה חמשה עבירות שמי שעושה אותם אין לו חלק לעולם הבא' מה מיוחד באותם חמשה דברים? העולם הזה הוא עולם גשמי ואילו העולם הבא הוא עולם רוחני, כדי לזכות לעולם הבא צריך שיהיה קשר ושייכות גם כאן בעולם הזה לעולם הרוחני, אדם שחי רק בגשמיות ומנותק מהחיים הרוחניים אין לו שייכות לעולם הבא, זה היה מלכות יון לקדש את העולם הזה ולכפור בכל הדברים הרוחניים, יהודי שמתנהג ככה הרי הוא מתיוון לכל דבר, ונעבור על המשנה אחד לאחד ונראה איך שכל הדברים האלו שייכים ליונים, 'המחלל את הקדשים' מקביל לקדושת המקום שהיונים נלחמו בה, 'המבזה את המועדות' מקביל לזמן המקודש שהיונים נלחמו בו, 'המפר בריתו של אברהם אבינו' זה ממש מה שהיונים גזרו על ברית מילה לעקור את הבדלת וקדושת ישראל מכל העמים, 'מגלה פנים בתורה שלא כהלכה' זה כנגד מה שיון תרגמה את התורה ליונית, הוא עוקר מהתורה את המעלה הרוחנית, אדם שמתנהג בצורה כזאת הוא מופקע מעולם הבא, אין לו שום שייכות לעולם הרוחני, לכן אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא.

סוטר לועז של שכינה

המשנה מונה עוד דבר 'המלבין פני חבריו ברבים' מה זה קשור לכל הדברים שהזכרנו? אנחנו מוצאים אצל היונים דבר פלא - מצד אחד הם היו חכמים מופלגים שהשקיעו את זמנם ומרצם בלימודי חכמה, אך מצד שני הם עסקו כל הזמן בפיתוח הגוף, הם פתחו מכוני כושר וקבוצות כדורגל, הם האלילו וקידשו את גופם, ולא זו בלבד שהם עסקו בתרבות הגוף אלא הם היו מתלבשים בחוסר צניעות נורא, גם הם וגם פסליהם, איך זה מסתדר עם החכמה העצומה שלהם? ונקדים - בספר תורת חיים [ב"ק צ.]. מבאר בדברים נוראים ומבהילים את חומר האיסור של מלבין פני חברו ברבים, כתוב במשנה שם 'סטרו נותן לו מאתים זוז כלאחר ידו נותן לו ארבע מאות זוז' בזמן חז"ל מאתיים זוז היו מספיקים לפרנסה של שנה שלימה, מי שיש לו מאתיים זוז אינו נוטל לקט שכחה ופאה, ננסה להשוות את זה ליוקר המחיה של היום, כמה עולה היום מחיה לאדם בודד במשך חודש? לשכור יחידה נורמלית, חשמל ומים, ואוכל וביגוד, הממוצע הוא חמשת אלפים שקל בחודש, לשנה זה שישים אלף שקל, ובזמן חז"ל זה היה השווי של מאתיים זוז פרנסה לשנה שלימה, ומי שסוטר את חבריו השיעור בושתי הוא מאתיים זוז, שישים אלף שקל! ואם זה כלאחר ידו מאה עשרים אלף שקל! על סטירה אחת בודדת משלמים כזה מחיר כבד, למה חז"ל החמירו בזה כל כך? מביא התורת חיים מהגמרא בסנהדרין נחי 'אמר ר' חנינא הסוטר לועז של חבריו כאילו סוטר לועז של שכינה' כשאדם מכה את חבריו אפילו אם הוא פוצע אותו קשה הוא פגע רק בגוף, בנפש הוא לא הצליח לפגוע בכלל, אבל כשאדם פוגע בכבוד של השני גם הפגיעה הכי קלה מרעידה את הנשמה, הכבוד של האדם שייך לנשמה שלו 'עורה כבודי' 'למען יזמך כבוד' נשמה נקראת כבוד, הנשמה של האדם זה צלם אלוקים, זהו החלק אלו-ה ממעל שבאדם ולכן זה 'כאילו סוטר לועז של שכינה', גם אם הנפגע הוא יהודי שעובד בפינוי אשפה, ילד בן שלש, גם כשזה הילד שלך, אין שום היתר לפגוע

שהוא מקום מופרש ומובדל מבחינה רוחנית, במקום שהוא חוקי הטבע אינם שולטים, מקום ארון אינה מן המידה, עומדים צפופים ומשתחיים רווחים, זה אוטונומיה רוחנית נבדלת, בשנה יש את השבתות וימים טובים שהם זמנים מובדלים ומקודשים, 'ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו', 'מקדש ישראל והזמנים', ובנפש יש את כלל ישראל שהובדלו להיות עם קדוש לה', כי בנו בחרת ואתנו קידשת מכל העמים, 'כי עם קדוש אתה לה' אלוקיך', והיונים נלחמו בכל דבר קדושה, מבחינתם לא קיים שום כח רוחני, הכל טבעי והכל מדעי, לכן הם נלחמו בשלשת הדברים האלו, בעולם הם נלחמו בבית המקדש שהוא המקום המובדל בעולם, פרצו יג' פרצות בחיל שהוא המקום המבדיל בין קודש לחול, הם טימאו את בית המקדש כדי לחלל אותו מקדושתו, להפוך את ירושלים לפאריז, בזמנים הם נלחמו בשבתות וימים טובים, הם גזרו לא לשמור שבת ועל קידוש החודש שזה המעמיד של הימים טובים, הם רצו לחלל את קדושת הזמן, ובנפש הם נלחמו בברית מילה שזה המעמיד של קדושת ישראל, 'אשר קידש ידיד מבטן וחוק בשארו שם וצאצאיו חתם באות ברית קודש' זה המבדיל של כלל ישראל מכל העמים, זו היתה המטרה של היונים במלחמותיהם.

החושך בתרגום התורה ליונית

מצאנו עוד דבר שהיונים נלחמו בו בדורות הקודמים לימי החשמונאים - תלמי המלך גזר לתרגם את התורה ליונית, בחז"ל כתוב שבאותו זמן נהיה חושך גדול בעולם, למה זה כזה חושך גדול? הרי היום היינו אומרים שיש קידוש ה' גדול בלתי תרגום את התורה לשפות אחרות, מה הגזירה הגדולה בזה? מאיר בזה את עינינו המהר"ל - יון היתה שיא החכמה האנושית, אבל חכמת התורה היא חכמה אלוקית שיש בה הרבה מעבר לכל מה שנקלט בשכל אנושי, כל מי שזכה להיות נטוע באהלה של תורה במשך כמה שנים טובות יודע שיש סברות שאין להם תפיסה בשכל אנושי, יש מושג של 'שכל התורה' שרק עמלי תורה זוכים להבין אותו, ומלבד זה התורה מלאה בסודות רמזים וסתרי תורה שאין לשכל אנושי תפיסה בהם, זה חכמה אלוקית, אומר המהר"ל: אין חכם מתקנא אלא בחכם כמותו, ליונים היתה קנאה נוראה בכלל ישראל שיש להם חכמה שהיונים לא קולטים אותה, והמשמעות של תרגום התורה ליונית היה להוריד מקדושת וחכמת התורה, כשהתורה כתובה ביונית לא יכול להיות כלול בה כל החכמה האלוקית שיש בתורה כשהיא כתובה בלשון הקודש, הם רצו להפוך את התורה לחכמה אנושית שנקלטת בשכל גשמי, זאת אומרת - אותה מלחמה שהיונים קידשו בעולם שנה ונפש לעקור את הדבר המובדל מכל אחד מהם, את אותה מלחמה הם גיהלו בחכמה לעקור את המעלה ואת ההבדלה של חכמת התורה משאר החכמות האנושיות, זה החושך הגדול של מלכות יון.

מי מופקע מעולם הבא?

במשנה באבות 'ר' אליעזר המודעי אומר המחלל את הקדשים והמבזה את המועדות והמלבין פני חבריו ברבים והמפר בריתו של אברהם אבינו והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא' הרשימה הזו שונה

באף אחד, אם פגעת בכבוד שלו פגעת לו בנשמה, זה יותר חמור מלפצוע אותו קשה, לכן כתוב בפוסקים שמי שמבייש את חברו והנפגע מת צריך להביא עשרה מישראל על קברו ולומר 'חטאתי לה' אלוקי ישראל ולפלוני שפשעתי כנגדו' למה הוא אומר גם חטאתי לה' אלוקי ישראל? הרי הוא חטא רק לפלוני? כי לפגוע בנשמה של חברו זה לפגוע בחלק אלו-ה ממעל שלו, זה נחשב סוטר לועו של שכינה, לכן אומרים חטאתי לה' אלוקי ישראל.

כי מכבדי אכבד

שמעתי מהמשיח של מיר הגר' אהרון חדש זצ"ל בשם אבי המשגיח ר' מאיר זצוק"ל - במשנה באבות כתוב 'איזהו מכובד המכבד את הבריות, שנאמר כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו' המשנה פתחה ב'מכבד את הבריות' ומביאה על זה פסוק 'כי מכבדי אכבד' שזה כבודו של מקום, אמר ר' מאיר: כתוב כאן במשנה שהמכבד את הבריות הוא מכבד את השכינה, ורחמנא ליצלן מי שמבזה את הבריות הוא מבזה את השכינה, והן הן דברי התורה חיים שלמדנו, והמשנה אפילו לא טורחת לבאר איך בפסוק הזה כתוב כבוד הבריות, כל כך היה פשוט לכל יהודי בזמן התנאים שמכבד את הבריות זה 'מכבדי' של הקב"ה ומי שבזה את הבריות הוא 'בוזי' של הקב"ה.

חברך שהוא בדמות יוצרך על אחת כמה וכמה

ומצאנו לדברי התורה חיים - בסוף פרשת יתרו על הפסוק 'ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עלי' מביא רש"י: והלא דברים קל וחומר ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיונם אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג בזיון, חברך שהוא בדמות יוצרך ומקפיד על בזיונו על אחת כמה וכמה, אני רוצה לשאול אתכם: אם היו מציעים לכם לבחור לבת שלכם אחד משני בחורים, בחור אחד שירק על חבר שלו ואילו הבחור האחר ירק על ספר תורה, מי מביניהם עדיף? כמוכן ששניהם לא מומלצים, אבל ממי מהם יותר מרתיע אותנו? אותו אחד שירק על הספר תורה אנחנו נתרחק ממנו אלף פרסאות, הוא יהיה שקוץ ומתועב בעינינו, וכמה אנחנו רחוקים מדעת תורה! והלא דברים קל וחומר ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיונם אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג בזיון, חברך שהוא בדמות יוצרך ומקפיד על בזיונו על אחת כמה וכמה' יהודי הכי פשוט שעובד בפח אשפה אם אתה מבזה אותו זה עוון יותר חמור מלבזות את המזבח! ולמה? כי חברך הוא בדמות יוצרך, הוא צלם אלוקים, אתה פוגע בו ובכבוד שלו אתה פוגע בשכינה, זה ממש דברי התורה חיים.

עורה כבודי

חז"ל הקדושים אומרים שר' יוחנן קרא למאני מכבודתא, בגדים זה כבוד, בהמה הולכת ערומה כי היא רק גוף בלי נשמה, אבל אדם שיש לו נשמה הוא מכובד 'למען יזמרך כבוד' ומי שיש לו כבוד הולך לבוש בבגדים, והיונים כפרו בכל דבר רוחני, הם הכחישו ואמרו שהאדם הוא לא צלם אלוקים, מבחינתם האדם הוא הבעל

חי הכי אינטלקטואלי, יש לו שכל חכמה ומדע אבל אין לו נשמה, אותם יונים שכפרו בכל מעלה רוחנית שקיימת בעולם שנה ונפש ובמעלה הרוחנית של חכמת התורה, אותם יונים כפרו במעלה הרוחנית של מותר האדם האדם מן הבהמה שהאדם הוא צלם אלוקית, לכן הם השקיעו כל כך בתרבות הגוף והתלבשו כמו בהמות, כי בגד זה דבר ששייך לנשמה.

חביב אדם שנברא בצלם

לכן הדבר החמישי שמנוי שם במשנה זה 'מלבין פני חברו ברבים' מי שפוגע בכבודו של חברו הוא כופר בכך שהאדם הוא צלם אלוקים, הוא לא מודע לכך שהוא סותר לועו של שכינה, ומי שמתכחש למעלה הרוחנית של מותר האדם מן הבהמה אין לו שייכות לעולם הרוחני.

ושלש משניות אחר כך אומר ר' עקיבא 'חביב אדם שנברא בצלם כו', חביבין ישראל שנקראו בנים למקום כו', חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה כו' שלשת הדברים האלו הם לעומת שלשה דברים שמנה ר' אליעזר המודעי, חביב אדם שנברא בצלם זה לעומת מלבין פני חברו ברבים שכופר בכך שהאדם הוא צלם אלוקים, חביבין ישראל זה כנגד מפר בריתו של אברהם אבינו, וחביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה זה כנגד המגלה פנים בתורה שלא כהלכה.

לקדש את הרוחניות שלנו

ימי החנוכה הם ימים גדולים ומסוגלים מאד, ומי שרוצה לזכות בדורינו למעלה של ימי החנוכה חייב להתחבר למעלות הרוחניות שיש לנו, הרחוב של היום כולו מלא בגשמיות, בחמריות, כולם שקועים בחומר ובתאוות כלשונו הזהב של החובת הלבבות 'עשו בטנם אלהיהם ותורותם מלבושם' תפתחו את העיתונות החרדית הכל מלא בפרסומות על מלונות וטיולים, חומר, חומר, חומר, וחנוכה זה זמן לקדש את העולם שלנו עם רוחניות, כל אחד בבית שלו להכניס עוד ועוד רוחניות, לחיות את המעלות הרוחניות שיש לנו, את מעלת ישראל, את מעלת התורה, את מעלת השבת, לקדש את כל החומר שלנו, ואין דבר שמקדש ומאיר את נפש האדם כמו לימוד התורה, 'כי נר מצוה ותורה אור' הנרות מרמזים על תורה שבעל פה, ובחנוכה שזכינו לנס בהדלקת המנורה מסוגל מאד לזכות לעלות ולהתעלות בעסק התורה, ראש הישיבה הגר' גרשון שליט"א מוסר את נפשו מידי שנה בשנה שיהיה חיזוק גדול בחנוכה בהיכלי התורה בישיבות ובכוללים, הוא הנהיג שבישיבת פונביז' הבחורים נשארים בישיבה בשבת חנוכה ועוסקים בתורה ביתר שאת וביתר עז, משלבים יחד את המעלה של חנוכה ושבת ועסק התורה, מתחזקים בכל דבר שהיונים רצו לעקור, וככל שמתחזקים במעלות הרוחניות שלנו כך זוכים לסלק מהעולם את החושך הגדול של יון.

ויהי רצון שיקויים בנו הרחמן הוא יעשה לנו ניסים כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, ונזכה לגאולה וישועה במהרה בימינו אמן.

עצרת המועדים

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

תדיר ואין מעבירין הי מיניהו עדיף
* ב' דיני 'אין מעבירין'

או כמבואר בגר"א והישועות יעקב, דהטעם הוא משום דעיקר הקריאה דר"ח דאין משגיחין בשל חנוכה במקום ר"ח כדאיתא מגילה כ"ח, והישוע"י הוסיף בזה, דהקריאה בר"ח הוא מחובת המועד, ואילו בחנוכה מטעמא דפרסומי ניסא וזה אופן אחד. ועוד י"ל בשיטת הרמ"א, כמש"כ הברכי יוסף סימן ק"מ, דהאי דינא דאין מעבירין, זהו אך בתרי מצות, אמנם בחדא מצוה, ליכא אין מעבירין, וא"כ הכא דשניהם מצות קריאת התורה, ואך שני פרשיות חלוקות, הרי זהו כחדא מצוה דלית בהו משום אין מעבירין.

ונראה דע"כ בעינן ליסוד הברכי יוסף בשיטת הט"ז, דהרי לא הוכיח מסוגית הגמ' זבחים צ"א דמבואר למסקנא דאין מעבירין עדיף כמש"כ המנ"ח. ובאמת הנוב"י תמה ע"ד הט"ז דלא הביא סוגיא זו, אעיקר דינא דחזינן דאין מעבירין עדיף, וצ"ל דהתם בזבחים תרי מצות המה [יעויין מל"מ פ"א ממגילה] אולם הכא חדא מצוה, וא"כ י"ל כהברכי יוסף דליכא אין מעבירין, וכל הנדון אי מעבב הדין תדיר קודם, ולהא הביא הט"ז ראייה. וניחא בזה משמעות הפוסקים דכל הנדון ברמ"א, הוא אך בהתחיל לקרות בשל חנוכה, ולא בפתח הספר לקריאה דחנוכה, ובאמת החזו"א בזבחים עמד ע"ז דאי מטעם אין מעבירין, א"כ אף בכה"ג, וע"כ לא דנו מצד אין מעבירין כמש"כ הברכי יוסף, אלא טעמא אחרינא, וכמש"נ.

ושיטת הנתיב חיים ותורת חסד, דאף בחדא מצוה נאמר הך דינא דאין מעבירין

סתירה אי אין מעבירין עדיף מתדיר

והנה בעיקר הך דינא דאין מעבירין על המצות, כתב הרשב"ם פסחים ק"ג ע"א, היכא דנתחייב בבהמ"ז ברישא ואח"כ הבדלה, דכיון דגמר סעודתו בהווא מחייב ברישא ואין מעבירין על המצות. ומתבאר מזה, דבכלל הך דינא דאין מעבירין, זהו אף בחיוב דחל קודם, דאף זהו בכלל האי דינא דאין מעבירין על המצות. וכ"כ בשו"ת תורה לשמה סימן ס"ו.

וראיתי דהקשה הגאון ר' צבי פסח פראנק זצ"ל, מהא דאיתא בברכות כ"ח, מנחה ומוסף דלר"י מנחה קדים מחמת תדיר ואינו תדיר. ואף דמוסף חייל ברישא, מ"מ מבואר דמנחה קדים משום תדיר קודם, ועד"ז איתא במגן אברהם קס"ה מובא בהגהות הגרע"א סימן ז', דהמחויב בורא נפשות וחייל ברישא, ושוב נתחייב בברכת אשר יצר. דברכת אשר יצר קדים, מדין תדיר, וזהו כסוגית הגמ' ברכות כ"ח לענין מנחה ומוסף, דאף דמוסף חייל ברישא, מ"מ מנחה קדים, מדין תדיר. [הגרע"א שם דן אי נתחייב בבהמ"ז, א"כ י"ל דחשיב מקודש דהוא דאורייתא כלפי אשר יצר, ותלוי בהאיבעיא דמנחות, תדיר ומקודש, ואכ"מ], וקשה להרשב"ם דחיוב החל ברישא הוא בכלל הך דינא דאין מעבירין, א"כ הרי מבואר בסימן כ"ה לענין טלית ותפילין, דאף דטלית קדים מדין תדיר, מ"מ בפגע ברישא בתפילין אמרינן דאין מעבירין אף במקום תדיר, וא"כ אמאי מנחה קדים

מוצ"ש חנוכה אי מבדיל או מדליק קודם והנהגת המהרי"ל דיסקין

הנה נחלקו גדולי האחרונים במוצ"ש חנוכה. אי עבדינן הבדלה קודם מדין תדיר קודם להאינו תדיר או דילמא מצות נר חנוכה קדים כדי לאחר צאת השבת ועוד משום פרסומי ניסא. יעויין היטב ס' תרפ"א ובמשנה ברורה שם.

ומפורסם הנהגת המהרי"ל דיסקין דציוה לסדר הנרות חנוכה דיהיו מוכנים באופן דכשחוזר לביתו פגע קודם בנרות חנוכה, וחייל הדין דאין מעבירין על המצות. ועד"ז איתא בפמ"ג ס' תרע"ט, דכתב, דלכאורה נראה דזמין תחילה נ"ח בשמן ופתילות ולא זמין השרגות עם הנרות על השולחן לנר שבת ד"ל כל שאין שניהן לפניו, לא אמרינן תדיר יעו"ש.

ויל"ע בזה, חדא לפמש"כ המנ"ח מצוה ה', דתדיר הוא מ"ע ולא אך סדר קדימה, א"כ אכתי לא יצא ידי כולם. ועוד, אפילו אי דין תדיר אינו אלא סדר קדימה, מ"מ הך דינא דאין מעבירין, הוא בפשוטו מילתא דאיסורא, לא להעביר על המצוות, ולא משום דמעלת אין מעבירין, קדים, וא"כ אכתי מעלת תדיר לא נתקיים, וכדיבואר.

והנה מאי דפשיטא ליה דאין מעבירין על המצות עדיף מתדיר, דפסק הרמ"א ס' תרכ"ד סעיף ד, בהדין דקוראים קודם של ר"ח ואח"כ חנוכה, "ואם טעה והתחיל לקרות בשל חנוכה צריך להפסיק לקרות בשל ר"ח".

והט"ז בסק"ד חולק, וסובר, דממשיך בשל חנוכה. וכן הכריע בנתיב חיים על אתר, דליתא לדברי הרמ"א, והיינו טעמא דאין מעבירין דוחה את התדיר. והביאו הגרע"א במשניות זבחים פ"ה אות ל"ט.

ובפשוטו נחלקו בזה אי תדיר עדיף מאין מעבירין וכדברי הרמ"א, ולכן מפסיק בשל חנוכה וחוזר וקורא בר"ח, ואילו להט"ז ונתיב חיים אין מעבירין, עדיף. ועיין שאגת אריה סימן כ', בר"ח שחל בשבת, ובבהמ"ז התחיל יעלה ויבא, ונזכר דבעי לומר רצה. והכריע השאגת אריה דתדיר עדיף ומפסיק באמצע יעלה ויבא ומתחיל רצה, וזה עולה לדברי הרמ"א, אכן הנתניב חיים, אין מעבירין עדיף, וגומר יעלה ויבא.

אמנם נראה דליכא פלוגתא בזה, והדבר מוכרע מסימן כ"ה, דמבואר בב"י מובא בט"ז שם ומקורו מהנימו"י דטלית קודם לתפילין מדין תדיר דנוהג אף בשבת, ומ"מ מפורש בשו"ע דפגע בתפילין ברישא אמרינן אין מעבירין על המצות, וכ"כ המנ"ח מצוה ה' אות ו' בפשיטות דאין מעבירין עדיף, וזהו דהביא הגרע"א במשניות זבחים דברי הנתיב חיים בלא חולק. וכן איתא בשו"ת תורת חסד ס' א' מובא בגרע"א ס' תרפ"ד, ועיין הגהות הגרע"א סימן כ"ה, דהקשה משם להמג"א בסי' תרפ"ד, וכ"כ בשו"ת דברי מלכאל ס' ח', ועיין נוב"י תנינא ס' י"א.

ובשיטת הרמ"א דגולל של חנוכה ומתחיל בשל ר"ח צ"ל חד מתרתי,

(א) והנה אף דנתבאר בשיטת המ"ב דבעי ליסוד הברכי יוסף דבחדא מצוה לא אמרינן אין מעבירין, אין זה מילתא דפשיטא, דיעויין ס' תרס"ט, לענין וזאת הברכה ובשניה בראשית, דיותר טוב לגלול שכבר מונחת ולא לעבור על המצות וליקח הראשונה, ובמקום טירחא דציבורא התיר, יעו"ש בביאור הלכה. וכן מצינו לענין לחם משנה ס' רע"ד, אף דחדא מצוה. אמנם י"ל דאי לא בוצע על שניהם ורק על חד מהם והשני נדחה לגמרי, בכה"ג אף בחדא מצוה איכא לאין מעבירין אף להברכי יוסף וכדאיתא מנחות ס"ד ע"ב לענין עומר, וכ"ד הברכי יוסף זהו רק באופן דיקיים את שניהם והנדון לענין להעבר על א' מהם, דבזה נאמר דחדא מצוה ליכא קפידא, דאין מעבירין. אמנם יותר נראה דבס' תרס"ט וס' רע"ד, אין זה עיקר דינא דאין מעבירין, דהרי הביה"ל ס' תרס"ט התיר לכבוד הציבור להעביר על המצוה. ואילו בס' כ"ה הכרעת הביה"ל, דאין מעבירין הוא דין דאורייתא כמבואר בחיי אדם ופמ"ג. וכ"כ הלבוש ותוס' יומא ל"ג ע"א, ולא נדחה מפני כבוד הבריות כי אם בגנאי גדול. ולכאורה טירחא דציבורא לא הותר יותר מכבוד הבריות, וע"כ, לעולם בחדא מצוה ליכא עיקר דינא דאין מעבירין, מלתא דאיסורא, כי אם קדימה בעלמא, וע"ד שיבואר בעז"ה.

למוסף, מדין תדיר, הרי מוסף חייל ברישא, ולעולם אין מעבירין דוחה התדיר, וצ"ע.

ב' דיני אין מעבירין א. דין קדימה ב. מילתא דאיסורא

אשר יראה בכל זה, דתרי דינים המה בהך דינא דאין מעבירין על המצות, חדא, מילתא דאיסורא מכח דמזלזל בהך מצוה דפגע בה ואינו מקיימה, ועוד איכלל בזה, דין וסדר קדימה למצוה דפגע ברישא.

ויסוד הדבר דהנה ברש"י בזבחים צ"א ע"א, דהנדון דשחט שלמים ברישא באופן שהוא אינו תדיר קודם לתדיר, אי מזלזלין בשלמים למרס דמן. ובשו"ת דברי מלכאל סימן ח' כתב, דזהו ענין אין מעבירין משום זלזול במצוה. אמנם בסוגיא דיומא נ"ח, מצינו דנכלל בהך דינא דאין מעבירין, סדר קדימה, לענין שפיתת הדם היכא דקעבר על קרן המזבח, מדינא דאין מעבירין, בעי למיהדר וליעבד שם, ובטורי אבן מגילה ו' ע"ב וחזו"א זבחים ס"י ט"ו כתבו, אף דכעת עומד בקרן האחרת, ועיין היטב שפת אמת מגילה ו' ע"ב, והרי ליכא הכא מדין "זלזול", דהרי כבר עבר מקרן זו, וע"כ כיון שכבר נתחייב א"כ מדיני "קדימה" בעי למיהדר וליעביד, והוא דוחה כל פניות שאתה פונה, יעו"ש.

ומעתה נראה לומר, הא דאמרינן דאין מעבירין דוחה התדיר זהו לענין הלתא דאיסורא דמזלזל בחפצא דמצוה דפגע ברישא. ואמנם כלפי הקדימה דאין מעבירין, לעולם דין תדיר עדיף.

ישוב קושית הפמ"ג

ושורש הדבר ע"פ קושית הפמ"ג במ"ז ס"י כ"ה אות א', דהקשה, אמאי בפגע בתפילין ברישא אמרינן אין מעבירין על המצות ואף דהוא דאורייתא כמש"כ הלבוש, הרי היאך דחינן דין תדיר המפורש בקרא מלבד עולת הבקר כדאיתא בריש כל התדיר, מפני, אין מעבירין.

והנראה בזה, דאה"נ אי אתינן עלה מדין סדר קדימה, עדיפי מעלת תדיר משום דמפורש בקרא וכמש"כ הפמ"ג, אמנם היכא דפגע בתפילין, דאית בהו מילתא דאיסורא כמש"כ רש"י זבחים דאין לזלזל במצוה, א"כ ליכא מתיר לזלזל במצוה כדי לקיים הקדימה דתדיר. באופן דמתבאר מזה, דכלפי הקדימה הנאמר באין מעבירין כהסוגיא דיומא, לעולם י"ל דתדיר קדים. אכן היכא דפגע בחפצא דמצוה, ואית בהו נמי משום זלזול בגוף המצוה ומילתא דאיסורא, בהא אין מעבירין דוחה.

ישוב הסתירות בהאי ענינא

ומעתה אתיין היטב קושית הגאון ר' צבי פסח, דאף דמבואר ברשב"ם פסחים דחיוב החל ברישא אית ביה משום אין מעבירין, מ"מ אין זה מלתא דאיסורא דאין מעבירין, דליכא חפצא דמצוה קמן דפגע ביה, ואך אתינן עלה מדין נוסף דאיכלל בהו מחמת חיוב החל ברישא, חל סדר קדימה לקיים מצוה דחייל ברישא, וע"ד המבואר בסוגית הגמ' יומא נ"ח, בהא, לעולם תדיר קדים משום דמפורש בקרא כמש"כ הפמ"ג. וניחא דמנחה ומוסף, ובורא נפשות ואשר יצר, דאף דחייל ברישא, מ"מ כל הדין דאין מעבירין דאית ביה הוא משום "הסדר קדימה", ובהא תדיר קדים, ולכן מנחה קודם למוסף, ואשר יצר קודם לבורא נפשות, אכן היכא דפגע בתפילין, דבזה איכא "מילתא דאיסורא" דאין מעבירין, בהא שפיר דוחה להתדיר, כמבואר בסימן כ"ה.

ב' עניני אין מעבירין מתבאר מסוגית הגמ' זבחים

ונראה דשורשי הדברים מתבארים מתוך סוגיא ערוכה בזבחים צ"א ע"א, "איבעיה להו תדיר ושאינו תדיר וקדים ושחיט לשאינו תדיר מאי, מי אמרינן כיון דשחטיה מקריב ליה או דילמא יתן לאחר למרס בדמו". ומדברי רש"י מבואר, דהנדון דגומר השחיטה באינו תדיר, הוא מכח דלא

מזלזלין בקדשים למרס דמם, [ונתבאר בשו"ת דברי מלכאל היינו משום דאין מעבירין על המצות], "ת"ש דאמר ר' יוחנן הלכה מתפלל אדם של מנחה ואח"כ של מוספין, ופרש"י ואע"ג דזמן מוספין אתא ברישא. ותיירץ בגמ' כיון דמטי זמן תפילת מנחה כמאן דשחיטי תרוויהו דמי", וברש"י, "דלא תפשוט מיניה לבעיין".

והדברים, צ"ב, דכיון דיסוד השאלה אי תדיר עדיף או אין מעבירין משום דמזלזל בקדשים, א"כ מהי הראיה ממנחה ומוסף, וכבר תמה בזה השאגת אריה ס"י כ'.

ונראה דזהו המקור, דחיוב החל ברישא אף הוא בכלל האי דינא דאין מעבירין, וזהו דמיון הגמ' בנדון זה, אי אין מעבירין דוחה תדיר, ולזה תירץ בגמ', כיון דמטי זמן מנחה, כמאן דשחיטי לתרוויהו, והיינו דאף דחל מוסף ברישא ובכלל הך דינא דאין מעבירין כמש"נ הרשב"ם פסחים ק"ג. מ"מ ליכא חפצא דמצוה דמזלזל קמן דהרי שני התפילות לפניו, וא"כ לית בהו משום איסורא וזלזול בחפצא דמצוה, אלא מכח החיוב דחל ברישא, בהא לעולם תדיר קודם. ומסקנת הגמ' דלעולם בשחט האינו תדיר ברישא, דשפיר גומרו וכדפסק הרמב"ם.

באופן דנתבאר מסוגיא זו, דתרי הדינים המה בדין דאין מעבירין על המצות, חדא, אין מעבירין מכח זלזול בחפצא דמצוה, ועוד, אין מעבירין מכח החיוב דחייל ברישא. ועוד מתבאר מעלתו כלפי תדיר. דלענין האין מעבירין דמזלזל בחפצא דמצוה, לעולם הוא דוחה התדיר, ומהאי טעמא גומר הקרבת האינו תדיר. אכן לענין האין מעבירין דחל ברישא, ומכח סדר קדימה אתינן עלה, בהא תדיר קודם. [והטעם י"ל דהוא מפורש בקרא כמש"כ הפמ"ג].

הנהגת המהרי"ל דיסקין

והשתא הדרינן לקמייתא בהנהגת המהרי"ל דיסקין לענין נר חנוכה במוצ"ש דהזמין הנרות חנוכה קודם, כדי דממילא יחול הדין דאין מעבירין. ולהמבואר, ודאי דדינא כן דאין מעבירין דפגע ברישא דוחה התדיר וכמסקנת הגמ' זבחים צ"א, אכן זהו מלתא דאיסורא, והיינו דלעולם מחמת הסדר קדימה, הרי תדיר עדיף משום דמפורש בקרא, ואך היכא דפגע באינו תדיר, א"כ מלתא דאיסורא וזלזול במצוה, אסור לו לעבור. וא"כ לא הרויח להניי שטות, דבעינן למיעבד התדיר קודם והיינו הבדלה. ואולי עביד כן לא כדי לצאת יד"ח כולם, דלעולם לא נתקיים התדיר ברישא והוא עדיף אף כלפי הסדר קדימה דאין מעבירין, אלא בהנהגה למעשה מה לעשות. ומ"מ יל"ע, אי להכניס עצמו לכתחילה למצב דאיסורא, דע"ז לא יוכל לקיים מעלת תדיר, דמעלתו קודם אף כנגד הסדר קדימה דאין מעבירין, כמנחה ומוסף וכדו', וכל ענין האין מעבירין דדוחה הוא מכח האיסור דמזלזל, וא"כ יתכן דאין לגרום כן לכתחילה, וצ"ע.

'אין מעבירין' אף לדבר רשות וחלוק מ'תדיר' דנשנה רק בב' מצוות

המאירי פסחים ס"ד ע"ב וכ"כ הטורי אבן מגילה דן ו דדין אין מעבירין על המצוות נאמר לענין לא לקיים מצוה אחרת שאין לפניו וכ"ש לדבר הרשות.

והנה לענין תדיר ואינו תדיר הרי אינו נוהג כי לענין ב' מצוות ולא לדבר רשות ומאי שנא אין מעבירין דאפ' לדבר רשות, ונראה פשוט דאמנם אי דנים משום הבדר קדימה דאין מעבירין בזה רק בב' מצוות ולא לדבר רשות אמנם כיון דנתבאר דיש באין מעבירין אף משום מילתא דאיסורא בזה נאמר כ"ש לדבר רשות, והאכרכנו בזה בשיעורי דף בעיין יומא דף ל"ג, ואכ"מ.

משא ומתן

גליון שבועי | מקץ - תשפ"ג

י"ל ע"י בית הוראה עץ חיים - מכון לחושן משפט | בנשיאות הרב חיים קאהן שליט"א ראש בית הדין עץ חיים ניו-יורק

פסקי דינים

דיני חזקת ממון (ב) //
הרב חיים קאהן שליט"א

נקודה למעשה:

נקודה למעשה: האומר לחבירו - טלית שעליך שלי היא - אין חבירו צריך להגיב

חזקת מרא קמא

בגליון הקודם הוסבר דינו של ממון המוטל בספק כשהספק לבי"ד אינו מחמת טענותיהם (רק מחמת ספק בדין או במציאות), והממון ברשות אחד מבעלי הדין. להלן נבאר אם הנכס אינו ברשותו כעת אלא היה ברשותו מכבר (מרא קמא).

'חזקת מרא קמא' כשאינו ברשות של אחד

לא היה הנכס ברשות של אחד מהם ושניהם מסתפקים מיהו הבעלים (שמא ושמא), כגון בהמה מעוברת שהולידה ברשות שאינה של שניהם ולא ידוע אם הולידה לפני הקנין והעובר שייך למוכר, או לאחר הקנין והעובר שייך ללוקח, מחזיקים את הנכס ביד המוכר הואיל והוא ה'מרא קמא' (הבעלים הראשונים)¹, ויש אומרים שבזה יחלוקי, ורק אם המרא קמא טוען בוודאי שהנכס שלו מחזיקים אותו בידו אפילו כנגד המערער שטוען בוודאי הנכס הוא שלו (ברי וברי)², אבל אם המרא קמא מסתפק והמערער אומר ברי שהנכס שלו נחלקו הפוסקים האם גם בזה מעמידים את הנכס בחזקתו⁴.

גדר מרא קמא

הפוסקים נחלקו במהות חזקה זו. יש שכתבו שחזקת מרא קמא אינו דומה לחזקת ממון של המוחזק בממון ברשותו, שאז הסברא נונתת שעל המוציא להביא ראיה להוציא מהמוחזק⁵ ואילו המרא קמא אינו מוחזק בנכס כעת אלא היה מוחזק מכבר, ולכן לדעתם חזקת מרא קמא היא מדיני חזקה שבכל התורה שמעמידים דבר על חזקתו הראשונה⁶, ומפני זה מעמידים הממון בחזקת הבעלים המוחזקים מכבר⁷, אבל יש שכתבו שאין ללמוד ממון מאיסור אלא מדינים חזקת מרא קמא מחזקת ממון בממון המוטל בספק שאין מוציאים מהמוחזק⁸, ואף במרא קמא לא מוציאים ממי שהיה מוחזק מכבר בלי ראיה, שהמוציא מחבירו עליו הראיה⁹.

מעשה שהיה

עונר ושב //

"תסלח לי" פנה ר' שלמה פסח לוי אל ר' צבי אריה טננבאום, שהתחיל לאחורנה להתפלל בבית הכנסת 'תפילת ישראל' "אני רואה שהחלטת לשבת בקביעות עם כסא וסטנדר ליד ארון הספרים, ואני לא מבין למה אתה לא יכול לשבת במקום רגיל, על ספסל, כמו שאר המתפללים? הרי לא חסרים כאן מקומות פנויים" "ככה נוה לי" ענה ר' צבי אריה "אני צריך לעיין בהרבה ספרים, ולא נוה לי לקחת בכל פעם כמה ספרים מהארון למקום שלי. למה אתה שואל? זה מפריע לך שאני יושב כאן?" שאל

"כן" אמר ר' שלמה פסח "זה קצת מפריע לי, כי בכל פעם שאני או אחד משאר הלומדים בבית הכנסת צריכים לקחת ספר, אנחנו צריכים להתכופף בכדי לראות היכן הספר מונח, ובכדי לקחת אותו" "או מה הבעיה?" שאל ר' צבי אריה "אפשר לבקש ממני לזוז קצת"

"זו בדיק הבעיה" ענה ר' שלמה פסח "זה לא נעים לבקש ממך לזוז בכל פעם"

"וחוץ מזה, קניתי במיוחד את המקום הזה, בקצה הספסל האחורי, בגלל שאני רוצה פרטיות בזמן התפילה" המשיך ר' שלמה פסח "ואילו אתה, שלא שילמת כלל על מקום בבית הכנסת, בא ומתיישב לידי בקביעות. אני חושב שזה ממש לא בסדר"

"ואני חושב שלמעשה כל הטענות שלך הן טענה אחת: לא נעים לך שאני יושב כאן" אמר ר' צבי אריה "ומי אמר שזו סיבה מוצדקת למנוע ממני לשבת כאן?"

הרי לפנינו שתי טענות של ר' שלמה פסח המבקש למנוע מר' צבי אריה לשבת ליד ארון הספרים: א'. הוא חוסם את הגישה לארון הספרים, וזה מטריח לבקש ממנו בכל פעם לזוז. ב'. הוא מונע את הפרטיות שהיתה לר' שלמה פסח במקומו שקנה בכסף מבית הכנסת.

מבואר בגמרא (ב"ב יא) שאם יש מבי (סימטא המשמשת מספר בתים) שחלקו שייך לאדם אחד, אך לשאר בני המבוי יש רשות ללכת בשטח זה, הרי אסור לבעל אותו שטח להקיפו במחיצה, אף אם בכך אינו מונע מבני המבוי להשתמש באותו שטח (כגון שהשאיר פתח בגדר), וזאת משום שהם טוענים עליו שהוא 'מרבה עליהם את הדרך', כלומר, שבלא המחיצה היו יכולים ללכת בכל שטח המבוי, ואילו עתה אם ברצונם ללכת לאורך המבוי, הם צריכים להקיף את המחיצה, ונמצא שהם צריכים ללכת דרך ארוכה יותר (כך פירש רש"י שם, וכן פסק הרמב"ם הל' שכנים פ"ה ה"ז). אמנם התוספות והרא"ש מפרשים את הסוגיא באופן אחר, אך לדינא נראה שגם הם מודים לזה. ולמעשה דין זה נפסק בשו"ע ח"מ סי' קסב סעי' ז' ו"ע"ש ברמ"א, ובט"ז ופת"ש).

ומכאן סוגיית זו, כתב הריב"ש (סי' רנג. והובאו דבריו ברמ"א בח"מ שם) שהגבאים אינם רשאים להוסיף מקומות בבית הכנסת, אם מחמת כך יהיה המעבר שבין הספסלים צר יותר. וכתב שם שאין אדם רשאי להניח במעבר אף 'כסא הניטל או מחצלת נקיה' ולשבת עליה, שהרי הוא מרבה את הדרך על בעלי המקומות שעוברים במעבר זה (ומסתבר מאוד שדין זה (המשך בעמוד ב)

ספק מרא קמא

בדין ודברים בין מוכר ולוקח האם נמכר הנכס הגדול או הקטן, ושני הדברים נמצאים ברשות שאינה של שניהם, נחלקו הפוסקים האם מחזיקים הגדול בחזקת המוכר שהוא המרא קמא¹⁰. יש שכתבו והואיל ואחד ודאי יצא מחזקת המרא קמא, בטילה החזקה שאי אפשר לספק חזקה שתכריע, ולכן אם הלוקח טוען ברי והמוכר אינו יודע זכה הלוקח¹¹, אבל יש שכתבו שהואיל וחזקת מרא קמא דומה לחזקת איסור דינו כבספק של איסור על שני דברים שדנים על כל אחד לחוד ושוב יש חזקה ודאי שתכריע, ולכן גם בחזקת מרא קמא דנים על כל אחד לחוד ומעמידים את הגדול בחזקת המוכר¹².

ספק מחמת טענותיהם:

מוחזק בממון ברשותו

כל נכס שבידי אדם¹³, אין לחוש שמא הנכס אינו שלו, לפיכך המערער נגד המחזיק וטוען שהוא הבעלים אבל אינו מביא ראיה לדבריו, מחזיקים את הנכס בידו, ואפילו אינו משיב למי שמערער בלי ראיה או מרא קמא¹⁴. פסק זה הוא פשיטא ואין צורך להוכיח זאת מאיזה לימוד או סברא בהלכה, שאם לא כן כל אחד יאמר לחבירו אתה חייב לי מבלי שיביא איזה ראיה לטענתו, ויצטרך המחזיק להתפשר עמו¹⁵.

חזקה שכל מה שביד אדם שלו הוא

מאידיך, אם הנכס היה ביד אחד ובא המערער ומביא ראיה שהיה מוחזק בנכס זה מכבר (מרא קמא), וטוען שהנכס בא ליד המחזיק בו שלא כדין, הואיל ויש למערער חזקת 'מרא קמא' יש לבית דין לברר האם הדין עמו. על זה אמרו בגמרא שהדין עם המחזיק היות ש'כל מה שתחת יד האדם שלו הוא' ד'אחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן' ובוזה עדיף המחזיק בפועל מהמערער מכח חזקת מרא קמא¹⁶.

[1] רכ"ג סעיף ב' כשיטת הרא"ש ב"מ פ"ח סי' י"ח שפוסק כחכמים אפילו בשמא ובשמא [2] שם, יש מי שאומר, והוא שיטת הרמב"ם הל' מכירה פ"כ הל' י"א. [3] סמ"ע ס"ק ו' דזה לכו"ע, (אבל לא כרשב"ם ב"ב צ"ב ב'), ולפי הבי"ח בזה אף הרמב"ם פוסק כחכמים, ולפי הגר"א אף סומכוס מודה בברי. [4] רא"ש שם, ושם סעיף א' ורמ"א בסעיף ב', כתבו שהמרא קמא עדיף, ולט"ז הדעה ב' במחבר סעיף ב' חולק, ועיין קונטרס הספיקות כלל א' אות ז', אמרי בינה ט"ו סי' ו'. [5] עיין ב"ק מ"ו ב' האי מאן דכאיב וכו', וראה גליון הקודם בארוכה. [6] חולין י' ב', עיין גליון הקודם הערה 4 [7] נתיבות סי' פ"ח ס"ק ד', קצות סי' ר"פ ס"ק ב', שב שמעתא ש"ד פרק כ"ד, וכ"כ בשו"ת חת"ס אה"ע סי' פ'. ובפני"ב מ"ו ב' ד"ה והא, כתב דלכן חזקה זו מכריעה אף לאיסור. [8] עיין ב"ק מ"ו ב' שכלל זה נאמר על ממון המוטל בספק לבעלי הדין שאין מוציאים מהמוחזק, עיין גליון הקודם הערה 8, 6 [9] קונטרס הספיקות כלל א' אות ה' ו', וכן משמע מהש"ך סוף סי' צ"א ד"ה ולענין, שכתב דחמ"ק הוא מטעם דכל היכא דאיתא ברשותא דמרה איתא, ועיין קוה"ס ה"ל אות ח' ושער ישר שער ה' פרק א', וגליון הקודם הערה 9 [10] ראה ב"מ צ"ט ב', סי' רכ"ג סעיף ד'. (המשך בעמוד ב)

השלכת חפץ לאשפה

שאלה:

שוכרים שגרו בדירה שלנו, עזבו את הדירה לפני כשנתיים. כשהם עזבו את הדירה, הם השאירו הרבה פסולת, וחפצים שאין בהם ערך - ולכן פנינו את הכל לאשפה, בכדי להכין את הדירה לשוכרים הבאים.

לאחרונה התקשרה אלי אשת השוכר הווא, ושאלה אם כשפניתי את החפצים ראיתי ביניהם שרשרת זהב, שכן כנראה היא השאירה את השרשרת בין החפצים שנשארו בדירה.

עניתי לה שאכן ראיתי שרשרת, אך אינני יודע אם היא שרשרת זהב (שכן היא היתה מונחת בין חפצים חסרי ערך, ולכן הבנתי שהיא ממתכת זולה), ובכל מקרה כבר השלכתי את הכל לאשפה.

האם אני צריך לשלם לה על השרשרת?

תשובה:

יש כאן כמה נידונים: ראשית, האם היה מותר לך להשליך את השרשרת לאשפה, וגם אם היה אסור לך - האם אתה צריך לשלם על השרשרת.

בנוהג שבעולם, שבתום תקופת השכירות על השוכר לפנות את חפציו מהדירה השכורה. ואם השאירם, יכול בעל הדירה להוציאם לרחוב, אחר שיתקנה בשוכר שבכוונתו להוציא את חפציו (ח"מ סי' ש"ט). ונחלקו הפוסקים האם החיוב להתרות בבעל החפצים הוא מדינא (והיינו שאסור לו להוציא את החפצים לפני התראה), או רק ממידת חסידות (ראה שם בנושאי כלים).

אמנם בנידון דידן, שהשוכר השאיר חפצים שאין להם ערך, היה מותר למשכיר להבין שהכל הפקר, ואפשר להשליכם לאשפה. ולכן בוודאי אין זה נחשב מזיק במזיד.

והנה, ייתברר שאכן אותה שרשרת שהושלכה לאשפה היא שרשרת זהב, יש לדון מאיה טעם אפשר לחייב את המשלך, שאם הוא נחשב כמזיק בידיים, הוא חייב אף בשוגג (סי' שעח סעי' א, וסי' תכא סעי' ג), אך אם הוא נחשב מזיק בגרמי, יש הפוסקים אותו בשוגג (ש"ך סי' שפ"ק ו). ולמעשה נחלקו בזה האחרונים, יש הסוברים שהמניח ממון חבירו באשפה נחשב מזיק בידיים (נתה"מ סי' כה ס"ק א, סי' רצא ס"ק ז וסי' שא ס"ק א), ויש הסוברים שנחשב רק מזיק בגרמי (שו"ת חות יאיר סי' קס"ה ושו"ת אמרי שפר [קלאצקין] סי' כד), משום שהוא

גרם לאחרים שיבואו ויקחום (או שעובדי האשפה ישליכום למקום שאי אפשר להם להימצא).

גם אם נאמר שיש להחשיב את המשכיר כמזיק בידיים (כלומר, שמדינא היה אסור לו להשליך את החפצים לאשפה קודם שהודיע לשוכר, וגם שהנחה באשפה הרי היא הזיק בידיים), מכל מקום המשכיר אינו צריך לשלם על סמך דבריו של השוכר, עד שיוכיח כי אכן הוא השאיר בדירה שרשרת זהב. ואף שהמזיק את חבירו ואינו יודע כמה הזיק, תקנו חכמים שהניזק ישבע ויטול (ראה סי' שפ"ח סעי' א. ובזמנינו שאין נשבעין - יש להם להתפשר. עי' שו"ת אגרות משה ח"מ סי' לב), מכל מקום יש אומרים שלא תקנו כן במזיק בשוגג (ש"ך סי' שפ"ח סק"ב. ובפרט כאן ש"א שהוא רק גרמי, ובגרמי יש ספק אם כלל נתקנה תקנת ניזק. ראה שם סעי' ז).

יש להוסיף, שגם אם השוכר יוכיח שאכן השרשרת שנוזקה הייתה שרשרת זהב, יש מקום לפטור את המשכיר, משום שהמזיק סל של חבירו, והניזק הוכיח שהיה בו מרגליות, נחלקו הראשונים האם המזיק חייב לשלם, משום שלא היה לו להעלות בדעתו שישנן מרגליות בסל (ראה סי' שפ"ח סעי' א בשו"ע ורמ"א), וגם כאן, לא היה על המשכיר לחשוב ששרשרת הנמצאת בין חפצים המיועדים לעולה מכל הנ"ל, שאינך חייב לשלם לשוכר על השרשרת שזרקת לאשפה.

המשך הערות מפקסי דינים

[11] תומים קיצור ת"כ ע"ה, ונתיבות ע"ה ס"ק י"א, קמ"ח ס"ק ג'. [12] אמרי בינה טוען ונטען סי' ו', וכן נבחל יצחק סי' ע"ה סעיף י"ב ענף ג', אבל בהג"ה מחלק שרק אם לא נתברר מעולם שיצא מחזקתו הראשונה מעמידים בחזקת מרא קמא, עיי"ש. [13] ראה חידושי ר' שמעון שקאפ בי"ב סי' ל"ב ביאור נפלא בגדר חזקה תחת יד אדם שלו. [14] דהא מה שתפוס הוא כאנ"ס שהוא שלו כדמוכח משנים אוחזין ואם המערער אינו תפוס או אין לו חזקה מ"ק אין ספק בב"ד, וכן פשוט בסי' קל"ג ס"א והלאה, שכל חילוקי הדין הם כשהמערער ע"כ מרא קמא, כפי שיבואר להלן. ועיין קונטרס הספיקות כלל א' אות ז' דאפילו בטוען המערער ברי והמוחזק שמא עדיף חזקת ממון. [15] תוס' ב"ק ל"ה ב' ד"ה זאת, דזה אפילו לסומכוס שסובר שממון המוטל בספק חולקים. וכ"ה במרדכי ב"ק סי' נ', וכביאור התורת חיים ב"ק מ"ו ב' ד"ה מניין, דזה לכונ"ע סברא פשוטה. ועיין הערה [16] דכל מוחזק אנ"ס שהוא שלו. [16] שבוטות מ"ו ב', קל"ג סעיף א'. בגמרא נאמר טעם זה במטלטלין אבל ה"ה בקרקע לאחר ג' שנים, כמבואר בסי' ק"מ סעיף א'. אכן אין זו ראייה גמורה דהא גם המערער כנגדו יש לו חזקה זו, ועיין בשו"ת חת"ס ח"מ סי' ס"ז ד"ה ואינני, שכתב שהחזקה הוא מדין כאן נמצא כאן היה, ובחלק אה"ע ח"א סי' פ' ד"ה חזקה שני, כתב שאין חזקה שהוא שלו רק ששום אחד אינו יכול להוציא מתחת ידו בלי ראייה, וכתב שלא מצא מקום ושום סברא לחזקה שכל מה שתחת יד אדם הוא שלו, ורק מסברא בב"ק מ"ו ב' האי מאן דכאבי וכו', ואפילו כשהמוחזק מסופק א"א להוציא מידו משום דמאי חזית וכו' שחובת ההוכחה על המוציא מחבירו ועליו הראייה, עיי"ש. אכן בריש שנים אוחזין מוכח שמוחשיבים את התופס בדבר כאנ"ס שהוא שלו אפילו כנגד טענת ברי, והיינו דכן מוחלט לדון בב"ד, ועיין הערה [14] בסופו מקובנה"ס.

מעשה שהיה

הוא אף אם אותם היושבים יקבלו על עצמם לקום בכל פעם שביקשו מהם, שאין זה נעים לעוברים לבקש דבר זה, והוא בגדר 'למיקם בהדיה בדינא ודיינא', שאין בזה מידת סדום אם אינו מניח את חבירו להשתמש בשלו באופן זה. ראה נתה"מ סי' קנד סקי"ז). ואם כן, צודק ר' שלמה פסח בטענתו הראשונה, שאסור לר' צבי אריה לשבת במקום המעכב את דרכם של מתפללי ולומדי בית הכנסת.

אשר לטענתו השניה של ר' שלמה פסח, מצינו כעין זה בשו"ת הרא"ש (כלל ה סי' ז) אודות ספסל בבית הכנסת שהיו בו חמישה מושבים, ובא היושב בקצה הספסל להוסיף מקום נוסף בצידו, והיושב באמצע הספסל מוחה בו, וטוען כי מחמת הוספת המקום הנוסף יורד שווי המושב שלו. והרא"ש פסק שהמוחה צודק בטענתו, והוא יכול לעכב מלהוסיף את המושב הנוסף. וכך פסק הרמ"א (סי' קעא סעי' א). ולפי זה, גם טענתו השניה של ר' שלמה פסח טענה היא, והוא יכול למחות בר' צבי אריה מכהו.

אמנם האחרונים דנו בדברי הרא"ש (שלכאורה דבריו סותרים ממה שכתב שם לעיל סי' ג, ראה דגמ"ר ח"מ קעא ס"א, נתה"מ שם סק"א, שו"ת חת"ס או"ח סי' כו וכוט, מהרש"ם ח"ט סי' קמד, וחזו"א ב"ב סי' ח סקי"ז), וכתבו שדברי הרא"ש הם רק כשמחמת הוספת המושב בספסל אכן יורד שווי המושב של היושב באמצע, ויודע שמחיר מושב בספסל של חמשה מושבים גבוה יותר ממושב בספסל של ששה מושבים, ועל דעת כן קנה הלה את מקומו. אך במקרה שלנו, הלא נהוג שכל המקומות בבית הכנסת נמכרים באותו מחיר, אלא שמי שחשוב לו מקום מסויים, מבקש מהגבאים לקנות את אותו מקום, ואם יש באפשרותם - הם אכן ימכרו לו אותו. ואם כן, הגם שר' שלמה פסח רכש את המקום הזה מחמת שיש בו פרטיות, מכל מקום אינו יכול לעכב מכה זה על אחרים שלא ישובו באיזור זה, שהרי לא הוסיף בתשלום, ולא פירש שקונה מהגבאים את המקום על דעת כן.

ונמצא, שר' שלמה פסח יכול לעכב על ר' צבי אריה מלשבת ליד ארון הספרים רק מחמת הטענה הראשונה, שהוא מונע את הגישה לארון הספרים, אך לא מחמת הטענה השניה, שהוא מפריע לפרטיותו של ר' שלמה פסח.

יצא לאור ספרו החשוב של סגור הרב חיים קאהן שליט"א
אב"ד בר"צ עץ חיים הי"ד קול ענת ישרון

ספר דיני משפט

בו נבחנו עיקרי דיני הפסד ופסקי דין מפורטים ערוכים ומסודרים כפייה בורה לצי סודי נוספים, הפונים כפסקי הלכה למעשה בניני טענות חרן בין סקירות הדין. הספר עוסק בנושאי היום ויועצים לכל אדם והפוך ללמד על טענות ולתגוב על פי דין וזורה בספקות אלו. מרות הלכה הנוכחים בספר הינם כלי עזר לכל י"ד וסורה ורואה, והדפוסת לזווה על עיקרי הנושאים בסדר ניוקן אלי"א זדהלמא.

- רובי כאלא בא לרשום
- חוקת פסון - דינא ומלכותא
- ארס חזוק ופסון חזוק
- חובל - נגיבה ונזילה
- ספקת וחסרת כפסול
- פקולות וקנין - אבידה - הפקר
- השתתבות - ירידה - שנים
- ספקת ומכר - ספק טעות
- אונאה ומרות ומסקלות
- אונאת הבריות

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות | י"ד ע"ה יוצא לאור | הפנה: קולנוע 072-2441670

כל הזכויות שמורות לזאח מכון לחושן משפט ובית הוראה עץ חיים

לקבלת הגיליון במייל:

mm@businessshalacha.com

לדיני תורה, שאלות בדיני ממונות, ריבית, צוואות, דיני מקח וממכר בשבת ויו"ט או לכל ענין הקשור לגיליון אפשר להתקשר:

BHI | 1937 Ocean Avenue | Brooklyn, NY 11230 | 877-845-8455
| ask@businessshalacha.com | www.businessshalacha.com

יעלת הן

מקץ - חנוכה תשפ"ג

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

למה היה החלום בפרות ובשבלים

"שבע פרות הטובות שבע שנים הנה" (בראשית מ"א כ"ו).

בספר זרע שמשון (אות ז) כתב וז"ל, הקשה הזרע ברך (חלק א) דמה ענין הפרות להראות על שובע ורעב, בשלמא בשבלים ניחא, ועוד למה בא החלום בשני דברים?

ותירץ וז"ל, אמנם נראה וכו' דקרא כתיב (משלי י"ד ד') ורב תבואות בכח השור, אם כן השור הוא הגורם לרוב תבואות כשעובד את האדמה ברוב כח, ובפ"ק דהגיגה (ג' ע"ב) אמרינן למה נמשלו דברי תורה לדרבן, לומר לך מה דרבן זה מכיין את הפרה לתלמיה להביא חיים לעולם אף דברי תורה מכוונין את לומדיהן מדרכי מיתה לדרכי חיים. ונודע כי הפסד התבואה בא משני אופנים, או שהזריעה תהיה נפסדת ואינם יכולים לזרוע כראוי, או שאחר שצמתה תתקלקל, לזה בא סימן הפרות לומר שהזריעה תהיה מקולקלת, ואח"כ בא סימן השבלים שאף מה שתצמח הארץ יהיה מקולקל. עכ"ל.

ונראה כי שתי החלומות נתקיימו, דהנה נאמר (פרק מ"א פסוק נ"ה) 'ותרעב כל ארץ מצרים וגו' ויאמרו פרעה לכל מצרים לכו אל יוסף וגו'. ופרש"י וז"ל, ותרעב כל ארץ מצרים, שהרקיבה תבואתם שאצרו, חוץ משל יוסף, אשר יאמר לכם תעשו, לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו, וכשבאו אצל פרעה, ואומרים כך הוא אומר לנו, אמר להם למה לא צברתם בר והלא הכריז לכם ששני הרעב באים, אמרו לו אספנו הרבה והרקיבה, אמר להם אם כן כל אשר יאמר לכם תעשו, הרי גזר על התבואה והרקיבה מה אם יגזור עלינו ונמות. (ב"ר צא ה) עכ"ל. ומפורש שהיה שתי גזירות, א. שהיה רעב ולא יצמח תבואה בשבע שני הרעב. ב. שגם מה שאצרו בשבע שני הרעב. ולפי דברי הזרע שמשון מיושב, שזה היה שתי החלומות, החלום של הפרות היה שלא יוכלו לזרוע כראוי, והחלום של השבלים שגם לאחר שתצמח התבואה תתקלקל ותרקב.

לכבד ולהתפלל על אחיו אפילו כשעושים לו צרות

"וישתו וישכרו עמו" (בראשית מ"ד ל"ד).

ופרש"י וז"ל, ומיום שמכרוהו לא שתו יין ולא הוא שתה יין, ואותו היום שתו (שבת קלט. ב"ר צ"ב ה) עכ"ל.

א- והנה במסכת שבת קל"ט ע"א איתא, ואמר רבי שמלאי משום רבי יצחק מגדלאה מיום שפירש יוסף מאחיו לא טעם טעם יין דכתיב (בראשית מ"ט כ"ו) ולקדקד נזיר אחיו עכ"ל. (והיינו דנזיר אחיו, כנזיר שאסור ב, מפני שנפרד מאחיו).

והנה התרגום יונתן בן עוזיאל (בפרשת ויחי מ"ט כ"ו) פירש וז"ל, יתכונשן כל אלון ברכתא ויתעבדן כליל דרבו לריש יוסף ולקדקדה דגברא דהוה רב ושליט במצרים וזהיר ביקרא דאחיו. עכ"ל. וכתוב בביאור וז"ל, יתאספו כל אלה הברכות ויעשו כתר וגדולה לראש יוסף, ולקדקד של האיש שהיה שר ושליט במצרים וזהיר בכבוד אחיו. עכ"ל. ומשמע שיוסף זכה לכל הברכות בשביל שהיה נזהר בכבוד אחיו. ונראה שכיון שהיה נזיר מיון מפני שהצטער על שנפרד מאחיו לכן זכה לכל הברכות.

ב- והבן יהוידע על מסכת שבת (קל"ט) כתב וז"ל, דהוא היה מתפלל כל שעה ושעה על אחיו שלא יהיו ניזוקין בעבור עון מכירתו, ולא קבע זמן לתפלה זו, אלא כל שעה ושעה מן היום והלילה היה מתפלל, ולכן פירש מן היין לגמרי, דשיכור אל יתפלל. עכ"ל. ולפ"ד מבואר התרגום יונתן בן עוזיאל שביאר על נזיר אחיו, שהיה נזהר בכבוד אחיו, כיון שכל היום והלילה היה מתפלל שאחיו לא יהיו ניזוקין בעון מכירתו.

ויש ללמוד מזה גם לענין תפילה, שלא מספיק להתפלל כמה פעמים, אלא כל עשרים ושתיים שנים התפלל כל היום וכל הלילה על אחיו שלא יהיו ניזוקין על עון מכירתו, ואף שכל העשרים ושתיים שנים סבל צרות שנמכר לעבד, והיה שתיים עשרה שנים בבית הסוהר, בכל זאת התפלל על אחיו, ויש ללמוד מכאן כמה צריך האדם למחול ולשלם טובה תחת רעה, ולהתפלל תמיד ביום ובלילה.

ג- וכשנתגלה יוסף לאחיו כתב במדרש נחומא (ויגש סימן ה) וז"ל, לסכנה גדולה ירד יוסף, שאם הרגוהו אחיו, אין בריה בעולם מכירו, ולמה אמר הוציאו כל איש מעלי, אלא כך אמר יוסף בלבו מוטב שאַהֲרָג, ולא אבייש את אחי בפני המצרים, עכ"ל.

ובדעת זקנים עה"פ ויאמר ליוסף הנה אביך חולה וגו' (מ"ה א). וז"ל, ומשמע שלא היה יוסף רגיל אצל יעקב, כמו שמצינו נמי (לעיל מ"ז כ"ט) ויקרא לבנו ליוסף, שמעתי מפי הרב רבי שמואל ז"ל הטעם, לפי שהיה ירא שישראל לו הענין היאך הורד למצרים, ויגיד לו שמכרוהו אחיו ויקללם יעקב וכו' (פס' ק"ר ג) עכ"ל.

וכן מובא בספר שמירת הלשון (חלק שני פרק י"ב בסופו) וז"ל, ויותר מזה מצינו בחז"ל שהיה נזהר מלהתקבל עם אביו, כדי שלא יחשבו אחי ויסיפר לאביו מה שקרה לו אתם עכ"ל, עיי"ש.

והאור החיים הקדוש כתב (פרק מ"ד פסוק ד') על הפסוק אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי מצרימה, וז"ל, לומר שאפילו בזמן המכר לא כהנה עין האחיה ממני וכו' עכ"ל. ונראה דאפילו בשעה שמכרוהו לעבד גם כן התפלל עליהם שלא יענשו על זה.

ד- והנה בילקוט שמעוני מבואר דהזכות שיוסף שילם טובה תחת רעה, עומד להם לישראל לעתיד לבוא שעשו יסור בידם, דז"ל (בשופטים פרק ה' אות נא), אמר רבי שמואל בר נחמני, מסורת אגדה הוא בדידנו, שאין עשו נופל אלא ביד בניה של רחל, למה, שאם באים השבטים לדין עם עשו לומר לו למה רדפת את אחיך, הוא אומר להם למה רדפתם את יוסף אחיכם, ואינם מעולים ממני, וכיון שהוא בא אצל יוסף אומר לו, למה רדפת את אחיך, ואינו יכול להשיבו, אם תאמר שעשה לך רעה, אף אחי שלמו לי רעה ואני שלמתי להם טובה, מיד הוא שותק וכו'. רואים מחז"ל שהזכות של יוסף ששילם רעה תחת טובה זה עומד לעולם ועד.

ובמדרש רבה (מ"ה כ"ב) על הפסוק (בראשית מ"ה כ"ב) לכולם נתן לאיש חליפות שמלות, למה נתן להם, להוציא מלבן שאין בלבו שום שגאון עליהם, הם הפשיטוהו, והוא שילם להם טובה תחת רעה כדי שידעו שמחלק להם וכו'.

והאור החיים הקדוש כתב על הפסוק (דברים ל"ג ט"ז) ולקדקד נזיר אחיו, וז"ל, וכנגד מה ששילם לאחי טובה תחת רעה, אמר נזיר אחיו, שהזירוהו אחיו מן אחוותם וכו' ואף על פי כן ויכלכל יוסף וגו' עכ"ל. ורואים שכיון ששילם להם טובה תחת רעה זכה לכל ברכות שבירך משה ליוסף ולכל השבט.

ה- והנה לכאורה צ"ב, דרש"י כתב וישתו וישכרו אתו, דמיום שמכרוהו לא שתו יין, ולא הוא שתה יין ואותו היום שתו, (שבת קלט ז) וכן כתב בתרגום יונתן בן עוזיאל, ולכאורה למה הם שתו היין הרי הם לא ידעו שהוא יוסף, וכן לפי הסבר הבן יהוידע שהוא לא שתה יין כיון שהתפלל עליהם כל היום וכל הלילה שלא יענשו על מכירתו, ושיכור אסור להתפלל, א"כ למה עכשו שתה יין הרי הוא צריך להמשיך ולהתפלל שלא יענשו על מכירתו?

ונראה דהנה כי השבטים פחדו שהם מובאים לבית יוסף על דבר הכסף ששב באמתחתינו כדי לגולל עליהם עלילת הכסף ולקחת אותם לעבדים כמו שכתוב בפסוק 'על דבר הכסף השב באמתחתינו בתחלה אנחנו מובאים' וגו' (מ"ג, ח). ועכשיו שניצלו מזה הם צריכים להודות להש"ת על הנס ולעשות סעודת הודאה ולכן הם שתו יין, ושמחו בישועתו יתברך, ויוסף כשראה שהם שמחים, אז שמח עמם, כי מצד

אהבת האחים, כמו שיש מצוה להצטער איתם ולהתפלל עליהם, כן יש מצוה לשמוח איתם, ולכן גם הוא שנתה יין.

וכן מבואר במשנ"ב סי' קל"א ס"ק כ"ג על דברי המחבר שכתב וז"ל, נהגו שלא ליפול על פניהם וכו' כשיש חתן וכו' עכ"ל, וכתב וז"ל, ומשום דמצוה לשמוח עמו, השמחה נמשכת לכל הנלוים אליו. אחרונים, עכ"ל. ורואים שיש מצוה לשמוח עמו, וכן יוסף שמח עמו, כיון שהם שמחו. **ומכל הדברים** ניתן ללמוד שבבילגו, כי צריך האדם להתפלל על משפחתו וכן על כלל ישראל, אפילו כשעושים לו צרות ועגמת נפש, ואפילו לסגף את עצמו עליהם, כמו יוסף שלא שנתה יין, וכל היום והלילה התפלל עליהם כמו שהבאנו בשם הבן יהוידע, ובשביל זה זוכים לכל הברכות, והזכות הזאת נשאת לכל השבט ולכל הדורות, וכן כשיש להם שמחה לשמוח בשמחתם.

התפלל על נס גלוי שיהיה בזה קידוש השי"ת

א- הרמ"א בהל' חנוכה סי' תרפ"ב ס"א כתב וז"ל, י"א כששכח על הנסים בברהמ"ז כשמגיע להרחמן יאמר הרחמן יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מתיתיהו וכו' (כל בו וכו').

ובספר ישועות יעקב (שם) כתב וז"ל, ראיתי להרב המחבר ספר תבואות שור דחה דין זה מהלכה וטעמו שאין להתפלל שיעשה לו נס, והביא ראיה מש"ס דברכות דף נד. היתה אשתו מעוברת ואומר יה"ר שתלד זכר ה"ז תפילת שוא, ואקשינן עלה ולא מהני רחמי, והא כתיב ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה, מאי ואחר, אמר רב שדנה לאה דין בעצמה ואמרה י"ב שבטים עתידין לצאת מיעקב, ששה יצאו ממני וארבעה מן השפחות ה"י עשרה, אם יהיה זה זכר לא תהא אחותי רחל כאחת השפחות, מיד נהפכה לבת שנא' ותקרא את שמה דינה, ומשינן אין מזכירין מעשה נסים וכו'. ועדיין קשה אמאי קאמר הרי זו תפילת שוא, הא יש מקום לתפילה שתלד זכר ע"י מעשה נסים, אלא וודאי שאין להתפלל על הנס. וכתב הישועות יעקב, ולי נראה לדחות ראיתו ולקיים דברי חכמים וכו' דבאמת כשעושיין לאדם נס מנכין לו מזכויותיו, ואמנם כשהנס מפורסם עד שהכל מכירין שמאת ה' היתה פלא כזה א"כ זה האדם שעל ידו נתפרסם שמו של הקב"ה, א"כ לעומת מה שמנכין לו מזכויות מחמת הנס שנעשה לו זכות חדש נוסף לו מה שעל ידו נתפרסם שמו של הקב"ה וכו', והנה בעת שעשה אברהם מלחמה עם המלכים וניצחם בלי ספק שניכו לו מזכויותיו לעומת זה זכות גדול היה לו מאחר שנתפרסם על ידו שם ה' אלקי אברהם, כי במעט אנשים אשר היה עמו נצח המלכים אדירים האלו וכו', ומעתה אתי שפיר דבאמת אין להתפלל שהקב"ה יעשה לו נס נסתר, דהיינו נס שאינו מכיר בו אלא ה', וכמו בהך שהיתה אשתו מעוברת והוא מתפלל שיהיה זכר, דאם תלד אשתו זכר אינו ידוע שנעשה נס דזה שנתהפך לזכר אולי היה בתחילת יצירתו זכר, וא"כ אין בזה פרסום הנס ונכיון על הזכיות יגיע לו מחמת הנס שנעשה לו מכח תפילתו, וזכות חדש אין בידו כי ע"י הנס הזה אין כאן פרסום שמו של הקב"ה אינו ראוי להתפלל על נס כזה, משא"כ בנס מפורסם כל שהנס יותר גדול, באופן שיש כאן נכיון מזכויותיו יותר לעומת זה נתפרסם שמו של הקב"ה ביותר ושכרו הרבה מאד וכו'. ועל כן בעת התגברות כהני ה' על האויב, אשר על צד הטבע לא היה הדבר אפשרי שיפלו רבים ביד מעטים, ונתפרסם שמו של הקב"ה אשר הפליא חסדו עמו, א"כ אף שיש נכיון זכות מחמת הנס שנעשה להם, לעומת זה שכרם הרבה על פרסום שמו ה', וע"כ אנו מתפללים לה' שיעשה לנו נסים ונפלאות כאלו כמו שעשית לאבותינו, דהיינו נסים נגלים אשר על ידינו נזכה לרומם שם ה' אלקינו ויכירו וידעו כל יושבי תבל מה' וכו', ודברי הפוסקים נכונים מאד וכו' עכ"ל. ולפ"ד מותר ומצוה להתפלל שהקב"ה יעשה לנו נסים גלויים שעל ידם יתפרסם שם ה', ולקבל עליו שהוא יפרסם את שם ה', וכל מה שיותר מתפרסם שמו של הקב"ה על ידי הנס כך הוא זוכה ליותר זכיות.

ב- אלקה דמאיר ענני

והנה בגמ' בעבודה זרה (דף יח.): איתא, שרבי מאיר אמר לשומר בית האסורים שיאמר אלקה דמאיר ענני ותנצל, וכן כל פעם שהגיע לסכנה אמר כך וניצל עיי"ש. **ובמהרש"א** בח"א כתב וז"ל, ויש לדקדק היאך ייחד רבי מאיר שמו של הקב"ה על עצמו בחייו, שהרי אמרו אין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם שנא' אלקי אברהם ופחד יצחק וגו'? וי"ל דלא אמר אלקה דמאיר וכו' רק לסימן בעלמא על שמו, ולא נתכוין כל עיקר על שמו, רק נתכוין אלקה דמאיר לארץ ולדרים עליה הוא יעננו, או שאמר אלקה דמאיר לנו במלכות יון הקודמת בנס הנרות של

חנוכה כמו שישד הפייט [מאורה לחנוכה ולפרשת בהעלותך המתחלת אשר יצר (נדפס באוצר התפלות)] ומי יאיר לך מאיר וכו' הוא יעננו גם במלכות זו הרשעה להציל אותנו בנס מידיהם עכ"ל. והנה המהרש"א כתב ב' תירוצים א' שהכונה לקב"ה שהוא המאיר לארץ ולדרים עליה הוא יעננו, ותירוץ ב' שהכונה לקב"ה שמאיר לנו במלכות יון בנס הנרות הוא יעננו.

ובספר טעמי המנהגים מביא בשם מדרש תלפיות אות א' שכתב קבלתי מי שמאבד איזה דבר, אם ינדור לאמר, אם אני מוצא אותה נודר סך מעות שמן למאור לנשמתו של רבי מאיר, מיד מוצא האבידה. וכן מביא שם סגולה לרפואה ולכל דבר להתנדב שמן למאור לע"נ של רבי מאיר בעל הנס, כדי שהקב"ה בזכות רבי מאיר בעל הנס יצילני וכו' ולומר אלקה דמאיר ג' פעמים וכו' (ומביא זה בשם עבוה"ק להגה"ק החיד"א זצוק"ל) וכן מביא בשם הבעש"ט ועוד גדולים. ומשמע מדבריהם שיש בזה סגולה לתרום לע"נ רבי מאיר בעל הנס, וכן נוהגים לתרום לע"נ רבי מאיר בעל הנס ולומר אלקה דמאיר ענני, ולכאורה משמע דלא כתירוץ המהרש"א. **ונראה ליישב המהרש"א** דלמהרש"א היה קשה היאך האמר רבי מאיר בחייו שיאמרו אלקה דמאיר ענני הרי אין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם, אבל אחר פטירתו מודה המהרש"א שאפשר לומר אלקה דמאיר ענני ולהתכוין על רבי מאיר עצמו, ולכן כתבו הגדולים שסגולה לרפואה ולכל דבר להתנדב לע"נ רבי מאיר בעל הנס ולומר אלקה דמאיר ענני.

אולם צ"ב למה דוקא לעילוי נשמת רבי מאיר בעל הנס, ואין לנו מושג בזה בנסתרות, אולם על פי נגלה אולי אפשר למצוא טעם דהגמרא ביומא (פ"ו ע"ב) תניא היה רבי מאיר אומר גדולה תשובה שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם כולו, וכו'. וכן בקידושין (ל"ב) רבי מאיר אומר בין כך ובין כך קרואים בנים. וכיון שרבי מאיר אומר שתמיד נקראים בנים, לכן יש ענין לתרום לעילוי נשמתו שיתפלל לפני הקב"ה על בניו.

ג- והנה הישועות יעקב מביא שמותר להתפלל על נסים גלויים ובה ביאר את כלבו והרמ"א שבשכח לומר 'על נסים' שיאמר ב'הרחמן' שיעשה לנו הקב"ה נסים ונפלאות כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, אולם לפי דברי המהרש"א, מבוואר שאפשר להתפלל גם על נס נסתר שמבאר מה שאמר ר' מאיר לשומר בית הסוהר שיאמר אלקה דמאיר ענני היינו מי שהאיר לנו במלכות יון בנס הנרות, ולכאורה נס הנרות לא היה נס גלוי שהתפרסם בעולם, שהרי לא היה ידוע בכל העולם שמצאו רק פח אחד טהור שלא היה בו להדליק אלא יום אחד ודלק שמונה ימים, וא"כ רואים שמותר להתפלל על נסים אפילו שלא התפרסם בכל העולם.

ואולי אפשר ליישב דהנוסח ב'על הנסים' הוא 'והדליקו נרות בחצרות קודשין', ולכאורה קשה שהרי הדלקת המנורה היתה בבית המקדש ולא בחצרות קודשין? ומתמצים שרצו שהתפרסם הנס ולכן הדליקו בחצרות קודשין, ויש בזה גם פרסום הנס. **עוד אפשר ליישב** שהרי הישועות יעקב הביא את התבואות שור שמקשה על הכל בו והרמ"א שאומרים שבברכת המזון כששכח על הנסים יאמר הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מתיתיהו וכו' הרי לא מתפללים על נסים, ועל זה תירץ הישועות יעקב שכיון שיש קידוש השי"ת בזה, מותר להתפלל על נסים, והרי בשבח של בימי מתיתיהו וכו' לא מוזכר הנס של פח השמן רק הנס של המלחמה שמסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וכו', וזה היה נס גלוי לכל העמים, וזה מותר להתפלל כיון שיש בזה קידוש שמו יתברך.

עוד אפשר ליישב דהנה בספר חסידים אות ק"ל כתב וז"ל, יאחז צדיק דרכו, יש אדם שאינו זכאי שיקבל המקום תפילתו אלא בעבור תוקף תחנונים ודמעת עיניו אשר תמיד בוכה ומתחנן אע"פ שאין בידו זכות ומעשים טובים, מקבל הקב"ה תפלתו ועושה חפצו. ובאות קל"א כתב וז"ל, אם ישאל אדם דבר שהוא שבח לבוראו, כגון על לימוד תורה או דבר אחד מחפצי שמים, ושופך את נפשו עליו, הקב"ה שומע תפילתו אע"פ שאין בידו מעשים טובים עכ"ל. והנס הנרות של חנוכה הוא כנגד האור של תורה, ולכן אם מתפלל אלקה דמאיר ענני וכפירוש המהרש"א שמי שהאיר בנס הנרות במלכות יון הוא יענני, ומתפלל על שיאיר השי"ת עיניו בתורה וביראת שמים, הקב"ה שומע תפילתו כמו שכתב הספר חסידים, וכ"ש אם מתפלל מעומק הלב ומרבה בתחנונים ובוכה לפניו יתברך, שבזה כתב הספר חסידים שאפילו על גשמיים גם הקב"ה מקבל תפילתו, ובה אפשר להתפלל גם על נסים גלויים, ומה שאין מתפללים על נסים זה על גשמיים אבל על רוחניות מותר ומצוה להתפלל גם על נסים גלויים, ובפרט בחנוכה שנעשו נסים גלויים והקב"ה האיר הנרות זה זמן מסוגל ביותר להתפלל על אור התורה והיראה.

פרשת מקץ ~ נדרים נ"ד עד ס' ~ מבחן מס' 155

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום שישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669.

ניתן לעשות המבחן גם בעמדות נדרים פלוס-בקופות נוספות-"לדעת"-מילוי טפסים.
כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com.

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי
לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל
073-7289669

- 1. באיזה אופן נחלקו ר"ע וחכמים האם הנודר מן הירק מותר בדלועים?**
  - א. בנודר מן הירק.
  - ב. בנודר מירקי קדירה.
  - ג. בנודר מירק המתבשל בקדירה.
- 2. שליח שעשה שליחותו ויש בזה מעילה, מי המועל?**
  - א. השליח.
  - ב. המשלח.
  - ג. לא השליח ולא המשלח.
- 3. הנודר מן התבואה, במה הוא נאסר?**
  - א. רק בחמשת המינים.
  - ב. בחמשת המינים ובירקות.
  - ג. בכל דבר שגודל בשדה.
- 4. באיזה אופן הנודר נאסר בחלב וביצים?**
  - א. בנודר מפירות השנה.
  - ב. בנודר מפירות הארץ.
  - ג. בנודר מגידולי שנה.
- 5. הנודר מן העיר, עד היכן אסור לו להגיע?**
  - א. עד תחום אלפים אמה.
  - ב. עד עיבורה של עיר.
  - ג. רק בתוך העיר ממש.
- 6. האומר לאשתו מה שאת עושה איני אוכל עד הפסח, במה הוא מותר אחרי פסח?**
  - א. רק במה שעשתה אחרי פסח.
  - ב. גם במה שעשתה לפני פסח.
  - ג. אסור לעולם, שמא כוונתו לפסח הבא.
- 7. תרומה שנתערבה בחולין, בכמה היא בטילה?**
  - א. ברוב.
  - ב. במאה.
  - ג. אפילו באלף אינה בטילה מפני שאפשר להשאל עליה.
- 8. טבל שהוקבע למעשר, האם מותר לאכול מגידוליו לפני שהוקבעו למעשר?**
  - א. כן.
  - ב. לא.
  - ג. בדבר שזרעו כלה מותר, ובאין זרעו כלה אסור.
- 9. הנודר מדבר מסוים בחודש זה, ממתי הוא מותר?**
  - א. מהיום הראשון של ראש חודש.
  - ב. מהיום השני של ראש חודש.
  - ג. רק אחרי ראש חודש.
- 10. בצלים מעושרים שירד עליהם גשם וצמחו, על מה צריך לעשר?**
  - א. רק על מה שגדל.
  - ב. גם על העיקר.
  - ג. פטור מלעשר.

מדור - לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

- 1. האם יש טומאת נגעים בעליה או בבית צבוע?**
    - א. כן.
    - ב. בעליה כן ובבית צבוע לא.
    - ג. בבית צבוע כן ובעליה לא.
  - 2. הזרוע בצלים מעושרים וגדלו, על מה הוא צריך לעשר (לרבי יוחנן. נ"ז:)?**
    - א. רק על מה שגדל.
    - ב. גם על העיקר.
    - ג. פטור מלעשר.
  - 3. אם מעשר שני והקדש (-בדק הבית) יש להם ביטול?**
    - א. כן.
    - ב. לא, מפני שיש להם מתירים.
    - ג. מעשר שני כן והקדש לא.
  - 4. באיזה אופן לכולי עלמא גידולים מבטלים את העיקר?**
    - א. פירות שגדלו אצל ישראל החשוד על השביעית והמשיכו לגדול במוצאי שביעית מותרים.
    - ב. זרע מעשר שלא הפריש ממנו תרומת מעשר וזה גדל בשביעית, אין הגידולים חייבים בתרומת מעשר.
    - ג. הנודר מן הפירות מותר בגידוליהם.
- רשות- הנודר כל הזן עלי, במה הוא נאסר?**
  - א. רק בה' מיני דגן.
  - ב. גם ביין ושמן.
  - ג. אסור בכל דבר חוץ ממים ומלח.

ההגרלה השבוע

על- 500 ₪

הגרלה נוספת
על מדור לדעת חכמה:
שובר ע"ס 200 ₪
לבחירה:

משנה ברורה
מתחילת סימן ע"ט עד סוף סימן פ'

היתה צואת אדם מאחוריו, כמה צריך להתרחק ממנה כדי לקרות קריאת שמע?
א' ד' אמות.
ב' עד מקום שכלה הריח.
ג' ד' אמות ממקום שכלה הריח.

צואה שאין לה ריח רע, האם צריך להתרחק ממנה?
א' צריך.
ב' אין צריך.
ג' צריך להרחיק רק ד' אמות אפילו אם היא לפניו.

היתה צואת אדם לפניו, כמה צריך להתרחק ממנה כדי לקרות קריאת שמע?
א' ד' אמות ממקום שכלה הריח.
ב' כמלוא עיניו ואפילו בלילה.
ג' כמלוא עיניו, ובלילה מותר אם אינו רואה אותה.

שליח ציבור שנמצא באמצע חזרת הש"ץ ויש צואה מאחוריו בסוף בית הכנסת, מה יעשה?
א' ישתוק עד שיוציאו אותה.
ב' ימשיך כדרכו.
ג' יסיים את הברכה שהוא עומד בה.

האם מותר להתפלל ליד צואת חתול?
א' מותר.
ב' אסור.
ג' נכון להחמיר.

מי שחבירו הפיח ויש ריח רע, האם הוא מותר בדברי תורה או בק"ש או בברכות?
א' מותר.
ב' אסור.
ג' מותר בדברי תורה, ואסור בק"ש וברכות.

מי שברור לו שאם יתפלל הוא יפיח, מה יעשה?
א' יתפלל, ואם יפיח יפסיק עד שיעבור הריח.
ב' לא יתפלל.
ג' יתפלל בלא תפילין.

שמירת הלשון שער התורה פרק ה' "ובאמת מה"
עד פרק ז' "וביותר מזה"

מה זוכה המחזיק תורה?
א' אף שלא יידע לעתיד לבוא מה שלא למד, מ"מ אין קץ למתן שכרו.
ב' אע"פ שהיה עם הארץ בעולם הזה, לעתיד לבוא יידע את התורה.
ג' אם הוא עצמו ת"ח יידע גם מה שאחרים למדו בזכותו, משא"כ אם הוא עם הארץ.

מה חייב האב ללמד את בנו?
א' רק תורה שבכתב, ואם אינו יכול בעצמו אינו חייב לשכור אחרים.
ב' תורה נביאים וכתובים, ואם אינו יכול בעצמו חייב לשכור אחרים.
ג' אם יש לו ממון חייב לשכור אחרים ללמדו גם משנה וגמרא הלכות ואגדות.

שאלה לעיונא מבית: **עולם התורה**
מ"מ כ"ו ו"א

עיין במבחן הקודם שנתבאר חיוב 'החזקת תורה', ובפרק ו' מבאר רבינו אודות המצוה למי שיכול לפתוח ישיבות. והנה בפשוטו ענין 'החזקת תורה' הוא לתת ממון לעוסקים בתורה כדי שיוכלו ללמוד, כפי שמובא שם מיששכר חבולון ושמעון אחי עזריה ועוד מדברי חז"ל. ויש לעיין דהנה דבר מצוי שיש לאדם יכולת לזכות את הרבים בלימוד התורה וקיומה, ע"י פתיחת איזה מסגרת לימוד וכדומה, או ע"י ארגון כינוס חיזוק בענין הצריך חיזוק, האם גם זה בכלל חיוב 'החזקת תורה', או לא.

ניתן לשמוע שיעורים (בעברית ובאידיש) על פרשיות השבוע, ש"ק ומועדים,
סיכומי 7 דפים בשעה בגמרא וביאורי תפילה
בטל' 03-6171132
כמו כן ניתן לשמוע שיעורי תמצית שבועיים
בטל' 0733-718-246

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל': 0737-289-669 ☑ בעמדות 'נדרים פלוס' (לדעת)
במייל: 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:
במייל: 7692282@gmail.com ☑ בפקס: 0799-414-144
בנקודות הפצה ניתן לשמוע בטל': 0737-289-669 4

מבחן 13 פ. מקץ-חנוכה

חפץ חיים
הלכות רכילות מכלל א' סעיף ד' - כלל ג' סוף סעיף א'
אהבת חסד
חלק ב' פרק כ"ג - סוף חלק ב'

אהבת חסד

מה נאמר על העושה מצוה לשם מצוה ומכוון גם שיהיה לו טובה מזה?

א' מתוך שלא לשמה בא לשמה.
ב' הרי זה צדיק גמור.
ג' לא קיים את המצוה כיון שלהלכה מצוות צריכות כוונה.

אדם שרואה שאינו יכול לעשות את המצוה אלא רק לתועלת עצמו ולא גם לשם מצוה, מה יעשה?

א' לא יעשה את המצוה, כיון שאין לדבר כזה שם מצוה.
ב' בלימוד התורה ילמד אפילו שלא לשמה, אבל במצוה אחרת לא יעשה.
ג' יעשה את המצוה, ועל זה נאמר מתוך שלא לשמה בא לשמה.

העושה מצוה רק כדי לקבל שכר בעולם הבא, האם יש בזה מצוה?

א' אינה מצוה.
ב' מצוה שלא לשמה.
ג' מצוה גמורה.

באלו מצוות צריך לכוון בעשייתם לשם מצוה?

א' רק במצוות שבין למקום, אבל במצוות שבין אדם לחבירו צריך לחשוב רק על טובת חבירו.
ב' גם במצוות שבין אדם לחבירו שיש להם שורש בתורה כגון "אם כסף תלוה" ו"ביומו תתן שכרו".
ג' מספיק לחשוב פעם אחת שכל פעולות השייכות לאותה מצוה יהיה לשם מצוה.

מדוע פעולה טובה שנעשית שלא לשם מצוה אין בכוחה לפעול למעלה בעולם הרוחני?

א' כיון שפעולה גשמית אין לה כח לפעול בעולם הרוחני.
ב' כיון שהעולם הרוחני הוא זך ונקי, ואינו סובל תערובת מחשבות גשמיות.
ג' מפני שיש טענה על האדם למה הוא משתמש במצוות לצרכים גשמיים.

כשבית דין מכריחים אדם לשלם חובו, מה משאירים לו?

א' מזונות וכסות לשלושים יום.
ב' מזונות לו ולמשפחתו לל' יום, וכסות לי"ב חודש.
ג' מזונות לו עצמו לשלושים יום, וכסות לי"ב חודש, וכלי אומנות שהוא מוכרז למלאכתו.

מתי מי שאינו פורע הלואה נקרא 'רשע'?

א' רק מי שיכול לפרוע ואינו פורע.
ב' גם מי שאין בידו לפרוע.
ג' מי שיכול לפרוע ואינו פורע או שלווה שלא לצורך ומאבד הממון עד שאין בידו לפרוע.

חפץ חיים

האם מותר לספר רכילות למי שבלאו הכי שונא את חבירו?

א' מותר.
ב' אסור.
ג' אם שונאים קצת אסור, אבל אם זה שנאה גמורה מותר.

האם מותר לספר רכילות כשאביו או אמו מפצירים בו שיספר?

א' אסור.
ב' מותר משום חומרת עשה של כבוד אב ואם.
ג' ברכילות גמורה אסור ובאבק רכילות מותר.

מי שאם לא יספר רכילות יחשדו בו שהוא תומך באותו אדם ויפטרוהו ממשרתו, האם מותר לו לספר רכילות?

א' אסור, ככל חייבי לאוין שאסור לעבור עליהם אפילו יפסיד כל מה שיש לו.
ב' מותר כיון שזה נחשב תועלת.
ג' במקום שימנע ממנו רווח אסור, אבל אם יפסיד פרנסתו מותר.

כשחבירו שואל אותו מה פלוני דיבר עליו, מה מותר להשיב לו?

א' אם יכול לענות בלי לשקר ובלי לרכל יענה, אבל לשקר אסור.
ב' מותר גם לשקר אם אינו יכול באופן אחר, אבל לא ישבע לשקר.
ג' בשעת הדחק גדול מותר גם להשבע לשקר.

האם מותר לומר לאדם שפלוגי גינה את סחורתו?

א' אסור.
ב' מותר.
ג' מותר אבל אינו ראוי.

האם אפשר לסמוך על דעת הסוברים שאם אחד דיבר גנות על חבירו בפני שלשה, אין בסיפור הדבר למדובר משום רכילות?

א' כן.
ב' ברכילות דאורייתא אסור ובדרבנן מותר.
ג' אם מתכוון לגלות את הדבר אסור לספר אפילו לאחרים, וכל שכן למדובר בעצמו.

האם מותר לספר רכילות בפני אותו אדם שמרכל עליו, או בדבר שהיה מוכן לאומרו בפניו?

א' אסור בשני האופנים.
ב' בפניו ממש אסור, אבל שלא בפניו מותר אם היה מוכן לאומרו בפניו.
ג' בפניו ממש מותר, אבל שלא בפניו אסור אפילו אם היה מוכן לאומרו בפניו.

שאלה לעיונא מבית: עולם התורה

עין במבחן הקודם. והנה בענין הכוונה למצוה במצוות שבבין אדם לחבירו, הוכיח רבינו (אהבת חסד חלק ב' פרק כ"ג בהגהה הראשונה) שגם בזה צריך לכוין לשם מצוה. ויש לעיין אם צריך גם לכוין למען טובת חבירו, או שאין לכוין אלא לשם מצוה. וכן בהמנעות מלדבר לשון הרע יש לעיין אם יש לעשות כך רק מחמת האיסור והפגם הגדול שזה עושה בעולם וכפי שרבינו מאריך לבאר בהקדמתו ובספר שמירת הלשון, או שיש להמנע גם בגלל הצער והזנקה שהוא גורם לחבירו. ולכאורה ענין "אהבת חסד" הוא לעשות את החסד מתוך אהבת השני, אמנם רבינו (חלק ב' פרק א') מבאר שהכוונה בזה לאהוב את "מידת החסד" בידועו שהבריאה תלויה בחסדו של הבורא יתברך. וע"ע בשמונה פרקים להרמב"ם פרק ו', ונחזון איש אמונה ובטחון פרק א' אות י"א ואות י"ג.

מבחן חודשי חודש כסלו

חפץ חיים הלכות לשון הרע
כלל ז' סעיף ט' עד הלכות רכילות כלל ג' סוף סעיף א'
אהבת חסד
חלק ב' פרק ט"ז "ולבד כל אלה" עד סוף חלק ב'

אהבת חסד

האם נתינת מעשר או חומש היא רק מהרווח או גם מהקרן?

א' בפעם הראשונה יתן מהקרן, ומכאן ולהבא רק מהרווח.
ב' רק מהרווח.
ג' מעשר גם מהקרן וחומש רק מהרווח.

האם אפשר להשתמש במעות מעשר לגמ"ח באופן שהמעות נשארים שלו לענין ירושה ועוד דברים?

א' אינו ברור כ"כ להתייר, די"ל שצריך להוציא המעות מרשותו לגמרי.
ב' לדעת המתירים לקנות ספרים ולהשאלם לאחרים ודאי מותר.
ג' אינו יוצא בזה ידי חובת מעשר.

מי שעשה חשבון ומצא שנתן צדקה יותר מהמעשר, האם יכול לנכות את זה מהמעשר של שנה הבאה?

א' כן.
ב' לא.
ג' מחלוקת, אלא אם כן התנה מראש.

האם מותר לשלם שכר לימוד של בניו ממעות מעשר?

א' אסור.
ב' מותר.
ג' מחלוקת.

באיזה אופן מקיימים מצות "והחזקת בו"?

א' דווקא כשנתן לו דבר שעל ידו יוכל להתפרנס באופן קבוע.
ב' כל דבר שיוכל להתפרנס על ידו, אפילו דבר חד פעמי.
ג' המצוה היא להקימו פעם אחת משפלותו, ואם חזר ונפל אין חייבים לעזורו.

עד מתי השואל חייב בשמירה?

א' רק עד שכלו ימי שאילתו.
ב' חייב באונסים עד שיחזירו לבעליו.
ג' חייב בשמירה עד שיחזיר, ובתוך ימי שאילתו חייב אפילו באונסים.

העושה מצוה לשם מצוה אבל הוא רוצה גם שיכבדוהו, מהי דרגת המצוה?

א' אינה מצוה כלל.
ב' מצוה לשמה גמורה.
ג' בודאי מצוה היא, ואפשר שזה בכלל לשמה.

באיזה אופן הלוחה נקרא רשע?

א' רק אם יכול להחזיר ואינו מחזיר.
ב' גם אם מאבד הממון עד שלא יהיה לו ממה להחזיר.
ג' גם כשאנו יכול לשלם נקרא רשע כל זמן שלא שילם.

חפץ חיים

האם מותר לספר לשון הרע על קטן או על אשתו או על עם הארץ?

א' אסור בכל אופן.
ב' רק על אשתו מותר מפני שאשתו כגופו.
ג' רק על עם הארץ מותר מפני שאינו בכלל צבאות ד'.

האם בזמננו ישנו אדם שיש לו דין תלמיד חכם לענין איסור מבזה תלמיד חכם?

א' דין ת"ח היה רק בזמן הגמרא שהיו חכמים ביותר.
ב' אף בזמננו שייך תלמיד חכם אם הוא בקי בש"ס ופוסקים ויודע לענות בכל מקום.
ג' הכל לפי ערך הדור, ובזמננו כל מי שראוי להורות ויגע בתורה נקרא תלמיד חכם.

על מי אסור לקבל לשון הרע, והיינו להאמין בלב שהדבר אמת?

א' כל דבר שמותר לספר מותר להאמין שהוא אמת.
ב' אסור להאמין כלל, חוץ מעל אפיקורסים ומלשינים.
ג' אסור להאמין גם על אפיקורסים ומלשינים.

האם כוונה שהבריות יתרחקו מדרך רשע ואולי החוטא בעצמו ישוב בתשובה נחשבת כוונה לתועלת?

א' לא.
ב' כן.
ג' ראוי להמנע מלספר באופן זה.

האם מותר לספר לאחרים שפלוני גזלו או ביישו וכדומה, כדי לבזות עושי רשעה?

א' אסור.
ב' מותר.
ג' מותר רק אם ברור לו שהסיפור נכון.

איזה דבר כתב הח"ח שהוא הנהגה נכונה לבעל נפש?

א' זהירות מאבק לשון הרע.
ב' להמנע מסיפור לשון הרע לתועלת גם באופנים המותרים.
ג' שאם חושדים בו לא יאמר שזה לא הוא כאשר יכול להיות שעי"ז יבינו מי עשה זאת.

המספר לחבירו רכילות בלי לומר על מי הוא מספר, וע"י הסיפור חבירו מבין אח"כ ממילא על מי הסיפור, האם מותר לספר?

א' אסור.
ב' מותר.
ג' מותר, אבל אינו ראוי.

האם מותר לספר לאדם ששותפו רצה להסתלק מהשותפות?

א' מותר, כיון שלבסוף לא נסתלק מהשותפות.
ב' אסור, כיון שודאי יהיה בליבו עליו על כך.
ג' אם יש חשש שהוא יפרק בגלל זה את השותפות אסור, ואם לאו מותר.

עינינו גל

מאמרים ותפיסות עומק בעולמו של עמלי תורה
מבית "עין לא ראתה"

פרשת
מקץ - חנוכה

אחת מהדרכים הידועות היא, כוח ה"מחייב", שכאשר יוצר לעצמו אתגר שמחייב אותו להצליח יותר, מעצים בכך את כוחותיו להפליא, וגדל ומתעלה בתורה ויר"ש. משל לבחור שרץ בכל כוחותיו לתחנה המרכזית בכדי להספיק אוטובוס שיצא לצפון פעם בשעתיים, על מנת שיוכל להיפגש עם חבריו שם ולצאת איתם לטיול, והנה תוך כדי ריצה הוא מבחין שכבר האוטובוס התניע... ואז הוא עוצר ומתייאש...! אבל לידו רץ יהודי שגם כן ממהר להגיע לצפון למקום עבודתו, ומפחד שיזרקו אותו, ולכן הוא ממשיך לרוץ בכוחות שאין לו, ואף שגם הוא רואה שהאוטובוס כבר התניע, הוא ממשיך לרוץ, תוך מחשבה שהוא מוכן אפילו לעצור אותו בגופו... והנה הוא מספיק להגיע בנשימתו האחרונה, ועולה רגע לפני שהנהג סוגר.

אם ננתח את ההבדל ביניהם, מדוע הבחור שכה רצה להספיק את האוטובוס לצפון, נעצר מריצתו והתייאש, ואילו אותו יהודי שמהיר למקום עבודתו, התחזק והצליח להספיק, והרי בחור הרבה יותר רזיז ונמרץ, וכוחו במתניו, אלא שהחילוק הוא, שהדחף של הבחור להספיק היה רק לתוספת חיים בעלמא, משא"כ היהודי שמהיר לעבודתו, לחם על הבסיס של החיים, כי ללא עבודתו אין לו קיום, לכן לא נותרה לו כל ברירה, אלא לעמוד באתגר הקשה...

ד. על כל לומד תורה, לייצר לעצמו אתגר כזה שידרבן אותו לרוץ בכל כוחותיו, ומעבר לכוחותיו, כמו הספקים, מבחנים, כתיבת חבורות ומערכות, חזרות וקביעות, וכמה היה רגיל מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל לשבח זאת.

וכך בנוגע לבחור, אם "יעמדו לו על הראש" ויזרוזו אותו להספיק וללמוד עוד, להקיף ולנצל את הזמן, הוא יספיק פי שנים ויותר מזה שלא "עמדו לו על הראש"! ופשיטא, שמי שבנו חביב עליו ומעוניין בהצלחתו, יחפש ישיבה כזו שבה אנשי צוות מספיקים בהתאם למספר הבחורים, ויהיה זה מקום שיידע לאתגר את בנו כראוי. ולא יתפעל ממקומות גדולים והומים שנשלחים לשם ריבוי גדול של בחורים, שאין איש שם על לב להרימם ולנשואם למעלה.

ובדיוק כמו שיש מושג "לרוץ" מרחק פיזי על הארץ, כך בדיוק יש מושג "לרוץ" מרחק וירטואלי על פני מרחבי תורתנו הקדוה, אבל כדי שבחור יבין שהוא נאבק על חייו, וכל רגע קריטי עבורו, וכדי שישכים לרוץ כמו אותו יהודי שפוחד לפסס מקום עבודה בצפון וחש שנאבק על חייו, יש לשכנעו שבה תלוי גדילתו ולהוציאו משאננותו.

לדמותו והגדרתו של "אברך"

א. כאשר מינו את יוסף למשנה למלך נאמר: "ויקראו לפניו אברך, ונתון אותו על כל ארץ מצרים", וידוע בשם רבי צדוק הכהן מלובלין ועוד צדיקים, שכל דבר שמופיע בתורה בפעם הראשונה, שם הוא עיקר מהותו ועניינו, וכ"ש הגדרה שמופיעה בתורה פעם יחידה כמו "אברך" בוודאי ששם מונח כל עניינה. כי באמת מי שקוראים לו "אברך" הוא מלך, רך בלשון ארמי מלך, ושהכל כורעים ברכך לפניו. "ונתון אותו על כל ארץ מצרים" - הוא כדאי באבות, שהלומד תורה זוכה לדברים הרבה ולא עוד וכי עד "ונתנת לו מלכות וממשלה". וזהו הפשוטו של מקרא כאן, שכתוצאה מכך שיוסף הוגדר ל"אברך" הוא נעשה בפועל מלך על כל ארץ מצרים, כי זהו הכוח של - אברך.

כיניו זה אף מגדיר שני קצוות - מחד, "אב" בחכמה, ומאידך, "רך" בשנים, וכמו שעניינו הרואות אברכים בגיל צעיר יחסית, וכבר הם מופלגים בחכמתם ומלאים הרבה בידיעת התורה באופן מופלא ביותר, וזוכים להקיף בגמיסוגיות עמוקות עם כל מערכות הראשונים והאחרונים.

ב. ובאמת צריך לדעת את הסוד הגדול, שיש לאברכים היום כוח "בתראה", שרואים את דברי הקודמים ויודעים להוסיף עליהם, שמכוח זה הראיה של הבתראה עדיפה על הקמאה, וכמו ננס העומד על כתפי ענק, אע"פ שהוא ננס, סוף סוף הוא רואה למרחוק יותר מהענק כי נתווספה לו קומתו, ואה"נ אם הננס יתנשא ויתגאה על הענק, אזי הענק ישליכנו מכתפיו ושוב לא יראה כלום, כי הננס צריך לדעת שכל ראייתו מכוח הענק, אך ס"ס הוא רואה יותר.

ובלי ספק שהריבוי של ידיעת התורה בהקפה ועומקה אצל האברך המצוי הוא בדרגות גבוהות שלא היו מעולם, ואף שיש "ירידת הדורות" תדירה מצד כוח הגופים, מ"מ יש כנגד זה "עליית הדורות" תדירה מצד ריבוי והיקף השגת החכמה, ואמנם זהו חסד גדול שעושה עימנו הי"ת ליתן לנו תפיסה בתורה, הרבה מעל כוחותינו הגופניים. [ורק בקיום יש ירידת הדורות, אבל בהשגה יש רק עליה].

ג. ברם, ישנם דרכים ועצות איך להעצים את כוחות הגוף באופן שיוכל להשיג יותר, ושיהיה מוסגל להצליח ללמוד שעות רבות בריכוז, ובמלוא התשומת לב והעיון, בכדי שיוכל לבצע ולקיים בפועל את מה שמושיג בדעתו.

א. גלות יון נקראת בתורה חושך, כמו שאמרו חז"ל בפסוק השני בתורה, "והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום" שמקרא זה רומז לארבע גלויות, תוהו זה כבל, ובוהו זה פרס, חושך זהו יון שהחשיכה את עיני ישראל בגזרותיהן שהיו אומרים כתבו לכם על קרן השור וגו', על פני תהום זהו אדום שהיא גלות שאין לה חקר כמו תהום. וצריך להבין שהרי בכל הגלויות היו גזירות, ובגלות פרס היתה גזירת המן להשמיד להרוג ולאבד, ובגלות אדום היו גזירות גירוש ושמד, ומדוע אי"ז בגדר חושך, ומה המיוחד בגזירות יון שהתורה מחשיבתן כ"חושך".

והנה המציאות של חושך שהוא מכסה ומסתיר, שלא נראית בו פני המציאות, והמתבאר שהמיוחד בגלות יון שלא כשאר גלויות, שהיתה מציאות של החשכת התורה והיהדות, ובזה גלות יון שונה משאר הגלויות, דהנה בעת שהיו גזירות המן, לא היה ניסיון לעקור את היהדות אלא את גופם, ואדרבה התורה נשארה במציאותה, וכן בכל גלות אדום, לא ניסו אדום לעקור את היהדות, אלא רדפו אחרי היהודים, וגם במסעי הצלב ובמרתפי האינקוויזיציה ותקופת האנוסים, גזרו כליה על כל מי שנמנה על העם היהודי, ורק שמצאו היהודים עיצות להנצל מהם על ידי העמדת פנים, אבל לא היה שום תכנית לשנות את הדת. אבל יון קדשו מלחמה בחכמת התורה, וכל רצונם היה להשכיחם תורתך, שתיכננו להעמיד את היהדות עצמה במחשך, ולכן דוקא בתקופתם היו מתיונים, שלא רק כלפי חוץ חיו חיים יוונים, אלא ששינו באמת את כל מהותם, והתדרדרו לחיות חיים חילוניים באורח בני יון.

ב. וזה גדר החושך של גלות יון, שהמושגים של התורה התבלבלו, שעל ידי הגזירות של היונים נעשה חושך בתוך הבית מדרש, שהתורה עצמה פסקה מלהאיר את אורה, כי כל המציאות של אור תורה, הוא רק עד כמה שהגוף לא תופס מקום, ונעשה ככלי להיות טפל להארת הנשמה ולקדושת התורה, אבל אם הגוף עצמו תופס מקום, ויש לו רצונות ותוכניות לכשעצמו, הרי זה הולך ודוחק את אור התורה וקדושתה, ונשאר האדם מעורטל מערכיו.

הכלל הוא שהגוף והנשמה אחד בא על חשבון השני, ואם מבליטים את כוחות הגוף, ממילא מפסידים את ההתפתחות הנכונה של הנשמה, ולדוגמא חשיבה תלויה בשרירי המוח, וכפי היכולת שלו להפעיל את במהירות ובריכוז ועוצמה את שרירי המוח, כך הוא זוכה לחדש ולהספיק בכל מעמקי הלכות ודיני התורה וסוגיות הש"ס, אבל מי שישקוד לפתח את שרירי הגוף, א"כ זה בהכרח יהיה על חשבון ההתפתחות של שרירי המוח, כי משאבי

הכוחות מוגבלים, ואם מבקר כמה פעמים בשבוע ב"חדר כושר" ומפעיל את כל כוח ריכוזו בכדי להוסיף ביכולות הגופניות שלו בהרמת משקולות וכדו', א"כ כל האנרגיה שלו מופנית לעבר שרירי גופו מבחינה פיזית להעצימם ולשדרגם, אבל אם עמל בתורתו אז הגוף מותש כדאמרו חז"ל "תורה מתשת כוחו של אדם" כי כל כוחות הריכוז מופנים אך ורק לשרירי המוח, על מנת להגדיל את יכולת תפקודו, במהירות המחשבה, ובריכוז עמוק שעות רבות, בכושר ניתוח וחילוק, ובדקדוק וחשבון, וזה כל תשוקתו.

וגדולי הדור מרוב ריכוז מוחם בתורה, לא שמו לב מה אוכלים וישנים, והיו צריכים להעמיד עליהם שומרים שיפקחו על בריאותם, ושר התורה מרן הגר"ח זצוק"ל הרבה פעמים היה צריך לברר מה אכל, בכדי לדעת מה לברך ברכה אחרונה, שלא היה לו ראש להתרכז באוכל שלפניו, אלא אכל תוך כדי שמתעמל במחשבתו בתורה.

אבל יון שפיתחו את תרבות הגוף, והשקיעו ב"כושר" של הגוף, וריכוזו את כל כוחות המחשבה והחכמה, על מנת להפיק מעולם יותר חויות הגוף, ויותר הנאות וחויות המציאות ומהנות את הגוף, המציאו את הענין של ספורט ופעילות גופנית ע"י משחק ותנועה, ובכך ריכוזו את כל המשאבים בחיותו של הגוף ושדרוגו, והעמידו את כוחות הגוף במרכז הויתם, ושוב לא נותר יכולת לפיתוח המוח.

ג. וידוע דברי הש"ך הקדמון, שהפכים קטנים שיעקב נאבק עליהם היו הפך שמן של החשמונאים, ולכן כתוב "ויאבק איש עימו", שהוא רמז למאבק החשמונאים על פך השמן הטהור, ואומרים חז"ל שאיננו יודע מי ניצח למי, ומכיון שכתוב ויאבק איש עימו שאיבק אותו מכף רגל עד ראש, ממילא מבואר מזה שיעקב ניצח את המלאך. ויש להבין מה הנצחון הגדול לכסותו באבק, ובפרט שלעומת זה כתוב "ותקע כף ירך יעקב", ואיך נחשב יעקב למנצח?

אלא שכל הפיתוי של טומאת השמנים הוא בצחצוח הגוף, שמחדד ומדגיש את היתרונות של פיתוחו, להיות בולט נוצץ ומרשים, וחש כאילו חי חיים בריאים וטובים, ושולט בכוחותיו וכדו', אבל ברגע שיעקב פיזר אבק על כל הרעיונות של המלאך, ממילא זה גופא הנצחון, שלא יסתכל על הכושר והמשחק, כדבר בעל ערך עליון, ואז גם אם ישאר משהו מזה, כדמשמע שהיה לו איזה יתרון על יעקב שהצליח לפגוע ירכו, מ"מ נחשב שיעקב ניצח במאבק, דלעומת מה שהמלאך רצה להסתיר באבק את דמותו של יעקב בכסא הכבוד, כיסה אותו יעקב באבק.

ולכן תיקנו חז"ל את מצוות הדלקת הנר, לפרסם את גם הנצחון שהצליחו החשמונאים להאיר את נר התורה. ומעט אור דוחה הרבה חושך, להינצל מיון בכל דור ודור.

א. ישנה תופעה די חדשה בקרב צעירים, שמחפשים את השכל וההיגיון בכל דבר ביהדות, ולא מוכנים לעשות מה שאינם מבינים, ואף שיש בזה קצת נחמה פורתא שלפחות מה שהם מבינים עושים עד הסוף, אבל מצד שני מפסידים את הדרגה של "נעשה ונשמע" שלדרגה זו כלל ישראל הגיעו במעמד הר סיני, וכאן אומרים להיפך "נשמע ונעשה", שרק אם ישמע לנו ונבין, רק אז נעשה.

ובאמת עצם הגישה הזאת היא טעות ביסודה, ופשוט וברור שכל מה שמוחזק לנו מאבותינו עלינו לקיים זאת על כל פרטין ודקדוקיו, "צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים", ומשל למה הדבר דומה, לאחד שמגיע לביתו והאמא מגישה לפניו ארוחה דשינה אבל הוא רוצה להבין... וכל מה שמביאים לפניו מברר קודם איך מבינים את זה בדיוק ורק אז מסכים לאכול, הרי בודאי שישאר רעב, אלא צריך לאכול ולסמוך על האמא.

אבל כשנתקלים בכזה בחור, לא יספיק לו המשל הזה, אלא סוף סוף הוא ירצה להבין, ומה שהוא לא יבין יהיה לו נפילות ומעידות פעם אחרי פעם, ולכן צריך לחשוב בכל זאת דרכים להסביר לו גם מה שעד כה היה פשוט!!

ב. למשל במסגרת ימי החנוכה, בהם אנו מציינים את הנצחון על תרבות יון, צריכים אנו לברר מה עונים לבחור ישיבה נבעך שמופיע אצלו התעניינות בתחרויות ספורט עולמיות, והוא לא מצליח להבין מה זה הורס לו בלימוד, ומה כל כך נורא שיש לו אנטליגנציה כלל עולמית, ושוב, רחמנא ליצלן מהאי דעתא, אוי ואבוי שכך עלתה בימינו שיש לפחות חמשה בחורים בעולם הישיבות ששייכים רח"ל לניסיונות כאלו, אך גם לחמשה אלו צריך להסביר.

הנה ראשית כל, צריך להבין שגם אם יש איזה ערך להתעניינות כלל עולמית, בוודאי שזה לא נמצא בספורט, אם כבר מעניין אותו העולם, שינסה לברר מה קורה בין פוטין לזלנסקי במלחמה רבת הדמים הזאת שממש לא נראה שהיא בדרך אל סיומה הטוב, ולאן מובילה הפגנת האזרחים האלימה באיראן, האם הם יפילו את המושטר האיום... שלעניינים אלו יש השלכות כלל עולמיות, ויש בזה אולי משום לימוד הנהגות ה' עם שרי אומות העולם.

אבל איזה מן אינטליגנציה יש בהתעניינות של תחרויות ספורט וכדורגל בין מדינות, הרי במשחקים אלו אין יותר מאשר הפגנת כוחות הגוף השפל, וגויים אלו לגבינו אינם יותר מנמלים וחיפושיות ומקקים, ואם היה איזה שטות בעולם לנהל משחק גורלי בין עשרים חיפושיות יפניות לעשרים מקקים סינים, ומיליארדים היו מתעניין מי ינצח החיפושיות היפניות או המקקים הסינים, והיו מתארים

בלהט איך שחיפושית יפנית הפכה מקק סיני, ומקק אחר בעט בחיפושית עם המחוששים שלו וכו', הרי בוודאי שאף אחד לא היה מתעניין בזה, אלא שכאן שיוו לזה איזה מין יוקרה מדומה להחשב כמבין כלל עולמי, ורואים בזה אגרויסע' גדולה להבין בזה, אך באמת אי"ז שמין רמה!!!

ג. דבר שני צריך לדעת שיש בזה הרס וחורבן, כי הנה צריכים להבין מהיכן מגיע כל המושג של אוהדי קבוצות ותומכים נלהבים, ומה יצא לו שהקבוצה "שלו" תנצח, אלא בהכרח שזה נובע מכוח בנפש שנקרא "נצח", ויכול לרתום את הכוח הזה, שביסודו ניתן לו למען הקדושה על מנת לנצח במלחמתה של תורה, להתעקש על הצד שלו, וכדברי חז"ל שאפי' האב ובנו הרב ותלמידו נעשים אויבים זה לזה, ולבסוף "את והב בסופה", אבל העצלן קשה לו כוח להתחיל לחפש את ה"ניצוח" והמלחמתה של תורה בין תוס' ורש"י או קצות ונתיבות בזה, אך ברגע שמתחיל להתעניין בספורט ולפתח עמדה וצד שמעוניין שקבוצה אחת תנצח, יידע לו שבאותו רגע "שורף" אצלו את ההשתייכות לניצוח ולמלחמה שיש בתוך כל סוגיא.

כך בכל כוח שיש לנו, אפשר להשתמש בו שלא כראוי ולהפסיד את הכוח הזה בידיים, כמו "סקרנות" שביסודה אמור להסעיר אותנו בכל סוגיא, איזה סודות מסתתרים שם... אבל עד כמה שרוותם את כל הסקרנות לחדשות בעיתון ולקווי נייעס, ממילא מפסיד את הסקרנות דקדו'.

ואפי' כוח של "אספנות" (שלכאו' קשור למידת היסוד שמושרשת ביוסף ה' לי בן אחר, או אסף ה' את חרפתו), הרי מצינו אנשים ש"אוגרים" הרבה דברים, או אוספים של בולים וניירת צבעונית ומסכות... אבל אם מכניס את זה לקדו' אז מתחיל לאסוף שטיקלאך על המסכת שלו, או על הפרשה, או לפי ענייני המועדות, ומרויח שמתחיל להתקבץ אצלו הרבה דברים מיוחדים עד שמוציא ספר.

וכן איתא בזה"ק, שלעתיד לבא לא יעקר יצה"ר של עריות, כי לא יוכלו ללמוד בלי זה, ולא אברי "חמידו" אלא בשביל חמידו דארייתא, הרי שבאותו לוח השמל וגנרטור שיש לו, יכול להשתמש לטוב ולמוטב, ומשל לאדם שרואה שיש לו בסוף חודש חשבון חשמל מנופח, וקורא לחשמלאי שיבדוק לו, ומוציא שהשכן מלמטה החליט להתחבר ללוח שלו, ולגזול ממנו חשמל, וכ"ש אם החשמל קורס מידי פעם, שאין לו מספיק פזות בכדי להתמודד עם זה, וכך ברוחניות, כמה צריך להזהר שלא יגזול הסטרא אחרא את אותו כוח עצום שיש ביד האדם.

וממילא יובן עוצם הטרגדיה של התעניינות בספורט, כי אז מוציא לטומאה ולרע את הכוח של הניצוח דקדו', ולא בכדי ניתנו לנו ימי חנוכה אלא להבין מהי האמת...!!

ב. ואשר נראה בזה, בהקדם דברי הנפש החיים הנודעים (ש"ד פ"ב) שיש בלימוד התורה מצווה מיוחדת של לשמה השונה מכל המצוות, כדברי ר"א ב"ר צדוק בנדרים (סב) "עשה דברים לשם פועלן ודבר לשמן", ופי' הרא"ש דשאני לשמה של תורה שהוא כדי "לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול..." כי תורה מלשון הוראה, ועניינה לחנך את האדם איך לחשוב ולהבין, ולנתח עניינים, וא"כ גדר ה'לשמה' של תורה, שילמד מתוך רצון שהתורה תשפיע עליו, ע"י שיברר בכל סוגיא מהו הפשט האמיתי, מה היתה כוונת התנאים והאמוראים, ולאט לאט יזדכך שכלו ומחשבתו, ויתרגל לחשוב תמיד כדעת התורה.

ובאמת שזהו עומק המושג 'דעת תורה', שעל ידי שכל ימיו לומד לשמה, דהינו שמנסה להתרגל להתאים את דעתו לדעת התורה, אז הדעת הפשוטה שלו נעשית ממש תורה, ונוכל לברר אצלו מה דעת תורה במקומות שלא נכתב מפורש מה לנהוג, והוא סוד השו"ע החמישי!

ג. מאידך, פשוט שכל חכם קולט את התורה ע"פ תכונות נפשו, וע"כ אנו מוצאים שיש 'שיטה' לתנא, ב"ש מחמירים וב"ה מקילים, ר"מ גוזר גזירות, ורבי ירמיה מלא ספיקות וכן כיו"ב, ואף בדורות האחרונים יש לכל חכם סגנון לימוד, יש עמקן עיוני כדוגמת ראשי ישיבות, יש בעלי פסק כדוגמת מרן הגרי"ש והגרש"ז זי"ע, ויש גם בעלי מחשבה ומארי דרזין כהגר"י הוטנר זצ"ל ותלמידיו. כי כל חכם תופס וקולט את התורה בהתאם לכוח תכונת נפשו, ונמצא שלא רק שהתורה משפיעה על החכם, אלא החכם גם משפיע עליה, ומעצב ומסגנן אותה לפי תכונות נפשו, וזה גדר ה'נישואין' עם התורה, כי היא משפעת על החכם, והוא עליה, עד שנוולד וולד המורכב משניהם יחד.

בנקודה זו נפלה האפיקורסות של ינאי. שחשב שכיון שלחכמים הללו יש הרבה תלמידים שרשום בליבם כל המוני החידושים שהשמיעו, א"כ תורה שבכתב מונחת בקרן זוית, ובזה גופא נפל לאפיקורסות היונית, שחשבו שאפשר לתרגם את התורה ליונית ועדיין להישאר עם אמיתתה, וזה אינו, כי התושבע"פ איננה מקבץ ידיעות בעלמא, היא איננה חפץ שניתן להעבירו מיד ליד. כי התורה והחכם נהפכים להיות חד, ולא יועילו תלמידים חרוצים ככל שיהיו, אלא מוכרחים שהרב בעצמו יעביר לתלמיד, וגם אז אינו עומד על דעת רבו עד ארבעים שנה, וכן אמרו חז"ל 'זהו עינך רואות את מוריך', חכמת אדם תאיר פניו, ורק כך יתפוס את פנימיותו ומידותיו, וזהו סוד כוח האיחוד האדיר של תושבע"פ אם החכם שמלמדה.

בימי הנוכה, נתחזק ביתר שאת לרדוף אחרי מעתיקי השמועה שנותרו לנו, לינך מהם את תורתם המיוחדת.

א. מתקופת החשמונאים בטלה נבואה והחל להפציע תוקף החכמה של מנהיגי הדור ותלמידי חכמים, וא"כ טוב כעת להתבונן בגודל מעלת חכם בחכמת תושבע"פ.

כולם יודעים שהיה יהודי בשם יוחנן כהן גדול, שאחר שמונים שנה שכיחן בכהונה גדולה נתהפך להיות צדוקי. אך נראה שפרטי המעשה אינם ידועים כל-כך, אימתי נהייה צדוקי ואפיקורס, במה זה התבטא, ומה הסיבה שגרמה לכך. וז"ל הגמ' בברכות (כט,א): "...והא תנן 'אל תאמין בעצמך עד יום מותך' שהרי יוחנן כהן גדול שימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי, אמר אב"י הוא ינאי הוא יוחנן וכו' עיי"ש.

והנה הרמב"ן הרשב"א והריטב"א בקידושין (סו,א) נוקטים שינאי הזה הוא ינאי המלך שהרג את כל חכמי ישראל, כמסופר שם שהצליח לכבוש שישים כרכים והיה שמח בחזירתו שמחה גדולה, ועשה לחכמי ישראל סעודת מלוחים מעין הסעודה שהיתה בחנוכת בית שני, ואלעזר בן פועירה התסיס אותו שליבם של פרושים אינו עימו כי נתפרסם שאימו נשבת במודיעים, והציע לו לבדוק נאמנותם אליו ע"י שילבש את הציץ שלו, ואכן חכם אחד מהפרושים, יהודה בן גדידיה שמו, ניגש ומחה בו, וכך אמר לו: ינאי המלך, רב לך כתר מלכות, הנח כתר כהונה לזרעו של אהרן... ואז ינאי המלך כעס ובדלו ממנו חכמי ישראל בזעם, ושוב ייעץ לו אלעזר בן פועירה לרומסם, שאל אותו ינאי 'תורה מה תהא עליה...? ענה לו: הרי כרוכה ומונחת בקרן זוית כל הרוצה יבא וילמד. אמר רב נחמן מיד נזרקה בו אפיקורסות (בינאי המלך), דהוה ליה למימר תינח תורה שבכתב תורה שבע"פ מאי, מיד ותוצץ הרעה ע"י אלעזר בן פועירה ויהרגו כל חכמי ישראל והיה העולם משתומם עד שבא שמעון בן שטח והחזיר את התורה ליושנה, עכ"ד הגמ'.

והדבר תמוה טובא, יוחנן כה"ג, בודאי לא התמנה לכה"ג לפני היותו בר חיובא בן מצוות, א"כ לפחות כבר הגיע ל-93 שנה, והוא מלך גיבור ואמין שמנצח שישים כרכים, ומבין את גדולת חכמי ישראל, עד שבוחר לחגוג את נצחונו דווקא איתם ובמחיצתם, ואין לנו שמץ מושג מה גודל הקדושה של כה"ג, אחרי כל כך הרבה שנים שזכה להיכנס לפני ולפנים, ולצאת בשלום ללא פגע, בוודאי מדובר באיש עליון גדול ונשגב. א"כ איך הוא טעה בטעות כה פשוטה, איך נפל בו אפיקורוס כה בסיסית, הלא עדין לא הותר לכתוב את התושבע"פ, א"כ פשיטא שבלא החכמים אין כל זכר ושארית לתורה שבע"פ...?

נושא הגיליון

'סימון היכר בסופגניות'

איסור לחם בשרי ולחם חלבי

מבואר בגמ' (פסחים דף ל. לו. ב"מ דף צא. זבחים דף צה:), תנור שטחוהו בשומן של בשר, אסור לעולם לאכול את הלחם שנאפה בתנור, שמא יאכלנו עם כותח שהוא חלבי. אין לשיין את העיסה בחלב, ואם לש כל הפת אסורה, מפני הרגל עבירה. והיינו שאסור ללוש פת בשומן או בחלב, אפילו בכדי לאוכלה בפני עצמה, כי חששו חז"ל שמא יבוא לאכול את הפת עם המין השני, ויעבור על איסור אכילת בשר בחלב.

ומבואר בשו"ע (יו"ד סימן צז סעיף א), פת בשרית או חלבית אסורה באכילה אפילו בפני עצמה. וכתב בפרי מגדים (משבצות זהב ס"ק א), ובפתחי תשובה (ס"ק ב), שגם באפה פת בשוגג, אסור באכילה, וכן לגבי אפה את הפת עם שומן עוף שאסור מדרבנן, לדעת הפרי מגדים (שפתי דעת ס"ק א) אסור, כי האדם חי על הלחם, ודרכו לאוכלו תמיד עם בשר וחלב. וכתב החכמת אדם (כלל נ אות ג) שאפילו אם התפרסם בעיר שכל הפת נילוש בחלב, הפת אסורה, משום האורחים שבאים לשם שלא ידעו.

1. היתר אפיה עם 'היכר'

כעין תורה: מבואר בגמ' (פסחים שם) האופן שמותר לעשות פת חלבית, כאשר עושה 'כעין תורא'. לפירוש רש"י (שם) הכוונה שאופה כמות קטנה כעין של שור, שנאכלת בבת אחת, ולא ישכח שהפת חלבית. ולדעת הרי"ף (חולין דף לח.), והרמב"ם (מאכלות אסורות פרק ט הלכה כב), הכוונה לשינוי בצורה של הפת, להיכר שהוא חלבי. ולדעת הרשב"א (תורת הבית הקצר בית ג שער ד דף פו.) הכוונה לשניהם, ששינה את צורת הפת ועשה כעין קטנים כעין השור מותרת, שהרואה יודע ששינו צורתו להיכר, וישאל ויאמרו לו.

וכתב הדרכי משה (ס"ק א), בשם הארוך (כלל מ דין יט), שכך

דגלון כחול בסימון 'חלבי'

סופגניות חלביות

סופגניות פרווה

סופגניות בשריות

דבר העורך

נְעֻשָׂה נֶס לְשׁוֹשְׁנֵים

אפיה כהלכה: בשנים האחרונות מצוי במאפיות סופגניות חלביות, ברוב המאפיות רק המילוי והקרם מלמעלה חלבי (ריבת חלב וקרמים נוספים), ויש מאפיות שגם הבצק עצמו נילוש בחלב. השנה משווק גם סופגניות בשריות, סוגים שונים של סופגניות

במילוי בשר משובח, כגון במילוי 'בשר אסאדו' (חלק מסוים בצלעות, מכונה גם קשתית, או בשר מס' 9), ויש משווקים גם סופגניות מבצק שנילוש בשומן בשר!

בגיליון שלפנינו יתבאר, האם חובה לסמן סופגניה חלבית/בשרית, או שהסימון הוא רק בגדר עצה טובה למניעת מכשול? צדדי השאלה האם סופגניה דינה כלחם שעשוי לאכול עם בשר ויש חובת היכר, ואם לא עשה היכר בשעת האפיה נאסר באכילה, או דלמא הוא רק עצה טובה למניעת מכשול, ומספיק אחרי האפיה?

האם יש הבדל בין אפיה של בצק חלבי/בשרי, לבין אפיה של בצק פרווה שהכניסו בו אחר האפיה מילוי חלבי/בשרי? ומה הדין באופה כמות קטנה, אופה כמות גדולה, אופה למכור לאחרים?

ככדי להשיב על השאלות הללו כהלכה, צריך לדעת את יסודות הדין של פת בחלב, האופנים המותרים ותנאי ההיתר, כדי שכל אדם ידע במה עליו להיזהר.

כיצד מברכין על סופגניות: בגיליון עומק הפשט מספר 193 מתאריך כ"ו כסלו תשע"ט התבאר בארוכה דין 'ברכת הסופגניות'.

תמצית הדברים; מנהג ישראל מקדמת דנא, לאכול בחנוכה סופגניות מטוגנות בשמן - זכר לנס פח השמן ועוד טעמים, ואף שאין לו מקור מפורש בפוסקים, אין לזלזל במנהגים. בלילה עבה מחלוקת האם ברכתו 'המוציא' או 'מזונות', וירא שמים יאכלנו בתוך הסעודה. המנהג להקל לברך 'על המחיה', ויש מקילים גם כשקבע סעודתו.

סופגניה מטוגנת ברכתה 'מזונות' ועל המחיה' ויש אומרים שהוא בגדר 'ספק המוציא'. ולצאת מידי ספק נאמרו העצות הבאות - יאכלנו בתוך הסעודה, יכוין לשם שביעה כדי להיפטר ב'המוציא', יכוין בברכת 'המוציא' גם על הסופגניה, יפטרנה במאכל אחר שברכתו ודאי 'מזונות', יאכלנה חתיכות פחות מכזית.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

המנהג לאפות פת מרובה עם חלב בשינוי צורת הפת, וכן נוהגין לאפות אפילו פת מרובה באופן שניכר הבשר או החלב, כגון בפשטידה וכדומה, ולא צריך לעשות בהם סימן נוסף, כגון להניח עליהם גבינה או עצמות לסימן.

ונפסק בשו"ע (יו"ד סימן צז סעיף א ונו"כ שם), אסור ללוש עיסה בחלב שמא יבוא לאוכלה עם הבשר, וכן להיפך, ואם לש כל הפת אסורה אפילו לבה, ומותר לאפות דבר מועט שאוכלו בבת אחת, וכן מותר באופן ששינה צורתו להיכר.

היכר באפיה: יש לעשות את ההיכר לפני האפיה דווקא, כי אם יעשה אחר האפיה כבר נאסר לפני כן בשעת האפיה, כמבואר בפתחי תשובה (סימן צז ס"ק ג) בשם החוות דעת (ביאורים ס"ק ג), וביד יהודה (פירוש הקצר ס"ק ד) ובבדי השלחן (ס"ק יח) וכף החיים (ס"ק יד).

לדעת הפתחי תשובה (ס"ק ג) בשם שו"ת מהרי"ט, היכר על ידי שינוי צורה מועיל רק כשאופה בביתו, אבל במוכר בשוק אינו מועיל, כי הקונים לא יזהו את השינוי, ולא סומכים שיודיע לקונים, שמא ישכת.

2. כמות קטנה

דבר מועט: בהיתר של כמות קטנה, השיעור לדעת השו"ע הוא כמות הנאכלת בפעם אחת לו ולבני ביתו, ולדעת הרמ"א בשם הגהות שיערי דורא (סימן לה ס"ק י) כמות הנאכלת ביום אחד ולא נשאר ממנה ליום המחרת. ומשערים לפי אכילת כל בני הבית, אפילו כשיש בני בית רבים, כמבואר בבדי השולחן (ס"ק יא). ואם אפה יותר מידי, הפת כבר נאסרה, ולא מועיל לחלק להרבה אנשים, כמבואר בפרי מגדים (יו"ד שם שפתי דעת ס"ק א) ובפתחי תשובה (ס"ק ג).

נחלקו הפוסקים האם איסור פת בחלב נאמר גם בשאר מאפים, או רק בפת משום שהדרך לאוכלה עם בשר. לדעת החיד"א (שירי ברכה ס"ק ב) והיד יהודה (פירוש הקצר ס"ק ג) האיסור קיים גם בכל מיני מאפה. ולדעת הט"ז (ס"ק א) מדוכה שדכין בה בשמים אסור להשתמש בהם גם עם בשר וגם עם חלב, הרי שאסור גם שאר דברים מלבד פת. ויש שאסרו לערב בחלב גם ביין, וביד יהודה (ארוך ו) הוכיח שגם בביצה גזרו. ובמנחת יעקב (כלל ס) תמה ממה שמצינו בצמח צדק (סימן פ) שאסרו לערב חלב יין שמא ישתה אותו עם חלב. ותיירץ שדוקא יין נאסר מחמת דרגילין לשתותו עם בשר.

מאידך לדעת החכמת אדם (כלל נ סעיף ז) והמנחת יעקב (סימן ס אות ג), דוקא בפת וכדומה שעיקר חיות אדם תלוי בו, גזרו לאסור אם נילוש בחלב, אבל בשאר מאכלים לא גזרו, ואין לנו לחדש מעצמינו גזירות נוספות שלא נאמרו במפורש בדברי חז"ל.

וכן דעת הפר"ח (ס"ק א), והחוות דעת (ביאורים ס"ק א), והערוך השולחן (סעיף ב), והשדי חמד (חלק ה עמוד 281) והיד יהודה, שגזרו רק בפת שהוא תמיד פרוה ונאכל עם בשר וחלב, ולא גזרו בשאר מאכלים שיוודעים שיש כמה סוגים פרוה חלבי ובשרי, והוסיפו שגם ביין גזרו כיון שרגילות לשתות עם בשר ולא בשאר מאכלים. ובבדי השלחן (ביאורים ד"ה אין לשין) כתב להוכיח שגם לסוברים שדוקא פת, מכל מקום פת הבאה בכיסנין דינה כפת לענין זה, למרות שברכתה 'מוזנות'.

עירב אחר האפיה: נחלקו הפוסקים במי שעירב חלב רק לאחר האפיה האם גם זה בכלל הגזירה או לאו. דעת הזר זהב (כלל מ ס"ק ו) בדעת החו"ד שאסור, וכן ביד יהודה (סימן צא הקצר ס"ק ט) מוכח שאסור, ומה שביד יהודה (סימן צז הקצר ס"ק ד) מוכח שהתיר היינו כמו שמבואר בארוך (שם ס"ק ד) שהוא משום שמדובר שזב מעצמו. מאידך בנינת אדם (כלל נא) מבואר שלא קנסו (ויתכן שסברתו כמו היד יהודה שרק אם זב מעצמו התיר). גם בבדי השלחן (סי' צא ס"ק יז ובציונים נא) הוכיח לאסור. ובדרכי תשובה (סי' צז ס"ק ז) כתב שדעת הזר זהב להתיר.

היתר מועט: נחלקו האחרונים מה הדין במאפיה שמייצרת כמות גדולה אבל כל אחד קונה ממנה כמות מועטת, האם גם אז יש היתר של כמות מועטת, האם הולכים אחר הקונים, או דלמא כבר נאסר באפיה, דעת הכתב סופר (יו"ד סימן סא) להקל בזה, וכן

דעת הערוך השלחן (ס"ק ו), ומאידך דעת היד יהודה (קצר ס"ק ג) להחמיר. ומלבד זאת ישנה סברא היום להחמיר לכל הדעות, כיון שמצוי היום הרבה קונים כמות גדולה גם בדבר שהדרך לאכול מועט, אם יש מבצע בחנות אדם קונה כמות גדולה ומכניס להקפאה, נמצא שהמוכר הכין מראש גם כדי למכור הרבה.

פת מתוקה: כתב המהרי"ט (חלק ב סימן יח) מותר לאפות פת מתוקה בשומן בשר שאין לחוש בזה לתקלה, כיון שאין הדרך לאכול פת מתוקה עם גבינה. והגזירה היא שמא יבואו לאכול לחם בשרי עם חלב, אבל פת מתוקה אין חשש שיבואו לאכול עם חלב.

והסתפק, שמא לאחר אכילת הבשר יאכל אחריו לחם גבינה, והוכיח שלא חוששים לכך מד' טעמים: א. החשש היה שלא יאכלנו יחד עם הגבינה, אבל בדבר שאינו נאכל עמה, לא חוששים שלא יאכלנה אחריו דמילתא דלא שכיחא הוא. ב. אין טעם הבשר שבקמח נמשך בפה ואין איסור לאכול אחריו. ג. מה שבתוכו רבה עליו ומבטלו. ד. באכילת גבינה אחר הבשר יש סברות להקל, ודיינו במה שאסרו ואין לנו לגזור גזירה אחרת עליה.

בגמ' הוזכר גזירה רב בפת, וכתב בחכמת אדם (כלל נ ס"ק ג), שגזרו דוקא בפת שעיקר חיות האדם תלוי בו, ועומד לאכילה עם בשר ועם חלב, אבל מה שאין דרך לאוכלו רק לקינוח או עם משקה מותר, ולא חוששין כולי האי שיאכלנו אחר אכילת בשר או גבינה. וביאר דבריו הבדי השלחן (סימן צז ס"ק ב), שכונתו שאכילה זה אחר זה לא חמור כל כך כמו אכילה יחד. וכן נקט הגרע"א בהגהות בשם המנחת יעקב (כלל ס אות ג), וכן נוקט בכף החיים (ס"ק יב), שאין לחוש בדבר שאין הדרך לאוכלם יחד.

והוסיף ביד יהודה (פירוש הארוך ס"ק ו) שרק אכילה יחד נאסרה כיון שיכול לבוא לידי איסור דאורייתא. עוד מבואר ביד יהודה (פירוש הקצר אות ג) שהגזירה היא לאו דוקא כשיש חשש אכילה יחד, אלא גם כשיש חשש שיבוא לאוכלה מיד אחר אכילת בשר או להיפך.

3. סופגניות חלביות

מועיל סימון: לדעת הג"ר צני ובר שליט"א (בהוראה לרבני הילכתא), למעשה יש להתיר את הסופגניות החלביות מחמת כמה טעמים. אין הכי נמי שמצד מה שהבצק הוא פרוה ורק אח"כ מוסיפים מילוי חלבי, אינו סברא לפטור מהיכר, כיון שדעת רוב הפוסקים להחמיר בזה. ואם באמת צריך היכר, א"כ מה שמקובל לתת פיתקית על הסופגניה 'חלבי' אחר האפיה אינו מועיל, שהרי זה לא ניתן בשעת האפיה. אלא ניתן להקל מצד שהסופגניה היא מתוקה ואין חשש שיבוא לאוכלה עם בשר, ולסברא זו מותר לאפות ואף אם הבצק עצמו חלבי. סברא נוספת כיון שלדעת רוב הפוסקים אם אינו פת אינו בכלל הגזירה, ואמנם מבואר בבדי השלחן (ביאורים ד"ה אין לשין) שגם פת הבאה בכיסנין שברכתה 'מוזנות' דינה כפת לגבי דין זה, מכל מקום מסתבר שסופגניה אין דינה כפת הבאה בכיסנין לגבי זה.

והוסיף הגר"צ ובר, שגם כאשר אין את עיקר דינא דגמ' שהפת נאסרת, מכל מקום יש דין נוסף לעשות היכר כדי להציל ממכשול, ולכן יש לסמן את הסופגניות החלביות לאחר האפיה, כדי שלא יבואו לאוכלו אחר בשר, וכמו שמוכח בדברי בנינת אדם (כלל נא), והיד יהודה (פירוש הקצר אות ג), שגם באופן שאינו נאסר בשעת האפיה, כי ממלא את החלב רק אחר האפיה, מכל מקום צריך לעשות היכר לאחר האפיה שלא יבואו לאכול אחר בשר או להיפך.

לדעת הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א (בתשובה לחתנו הג"ר חיים מלין שליט"א), אם עושים כמנהג החנויות שמניחים 'דגלון' במקום בולט, שעליו כתוב 'חלבי', זה מצוין, כי סופגניה אינו דבר שנהוג לאוכלו עם בשר (מחמת מתיקותה), אלא רק כקינוח, ולכן מספיק שיש דגלון עם הכיתוב 'חלבי'.

לדעת הג"ר שמואל יוסף שטיצברג שליט"א (במכתב למערכת הילכתא), מנהג העולם להקל שמועיל היכר אחר האפיה, בדברים שלא רגילים לאוכלם עם בשר או חלב, וזה בצירוף השיטות שמועיל היכר לאחר האפיה, אך בתנאי שיהיה היכר הידוע לכל,

חשש ריבית ברב-קו

תם ולא נשלם: עם סיום סדרת רב-קו בהלכה עם נדונים רבים שרואים איך כמה גופי תורה תלויים בדברים שנראים פשוטים לכאורה, ותקצר היריעה מהכיל את כל מה שאפשר לפלפל בדברים הנוגעים לכרטיס רב-קו.

נושא חשוב ביותר נותר עדיין במערכת, כל הדינים הקשורים לריבית ברב-קו, כפי שהעמיד את כל זה הג"ר יוחנן גוטשטיין שליט"א בספרו הנפלא **ריבית מפורשת** (פרק א סעיף כד) ניתן לקבל את המאמר המלא במערכת 'הילכתא'.

שאלות לדוגמה;

- 1) בחור שלוח תיקוף נוער מחבירו, האם מותר לשלם כסף כפי המחיר הרשום בקבלה?
- 2) לוח כרטיס רב-קו מחבירו, ורוצה להחזיר לו כשהוא טעון ביותר כסף ממה שקיבל, מה יעשה?
- 3) האם מותר לעגל תשלום בתשלום מאוחר עבור תיקוף ברב-קו?
- 4) ילדים שלווים תיקוף בכרטיס רב-קו מחבריהם האם שייך לגביהם איסור ריבית?
- 5) לוח תיקוף רב קו לפני עליית מחירים, ואח"כ עלה המחיר האם מותר לשלם תיקוף יקר? והאם יש הבדל אם היה בדעתו להשיב תיקוף, או להשיב כסף?

עדכון: לאחר מאמצים מרובים בסיעתא דשמיא בימים אלו יצא לאור חוברת מיוחדת המאגדת בתוכה את כל הגיליונות של עומק הפשט בנושא 'רב-קו בהלכה' (גיליונות מספר 373-378). ניתן להשיג את החוברת במערכת 'הילכתא'.

בין הנדונים: שאלות מצויות ברב-קו, בירור המציאות, מי הבעלים, חובת התשלום, סוגי תקלות בתשלום, גמ"ח רב-קו, תיקוף שגוי, עשיית דין לעצמו, קנסות ופיצויים, תשלום חובות, קיזוז בנסיעות, תביעת חברות התחבורה, אבידת רב-קו.

לא נאסר בשעת האפיה שאין עדיין היכר.

[ועדיין ניתן לומר שמצוי בעיקר סופגניות חלבי ופרווה, ומה שיש בשרי זה רק מיעוט שעושים כך, ולא נחשב בגללה שהדרך לאוכלם עם בשר, ולכן אין חובת סימון בחלבי בשעת האפיה עצמה, ומותר לאפות סופגניות שנילושו בחלב, ולפי סברא זו, אם יהיה נפוץ סופגניות בשריות, יאסר ללוש סופגניות בחלב].

בסופגניה קשה לעשות צורה שונה. בעבר ההנחיה הייתה לעשות זילופים של פסים לבנים, אך עם הזמן התחילו לעשות זילופים גם בפרווה, והפסיק להיות היכר, ולכן לפני שנתיים בוצע עדכון הנחיות כשרות, שצריך לעשות היכר על ידי דגלון עם המילה 'חלבי'.

בשרי: כיום ישנם מסעדות בשריות שמוכרות סופגניות ממולאות בבשר, ולפי מה שכתב בדרכי משה (ס"ק א) בשם הארוך (כלל מ דין יט) ובערוך השולחן (סעיף ה) באופן שניכר המילוי שהוא בשרי או חלבי, מותר ללא חשש, כי לא יטעו לאוכלם עם המין השני. ולכן בסופגניות בשריות, לא מצריכים היכר נוסף של דגלון עם המילה 'בשרי' כיון שניכר הבשר מבחוץ.

בידול בסופגניות חלביות
לאור הריבוי בסוגי סופגניות חלביות, שעלולים לגרום למכשולות.

יסומונו סופגניות חלביות
בסימון בולט

ע"י נעיצת דגלון בצבע כחול עם כיתוב "חלבי" על כל סופגניה חלבית.

על הציבור לשלם לב לסימון זה, כדי לא לחבוטל ח"ו. כח"ו ס"ק א' וס"ק א' ועד חשבות שעי"ה המ"צ הערת החובות ירושלים ת"ז

ויעשה את ההיכר תכף אחרי האפיה ולא ישתהה עוד.

ולפי זה מסיק הג"ר שמואל יוסף שטיצברג, בסופגניות שאין דרך לאוכלם עם בשר ממש, מותר לעשותם חלבי, בתנאי שיעשה היכר אחר האפיה שניכר וידוע לכל, כמו 'פסים לבנים' שמקובל כסימן גם בשאר מאפים חלביים, או שיניח תכף ומיד אחרי האפיה פתק עם כיתוב "חלבי". אך לא מועיל לפזר אבקת סוכר, שהרי רגילים לעשות כך גם בסופגניות פרווה. בנוסף, חובת הסימון שייכת לא רק במאפיות ומפעלים, אלא גם כשאופים בבית סופגניות חלביות, חובה להניח היכר תכף ומיד אחר האפיה, אלא אם כן אפה כמות מועטת שנאכלת ביום אחד, שאין עליו חובת סימון.

והעיד על מקרה שהיה בסעודה בשרית, שהשתתפו בה רבים המדקדקים קלה כבחמורה, והגישו לפנייהם לקינוח בסוף הסעודה עוגה חלבית שנראית כמו עוגת שיש, ואכלו ממנה בשגגה רח"ל.

ולדעת הג"ר **פינחס סאמעט שליט"א** (במכתב למערכת הילכתא), סופגניה חלבית אין חיוב מדינא לסמן כיון שאין דרכה לאוכלה עם בשר, ואין לחדש גזירה שמא יאכלה תוך 6 שעות לבשר, והוא רק בגדר עצה טובה למניעת מכשול, על כן אין שום חשש להדביק עליה לאחר האפיה פתק שהוא של חלב או בשר. אבל סופגניה בשרית בעצם היה צריך להיות חיוב מעיקר הדין, כיון שהדרך לאוכלה עם קפה וחלב, ומכל מקום כיון שניכר הבשר מבחוץ אין חיוב לסמן שלא נגמרה מלאכתה עד הסוף שניכר היטב שהוא בשרי.

לכתחילה: לדעת הג"ר **יצחק יוסף שליט"א** (בשיעורו השבועי פרשת ויגש תשע"ט, פרשת ויצא תשפ"ב פרשת מקץ תשפ"ב, גיליון 'עין יצחק' מספר 323 / 114), סופגניות שלשין אותן בחלב, מעיקר הדין אין צריך לעשות בהן שינוי לצורה אחרת להיכר שהם חלבי, כי דוקא בלחם שאינו מתוק ויכול לבוא לאכול עם בשר, תקנו חכמים שאסור לאפות לחם עם חלב, אלא אם עשה בו היכר, אבל בעוגות וסופגניות שהן מתוקות אין בזה חשש, וכמבואר **במהרי"ט** (חלק ב סימן יח), שמותר לאפות עוגה מתוקה עם חלב כיון שאינה נאכלת עם בשר. ורק מצד חומרא כדי למנוע מכשול צריך לציין שזה חלבי, ולכן בהפסד מרובה לבעלי המפעל וכיוצא"ב ניתן להקל לוותר על חומרא זו, ואין חובה לאכוף על כך, אלא לכתחילה כשאפשר בקלות יש לעשות בהן היכר, ומספיק לרשום 'חלבי' על הקופסא הגדולה.

אבל עכשיו שיש סופגניות חדשות ממולא עם 'בשר אסאדו', ממילא נראה לדינא שצריך היכר לסופגניות, כיון דסו"ס חשיב עיסה מתוקה שיבואו לאכול את הסופגניה, עם בשר שמכינים אותו מתוק.

אין חיוב לסמן: ולדעת הג"ר **שמאי קהת הכהן גרוס שליט"א** והג"ר **עמרם פריד שליט"א** (בהוראה להג"ר יוסף אביטבול שליט"א), אין חיוב לעשות היכר באפית סופגניות חלביות, מכיון שלא רגילים לאכול אותם בסעודה, וכן מותר לאפות סופגניות בשריות ולא צריך היכר, אך צריך לזהר שלא יבוא לידי תקלה ח"ו.

ולדעת הג"ר **יעקב אהרון סקוצ'ילס שליט"א** (קובץ 'אור מרדכי' כסליו תשפ"א, ספר גם אני אודך תשובות בעל 'אוהל יעקב'), נראה שמותר לאפות סופגניות חלביות בביתו, והעושה שינוי בסופגניה מה טוב. מיהו חנות העושה סופגניות כאלו על מנת למכרם צריך להודיע להקונים או לעשות היכר ולהניח שלט שידעו שהוא חלבי וכמו שביאר שם באריכות את מקור הדין וצדדי ההיתר.

4. הנחיות כשרות

חלבי: הנחיות הכשרות במאפיות בהשגחת בד"ץ העדה החרדית ירושלים, בדבר חובת הבידול בסופגניות חלביות (ראה פרסום המצורף), להצמיד לכל סופגניה חלבית דגל עם כיתוב 'חלבי'. כיון שמעיקר הדין לא צריך היכר, והסימון הוא רק ענין פרקטי, מחשש שיתערב חלבי עם פרווה, ורוצים שאנשים ישימו לב ולא יאכלו אחרי אכילת בשר. ועוד יתכן לומר לגבי אפית עיסה חלבית, שכל דבר שהוא בתהליך הייצור דינו כשעת האפיה ולכן

משיב כהלכה

סיכום הגיליון:

דינים העולים

א. גזירת חכמים: אסור לאפות פת חלבי או בשרי מחשש מכשול, עבר ועשה כן הפת נאסרת. לרוב הפוסקים הגזירה נאמרה רק בפת, ולא בשאר מאכלים, יש מוסיפים גם פת הבאה בכיסונים, ויש מוסיפים אף שאר מאכלים.

ב. אופני היתר: אם בשעת האפיה קיים שינוי ניכר בפת מותר לאפותה. אם הבשר או החלב ניכר בפת מותר לאפותה גם ללא שינוי בפת. מותר לאפות כמות קטנה בלי לעשות היכר, לשו"ע השיעור הוא כמות הנאכלת בפעם אחת, לרמ"א השיעור הוא כמות הנאכלת ביום אחד.

ג. פת מתוקה: מותר לאפות פת מתוקה בשומן בשר כיון שאין דרך לאוכלה עם גבינה לא גזרו, ולא חוששים שמא יאכל אחריו מאכל חלבי כי אינו שכית, ואינו יכול לבוא לאיסור דאורייתא, ויש אוסרים כשיש חשש מכשול שיאכל מיד לאחריו חלבי.

ד. סופגניה חלבית: אין חיוב לשנות בשעת האפיה, מכמה טעמים (כיון שהוא מתוק אין דרך לאוכלם יחד, אינו בגדר פת, באופן שרק המילוי חלבי, באופן של שיעור מועט), אבל חייב לסמן לאחר האפיה שלא יבוא להיכשל ולאכלו אחרי בשרי, ויש אומרים שאין כלל חיוב, והוא רק בגדר מידת חסידות כשיכול.

ה. סופגניה בשרית: כיון שהבשר ניכר בחוץ, אין חיוב לסמן עליו 'בשרי'.

ההגרלה השבוע על 100 שקל מזומן

הזוכה בהגרלת גיליון 378 בסך 100 שקל מזומן
האברך המופלג הר"ר ישראל אייזנבאך שליט"א
כולל ישיבת הר"ן ביתר עילית

שאלה: האם חובה לעשות

היכר בכל מאפה חלבי?

האם צריך היכר במאפים הבאים? בורקס במילוי חלבי או בשרי, רוג'ל במילוי חלבי, עוגה חלבית, וופלים חלביים, בלינצ'עס במילוי חלבי או בשרי?

האם מועיל מדבקה 'חלבי' על לחם חלבי (ראה תמונה), והאם חובה להדביק לפני האפיה? חתך בצל בסכין חלבי והניח על הפת באפיה ולא עשה היכר, האם הפת נאסרת? מקורות: שמופיעים בגיליון הנוכחי; ארחות רבינו (חלק ד עמוד כו); אבן ישראל (חלק ט סימן סז); שבט הקהתי (חלק ה סימן קכח).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

ככדי להשיב ולהכנס להגרלה, מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא לשלוח את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085-5 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 6507823-1532
5. במייל 5047867@gmail.com

לרפואת הר"ר יעקב דב בן ברכה שליט"א בתושח"י
שיאריך ימים ושנים טובות בבריות גופא ונהורא מעליא
רוב נחת דקדושה אמן כן יהי רצון

עדכוני הלכה

טעימה קודם הלל

לקרוא את ההלל: בכל יום משמונת ימי חנוכה בתפלת שחרית גומרים את ההלל, בין ביחיד בין בצבור.

חשוב להזכיר מה שכתוב בביאור הלכה (סימן תכב סעיף ב ד"ה וקורין) בשם שו"ת יעב"ץ דהלל שייכא לתפלת שחרית, ולכן אין לטעום עד אחר הלל, אם לא למאן דחליש ליבא דמותר ואפילו מדת חסידות ליכא.

ולגבי הפסק בדיבור בין תפילת שחרית להלל, כתב הדעת תורה (סעיף ב), ובספרו שו"ת מהרש"ם (חלק א סימן א), שאסור, וכן נקט בספר אשי ישראל (פרק לט סעיף לד ובהערה סז).

נושא הגיליון הבא:

'היכר במאפה חלבי'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

מערכת 'הילכתא' מאחלת לאלפי קוראי הגיליונות ולכל בית ישראל א פרייליכן לעכטיגן חנוכה!
הרחמן הוא יעשה לנו ניסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

פקס: 02-6507823 לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 220

חנוכה (ב)

תשפ"ג

השוכח לברך בפתח א' אם יברך בפתח ב' שמדליק מפני חשד ♦ הרב חיים הלפרט
טעה אחר הדלקת הנר הראשון והתחיל הפזמון 'מעוז צור' ♦ הרב זאב פראנק
הדליקה נרות שבת והדליק בעלה נ"ח ולא שמעה הברכות ♦ הרב אליסף פרלמן
איחור הדלקת נ"ח משום שלום בית והקדמת נר שבת לנ"ח ♦ הרב אורי יצחקי
עצה למשלח להתחייב בברכת הרואה כשמדליק ע"י שליח ♦ הרב אברהם זנגר

הרב חיים הלפרט

אם השוכח לברך בפתח הראשון יברך בפתח השני

יל"ע במי שיש לו שני פתחים משני רוחות דכתב השו"ע בסי' תרע"א ס"ח דצריך להדליק בשתייהן מפני החשד [ודעת מרן הגריש"א והגר"י קניבסקי זצ"ל דאף בימינו נוהג דין חשד - אשרי האיש ח"ג פל"ה אות ו, ארחות רבנו ח"ג עמ' ד-כח], איך הדין אם כשהדליק הנר בפתח הראשון שכח לברך, האם יכול לברך קודם שמדליק את הנר שמפני החשד.

שורש הנידון, דהנה הגרע"א בשו"ת תנינא סי' י"ג הכריע דהשוכח לברך ונזכר אחר שהדליק אינו מברך 'להדליק', ולא התיר לברך אלא קודם שהדליק את ההידור דאיכא ג' צירופים, א' שמא כל זמן שהנר דולק חשיב מצוה נמשכת, ב' שמא אפשר לברך על הידור, ג' דיש כמה פוסקים שסוברים דאפשר לברך אף אחר המצוה ואפי' כשכבה הנר. ובניד"ד אין את הצירוף הב', אולם יש לדון דשמא יש כאן צירוף שלישי מטעם אחר, דיש דעות להלכה דיש תקנת ברכה על הדלקה מפני החשד כמו שיבואר.

והנה בפשוטו אין ברכה על הדלקת חשד, דהא הר"ן בשבת כ"ג כתב "ומסתברא דכיון שאינו מדליק אלא משום חשד לא מברך אלא אחד פתחא", וכ"פ הרמ"א.

בד' הכלבו דהברכה בפתח הא' פוטר פתח הב'

אולם בכלבו סי' מ"ד מבואר דאף על הדלקת חשד איכא ברכה, ורק שנפטר בברכה שבפתח הראשון, וז"ל "אמנם אין צריך אלא ברכה אחת כיון דקיימא לן דחובת גברא הוא אמרינן דשתייהן מצוה אחת שאין החיוב אלא מפני החשד ואפילו נימא דשתי מצות הן כיון שעושה שתייהן בבית אחד די לו בברכה אחת דומיא דתפילין של יד ושל ראש שאין מעכבין זו את זו דדי להן בברכה אחת". ומבואר דהטעם שאין מברכין בפתח השני משום שנפטר בברכה שבפתח הראשון, ומסתפק הכלבו אם הטעם שברכת הפתח הראשון פוטר משום דהוי כמצוה אחת, או דהוי ב' מצוות ומ"מ הוי כתפילין של יד שפוטר את של ראש.

ולשיטתו פשוט שאם נזכר שלא בירך קודם הדלקת החשד, יכול לברך 'להדליק', דאם הוי כמצוה אחת יכול לברך באמצע המצוה כמבואר ברמב"ם פ"ה מברכות דכל מצוה שלא בירך בתחילת עשייתה ועדיין עשייתה קיימת יכול לברך, ואף הכא כל שלא הדליק בפתח השני, עשייתה קיימת, ואף אם הוי ב' מצוות יכול לברך, דומיא דתפילין שאם לא בירך על של יד, מברך על של ראש.

אך יל"ד אם ק"ל כהכלבו, דהנה מקור הרמ"א שאין מברכים אחשדא מהר"ן שכתב לבאר הך דינא "דכיון שאינו מדליק אלא משום חשדא לא מברך אלא אחד פתחא", ולפום ריהטא משמע

דכוונתו לומר שלא תיקנו לברך על הדלקה שהיא רק מפני החשד, וא"כ ק"ל דלא כהכלבו, ולפ"ז אם נזכר שלא בירך קודם שהדליק בפתח השני, א"א לברך.

אולם יש לדקדק מלשונו שלא כתב דאין מברכים אחשדא, אלא כתב "דכיון שאינו מדליק אלא משום חשדא לא מברך אלא אחד פתחא", והיינו כהכלבו שאף הדלקת חשדא מחייבת ברכה, ומ"מ אין מברך אלא 'אחד פתחא', היות וקאי אף על הפתח השני. עוד יש לדייק מש"כ "כיון דקיימא לן דחובת גברא הוא אמרינן דשתייהן מצוה אחת שאין החיוב אלא מפני החשד", ומבואר שהטעם דהוי מצוה אחת הוא משום דהוי רק מחשד, והן הן דברי הר"ן "דכיון שאינו מדליק אלא משום חשדא לא מברך אלא אחד פתחא".

נ"מ בגדר הדלקה דחשד

וכן משמע בדרכי משה סק"ח שציין שכ"כ הכלבו, ומשמע דתרוויהו חד, דאל"כ, הרי יש בזה נ"מ לדינא לענין שכח לברך וכנ"ל, עוד נ"מ יש בזה, אם אפשר להדליק ע"י קטן, וכן אם איכא איסור הנאה מנר דחשד, ואם יש בו דין מותר השמן, ואם מברכים עליו ברכת הרואה, ועוד כיוצא"ב, ואיך הוה הד"מ בין הר"ן לכלבו. ומשמע דאף להר"ן איכא תורת מצוה, ומ"מ אין מברך עליו משום שנפטר בברכת הפתח הראשון.

המדליק בפתח אחד לא יצא יד"ח

אולם בעיקר דברי הכלבו יל"ע, דהנה בקונטרס הביאורים [למרן הגרמשי"ש זצ"ל] כתב דלמש"כ הכלבו דהוי מצוה אחת, כל שלא הדליק בב' פתחיו אינו יוצא כלל. ובאור דבריו, דגדר תקנת חשד, דכל שיש צד שלא הדליק, חסר בפרסומי ניסא של הפתח הראשון [ולפ"ז יל"ד בתמיהת הב"י מחשד דתפלה]. ולדבריו מי שיש לו שמן רק לפתח אחד, לא יברך, דראוי רק לחצי מצוה, והוא חידוש שלא שמענו, וצ"ע אם יש לחוש לזה להלכה.

בד' הנצי"ב דמצוה שאין לה שיעור אפשר להרחיבה

אכן נראה לבאר דברי הכלבו באופ"א, ע"פ דבריו הנודעים של הנצי"ב בספר העמק שאלה פרשת יתרו שאילתא נג אות ד' דמצוה שאין לה שיעור מן התורה, אפשר להרחיב קיומה, כגון מצה לולב ושופר, וכתב שם דכ"ז מרומז במשנה בפאה פ"א דמצות ראייה אין לה שיעור, "שאע"ג שיצא י"ח בראיה אחת מכ"מ אין שיעור לדבר, וה"ה בכל המצוות", ושנה ושילש הנצי"ב יסוד זה במשיב דבר ח"א סי"א ובמרומי שדה חגיגה דף ז', וכ"כ המב"ט פ"א מתפלה דלהרמב"ם שחייב כ"א להתפלל בקשה אחת ביום, יש לתפלת שמ"ע קיום דאורי', דממשך התפלה דאורי', וכ"כ המשנה ראשונה בפאה פ"א מ"א.

גדר תקנת חשד להמשיך הפרסו"נ לפתח השני

ועפ"ז נראה לבאר מש"כ הכלבו דשני הפתחים הוו מצוה אחת, דאין כוונתו שבתקנת 'חשד' נאמר שאם לא הדליק בפתח השני לא קיים פרסומי ניסא בראשון, אלא מטעם חשדא תיקנו להרחיב

הרב זאב פראנק

טעה אחר הדלקת הנר הראשון והתחיל הפזמון 'מעוז צור'

הנה לענין זמן אמירת 'הנרות הללו' וכו' הביא המ"ב (תרע"ו סק"ח) מהמהרש"ל, דאחר שהדליק נר הראשון שהוא העיקר אומר 'הנרות הללו', ויגמור ההדלקות בעוד שאומר 'הנרות' כו', ובשם הפמ"ג כתב, דמ"מ מי שנוהג לומר 'הנרות הללו' לאחר שהדליק הכל נמי שפיר דמי. והעידו על החזו"א שאמר 'הנרות הללו' אחר הדלקת כל הנרות כמש"כ הפמ"ג (רשימות הגר"ח קניבסקי שנדפסו בספר נר חנוכה), וכן נהגו מרן הקה"י (ארחות רבינו ח"ג עמוד כ"א) והגר"ש אלישיב (אשרי האיש פל"ח ס"א). אמנם רבים וטובים נוהגים כדעת המהרש"ל, שמיד אחר שהדליקו הנר הראשון מתחילים באמירת 'הנרות הללו'.

ומעשה במי שאחר הדלקת הנר הראשון, במקום להתחיל 'הנרות הללו' טעה והתחיל הפזמון 'מעוז צור', ויש לעיין, דלכאור' ה"ל הפסק בדיבור בין ברכת להדליק להדלקת שאר הנרות, ושמא יהא דינו לחזור ולברך.

שח בין הנרות אם חוזר ומברך

והנה כבר עמד הפמ"ג בדין הפסק בשיחה בין הנרות, שבספר ראש יוסף (שבת כ"ג א') כתב להוכיח שגם על נרות ההידור מברכים, ועלה מסיק בזה"ל: ואם שח בין נר לנר ראוי לברך שנית, וצ"ע בזה, ועיין ס' תרנ"א בד' מינים אם שח מברך שנית, וכאן צ"ע, ע"כ. וכ"כ בפמ"ג (תרע"א מ"ז סק"א).

ומה שציין לסי' תרנ"א, הוא מש"כ הרמ"א (ס"ב) לענין הנוטל ד' המינים זה אחר זה, שאם שח ביניהם צריך לברך על כל אחד בפני עצמו, אלא שכבר נתקשה המג"א שם (סק"ה), שרבינו שמחה שכתב כן אזיל לטעמיה שגם בשופר ס"ל בשח שצריך לחזור ולברך, אבל למאי דקי"ל בשופר דכיון דחזא מצוה היא אינו חוזר ומברך, איך כתב הרמ"א גבי לולב שצריך לברך. וכתב דאפשר דכיון דלהראב"ד אפילו לא שח מברך על כל מין בפני עצמו, פסק כן הרמ"א עכ"פ בששח בינתיים. ופירש הפמ"ג, דה"ל כעין ספק ספיקא, שמא אפילו לא שח מברך על כל מין לעצמו כהראב"ד, ושמא שיחה מפסקת גם בחדא מצוה כרבינו שמחה. ומעתה לענין הדלקת נרות חנוכה דליכא למ"ד בלא שח שיברך על כל נר, יש לדמותו לשת בין התקיעות דקי"ל שאינו חוזר ומברך, ושמא זו כוונת הפמ"ג במש"כ דכאן צ"ע.

עוד מצינו בדין שח בין הנרות בספר הפרדס (לחד מקמאי מחכמי ספרד, שער ט' פרק י"ג) בזה"ל: ונראה לי שאינו רשאי לשוח כלל עד שיסיים מלהדליק כל הנרות, כמו בביעור חמץ או בשאר מצוות, ואם שח חוזר ומברך אחרת וכו', ע"כ, ויעוי"ש דמשמע דקאי על נרות שבת. וכבר כתב עליו החיד"א בברכי יוסף (א"ח רס"ג שיו"י ברכה אות ה') וז"ל: ומשמע דאף דכבר התחיל והדליק נר אחד, אם שח עד שלא סיים להדליק חוזר ומברך, והפריז הרב בזה, דכיון דכבר התחיל במצוה אין צריך לחזור ולברך, כאשר יתבאר למעיין מתוך דברי הפוסקים גבי ביעור חמץ לקמן ס' תל"ב, ע"כ.

ועוד יש להפליא, שבספר הפרדס גופיה להלן בסמוך (פרק י"ד) העתיק לתשובת הרשב"א באורך לענין שיחה באמצע קריאת המגילה, דכל אחר התחלת המצוה שבירך עליה אינו הפסק, דומיא דברכת הפת שאחר שהתחיל לאכול יכול להשיח, ואמנם להלן (פרק ט"ו) הביא מרב סעדיה גאון לענין ברכת על ביעור חמץ, שאם שח קודם הביטול יחזור ויברך, וכתב עלה בזה"ל: וזה כפי דעתי כנגד אותה תשובה של הרב רבי שלמה בן אדרט ז"ל שכתבתי למעלה בענין מקרא, ודוק, ע"כ, הרי שייסוד דברי הרשב"א במחלוקת שנוי, מ"מ איך סתם בפשיטות לענין שיחה בין הנרות שחוזר ומברך, וצ"ע.

הטעם דאמירת 'הנרות הללו' אינה הפסק

ומש"כ הפמ"ג לדון בשח בין הנרות, שאם גם נרות ההידור בעו ברכה, יצטרך לחזור ולברך, הנה מהאי טעמא גופיה הוא שכתב (תרע"ו מ"ז סק"ה, תרע"ב א"א סק"ג) לפקפק על המהרש"ל בזמן אמירת 'הנרות הללו', דכמו שאין מפסיקים בין הברכה להדלקת הנר הראשון באמירת 'הנרות הללו', למה יפסיק בין הברכה להדלקת שאר הנרות, אחר שגם הם צריכים ברכה, ומסיק בזה"ל: וחס ושלו' אין אומר נגד מאורן של ישראל מהרש"ל ז"ל, ומ"מ מי שנוהג ואומר אח"כ 'הנרות הללו', לאחר שהדליק הכל, נמי שפיר דמי, ע"כ.

ובדעת מאורן של ישראל המהרש"ל היה מקום לומר עפ"מ

הפרסומי ניסא בכל הפתחים, וגדר המצוה אינו חשדא אלא הכל מצוה אחת, וכמו שבאכילת מצה יכול לצאת בכזית, ומ"מ אפשר להרחיב המצוה, כמו"כ אפשר להרחיב הפרסומי ניסא לכל הפתחים, רק שבמצוה הוי רשות, ובחנוכה חייבו חז"ל להרחיב המצוה, וכל שלא הדליק, לא קיים חיובו 'להמשיך' המצוה, וזה מש"כ הכלבו הדלקה דמפני חשד נפטרת בברכת הפתח הראשון, וזה כוונת הר"ן דלא חייבו לברך אלא 'אחד פתחא' דבהכי נפטרו שאר פתחים. ולהאמור יתכן דהכי קי"ל לדינא, ולפ"ז הדלקה מפני החשד טעונה ברכה כמבואר.

ד' הפר"ח בג' מקומות דאין מברכים על חשד

אולם בדברי הפר"ח בג' דוכתי מבואר שנקט בפשיטות דאין תקנת ברכה על הדלקה מפני החשד:

א. הפר"ח ביו"ד ס"ג סק"ה כתב דקי"ל כהרשב"א דמברכים על שחיטת בן פקועה אע"פ שהוא רק מפני מראית עין, ולא כהר"ן שאין מברכים על הדלקה דחשד. ומבואר שפירש בר"ן דלא תיקנו ברכה אחשדא.

ב. בשבת כ"ב ע"ב מבואר דהדליק נ"ח בפנים והוציאה לחוץ לא יצא יד"ח אף למ"ד הנחה עושה מצוה, משום שהרואה אומר לצורכו הוא דאדלקה, וכ"כ הר"ף והרא"ש הרמב"ם והשו"ע בטעם הדין, והפר"ח בסי' תרע"ה תמה דלפי מה דקי"ל הדלקה עושה מצוה לא בעינן להאי טעמא, והוסיף שיש מזה נ"מ לדינא, דלהטעם שחוזר ומדליק משום הרואה, אין מברך כמש"כ הר"ן דאין מברך אחשדא, אבל להטעם דחוזר ומדליק משום שהדלקה עושה מצוה, יברך. ומבואר שפירש בר"ן דאין ברכה אחשדא, דאם אף להר"ן מברכים אחשדא, רק שהברכה בפתח הראשון פוטרת הפתח השני, אין ראייה שכשהדליק בפנים דחוזר ומדליק בחוץ אינו מברך, דהא בהדלקה בפנים אינו יוצא יד"ח, ומה יפטור את הדלקתו בחוץ [ועי' בהגהות הגרע"א שם שאולי זה כוונתו].

ג. השו"ע בסי' תרע"ז ס"א כתב 'אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו, צריך לתת פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה, ואם יש לו פתח פתוח לעצמו, צריך להדליק בפתחו'. והמג"א סק"ד כתב דהכנסת הגדולה כתב שלא יברך, כיון דאי"צ להדליק אלא מפני החשד, וכ"פ הפר"ח [הובא בשעה"צ סקט"ז], והוא לשיטתו הנ"ל.

אולם המג"א כתב 'ויש לחלק', ובלבושי שרד בארו "ויש לחלק, דהתם שאני שכבר בירך בפתח אחד, מה שאין כן כאן. ואף שבעל הבית בירך, הא בסעיף ג' בהג"ה כתב שיכול לומר איני יוצא בברכת בעל הבית, כל שכן כאן שלא שיתף בפרוטה", ויל"פ דבריו ע"פ דברי הכלבו הנ"ל, דמה שאין מברכים אחשדא, הוא משום שהברכה בפתח הראשון פוטרת הפתח השני, משא"כ אכסנאי שעדיין לא בירך, ואע"פ שבעה"ב בירך, יכול לכווין שלא לצאת בהדלקתו כפי שציין לס"ג.

בד' המאמר דברכה אחת פוטרת לכל הפתחים

וכ"כ המאמר מרדכי סק"ג על דין אכסנאי שמדליק בפתחו, "הטעם משום חשדא ולכן כתבו האחרונים ז"ל בשם רש"ל ז"ל דלא יברך עט"ז וכ"כ הרב פר"ח ז"ל דלפי מה שנתבאר לעיל ס' תרע"א הנ"ל לא יברך. ולע"ד דמסתמיות דברי הפוסקים לא משמע הכי אלא משמע דמדליק כדינו בברכה דאל"כ הו"ל לפרש ולא לסתום, ולא דמיא להאי דלעיל ס' תרע"א וכו', דשאני הכא דע"פ חייבוהו חכמים להדליק מאיזה טעם שיהיה הרי חייב להדליק ומקיים מצות חכמים ושייך שפיר לומר וציונו משא"כ התם שעושה מצוה אחת ב"פ ויש לו לפטור עצמו בברכה אחת וזה ברור לע"ד".

העולה לדינא

בלבושי שרד ומאמ"ר מבואר דמברכים על הדלקת החשד, ורק שנפטור בברכת הפתח הראשון, וכן הבאנו דמבואר כן להדיא בכלבו, ולפ"ז פשוט שבניד"ד ששכח לברך בפתח הראשון, יכול לברך 'להדליק' על ההדלקה בפתח השני.

אלא דאכתי יל"ע אם אפשר לסמוך ע"ז לדינא, שהרי המ"ב הביא את הפר"ח והאחרונים שדימו את אכסנאי להא דאין מברכים על חשד, ומשמע מדבריהם דאין מברכים אחשדא. אך יש לדחות דהאחרונים הנ"ל סברי דברכת בעה"ב פוטרת גם את פתח האכסנאי ול"א דהוי כמכוין שלא לצאת.

וגם את"ל דפליגי האחרונים הנ"ל, מ"מ אפשר שבניד"ד יש סניף נוסף לספיקו של הגרע"א, שהרי הגרע"א כתב ע"פ ג' צירופים דאפשר לברך, אלא דבניד"ד יש רק ב' צירופים כמבואר לעיל, אולם אפשר דהצד להלכה לברך על הדלקה של חשד [ד' הכלבו מג"א מאמ"ר ולבושי שרד] הוא צירוף שלישי ויוכל לברך מחמת כן. [אכן רבים מפוסקי זמנינו נקטו דבזמנינו בטל דין הדלקה מפני החשד הואיל ורבים מדליקים בפנים ולא שייכא חשדא ולדבריהם בטל צירוף זה], וצ"ע לדינא.

להפסיק בין לנר לנר לשאול מפני הכבוד או היראה, עיין מש"כ בחיבורי על א"ח וכו', וכהיום נדפס בשו"ת שנות חיים (סי' רס"ד), ושם מדמהו לדין בין הפרקים במגילה, יעו"ש. ואכן כ"כ בקונטרס מים חיים (מהגר"א דינר, חנוכה עמוד 15) בשם הגר"נ קרליץ, שהשומע ברכה בין הנרות מותר לענות אמן.

עניית אמן באמצע שאר מצוות

ובאמת ששאלה זו, אם מותר לענות אמן באמצע עשיית מצוה שבירך עליה בתחילה, מצויה מאוד בכמה מצוות כדלהלן: [א] בירך על הלולב ובאמצע הנענועים שומע ברכת הלולב או ההלל מחבירו, [ויש לציין לסוכה (ל"ה א') רב אחא בר יעקב ממטי ליה ומייתי ליה, אמר דין גריה בעיניה דסטנא, ובפמ"ג (תרנ"א מ"ז סקט"ז) הביא למש"כ בחידושי הריטב"א למילף מינה, דמכיון שהתחיל בעשיית המצוה רשאי להשיח]. [ב] בירך על ספירת העומר ובין מנין המים למנין השבועות שומע ברכת הספירה מחבירו. [ד] בירך על בדיקת החמץ ובאמצע הבדיקה שומע ברכה, ובזה כבר מובא (ספר מבית לוי פנ"ט ס"ה) מהגר"ש ואזנר, שאפילו 'ברוך הוא וברוך שמו' רשאי לענות.

מסקנת הדברים

[א] שח בין הנרות, לכא' לא יחזור לברך, שמא כהך גיסא שנרות ההידור לא בעו ברכה כלל, ועוד שהרי כבר חלה הברכה על תחילת המצוה שבהדלקת הנר הראשון, ובפרט להנוהגים שלא להמתין באמירת 'הנרות הללו' עד אחר הדלקת הנרות כולם. [ב] בטעם מה שאין חוששים באמירת 'הנרות הללו' משום הפסק, יש שכתבו מצד שהוא מענין מצות ההדלקה, אולם משמעות לשון המהרש"ל, משום דעיקר המצוה רק בנר הראשון, ודין הברכה לפטור רק אותו. [ג] ונפקא מינה לענין עניית אמן, שאם באמירת 'הנרות הללו' הטעם מצד דחשיב מענין המצוה, א"כ אמן אין לענות, מלבד על ברכות ההדלקה גופה דשמא חשיב נמי מענין ההדלקה, אבל אי טעמא משום שהברכה קאי רק על עיקר המצוה ולא על נרות ההידור, אין מקום כלל לאיסור הפסק. [ד] ואפילו להסוברים שמברכים גם על נרות ההידור, מ"מ יש להתיר עניית אמן מצד שכבר חלה הברכה על תחילת המצוה, כדאשכחן בהלל ובמגילה, והוא הדין לשאלת שלו' מפני הכבוד.

הרב אליסף פרלמן

הדליקה נרות שבת והדליק בעלה נר חנוכה ולא שמעה את הברכות

בגדר מצות הדלקה אם סגי שידלק בממונו

[א] כתב השו"ע סי' תרע"ט ס"א בערב שבת מדליקין נר חנוכה תחילה ואח"כ מדליקין נר שבת, ע"כ וכתב האורחות חיים הלכות חנוכה דהיכא דהאשה מדלקת נרות שבת והבעל מדליק את הנרות חנוכה, א"כ תדליק האשה קודם ואין צריכה לעכב את הדלקת הנרות שבת ללאחר הדלקת הנרות חנוכה, ולפי"ז עולה דהשו"ע מיירי רק היכא שא' מדליק גם את נרות שבת וגם את נרות חנוכה.

ובביאור החילוק בזה יש לבאר, דהנה כתב המשנ"ב סק"א בביאור דברי השו"ע הנ"ל וז"ל כדי לצאת דעת ה"א דס"ל דאי ידליק של שבת תחלה קבלה לשבת ואיתסר עליה מלאכה אבל רוב פוסקים חולקים ע"ז וס"ל דלא תליא קבלת שבת בהדלקת הנר, וע"כ אם הדליק של שבת ולא קיבל שבת במחשבתו יכול להדליק אח"כ, וכ"ז באיש המדליק אבל אשה המדלקת כיון שהמנהג שמסתמא מקבלת שבת בהדלקתה א"כ לא תדליק שוב של חנוכה וכו' עכ"ל, ומבואר דטעמא דהשו"ע הוא משום שאחר שתקבל שבת בהדלקה של נר שבת שוב אסירא במלאכה ובהדלקת נר חנוכה.

ומעתה מבואר דברי הארחות חיים דהיכא דהאשה היא המדלקת את הנרות והיא אינה אוסרת על הבעל לעשות מלאכה כיון דהוא לא קיבל עליו שבת בהדלקה שלה ואם כן שפיר יכול להדליק גם לאחר שהיא הדליקה את הנרות שבת, אמנם המנהג דידן לעכב את הדלקת האשה עד לאחר הדלקת הנרות חנוכה וכדברי השו"ע דמדליקין נר חנוכה תחילה ואח"כ נר שבת, וצ"ב טעמא דמנהגא דידן, ובפרט שיש לנו טעם לאחר את הדלקת נר חנוכה בכדי שיהא יתור סמוך לשבת שהוא עיקר הזמן שראוי לנר לדלוק.

[ב] והנראה בהקדם דהנה כתב המשנ"ב שם בהמשך דבריו לגבי אשה שהדליקה נרות מה תעשה וז"ל אלא דאמר לאחר להדליק והוא יברך אקב"ו להדליק בשבילה אבל ברכת שעשה נסים וכן שהחינו ביום א' יכולה בעצמה לברך עכ"ל, והא דיכולה לברך

שנתבאר, דאע"פ שהברכה צריכה גם לנרות ההידור, מ"מ אחר הדלקת הנר הראשון שכבר התחיל בקיום המצוה, שוב אין שיחה מפסקת, וממילא גם ראוי להסמך השבח ד'הנרות הללו' להדלקה ע"י שיאמרנו עם הדלקת שאר הנרות.

אבל הנה לשון המהרש"ל (שו"ת סי' פ"ה) שהביא הט"ז (סק"ה): ומיד אחר גמר הדלקת הנר הראשון **שהוא עיקר** יאמר 'הנרות הללו' וכו', ומשמע לכא' דאילו היו כל הנרות עיקר כמו הראשון, לא היה מפסיק ביני וביני באמירת 'הנרות הללו', אלא דכיון שהנר הראשון הוא לבד עיקר המצוה, רק עליו צריכה הברכה שתחול, ואחר שגמר הדלקתו שפיר מצי אמר 'הנרות הללו', דמה שמפסיק בין הברכה לשאר הנרות אין בכך כלום, שהרי בלא"ה הברכות על עיקר המצוה ולא על ההידור.

ואיך שיהיה, הנוהג כדעת המהרש"ל לומר 'הנרות הללו' מיד אחר גמר הדלקת הנר הראשון, על כרחין דלא חייש להפסק בין הברכות לנרות ההידור, אי משום ששיחה לא מפסיקה אחר תחילת מעשה המצוה, אי משום שבהדלקת הנר הראשון כבר נגמר חלק המצוה שעליו מברכים, וממילא ודאי שגם בנידון דידן שטעה והתחיל הפזמון 'מעוז צור', בדיעבד ודאי דלא יחזור לברך.

עניית אמן בין הנרות

ונבוא בס"ד לענין השאלה המצויה, שכמה בני בית מדליקים הנרות במקום אחד ובזמן אחד בזה אחר זה, ובעוד שהראשון עוסק בהדלקת נרותיו כבר מברך השני על הדלקתו, אם יענה הראשון אמן על הברכות ששומע, או שמא לכתחילה אין להפסיק בדיבור בין הברכות לנרות שעוד לא הדליק.

וכתב בזה בספר שלמי תודה (חנוכה סי' י"א אות א'), דמה שאין חוששים באמירת 'הנרות הללו' להפסק בין הברכות לנרות ההידור, להך גיסא שמברכים על ההידור, היינו טעמא דחשיב מענין המצוה, וגם בין הברכות להדלקת הנר הראשון לא הוי הפסק, רק דלכתחילה אין מפסיקים בין הברכה למצוה גם בדברים שמענין המצוה, אבל אחר שהדליק הנר הראשון והתחיל במצוה שפיר דמי להשיח מעניינא. ולזה כתב שגם עניית אמן על ברכות ההדלקה ששומע מאחר, לא גרע מאמירת 'הנרות הללו', וכיון דמענין ההדלקה הוא לא הוי הפסק, אבל על ברכה דעלמא אפשר דאין לענות אמן בין הנרות, להסוברים שמברכים גם על נרות ההידור.

ובספר הלכות חג בחג (חנוכה פ"י ס"ז) כתב, שאין להפסיק בדיבור בין נר לנר אפילו לעניית אמן, כיון שהברכה הולכת על כל הנרות, מלבד באמירת 'הנרות הללו' שהיא כחדא עם ברכת שעשה נסים ושייכא להדלקה. ולכא' יש לדון בדברים מכמה פנים:

[א] מש"כ דאמירת 'הנרות הללו' חשיבא מענין מצות ההדלקה, הנה בבה"ל (תע"ה) איירי לענין אמירת 'זכר למקדש כהלל' על הכריכה בליל הסדר, שלשון הש"ע מורה שמקדים האמירה לאכילה, ונתקשה בבה"ל דתיהו הפסק בין ברכות המצה והמרור לכריכה, ודוחק לומר דגם אמירה זו הוי מענין הסעודה כמו טול בריך, יעו"ש, ונילף מינה גם לאמירת 'הנרות הללו' דדמיא לה, דלא חשיבא מענין ההדלקה.

[ב] ומש"כ עוד בשלמי תודה, שגם עניית אמן על ברכות ההדלקה ששומע מאחר הויא מעניינא, הנה לענין הפסק בין תש"י לתש"ר כתב המ"ב (סק"ה) דאפילו לענות אמן על ברכת התפילה ששומע מאחר אסור, וציין לתשובת דבר שמואל והגרעק"א דלא כפנ"מ, ומשמעות הדברים דחשיב הפסק גמור גם לחזור ולברך.

[ג] הרי לשון המהרש"ל מורה, שאם היו כל הנרות מעיקר הדין, לא היה מפסיק בהם באמירת 'הנרות הללו', ולא דיינינן לה כדברים שמענין המצוה והברכות, אלא כיון שהנר הראשון הוא העיקר, ורק הוא המחוייב בברכה, שוב אין מקום לענין הפסק בין הברכות לנרות ההידור, וממילא דיהא רשאי גם לענות אמן על כל ברכה.

[ד] ואפילו לדעת הסוברים שגם ההידור בעי ברכה, מ"מ אחר שהדליק הנר הראשון שכבר חלה הברכה על תחילת המצוה, לכא' פטוט שרשאי לכתחילה להפסיק לעניית אמן, כדאשכחן בהלל (תפ"ח ס"א) ובמגילה (תרצ"ב מ"ב סק"ט) שדינן לענין ההפסקות כק"ש וברכותיה, ובין הפרקים שואל מפני הכבוד, וממילא דלמ"ד [במ"ב ס"ו סק"ג] שבבין הפרקים דק"ש וברכותיה מותר לענות כל אמן, הוא הדין בבין הפרקים דהלל ומגילה, הא קמן דאפילו לכתחילה לא חיישינן להפסיק בשאלת שלו' ועניית אמן בין ברכת המצוה לגמר עשייתה, והוא הדין הוא הטעם לעניית אמן בין נר נר. [ובספר הלכות חג בחג כתב לחדש דכל נר חשיב כמצוה בפני עצמה, ונמצא ההפסק בין הברכה לתחילת המצוה, ולזה ס"ל להפמ"ג שבשח צריך לחזור ולברך. וזה צ"ע, שהרי בראש יוסף גופיה מדמי לה לשח בנטילת לולב בין מין למין שחזור לברך, אע"ג דחדא מצוה היא].

וז"ל הגר"ש קלוגר בחכמת שלמה (ר"ס תרע"ו): הנה בדין אם מותר

ההדלקה אין בו שום דינים להיות על ידו, אלא קיום המצוה הוא מה שהנר דלוק בממונו, א"כ כיצד ניחס אליו את הברכות שהרי סו"ס הברכות מתיחסות על עשית מעשה ההדלקה דבלא מעשה ליכא ברכה על קיום דממילא בלבד.

ועל כן נראה דאין הכי נמי דעיקר האופן שתקנו חז"ל את קיום מצות הדלקת נר חנוכה הוא בודאי על ידי עשית מעשה הדלקה בעצמו, ומ"מ כיון שהתכלית של המצוה הוא הפרסומי ניסא שיש ע"י הך הדלקה על כן הקיום מצוה יכול להתקיים גם בעצם הדבר שהנר דלוק בממונו, אע"ג שאין זה עיקר האופן של קיום המצוה, וסגי בזה שעיקר האופן הוא ע"י מעשה ההדלקה בשביל שנאמר דכאשר הדליקו עליו בביתו באופן שמקיים על ידם גם את מעשה ההדלקה שפיר עולה לו הברכות שבאים על מעשה ההדלקה.

ובפשוטו נראה דאכן הך דינא דעולים לו הברכות הוא רק עד כמה שיש לו יחס גם בהמעשה הדלקה עצמו, ועל כן אפשר דזה שייך רק בהדלקה של אשתו דהדלקתה כהדלקתו משום אשתו כגופו אבל אם אחד מבני הבית מדליק, אשר עיקר הקיום בכה"ג הוא במה שהודלק נר בבית, ואין זה מחמת דהוי הדלקה שלו, יש לדון דכל כהאי גונא לא אמרינן דעלו לו ברכות להחשב שהוא עצמו כמו שבידך ועל כן ישאר לו דין ברכות הרואה בכה"ג.

ד] ועתה ניהדר לדינא דהפמ"ג באשה שאינה יכולה להדליק נר חנוכה מאחר שהדליקה נר שבת וקיבלה עליה דין שבת לאסור במלאכה, דמעתה נראה דלא שייך בה כבר לקיים את המצוה של הדלקת הנר כתיקונו ע"י הדלקה ידיה, אלא חידש הפמ"ג דמכל מקום שייך אצלה קיום המצוה במה שהנר יהא דלוק בממונו שלה דעכ"פ זהו עיקר תכלית המצוה ומתקיימת גם בהכי, דאין דין מעשה ההדלקה ע"י עצמה מעכב את כל עיקר קיום המצוה, ומכל מקום מבואר דבהכי אין מברכת את הברכות אלא מדין ברכת הרואה ולא מדין ההדלקה.

ולפ"ז נראה דאם אחד נסע חוץ לביתו בערב שבת וסומך על הדלקת אשתו, והיא הדליקה הנר שבת קודם הדלקת הנר ועל"כ לא הדליקה בעצמה את הנרות רק ביקשה מאחר שידליק דביאר הפמ"ג דכל כה"ג היא אינה יוצאת בהדלקה עצמה כמו שהיא הדליקה אלא יוצאת בכך שהנר הודלק בממונה וכל כה"ג נראה דלא נפטר הבעל מדין ברכת הרואה, והדברים ק"ו שהרי היא עצמה בכה"ג מברכת רק מדין ברכת הרואה, ובודאי מה שהיא מברכת מדין ברכת הרואה אינו עולה לבעל לפוטרו מברכת הרואה שלו.

ה] ואחר הקדמה הנ"ל יש לבאר שפיר את מנהיגו שלא תדליק האשה את נר שבת קודם שידליק הבעל את נר חנוכה, והקשינו מדוע לא תצא בהדלקת הבעל, אמנם להנ"ל י"ל דבעת שמדלקת נר שבת ואינה יכולה להדליק בעצמה א"כ כבר אין שייך בה ציווי על מעשה הדלקה, ואין לשייך אליה כלל מעשה הדלקה, וכל דינה לענין נר חנוכה הוא רק על הקיום שיהא הנר דלוק בממונה, והרי עיקר המצוה שתקנו חז"ל היא שיהא נמי המעשה הדלקה על ידה אשר זה יכול להתקיים גם בהדלקת הבעל עבורה, ושפיר מבואר דיש לנו להקדים הדלקה זו להדלקת האשה את נר שבת.

ויבואר נמי דאם האשה כבר הדליקה נרות כיון דמעתה אין יכול הבעל לייחס אליה את גוף מעשה ההדלקה, וכל מה שהוא מייחס אליה בכה"ג הוא רק את עצם הקיום וכמו אחר שהדליק על כן בכה"ג הרי אין עולות הברכות שהוא מברך עבורה מדין הדלקה, אלא דינה הוא בברכות הרואה, וכמו שביאר הפמ"ג, וכל כהאי גונא חייבת היא לשמוע את הברכות מפי הבעל, אם אינה מברכת בעצמה כדן הרואה, ולא דמי לשאר אשה שאם הדליק לה בעלה יצאה על ידו בברכות אפי"ן אם לא שמעתם, וכמושנ"ת.

הרב אורי יצחקי

בדין איחור הדלקת נר חנוכה משום שלום בית ובדין הקדמת נר שבת לנ"ח

א. כתב בספר החשוב "נר חנוכה" להגרי"ד סופטימוס שליט"א [פרק ה' הערה ח'] שהגרי"ח קניבסקי שליט"א סיפר שהיה מעשה עם הגרי"ד יוסף חיים זוננפלד זצ"ל שאשתו הרבנית לא היתה בזמן ההדלקה והוא היה מדליק תמיד עם השקיעה כמו הגרי"א והוא חיכה לה בערך שעה ואמרו לו הרי הזמן עובר והרבה פוסקים סוברים שאסור לאחר, והוא ענה להם שכתוב בגמ' נר חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף משום שלום ביתו, ומבואר שמבטלים את כל הנר חנוכה בשביל שלום ביתו, כל שכן שמתור ההתאחר בשביל שלום ביתו, עכ"ד, וכ"כ בס' מבית לוי פכ"ח ס"ח בשם הגרי"ח ואזנר זצ"ל שאם האשה חוזרת מאוחר לבית מאיזה סיבה ימתין לה בעלה בהדלקה אף אם הוא מהמדליקין בחוץ, עכ"ד ספר נר

בעצמה הנך ב' ברכות ביאר בשער הציון עפ"י הפמ"ג דהיינו משום דלא גרעה מרואה נרות אצל אחר, [והנה הפמ"ג כתב זאת לגבי המדליק עצמו שקשה היאך מברך ברכת 'להדליק' והוא אינו מצווה בכך, וכתב דמ"מ יכול לברך ב' ברכות הנ"ל דלא גרע מרואה, והשעה"צ כתב זאת לגבי האשה המברכת].

והנה הפרי מגדים שם א"א סק"א התקשה בדין זה כיצד יועיל שתאמר לאחר להדליק בשליחותה והרי היא אסורה להדליק וקיי"ל דכל מאי דאיהו לא מצוי עביד נמי לא מצוי עביד, ותיירץ הפמ"ג וז"ל ו"ל דלאו שליחות ממש הוי כיון שממונו הוא ואחר מעשה קוף עביד, עכ"ל, ולכא' משמע מדבריו דכך היא כל המצוה דהדלקת נרות שהעיקר הוא התוצאה שיהא הנר דלוק בממונו ואע"ג דהדלקה עושה מצוה היינו שזוהי ההיכי תימצי של קיום המצוה דהוא באופן של הדלקה, אך לא רמיא ההדלקה עצמה על בעל הבית ויכול לקיימה ע"י אחר, דקיום המצוה הוא שיהא הנר דלוק בממונו ע"י מעשה הדלקה [ואע"ג דכיתבו הרוח א"י"צ לחזור ולהדליק היינו משום דהנר דלוק בממונו מתקיים באותו רגע שהודלק ויש בו שיעור להיות דלוק במשך זמן ההדלקה, שבכך קבעו חכמים שמתקיימת המצוה להיות הנר דלוק בממונו].

ונראה מקור לדברי הפמ"ג בדין זה [דמדן אכסנאי לכא' אין מקור לזה דהתם הוא מצטרף לדין הדלקה גמורה של בעל הבית, משא"כ כאן דכל דין הדלקה שלו כבעל הבית מתקיימת רק באופן הזה של קיום מצוה בממונו] מהראשונים לגבי ברכת להדליק שהביא הב"י ריש סי' תרע"ו וז"ל אבל נוסחת הפוסקים הוא 'להדליק' וכן נהגו, ומאי דסגי ליה על ידי שליח י"ל דכיון דצריך לאשתתפי בפריטי ה"ל כאילו אינה יכולה להתקיים על ידי אחר וכן כתב הר"ן בפרק קמא דפסחים. עכ"ל. ומוכח לכא' כדברי הפמ"ג דתכלית המצוה וקיומה הוא ע"י שהנר דלוק בממונו אלא דבעינן שיהא דלוק ע"י מעשה הדלקה וסגי לזה בהדלקה ע"י אחר.

ואשר צ"ב דאם אכן כך הוא דהקיום דין של הדלקת בעל הבית יכול להיות מתקיים גם באופן כזה א"כ מדוע ביאר המשנ"ב דהאשה יכולה לברך את ב' הברכות מדין הרואה נרות חנוכה שמברך עליהם, ואשר צ"ב דהרי כיון דהמצוה מתקיימת בממונה וחשיבא שהיא עצמה מקיימת את מצות ההדלקה א"כ הרי יש לה לברך כדן מדליק, ונהי דברכת 'להדליק' י"ל דאין יכולה לברך בלא עשית מעשה ההדלקה בעצמה הא מיהת דהברכות האלו שבאים על סדר קיום המצוה, וכיון דהיא מקיימת כאן את המצוה כתיקנה מדוע לא תוכל לסדר את הברכות על הדלקה זו, ונפק"מ שתוכל גם לברך קודם הדלקה כשאר מדליק נרות ולא תמתין עד לאחר שידלק הנר כדן ברכת הרואה שרק לאחר ראייתו יכול הוא לברך.

ג] והנראה בזה דאכן אין הביאור בדברי הפמ"ג דכך הוא כל עיקר תקנת חז"ל במצות הדלקה שיהא הנר דלוק בממונו, שהרי מדברי הראשונים הנ"ל משמע לא כך, דהא ביארו דמהאי טעמא דהוא משתתף בפריטי ע"כ מועיל להדליק ע"י שליח, ומשמע דעכ"פ בעינן להיות שליח לכך ולא סגי בלא שליחות כלל, [דדוחק לומר דלשון 'שליח' הוא לשון בעלמא למישהו אחר שיעשה את המעשה בלא דין שליחות כלל] והיינו דעכ"פ בעינן שיהא המעשה הדלקה נמי מתייחס אליו, וא"כ מוכח דגם מעשה ההדלקה הוא חלק מקיום המצוה, [וכן נקטינן דלגבי מעשה ההדלקה אמרינן מצוה בו יותר מבשלוחו, והוי המצוה היא רק בתוצאה הרי לעולם הוא מקיים המצוה, ומהו המצוה בו יותר מבשלוחו לענין מעשה ההדלקה].

וכן נראה להביא ראיה דהנה לגבי ברכת הרואה כתב הר"ן (י. ד"ה אמר רב חייא) וזה לשונו מסתברא שלא הוזקה ברכה זו אלא למי שלא הדליק ולא הדליקו עליו בתוך ביתו ואינו עתיד להדליק בלילה [הא לאו הכי לא] שלא מצינו יוצא במצוה שיתחייב לחזור ולברך על הראייה עכ"ל, וכן פסק הטור סי' תרע"ו והביא הב"י את הר"ן הנ"ל ועוד ראשונים דס"ל כוותיה, והנה יש לבאר הא דאמרינן דמייירי במי שלא הדליק האם הביאור הוא משום דבהדלקה הרי כבר בירך על הדלקתו הנך ברכות ותו לא יברך, או דמייירי אפילו שלא בירך.

ומצאנו בתשו' רעק"א תינא סי' יג' שכתב דודאי מי שהדליק ולא בירך אין סברא שלא יכול לברך מטעם הרואה דמה לי שהדליק ואיזה טעם יש בזה שיפסיד את ברכות הרואה כל זמן שעדיין לא בירך בעצמו, עכ"ד, ולפ"ז יש לדון מהי כונת הר"ן שלא נאמרה הך ברכה אלא למי שלא הדליקו עליו בביתו, והרי מי שהדליקו עליו בביתו משמע אע"פ שהוא אינו בביתו וצ"ב דכל שהוא אינו בביתו היאך יצא ידי הברכות ומה לי שהדליקו עליו.

ולכא' נראה דהביאור הוא דמי שהדליקו עליו בביתו היינו שע"כ הברכה על אותו הדלקה עולה לו נמי כיון דכל עיקר הברכה נעשתה על הדלקה שלו הרי כשם שעלתה לו אותה ההדלקה עבורו כך עלו לו הברכות שנועשו מחמת אותה ההדלקה, ואמנם חידוש הוא, אך כך מוכח לפי דברי הרעק"א הנ"ל, והנה נראה דכל זה שייך אם עצם מעשה ההדלקה משתייך עבורו, אבל אם נאמר דמעשה

את שניהם מדליק קודם את נר ביתו ולאחר מכן את נר החנוכה וכן בערב שבת מדליק את של ביתו תחילה מהטעם הזה, ומבואר לכאורה שמה שכתב בתחילת דבריו שכאשר אין לו שמן מדליק רק בשביל ביתו מדובר ביום חול שהרי רק לאחר מכן כתב שהוא הדין בערב שבת.

אמנם המאירי ד"ה מי, הביא שיש מפרשים שהטעם שנור ביתו עדיף על נר חנוכה הוא מפני שמצות הדלקת נר שבת מוטלת על אשתו, ולפי זה לכאורה דווקא נר שבת קודם לנר חנוכה אבל נר ביתו של כל הלילות אינו קודם לנר חנוכה.

ו. ולפי"ז י"ל בדעת הרמב"ם כנ"ל דלעולם לא פליג הרמב"ם על רש"י בטעם התקנה של הדלקת נרות שבת דהוא משום עונג שבת וכבוד שבת, וכטעם רש"י, ומש"כ את הטעם של שלום ביתו דהיינו אשתו בהלכות חנוכה, אינו טעם על עיקר תקנת הדלקת נר שבת אלא הוא טעם להעדפת נר שבת על נ"ח, דהיה קשיא ליה קושיא הנ"ל שהערו בדברי רש"י אמאי אמרו בגמרא דרך נר שבת קודם לנר חנוכה והלא לפי טעמו של רש"י הקדמה זו שייכא אף בימות החול, וס"ל בישוב קושיא זו ע"ד המאירי הנ"ל שהטעם שנור ביתו עדיף על נר חנוכה הוא מפני שמצות הדלקת נר שבת מוטלת על אשתו, אשר לפי"ז באמת אינו שייך רק בשבת ולא בחול, ומוסיף בה הרמב"ם טעם דשלוש ביתו דהינו אשתו, דכיון דמצות נר שבת מוטלת על האשה, אם יבואו להעדיף נר חנוכה על נר שבת תיגרם קטטה בביתו במה שתימנע מהאשה מצותה המיוחדת לה.

ואולי יש לזה קצת רמז בסדר דברי השו"ע בסימן רס"ג ס"ג, וז"ל: הנשים מזהרות בו יותר, מפני שמצויות בבית ועוסקות בצרכי הבית. אם אין ידו משגת לקנות נר לשבת ולקידוש היום, נר שבת קודם. וכן אם אין ידו משגת לקנות נר לשבת ונר לחנוכה, נר שבת קודם משום שלום הבית, דאין שלום בבית בלא נר, ע"כ, הרי שהקדים להלכה דידן דקדימת נר שבת לנר חנוכה דהנשים מזהרות בנר שבת יותר, והוא ע"ד המאירי הנ"ל, אשר לפי"ז מבואר יותר טעם ההקדמה וכמושנת"ב.

ו. הנה אע"פ שישבנו את דעת הרמב"ם דלא פליג על רש"י בטעם תקנת הדלקת נר שבת אלא בטעם ההקדמה של נר שבת לנר חנוכה, אך אכתי איכא מחלוקת בינו לבין רש"י בטעם ההקדמה גופה, דהא דברי רש"י נאמרו על טעם ההקדמה אלא שממילא למדנו מדבריו את הטעם של התקנה, וא"כ אכתי תיקשי על הנך גדולים במה שסמכו על פירוש הרמב"ם ולא זכרו את טעמו של רש"י, ובייותר דהא טעמו של הרמב"ם לא נזכר בפוסקים שכולם העתיקו את לשון רש"י בטעם התקנה וא"כ לכאורה ס"ל נמי כותיה בטעם ההקדמה, וצ"ע.

אבל באמת נראה ששפיר סמכו הגדולים על יסוד ופירוש הרמב"ם בהא דשלוש ביתו, דהנה כבר רמזנו שיש נפק"מ לדינא בין רש"י לרמב"ם באדם שאין לו אשה, דלרש"י גם באופן זה יקדים נר שבת לנר חנוכה ואילו לפי הרמב"ם כה"ג יקדים נר חנוכה משום פרסומי ניסא, וכן ראיתי מובא בשם ספר שלמי תודה סי' ל"ז שנסתפק אם לדעת הרמב"ם מי שהוא יחידי בביתו יצטרך להקדים נר חנוכה, ולענ"ד באמת כן הדין לפי הרמב"ם, ומה שלא כתבו כן הפוסקים משום דבאמת קימ"ל כרש"י בטעם ההקדמה של נר שבת לנר חנוכה, וא"כ ליתא לדינו של הרמב"ם.

אך ממוצא הדברים יש לומר דטעמו של הרמב"ם לא נדחה מכל וכל, ומה שהפוסקים לא כתבו כן משום שטעמו של רש"י כולל יותר ומחייב הקדמה של נר שבת על נר חנוכה גם באדם הדר יחידי, אבל אין ראייה שרש"י חולק על טעמו של הרמב"ם ויתכן דס"ל לשני הטעמים אלא שאין לו נפק"מ מזה.

מעתה יש להמליץ בדעת הגדולים הנ"ל דס"ל דבמקום שאין נפק"מ משיטת רש"י ודאי יש לנו לתפוס את טעמו של הרמב"ם, ובייותר כיון דברמב"ם הדברים מפורשים ואין ראייה ברורה שרש"י חולק בזה, ולכן בנידון דידהו שפיר הכריעו לדחות את ההדלקה משום שלום ביתו דהיינו אשתו.

ז. ובעיקר הנידון אם במקרה שאשתו אינה נמצאת בבית בשעת עיקר ההדלקה האם להדליק בזמן או להמתין לה, ידוע שנחלקו עיקר הפוסקים בני זמננו, דעת מרן הגריש"א זצ"ל היתה להדליק מיד ודעת מרן השבט הלוי זצ"ל היתה להמתין, כמו שהביא כ"ז הגרי"ד ספטימוס שליט"א בספר נר חנוכה הנ"ל, וגם אני הארכתי בזה בספרי חסד לאברהם שו"ת וברורי הלכה ח"ב, ויש להעיר כי בעת לוית מרן הגרי"א זצ"ל שהיתה בערב חנוכה כידוע ואלפים לא הגיעו לביתם בעיקר זמן ההדלקה, ובתי ההוראה בכל אתר נשאלו שאלה הנ"ל אם להמתין על המאחרים או שבני הבית שנשארו בבית ידליק בזמן, ולפי מיטב ידיעתי ואחרי חקירות של רבים נראה שדעת רוב מורי הוראה היתה להמתין, ולא באתי בזה להכריע את ההלכה החמורה הזו בזה אך להעיר את מה ששמענו בעת ההיא דעת מורי ההוראה.

חנוכה, ושמעתי ממקור נאמן שהגר"ש ואזנר זצ"ל אמר לו הלכה זו והטעמים את הפסק מאותו הטעם של הגר"ח זוננפלד זצ"ל, וכמדומה שהסתייע גם עם הסיפור הנ"ל, (ומפורסם בעולם מעשה כעין זה ממש עם הצדיק ר' נחום מהורדנא זצ"ל בשם הח"ח).

ב. ויל"ע בדבר טובא, דיעוין בשו"ע סימן תרע"ח - מי שאין ידו משגת לקנות נר חנוכה ונר שבת, יקנה נר שבת מפני שלום ביתו, ע"כ, ומקורו בגמרא שבת כ"ג ע"ב: אמר רבא פשיטא לי נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו, ע"כ, וכתב המ"א בסק"ב; שלום ביתו. שמצטערים לישיב בחשך, ע"כ, ומקורו מדברי רש"י בשבת שם: שלום ביתו. והכי אמרינן לקמן (שבת כה, ב) ותזנח משלום נפשי זו הדלקת נר בשבת, שבני ביתו מצטעריין לישיב בחשך, ע"כ. ומבואר דפרוש לשון הגמרא "שלום ביתו" אין הכוונה כלל לאשתו אלא לבני ביתו ומטעם שמצטערים לישיב בחושך.

הנה המשנ"ב בס"ק ב' אע"פ שהעתיק את המשך דברי המ"א שמוחדש שבזה"ז שמדליקין בפנים יקנה לנר חנוכה שהרי לא ישיב בחושך, ושרוב האחרונים הסכימו דאין לחלק בזה בין זמן הגמרא לזמנינו, אך לא הביא את הרישא של דברי המ"א בביאור הטעם של שלום ביתו, וא"כ יתכן שסובר דרוש "שלום ביתו" הוא כהגדולים הנ"ל דקאי דוקא על אשתו, אך מסתימת דבריו משמע להדיא שאין לחלק בין אדם שיש לו אשה או לא לענין הדין הנ"ל, וא"כ לכאורה צ"ע על דברייהם.

ג. אך מצאנו לרמב"ם שמפרש כהגדולים הנ"ל, בפרק ד' מהלכות חנוכה ופורים ה"ד: היה לפניו נר ביתו ונר חנוכה או נר ביתו וקדוש היום נר ביתו קודם משום שלום ביתו שהרי השם הנמחק לעשות שלום בין איש לאשתו גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם שנאמר (משלי ג) דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום, ע"כ, אשר מבואר להדיא שמפרש את לשון חז"ל "שלום ביתו" על אשתו.

אך לפי"ז צ"ע שלא העירו המפרשים ממחלוקת רש"י והרמב"ם הואיל ולכאורה יש בזה נפק"מ לדינא, ואיך שלא יהא משמעות סתימת הפוסקים שפסקו כרש"י ולא הביאו כלל את דברי הרמב"ם ולא את הנפק"מ לדינא העולה מדבריו. ולפי"ז קצת צ"ע על הגדולים הנ"ל שהכריעו מכח גמרא זו לאחר את ההדלקה, והא להלכה נראה שאין טעם ההקדמה של נר שבת מהך טעמא אל מטעם שפירש רש"י, וצ"ע.

ד. הנה בעיקר דברי הרמב"ם כבר העירו שלכאורה סותר דבריו ממש"כ בהלכות שבת ריש פ"ה שהדלקת נר בשבת היא בכלל עונג שבת, ובפ"ל חשיב הדלקת הנר מכבוד שבת, ובב' המקומות לא זכר ענין שלום ביתו מצד איש ואשתו. ויש שרצו לומר דהא"נ ומש"כ הרמב"ם בהלכות שבת בטעם הדלקת נר שבת משום עונג וכבוד שבת, ומש"כ בהלכות חנוכה דטעם הדלקת נר שבת משום שלום ביתו דהיינו אשתו, הכל אחד, ולענ"ד אין נראה כן מדברי הרמב"ם.

וחשבתי לומר דלעולם לא פליג הרמב"ם על רש"י בטעם התקנה של הדלקת נרות שבת דהוא משום עונג שבת וכבוד שבת, וכטעם רש"י, ומש"כ את הטעם של שלום ביתו דהיינו אשתו בהלכות חנוכה, אינו טעם על עיקר תקנת הדלקת נר שבת אלא הוא טעם להעדפת נר שבת על נר חנוכה, משום שחששו חז"ל שאם יקדימו נר חנוכה לנר ביתו, כשיפחדו בני האדם לישיב בחושך יתלו את הדבר במצות נר חנוכה ויגרם בזיון למצוה, וכעין שמצינו בדברי הרא"ש [מסכת פסחים פרק י' סימן כ"ה] בענין מה שאין נזהרים מסכנת הארס בחרוסת בטיבול ראשון רק בטיבול שני, שכתב בשם ה"ר יונה ז"ל משום דטיבול ראשון אינו לחיוב אלא להיכירא בעלמא ורגילין כל השנה שאוכלין חזרת בלא חרוסת ואינם חוששים לקפא, גם עתה נמי לא חשו חכמים אם יאכלוהו בלא חרוסת כמו שעושין בשאר ימות השנה, אבל טיבול שני שהוא של מצוה הזהירו חכמים שלא יהא בו חשש סכנה, ע"כ, וה"ה בנידו"ד שבזה חששו חז"ל שאם יצטערו יתלו הדבר במצות הדלקת נר חנוכה ויגרם בזיון למצות נר חנוכה, והוא טעם הגון על הקדמת נר שבת לנר חנוכה, דלפי סתימת דברי רש"י קשה קצת דנהי דיש טעם להדלקת נר שבת משום שבני אדם מצטערים לישיב בחושך, אך כנגד זה איכא טעם גדול להעדיף נר חנוכה משום פרסומי ניסא, דהא מטעם זה מוכר כסותו ומחזר על הפתחים שהוא ג"כ צער גדול, ומאי אולמיה דהאי צער מהאי צער, אבל לפי הרמב"ם א"ש דאין סברא להעדיף נר חנוכה משום פרסומי ניסא במקום שיגרם בזיון למצות הדלקת נר חנוכה בעצמה.

ה. אך עוד י"ל בזה, דכבר העירו דגם על טעמו של רש"י קשה אמאי דוקא הדלקת נר בשבת קודמת לנר חנוכה, לכאורה טעמו של רש"י שמצטערים לישיב בחשך, שייך בכל מי החנוכה, ומדברי הריטב"א ד"ה נר נראה שבאמת נר ביתו של כל לילה עדיף על נר חנוכה, שכתב שאם אין לו שמן גם בשביל נר ביתו וגם בשביל נר חנוכה מדליק את של ביתו, והוסיף "שאיין צריך לומר שכאשר בא להדליק

עצה להתחייב בברכת הרואה למי שמדליק ע"י שליח

מי שאינו נמצא בביתו בזמן הדלקת נרות חנוכה ועתיד לחזור לביתו בשעה מאוחרת ואין אחד מבני ביתו הנמצא בבית, עליו למנות שליח להדליק בביתו בזמן ההדלקה, (הדבר מצוי במי שמתארח בשבת חנוכה בבית הוריו או חמיו ובמוצ"ש חוזר לביתו ולא יגיע לשם עד שעה מאוחרת, ודנו פוסקי זמנינו היכן ראוי שידליק נר חנוכה במוצ"ש, האם בבית הוריו אע"פ שעתיד לעקור משם באותו לילה, או בביתו ע"י שליח, ועכ"פ אם הוא יוצא תיכף ומיד מבית הוריו דעת רבים מפוסקי זמנינו דראוי שיעשה שליח להדליק בביתו). והנה באופן זה הוא נכנס לספק אם מחויב לברך בברכת הרואה כדן מי שמדליקין עליו בביתו דנחלקו הראשונים אם חייב בברכת הרואה, והכרעת המשנ"ב (סי' תרע"ו סק"ו) דספק ברכות להקל ואינו יכול לברך בעצמו, והורו פוסקי זמנינו דראוי שישמע הברכות מאַחַר (וכע"ז מבואר במשנ"ב סי' תרע"ז סק"ז). ונראה להציע אופן דמי שמדליק ע"י שליח יוכל לברך בעצמו ברכת הרואה.

חקירה בהא דאין ברכת הרואה למי שמדליקין עליו בביתו

יודע לחקור מהו טעם הראשונים דס"ל דמי שמדליקין עליו בביתו אינו מברך ברכת הרואה, אם משום דלא תקנו ברכת הרואה אלא למי שלא קיים מצות ההדלקה, אבל מי שקיים מצות ההדלקה אינו בכלל תקנה זו, או דכולם בכלל התקנה, אלא דאם מדליקין עליו בביתו יצא יד"ח הברכות ע"י מה שבירכו בביתו, דכשם שיצא יד"ח ההדלקה בהדלקת בני ביתו, ה"נ יצא יד"ח הברכות בברכות.

והנה ברשב"א ור"ן (שבת כג.) משמע כצד הא', וכן י"ל לפי סברת תוס' (סוכה מו.) דתקנת ברכת הרואה היא משום שיש כמה בני אדם שאין להם בתיים ואין בידם לקיים המצוה, וא"כ מסתבר דלא תקנו אלא למי שלא קיים המצוה, (אך אינו מוכרח, דאפשר דאחר שתקנו להם לא פלוג וכולם בכלל התקנה). אולם הגרע"א (ש"ת תניא סי' י"ג ובגליון השו"ע סי' תרע"ו) נקט כצד הב', וז"ל שם; 'כיון שיוצא בהדלקתה והיא בירכה כדינה הוי כאילו הדליק וביך הוא בעצמו'. [וכע"ז מצאנו בביה"ל (סי' רס"ג ס"ו) לענין נר שבת, דאשה שהדליקה נרות שבת ואח"כ מדליק בעלה נרות בשאר החדרים אינו מברך כי יצא יד"ח בברכת אשתו אע"פ שלא שמע את ברכתה, דכיון שאשתו בירכה על הדלקתה והוא יוצא בזה יד"ח מדן נר איש וביתו 'הוי כהאילו הוא היה המברך' ע"ש]. ויש נפ"מ בין ב' הצדדים לקולא ולחומרא;

א. באופן שלא בירכו על ההדלקה ברכת שעשה ניסים, לצד הב' יכול לברך ברכת הרואה, וכ"כ הגרע"א שם דמי ששכח לברך בשעת ההדלקה יכול לברך ברכת שעשה ניסים ושהחיינו לאחר ההדלקה מדן ברכת הרואה, (והפמ"ג סי' תרע"ו מ"ו סק"ב ב-ד זן בזה, ומשמע מדבריו דתלוי בחקירה הנ"ל).

¹ והנה בד' הגרע"א והפמ"ג רבים דנו לומר דשמא ס"ל כצד הא', ומה שכתבו דאם לא בירך בשעת ההדלקה יכול לברך לאחר ההדלקה, אין כוונתם מדן ברכות הרואה, אלא כוונתם רק ללמוד מדן ברכות הרואה דדין עובר לעשייתן בברכות אלו אינו מעכב, דכיון דחזינן דהרואה מברך ברכות אלו לאחר ההדלקה מסתבר דגם המדליק יכול לברך ברכות אלו לאחר ההדלקה, ונפ"מ דלפ"ז יכול לברך רק על הנר שלו, אבל אם נרותיו אינו יכול לברך על נר של אחר, [וכן מצאנו בערוך השלחן (סי' תרע"ו ס"ד) שהוכיח כן מברכת הרואה דאין דין עובר לעשייתן בברכות אלו, והטעם דלכתחילה מברכים קודם ההדלקה והא כדו שלא להפסיק בין הברכות, אולם הגרע"א שם נקט להדיא דיש דין עובר לעשייתן עכ"פ לכתחילה, וכן מבואר בראשונים (ש"ת מהר"ל סי' קמ"ה, הובא בדרכי משה, ריטב"א שבת כג., רבינו ירוחם ואבודרהם דיני חנוכה בשם רבינו יונה, הובא בב"י, ביאור הגר"א וט"ז), אך מ"מ י"ל דכוונת הגרע"א להוכיח מברכת הרואה דלא מסתבר דהוי לעיכובא גם בדיעבד מאחר דלגבי ברכת הרואה א"צ כלל לברך ברכות אלו עובר לעשייתן].

אולם מלבד מה שא"ז במשמע כלל מכל דברי הגרע"א שם שכתב יכול לברך משום דלא גרע מברכת הרואה, והקשה על דבריו מהא דמי שמדליקין עליו בביתו אינו מברך ברכת הרואה לדעת כמה ראשונים, הרי דלא תקנו ברכת הרואה למי שקיים מצות ההדלקה, ואם נימא דכוונתו דמברך מדן ברכות המדליק משום דברכת שעשה ניסים א"צ עובר לעשייתן לק"מ, דהתם שלא הדליק בעצמו הנידון הוא רק אם יכול לברך מדן ברכת הרואה והכא מברך מדן ברכות המדליק

ב. אם הדליקו עליו בביתו ביום א' חנוכה, לצד הא' יכול לברך שהחיינו בשעת ההדלקה ביום ב', אבל לצד הב' אינו יכול לברך, דכבר יצא בברכה זו, וכ"כ המג"א (סי' תרע"ו סק"ז) דאינו יכול לברך.

והמשנ"ב פסק בב' הנפ"מ הללו כד' הגרע"א והמג"א, והיינו כצד הב' יוצא יד"ח בברכת בני ביתו בשעת ההדלקה, (משנ"ב סי' תרע"ו סק"ד-ז ושעה"צ סק"ח, וכ"כ בס"י תרע"ט סק"א ושעה"צ סק"ג בשם הפמ"ג לענין אשה שקיבלה שבת דתאמר לאחר להדליק והוא יברך על ההדלקה והיא תברך שעשה ניסים מדן ברכת הרואה).¹

והנה ראיתי מי שהעלה עוד ב' נפ"מ מזה;

ג. אם מכיון שלא לצאת יד"ח הברכות שמברכים בני ביתו, לצד הב' י"ל דיכול לברך בעצמו, כדמצינו ברמ"א סי' תרע"ז ס"ג דאכסנאי יכול לכונן שלא לצאת בהדלקת בני ביתו ולהדליק בעצמו בברכות, ה"נ י"ל דיכול לכונן שלא לצאת בברכות. ואף לד' הב"י והמהרש"ל שהביא שם המשנ"ב (סק"ט) דאחרי שחז"ל פטרוהו ע"י הדלקת אשתו לאו כל כמיניה לומר אינו רוצה לצאת בשל אשתו, י"ל דזהו רק לענין חיוב ההדלקה, דעיקר החיוב הוא להדליק בביתו (כמש"כ בביה"ל סי' תרע"ה ס"ג), וחיוב הדלקה של אכסנאי היא תקנה בפנ"ע למי שאין מדליקין עליו בביתו (ואכמ"ל), אבל לגבי הברכה בודאי יכול לכונן שלא לצאת יד"ח בברכות כמו בכל דוכתי.

ד. אם יודע הזמן שמדליקים בני ביתו ומקדים לברך ברכת הרואה לפניהם, י"ל דיכול לברך, וכדמצינו במשנ"ב שם שכתב דגם לד' הב"י ומהרש"ל דא"א לאכסנאי לכונן שלא לצאת יד"ח בהדלקת אשתו, מ"מ אם הוא יודע את הזמן שהיא מדליקה בו, הוא יכול להקדים ולהדליק לפניו ואז יוכל לברך על הדלקתו לכו"ע.

אולם נראה דאדרבא, מהא דכתב המשנ"ב עצות אלו רק לגבי אכסנאי לענין גוף ההדלקה כדי שיוכל לצאת מספק ברכות, ולא כתב ב' עצות פשוטות אלו לענין ברכת הרואה שיוכל לצאת על ידם מספק ברכות, משמע מזה דלגבי ברכת הרואה עצות אלו אינן נכונות, וכ"כ בספר וישמע משה (ח"ג סי' קנ"ו) בשם הגר"ק זצ"ל ועוד מפוסקי זמנינו לענין העצה הא' (אבל בשם הגר"ק זצ"ל ועוד מפוסקי זמנינו כתב דאפשר לכונן שלא לצאת יד"ח בברכת שהחיינו כדי שיוכל לברך בהדלקה ביום ב', וצ"ע), וכן לענין העצה הב' כתב בספר אור ישראל (עמ' רל"ט) דאין לברך באופן זה.

איך אפשר לצאת יד"ח הברכות בלי לשמוע אותם

והטעם דעצות אלו מועילות רק לגבי גוף ההדלקה ולא לגבי הברכות, משום דבאמת צ"ב עיקר דברי הגרע"א, מה שייך לומר דיוצא יד"ח בברכות בשעה שאינו שומע את הברכות כלל, והיכן מצאנו דאפשר לצאת יד"ח ברכות בלא דין שומע כעונה. ובע"כ המכוון בזה דהברכות נגרות אחר ההדלקה, דכיון שמתייחסת אליו ההדלקה מדן נר איש וביתו, והדלקה זו נעשתה עם ברכות, ממילא מתייחסת אליו ההדלקה בברכותיה, ועדיין צ"ב דבר מחודש זה, אך עכ"פ מסתבר דהברכות מתייחסות אליו רק מחמת שנגררות אחר ההדלקה כאמור, ועל כן לא מהני כוונתו שלא לצאת בהן יד"ח, דכל היכא דיוצא יד"ח בהדלקה בע"כ יצא יד"ח גם בברכות שנאמרו על ההדלקה וא"א לנתק הברכות מההדלקה.

(וכמו שחילק כן המאמ"ר המובא בשעה"צ סי' תרע"ז סק"א), וכן משמע מלשונו שכתב לחלק דשאני התם דיוצא בהדלקת בני ביתו א"כ הדלקה וברכותה כאילו הדליק הוא בביתו, משא"כ היכא דהדליק ולא בירך, מהיכ"ת נימא דיגרע כחו במה שהדליק מאילו לא הדליק והיה מחויב בברכת נר חנוכה מצד רואה, וכי בשביל שהדליק ג"כ פקע ממנו חיוב זה עכ"ל, ובגליון השו"ע כתב 'כיון שיוצא בהדלקתה והיא בירכה כדינה הוי כאילו הדליק וביך הוא בעצמו', וביותר משמע כן להדיא מדבריו שם שהוסיף לדון מאי שנא מפר"י חדש דאם אכל ולא בירך אינו מברך עוד על ראיתו הפרי ע"ש, ואם כוונתו דמברך מדן ברכות המדליק משום דדין עובר לעשייתן אינו מעכב בזה לק"מ.

² ויש להוסיף, דהנה נודעת חקירת האחרונים אם תקנת ברכת שעשה ניסים נתקנה על המצוה או ברכת השבח בעלמא היא אלא שתקנו לברך בשעת קיום המצוה. ועי' משנ"ב (סי' תרע"א סקמ"ה) דש"ץ שהדליק בביהכ"ס חוזר ומדליק בביתו בברכה ומברך גם שעשה ניסים, ומוכח מזה דהמצוה טעונה ברכת שעשה ניסים, ולכן אע"פ שכבר בירך בביהכ"ס חוזר ומברך על ההדלקה ולא שהחיינו (וכ"כ בספר שלמי תודה סי' כ"ו סק"א). וכן מבואר במאמר מרדכי (סי' תרע"ו סק"א) דלד' הרמב"ם הנ"ל מברך שליח על נרות של חבירו גם ברכת שעשה ניסים אפי' שלא במעמד המשלח, ואע"פ שכבר בירך לעצמו ברכה זו, הרי דברכה זו נתקנה על המצוה ולא הוי חובת גברא של ברכת השבח בעלמא. וכן צ"ל בביאור ד' הגרע"א, דכל היכא דיוצא יד"ח ההדלקה עולין לו ממילא גם הברכות שחלו על ההדלקה.

יברך השליח על הדלקתו ופטור הדלקת המשלח

ומחמת פלוגתת הראשונים הנ"ל הורו הגריש"א והגרש"א זצ"ל דראוי שיברך השליח על ההדלקה בביתו ויכוין לפטור את ההדלקה בבית המשלח, ואחר שסיים להדליק בביתו ילך מיד וידליק בבית המשלח בלי להפסיק בדבור וק"ל דהליכה לא הוי הפסק (שבית יצחק פ"ב סק"א ופניני חנוכה עמ' כ"ח ועוד בשם הגריש"א, פסקי הגרש"א שנדפסו בקובץ על יד ח"ב, וכ"כ בקובץ פסקי הגר"ש קמנצקי שליט"א סוף פ"ו ע"ש בארוכה, קונט' שושנת ישראל פסקי הגר"ש מילר שליט"א עמ' כ"א).

ולפ"ז נראה דבאופן זה אין המשלח יכול לברך ברכת הרואה מספק, מפני שלד' שבלי הלפט והרמב"ם יצא יד"ח הברכות ע"י השליח, וכ"כ מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל (גליון פנינים משלח רבינו, חנוכה תשפ"א), והוסיף דאפשר דגם המשנ"ב לא הכריע בתורת ודאי כד' המהר"ח אר"ז דאין השליח מברך, אלא רק מספק משום דהוי ספק ברכה לבטלה, אבל לענין ברכת הרואה של המשלח יש לחוש לספק ברכה לבטלה לאידך גיסא דשמא הדין כד' הרמב"ם דשליח מברך והרי המשלח נפטור מברכת הרואה, וכן מובא בספר פניני חנוכה (שם) בשם הגריש"א זצ"ל דבכה"ג ישמע מאחר ברכת הרואה, וכ"כ בספר חוט שני (עמ' ש"ח) דאם הדליק ע"י שליח ראוי שישמע מאחר ברכת הרואה (ולכא' כוונתו באופן שביד השליח וכו"ל).

יכוין לפטור את המשלח רק בברכת הדליק

אולם נראה דבאופן זה יש עצה לדבר, דהשליח יכוין לפטור את הדלקת שכנו רק בברכת הדליק ולא בברכת שעשה ניסים כדי שיוכל המשלח לברך בעצמו ברכת הרואה, וכן שמעתי מהגאון רבי שמשון אלטמן שליט"א. אולם נראה להוסיף, דלפי מה שהבאנו לעיל בשם השלמי תודה שצידד דלא תקנו ברכת הרואה למי שעתידי להדליק, לפ"ז עליו להמתין ולברך ברכת הרואה רק לאחר שבדאי כבר הדליק השליח את נרותיו.

אם ברכת שעשה ניסים של השליח היא הפסק לגבי המשלח

אך יש לדון דאם השליח יכוין בברכת שעשה ניסים שלא לפטור את נרותיו של המשלח נמצא דברכה זו היא הפסק בין ברכת הדליק להדלקת נרותיו של המשלח. אולם הנה מבואר במשנ"ב (סי' תרע"א סקמ"ה) דהש"ץ שהדליק בביהכ"נ ביום א' דחנוכה אינו חוזר ומברך שהחיינו על ההדלקה בביתו אא"כ מוציא בזה את אשתו ובני ביתו, הרי דברכה זו אינה הפסק כלפיו בין ברכת הדליק להדלקה, ועד"ז מצאנו בגמ' (פסחים נד.) אע"פ שרבי מפזר חוזר וסודרן על הכוס כדי להוציא בניו ובני ביתו, כלומר אף שבידך על בשמים ונר קודם ההבדלה חוזר ומברך עליהם בהבדלה בשביל בני ביתו (וכ"ה במשנ"ב סי' רצ"ז סקמ"ג), הרי דאף שלגבי עצמו ברכות אלו אינם מענין ההבדלה מ"מ א"ז הפסק בין ברכת הגפן לשתית הכוס מחמת שמוציא בהם את בני ביתו היוצאים ממנו בהבדלתו, וע"ש בריטב"א, ועמד בזה בספר שלמי תודה (סי' כ"ו סקמ"א), והאר"ך בזה (שלמי תודה סוכות סי' י"ט עמ' רמ"ו) לענין מי שכבר בירך לישב בסוכה אם מותר לו לברך שוב לישב בסוכה בקידוש כדי להוציא את בני ביתו או דהוי הפסק, והביא עוד כמה ראיות דלא הוי הפסק, וכתב בשם הגר"א זצ"ל ולהבח"ח הגר"ד לנדו שליט"א שהסיכמו דמהגמ' בפסחים הנ"ל מוכח דלא הוי הפסק. וכן האר"ך בזה בברכי יוסף (סי' ר"ג) לענין ש"ץ המכוין שחזרת הש"ץ לצאת יד"ח תשלומין דמעריב, דלא הוי הפסק מה שהוא אומר קדושה וברכת כהנים, אע"פ שא"ז שייך לתפלת תשלומין דידיה, וביאר דאין חסרון הפסק במי שמוציא את עצמו ואת חבריו בברכה ומוסיף דברים הנצרכים רק לחיוב של אחד מהם, והעלה מזה דמי שאכל מזונות יכול לצאת יד"ח ברכה אחרונה בשמיעה מחבירו המברך מעין ג' על מזונות ופירות, ולא הוי הפסק לגבי השומע מה שחבירו מזכיר גם פירות בברכתו.

במהר"ח אר"ז מבואר להדיא דאף ברכת הדליק אינו מברך.

ובקונט' פסקי הלכות חנוכה להגר"א דינר שליט"א כתב בשם הגר"ק זצ"ל שהשליח מברך ברכת הדליק ושעשה ניסים אף שלא במעמד המשלח, וכ"כ בשו"ת רבבות אפרים (ח"ח סי' רט"ז אות ג') ובשו"ת אור לציון (ח"ד סי' מ"א אות ד'), וכ"ז חידוש לפסוק נגד הב"ח והמשנ"ב ורבים מגדולי האחרונים.

[ובספר מנשים באהל (עמ' קצ"א) כתב הגר"ע אויערבאך שליט"א בשם חמי הגריש"א זצ"ל שפירש ככוונת המג"א (סי' תרע"ו סק"ד) דחולק לדינא ע"ד הב"ח, ותמה לפ"ז על המשנ"ב שפסק כהב"ח, אולם בפמ"ג שם שמע שפי' כוונת המג"א באופ"א, וכן בא"ר דה"ח כנה"ג ושאר אחרונים העתיקו דברי הב"ח להלכה].

וכן לגבי העצה הב' להקדים לברך קודם ההדלקה י"ל דמאחר ויוצא יד"ח בהדלקה וברכותיה ואינו מחויב בברכת הרואה, לאו כל כמיניה להקדים ולברך ברכת הרואה, והרי זה כמי שעומד להדליק בעצמו ולברך בשעת ההדלקה, דלאו כל כמיניה להקדים ולברך ברכת הרואה על נר של חברו. ואף דבפשוטו החסרון בזה הוא רק משום איסור גורם ברכה שא"צ ולא משום ברכה לבטלה, וא"כ במקום ספק הלא מצינו בכמה דוכתי דמותר לגרום ברכה שא"צ, אכן יעוי' בספר בירורי ברכות (סי' פ"ב) שהארכנו לייסד ולהוכיח דהיתר הוא רק לגרום ברכה שא"צ במקום ספק ולא לברך ברכה שא"צ במקום ספק ואכמ"ל.

מי שעתידי להדליק ויברך ברכת הרואה האם יברך ברכה לבטלה או ברכה שאינה צריכה

וביותר י"ל בזה, דהנה בספר שלמי תודה (סי' כ"ו סק"ד) ובגליון פנינים משלח רבינו הגר"א גנחובסקי (וישב תשע"ו) העלו צד לומר דלא תקנו ברכת הרואה למי שעתידי להדליק אלא רק למי שאינו עתידי להדליק, ולפ"ז הוי ברכה לבטלה ולא רק ברכה שא"צ. [והנה כתב שם הגר"א גנחובסקי זצ"ל דלפ"ד הגר"ע"א הנ"ל דגם מי שהדליק ולא בירך הרי הוא בכלל התקנה, מסתבר דגם מי שעתידי להדליק הוא בכלל התקנה, אך צידד דעדיין י"ל דאם עתידי להדליק **בברכה** הוי ברכה לבטלה, דזה ודאי דלא תקנו ברכת הרואה למי שמברך על ההדלקה, וכתב שם נב"מ לענין מי שמסופק אם יעלה בידו להדליק אח"כ, האם יכול לברך ברכת הרואה מחמת הספק או דהוי ספק ברכה לבטלה, והאר"ך בזה].

פלוגתת הראשונים אם שליח להדלקת נ"ח מברך

ומעתה נשוב לדון אם יש עצה לברך ברכת הרואה במי שמדליק ע"י שליח. והנה לכא' י"ל דיוכל לברך ברכת הרואה לפ"ד הגר"ע"א והמשנ"ב דגם מי שמדליק הוא בכלל התקנה של ברכת הרואה, דהא מבואר במשנ"ב (סי' תרע"ה סק"ט) בשם הפמ"ג דשליח להדלקת נר חנוכה אינו מברך על ההדלקה אלא במעמד המשלח, אך אם המשלח אינו נמצא שם אין השליח מברך כלל, וא"כ בודאי יכול המשלח לברך ברכת הרואה מאחר ולא בירכו על ההדלקה שיצא בה יד"ח, וכ"כ בספר שלמי תודה (סי' כ"ה סוסק"ה).

אולם הנה דברי המשנ"ב הנ"ל שנויים בפלוגתת הראשונים, דמקור דבריו דשליח אינו מברך כי אם במעמד המשלח הוא מהב"ח (סוס"י תרע"ו) בשם מהר"ח אר"ז (סי' קכ"ח) והובא במג"א (סי' תרע"ו סק"ד), וטעם הדבר ביאר מהר"ח אר"ז דשליח מצד עצמו אינו יכול לברך אלא רק המשלח מברך, אולם השליח יכול לברך כדי להוציא את המשלח יד"ח מדין יצא מוציא כמו בכל ברכת המצוות, ולא דמי לשחיטה והפרשת חלה ומילה וקביעת מזוזה ועשיית מעקה דהשליח מברך, דהתם המצוה היא על החפצא שתתוקן העיסה ושישחט הנשחט, וכולם מצווים על כך, אבל נר חנוכה הוי חובת גברא ואין השליח יכול לברך הואיל ואינו מצווה על הדבר, וכן שליח לקדש אשה אינו מברך ברכת אירוסין הואיל ואינו מצווה ע"ז ע"ש. והאחרונים האריכו לדון בדבריו מאי שנא מבידיקת חמץ דפסק המג"א דהשליח מברך (וכ"ה במשנ"ב סי' תל"ב סק"י וביאר סברא מחודשת דהוי כשלוחו גם לענין הברכה) ומקורו מהבית מאיר (שם), עי' יד אפרים (סי' תל"ב) מנחת שלמה (תנינא סי' נ"ח סק"ג) שלמי תודה (סי' י"ז סק"ב) שומע ומשמיע (סי' ל"ט אות כ') ועוד רבים שדנו בדבריו, אולם באמת בשבלי הלפט (סי' ר"ו) ושו"ת פאר הדור להרמב"ם (סי' ק"א), לפי ביאור הנשמת אדם כלל קמ"ח) מבואר להדיא דשליח מברך בהדלקת נר חנוכה אפי' שלא במעמד המשלח, והרמב"ם לטעמיה (פ"ג מאישות הכ"ג) דס"ל הכי גם לענין קידושין דשליח לקדש אשה מברך ברכת אירוסין, [ובקונטרס איש הלוי (חנוכה) להגרא"ש וולפא שליט"א תמה ע"ד המג"א והמשנ"ב דהא בשו"ע (אבה"ע סי' ל"ד ס"א) פסק כד' הרמב"ם לענין קידושין וא"כ ה"ה לענין נר חנוכה, דהא מהר"ח אר"ז השווה ביניהם, וצ"ע].³

³ ובספר מאורות נתן (סי' ע') דקדק כן גם מדברי הארחות חיים (הל' מגילה ב') וכל בו (סי' מ"ה) בשם בעל העיטור ע"ש, ובספר שלמי תודה (סוס"י י"ז) העלה כן גם מד' הר"ן (פסחים ז:), אך מהמג"א (סי' תרע"ו סק"ד) שהביא ד' הב"ח בשם מהר"ח אר"ז וגם ד' הר"ן הנ"ל משמע קצת דנקט דלא פליגי, ובחידושי רבינו דוד (פסחים ז:) כתב להדיא כד' מהר"ח אר"ז.

⁴ והנה רבים נתקשו בדברי הב"ח וכתבו לדחוק בדבריו דודאי ברכת הדליק יכול השליח לברך ורק ברכת שעשה ניסים ושהחיינו אינו יכול לברך כי הם ברכות הודאה, עי' אגרות משה (ח"א סי' ק"צ) מקראי קודש (סי' כ"ג) שו"ת הר"ב"א (סוס"י ד') חובת הדר (נר חנוכה פ"א הערה מ"ד) שבט הלוי (ח"ח סי' קנ"ט) עמק התשובה (ח"ב סי' ס"ג) נטעי גבריאל (עמ' סק"ד) אור ישראל (פ"ו) ועוד, אך נברר העירו רבים דמקור הדברים

מתורת סלבודקה

מתוך שיחות הגאון רבי משה טיקוצ'ינסקי זצוק"ל

משגיח ישיבת סלבודקה

ההלל בחנוכה

השעבוד והגאולה עד לשלימותה בים סוף ולאמירת ההלל ע"י כלל ישראל.

ובימי בית שני ששלטו בישראל היוונים וגזרו גזירות, וכשזכו וניצלו מהצרות וגברה ידם על היוונים נתעלו עוד ועוד בהיותם שכל כל כולם קודש לה', מתוך הרגשת הניסים וההכרה שכל תגמולוהי עלי, נמצא שנס חנוכה עורר בכלל ישראל יותר את הרגשת ההתבטלות להשי"ת, בבחינה נוספת של עבדי ה' שהרי כל קיומם מחסד ד' עליהם, וקבעו לומר ההלל על הנס.

באותה הבחינה ממש נוכל גם אנו בדורותינו להשיג שייכות להשי"ת והרגשת התבטלות כלפיו, בהיותנו בגלות המר הזה, ומתקיימים כשה אחת בין שבעים זאבים, והוא נס ממש מחסדי השי"ת עלינו למרות כל הגזירות והשעבודים ובכל זאת חיים וקיימים בין הגויים, הרי שאנו שייכים יותר לה' ובבחינת עבדי ה' גדולה יותר, ובחז"ל איתא שאמר אחד ממלכי אומות העולם לר"ע כמה חצופה כבשה זו שחיה בין שבעים זאבים, וא"ל ר"ע כמה גדול הרועה, כי כל קיומנו אינו מכוחנו אלא מחמת הקב"ה שהוא הרועה הנאמן השומר את קיום עדרו בניסים ונפלאות, וככל שגדול השעבוד כך ניכר יותר נס הקיום, בכל צעד ושעל של היחיד ושל הכלל ניכרת יד השי"ת המחזיקה שלא ניפול, מגודל ההכרה נגיע להרגשת שייכות מוחלטת להשי"ת ולהתמסר קודש לה' להיות הללו עבדי ה'.

בעומדנו בימי החנוכה חובה עלינו להתבונן במהות הנס של הימים ההם ובגודל משמעות הקיום של הזמן הזה, מתוך התבוננות אפשר להגיע להרגשת הלב ולבינת השכל של שייכות להשי"ת, להכיר בקשיי התקופה כדרך לגלוי חסדי ה' עלינו, ולהתמסר לחיי תורה וקידוש שם שמים, וכבר הבטיחנו הקב"ה לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו כמעט אויביהם אכניע ועל צריהם אשיב ידי, ופרש"י בשעה מועטת הייתי מכניע אויביהם, הרי שהתעלות בדרגת ההליכה בדרכי יש בכוחה להביא לכלל ישראל את שלימות הגאולה בביאת משיח צדקנו, דאדרבה לדורות הראשונים לא נתגלה אבל מתוך קשיי השעבוד דעקבתא דמשיחא יכולים ישראל להתעלות להיות קודש לה' עד כדי זכות למשיח, ובפרט אנו בדורות האחרונים שיש לנו בירושה מאבותינו את ההכרה של עבדי ה', ועכשיו שנוספו על כולנה הצרות והשעבודים, שבכל דור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם, הרי יש בידינו התעלות נוספת בהכרה שכל מהותינו לד', לבדו, וכשנגיע להכרה זו ונזכה לומר בשלימות ההכרה הללו עבדי ה' נוכל להגיע להרגשה שיהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם.

בעמדנו בימי ההודאה של חנוכה בהדלקת הנרות שהם פרסומי ואמירת ההלל בכל יום ויום מימות החנוכה, צריכים להתבונן ולדעת מהותו ותוכנו של ההלל, ומהן התוצאות וההתעלות שצריך ההלל להשפיע על האדם באמירתו, הנה אמרו חז"ל במגילה שאין אומרים הלל על הנס של פורים, דבשלמא ביציאת מצרים נתקיים בהם "הללו עבדי ה'" דאינם עוד עבדי פרעה אבל הכא אכתי עבדי אחשוורוש אנו, ומבואר דבכדי להתחייב באמירת הלל צריך להיות עבדי ה'.

ואיתא במדרש פיה פתחה בחכמה אתה מוצא כ"ו דורות משברא הקב"ה את העולם ולא אמרו שירה, אברהם לא אמר, יצחק ויעקב לא אמרו, עד שיצאו משעבוד מצרים ואמרו הלל, ואימתי בשעת מכת בכורות וזהו שכתוב השיר יהיה לכם כליל התקדש חג.

ובמדרש רבה בשלח איתא על הפסוק אז ישיר משה מיום שברא הקב"ה את העולם ועד שעמדו ישראל על הים לא מצינו אדם שאמר שירה להקב"ה אלא ישראל, ברא אדם הראשון ולא אמר שירה, הציל אברהם מכבשן האש ומן המלכים ולא אמר שירה, וכן יצחק מן המאכלת ולא אמר שירה, וכן יעקב מן המלאך ולא אמר שירה, כיון שבאו ישראל לים ונקרע להם מיד אמרו שירה לפני הקב"ה שנאמר אז ישיר משה ובני ישראל, הוי פיה פתחה בחכמה "אמר הקב"ה לאלו הייתי מצפה".

בדברי חז"ל אלו לא מצינו שהזכירו איזו תביעה על אבות העולם שלא אמרו שירה, ואנו למדים מזה שלא היה באפשרותם לומר שירה, ובני ישראל לאחר גאולת מצרים היו הראשונים מבריאת העולם שהגיעו למצב שראויים לומר שירה, שמתוך שהיו כל כולם משועבדים לפרעה הרי כשפדאם ד' הרגישו בחוש את העבדי הם ולא עבדי פרעה ותחושה זו של שייכות מוחלטת להקב"ה היא הנותנת את האפשרות לומר שירה ועליהם אמר הקב"ה "לא לו הייתי מצפה".

משום שהכח והמעלה לאמירת הלל הוא הללו עבדי ה', ומעלה זו עדיין לא נשלמה באבות, ועל כן לא אמרו הלל. כלל ישראל שירדו למצרים ונשתעבדו לפרעה ונתקיים בהם אשר הוצאתיך מארץ מצרים הם הגיעו לדרגת עבדי ה'. גאולת ישראל ממצרים היא קבעה במהותם של ישראל שתחת שתחת היותם עבדים לפרעה נעשו מעתה עבדים להשי"ת, כי עבדי הם ולא עוד עבדי פרעה, זהו שאמר הקב"ה בקריעת ים סוף "לא לו הייתי מצפה" שחכמה השי"ת לשלימות תהליך

נדרים דף מז

ביתך ונפל ובנאו

מבואר בסוגייתנו ע"פ הר"ן שכאשר אדם אמר 'קונם ביתך שאני נכנס' והבית נפל ובנאו הבעלים מחדש, אסור להכנס אליו, משום שגם הבית השני הוא בבעלותו של הנידר. ולאפוקי אם אמר 'קונם בית זה' שהנדר מתייחס למבנה הזה, אזי אין איסור אם הבית חרב ונבנה מחדש.

וכאן מצינו להדיא קישור ישיר בין נושא הלכתי זה לדברי אגדה:

הפרשת דרכים (דרוש ח) שואל על הר"ן קושיא. המדרש בקהלת רבה (פ"י פיסקא כג) אומר כך: בפסוק איתא 'אשר נשבעתי באפי אם יבואון אל מנוחת' וקאי על דור המדבר. מביא המדרש משל למלך שכעס על בנו ודחפו והוציאו מארמונו, ונשבע שלא יכניסנו לפלטיין. לימים רצה להכניסו, מה עשה? סתר את הארמון ובנאו מחדש, וכך הותר לו להכניס את בנו. כך אמר הקב"ה "אם יבואון אל מנוחתי", כלומר למנוחה זו אינם באים, אבל באים הם למנוחה אחרת (בימות המשיח). מקשה הפרשת דרכים בשם ריטב"א (אינו נמצא בריטב"א שלנו) מהמדרש על הר"ן, דכיון שנקט שהאומר 'בית' הנדר חל גם על מצב שנחרב ונבנה מחדש, ה"ה 'מנוחתי' אמור לכלול גם מנוחה עתידית.

ועל כן הריטב"א חולק על הר"ן, וסובר שכשאומר 'ביתך' לא נאסר אם חרב ובנאו, ומשום שמתייחס למבנה הזה בדוקא.

ומביא הפרשת דרכים מדרש נוסף (במדבר רבה פי"ט) שאמר הקב"ה למשה רבינו שלא יוכל להקבר בא"י, ומוכרח שייקבר במדבר, כדי שכאשר יקום לתחיה יביא עמו את דור המדבר. מקשה הפרשת דרכים, מדוע לא יוכל להתפלל עליהם מארץ ישראל. ואם נאמר שהם רשעים, מה יועיל שייקבר עימם.

ומבאר, שאילו משה רבינו היה נכנס לא"י היה מבטל את יצרא דעבודה זרה ולא היו עם ישראל יוצאים לגלות. [וכן מבואר במהר"ל שמושה רבינו כל דבר שהוא עושה קיים לעד, ואם היה מכניס אותנו לא"י לא היינו מאבדים אותה.] אומר הפרשת דרכים שהעולה מן הדברים הוא שבמצב שמושה רבינו נכנס לא"י, עם ישראל נשאר במנוחה הראשונה שהיתה להם ביצ"מ (שלא היה יוצא בגלות), ועל זה יש שבועה "אם יבואון אל מנוחתי". אבל כיון שמושה רבינו לא נכנס לא"י, ועל כן עם ישראל יצא לגלות, שוב ממילא כשהם חוזרים לא"י אין זו אותה מנוחה, והשבועה לא חלה על כך.

ונסיים שיש מהלך נוסף לתרץ את הר"ן מדברי המדרש, ומופיע בהקדמת העונג יו"ט (אות כא), דמה שכתוב במדרש שהשבועה תבטל אם ייצאו לגלות, אינו מפני הלשון 'מנוחתי' אלא שהשבועה של הקב"ה היתה שאין דור המדבר זכאים לירושת הארץ מחמת האבות. אבל ביאה שניה לא"י, אינה בגדר ירושה מהאבות, ועל זה לא חלה השבועה.

הרי לנו במה שהובא כאן - חיבור בין ההלכתא של הגמרא למדרשי אגדה.

דף מח

ואי הואי בר בריך צורבא מרבנן

הגמ' מספרת על אדם שבנו היה גנב. ולא רצה האב שבנו יירשנו. שאלוהו אולי יהיה לך נכד תלמיד חכם. ועל כן הקנה לבן 'על מנת להקנות'.

הדברים מתקשרים לגמ' בכתובות (נג, א) "לא תיהוי בעבורי אחסנתא אפילו מברא בישא לברא טבא, דלא ידיעא מאי זרעא נפיק מיניה". ובאמת מצינינים לדברי המשך חכמה פרשת בחוקותי, שמדבר שם על הגלות של עם ישראל, שבכל מקום שגולים אליו, מגיע שלב שהם מרגישים בנוח במקום ושוכחים את ה', ואז הקב"ה מביא צרות, והדור הבא חוזר להתקרב לה'. וכותב שם שלפעמים הבנים נמצאים במקום יותר קרוב לה' מהוריהם. הרי שישנה תופעה שיוצא זרע טוב מבן שאינו טוב.

החתם סופר (כתובות שם) מביא בשם אביו שזה הביאור במה ששרה אמרה לאברהם לגרש את ישמעאל, והקב"ה אומר לאברהם "אל ירע בעיניך על הנער... כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה", ופירש רש"י "בקול נבואתה ורוה"ק שלה". וצ"ב מה ענין רוה"ק ונבואה לכאן. ועוד מה הטעם שרצה אברהם להחזיק בביתו בן כמו ישמעאל. וביאר שבודאי לא הרע לאברהם לשלוח את ישמעאל עצמו אלא הרע לו על אודות בנו, היינו בנו של ישמעאל, דדילמא נפיק מיניה זרעא מעליא. ועל זה אמר לו הקב"ה אל ירע בעיניך כי כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקול רוה"ק שלה, שלא ייצא מישמעאל זרע מעליא לעולם.

דף מט

מאן חולין - רבנן

הגמ' מבארת לפי אחד התירושים איך יש לאכול קרא, ואומרת: ודבר זה אסור לאמרו בפני עם הארץ. המפרש מסביר שאין אנו רוצים שעם הארץ יהנה מכך. וצ"ב מה אכפת לנו בכך.

ומבאר התפארת ציון דכונתו הוא שאסור לומר לעם הארץ דבר מהתורה שיש בו עצה גשמית, כי יאמרו שכל עיקר התורה אינו אלא ללמד את האדם איך יהנה מהעוה"ז, וע"כ לא יהיו התורה ולומדיה חביבים להם באומנם שכל עיקרם אינו אלא להנאותם.

ויש להוסיף דלהלן רבא מתרץ שסתם חולה לא יכול לאכול קרא, ומה שנאמר שהוא טוב לחולה, הכוונה לתלמידי חכמים שאינם ממש חולים, אך הם חלשים.

והתפארת ציון מקשה מה הפשט שת"ח חלשים, הרי יש מקורות רבים שהתורה מרפאת את האדם ומחיה את נפשו כגון: "רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך" (משלי ג, ח). ומיישב שבודאי ע"פ דרך הטבע אדם שלומד תורה הוא ממיית עצמו עליה, אלא שהתורה יש לה הנהגה מעבר לגדרי הטבע, ומחיה את האדם ומחזקתו, אך זו הנהגה ניסית. ורבא הולך לשיטתו, במסכת מו"ק (כח, א) שבני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא אלא במזלא. ואמנם כתבו התוס' בשבת (קנו, א) שגם לדברי רבא אפשר לשנות את המזל אבל רק ע"י זכות גדולה. וזה הפשט במה שרבא אומר

גדול בתורה, אלא שהיופי עלול להביא את האדם לגאווה, ואז התורה לא נדבקת בו, שאין התורה שוכנת אלא בענווים. אבל אם הוא לא נופל ברשת הגאווה, אין מניעה לאדם נאה לגדול בתורה.

וכן כתב הבן יהודע בפירושו השני. והוסיף בתחילת דבריו שגם התורה עצמה באה בלבד שאינו יפה, שהרי הרבה מילים בתורה אין להם הבנה ברורה, וע"כ הת"ח דומה לתורה.

אולם במהר"ל משמע שיש סתירה עקרונית בין יופי הגוף לתורה, שאדם שהוא יפה תואר הוא גשמי. מי יש לו גוף יפה, הוא יותר קשר לגשמיות. ולכן התורה נתפסת במי שיש לו גוף מכוער, שקשור פחות לגשמיות.

ומקשה שלעיל אמרנו "חכמת אדם תאיר פניו", וכן מקשה היערות דבש (ח"א דרוש ד) שעל משה נאמר "כפני חמה", משמע שהוא יפה תואר. ומיישב המהר"ל שיש חילוק בין יופי גשמי ליופי רוחני. ומה שדיברו כאן הוא על יופי גשמי, אבל יופי רוחני אינו סתירה לתורה.

היערות דבש אומר שבדאי ע"פ הנהגת הטבע והמזל, ככל שאדם מכוער יותר, כך קונה תורה בקלות. אבל משה רבינו התגבר על המזל. ומוסיף שכאן מדובר אחרי החורבן שכבר א"א לגבור על המזל, ולכן אמר ר' יהושע בן חנניה מה שאמר.

ואולי בדרכו אפשר לומר באופן קצת שונה, שר' יהושע בן חנניה אומר שע"פ הטבע לאדם מכוער קל לקנות תורה ולאדם יפה קשה, אולם כל זה בדרך המזל, אך ניתן לגבור עליו.

דף ג-ג

בר קפרא ורבי עקיבא

מסופר בסוגיין שרבי בתחילה לא הזמין את בר קפרא לחתונה, וכינהו ב"ק "עוברי רצונו", ולאחר שנמלך והזמינו כינהו ב"ק "עושי רצונו". והדברים תמוהים כיצד מתחילה כינה בר קפרא את רבינו הקדוש "עוברי רצונו", מפני שלא הזמינו. אתמהה.

ובגליון הש"ס לגרעק"א מציין לשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' קפב) לרבי יעקב ריישר (בעל העיון יעקב המציין לדברי עצמו בשו"ת). שם הוא מבאר כך: רבי סבר שאין למלא פיו שחוק בעוה"ז. בר קפרא סבר שבשמחת נישואין יש מקום לשחוק. המקור שלו הוא מעובדא שהובאה בסוף מסכת מכות על ר"ע וחבריו. במעשה הראשון שם מסופר שמעו קול המונה של רומי, והיו כולם בוכים ור"ע מצחק. ור"ע הסביר את הדבר: אם לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו עאכ"ו. ולפי"ז כוונת בר קפרא "אם לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו עאכ"ו" היתה לרמוז לאותו מעשה של ר"ע שממנו נלמד שבשמחה של מצוה מותר לשחוק, וכלל לא כיוון להתבטא כך על רבי עצמו. על פירוש זה מתבטא רעק"א: דבר נחמד.

החיד"א חולק על השבות יעקב, ומסביר באופן אחר: בר קפרא אומר לרבי, אם לא תזמין אותי לחתונה, הנוכחים לא ישמחו ולא ישמחו את החתן והכלה, וממילא יתקיים בהם "הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות", ועליהם התכוון בביטוי זה ולא על רבי.

החתם סופר מסביר חידוש עצום, שבאמת בר קפרא התכוין על רבי. ומשום ששיטת רבי היתה שאין לאדם ליהנות מהעוה"ז, כפי שלמדנו בסוף כתובות שרבי זקף אצבעותיו ואמר "לא נהינתי מהעוה"ז אפילו

שלתלמידי חכמים יש את הזכות להתעלות מעל הטבע והמזל, ועל כן אע"פ שעל פי הטבע אדם שלומד תורה הוא חלש, לתלמידי חכמים יש את הכוח להתגבר על כך.

אולי יש לומר לפי"ז במה שאמרו בגמ' דדבר זה אין לאומרו בפני ע"ה, ולאמור יש להוסיף שאת התירוץ השלישי ג"כ לא אומרים לע"ה, כי הוא לא תופס את ההנהגה הניסית הזו. רק לת"ח אפשר לומר שיאכל קרא ויהיה בריא, אבל לע"ה אי אפשר לאומרו.

דף ג-א

מן שית מילי איעתר רבי עקיבא

מן שית מילי איעתר ר"ע. ראשית צ"ב למה ר"ע צריך להתעשר. וכן מה המשמעות של שש מקורות לעושר, אם הקב"ה רוצה להעשירו דבר זה כול להעשות ממקור אחד.

מבאר המגלה עמוקות (פרשת ואתחנן אופן עג) שר' עקיבא הוא שורש תורה שבעל פה, וכיון שתושב"ע מחולקת לששה סדרי משנה, על כן התעשר מששה מקורות. והמגלה עמוקות מוסיף שלרבי עקיבא יש קשר מיוחד לאות ו"ו, שכן הוא היה דורש ווי"ן שבתורה (תוס' סנהדרין ג, ב), ובשיעורים בסוף יבמות ביארנו שוי"ו זו היא וי"ו החיבור, וכל ענינו של ר"ע לחבר עליונים ותחתונים, עולם תחתון עם עולם עליון. ומאותו וי"ו התעשר ר' עקיבא. וכ"כ הבן יהודע כאן בקיצור.

ונוסיף עוד נופך ע"פ דברי המהר"ל (נצח ישראל פ"ה) שביאר שייתכנו רק ג' סיבות לעשירות, ואין סיבה אחרת לכך:

הראשונה מי שהוא מקור הברכה בעולם, כלומר שברכה יורדת לו משמיים, נעשה עשיר. וכמו שהתורה מספרת על האבות שהיו עשירים, ומדוע ענין זה מודגש? אלא שבזה מתבטא שהם שייכים למקור הברכה שבעולם.

סיבה נוספת היא שזה המזל שלו, וע"ז אומרים חז"ל שהמלאך מכריז על הטיפה אם יהיה גבור עשיר או חכם.

הטעם השלישי הוא שאם הקב"ה רוצה שיכבדו את אותו אדם, נותן לו עושר כדי שיהיה מכובד ודבריו נשמעים. ואז זהו אמצעי להגיע למטרה.

לפי"ז יש לומר שהעשירות של רבי עקיבא אינה תלויה בב' הסיבות האחרונות אלא בסיבה הראשונה, שהוא שייך לשפע עצמו ולמקור הברכה. וזה הביאור שיש לו ו' מקורות עושר, אין זו תוספת עושר, אלא הוראה שיש לו שייכות למקור הברכה מו' צינורות (וכדברי המגלה עמוקות), דבר זה מראה דהוי עושר של הבחינה הראשונה.

דף ג-ב

תורה מפוארה בכלי מכוּעַר

בת הקיסר שאלה את רבי יהושע בן חנניה איך התורה המפוארת שבו שוכנת בגוף מכוּעַר. והראה לה שגם היין מתקיים בכלים מכוּעַרים.

מצינו כאן שני פירושים עיקריים באחרונים.

המהרש"א בחידושי אגדות מבאר שבדאי אדם יפה תואר יכול להיות

באצבע קטנה". ועל כן מנע רבי עצמו משחוק. בר קפרא סבר שרצון הקב"ה שבריותיו יהנו מהעוה"ז, ולא תוהו בראה. וכשאדם מונע עצמו משמחה במקום מצוה, עובר הוא על רצון ה'. [ונידון עקרוני זה, מה הוא היחס לעוה"ז, קיים עד היום בין בעלי עבודה]. ומשמע מדברי החת"ס שממילא אין כ"כ קושיה, כי בר קפרא בא לחלוק על תפיסת רבי בדרכי העבודה, והוי בגדר תורה היא וללמוד אני צריך.

דף נא

זימה תועבה ותבל

בזמן החתונה של ר"ש בן רבי, בר קפרא ביאר לרבי כמה לשונות שנאמרו בעריות: א. תועבה שנאמר במשכב זכר - תועה אתה בה. ב. תבל במשכב בהמה - ביאה זו תבלין יש בה?! ג. זימה - זו מה היא.

המהר"ל בחידושי אגדות אומר בקיצור יסוד גדול שהאריך בו במק"א: התאוה של זנות מבוססת כולה על דמיון בעלמא. אדם מדמיון איזו הנאה פלאית וגדולה וממילא רץ אחריה, אבל לפי דרך העולם האמתית ולפי השקפה פשוטה ברור שכל הריצה אחרי התאוות של עריות הוא דבר שאין בו ממש. ומדגיש המהר"ל שהדבר שונה מעבירות אחרות כגון רציחה שאמנם היא עבירה גדולה, אבל יש בה ממש, היה לו כעס על חבירו ובא לידי רציחה. ואילו עריות וזנות בנויות על דמיון. וזה הפשט בסוגיין, שלדמיון זה יש שלש דרגות.

הראשונה - עריות רגילות. "זו מה היא", כלומר באמת הוא הבל ורעות רוח, והגם שרוב בני אדם נמשכים לזה, צריך לדעת "זו מה היא" כנ"ל.

השנייה - משכב זכר. זה כבר משהו שהוא מחוץ לדרך העולם, "תועה אתה בה", וכפי שכתב רבי משה פיינשטיין בתשובה, שאין בזה שייכות לדרך העולם. אדם יוצר לעצמו מציאות שאינה רגילה.

השלישית - בהמה. כאן מדובר כבר על דמיון מופרך. "מה נשתנה ביאה זו מכל הביאות". זה כבר משהו שאינו בגדרו כלל. לשם כך אדם יוצר עולם מופרך.

כאשר בר קפרא נמצא בחתונה, הוא רוצה להראות לנוכחים ולהדגיש להם שיהיו עסוקים בנישואין של מצוה שזה האמת והיושר, ויעזבו את דרך הדמיון וההבל.

דף נב

דבר שיש לו מתירין

הר"ן בסוגיין עומד לבאר דמה שקי"ל "דבר שיש לו מתירין" אינו בטל ברוב, הוא דוקא במין במינו. ומסביר שביטול ברוב בנוי על שוני בין האיסור וההיתר. ועל כן מין במינו יש צד שאינו בטל משום שיש כאן שווי בין המינים, וכן היתר בהיתר לא בטיל. ובדבר שיש לו מתירין יש 'צד השווה' בין האיסור וההיתר, שכן גם האיסור יש לו היתר עתידי. ומעתה, כאשר מדובר בדבר שיש לו מתירין שהוא גם מין במינו הרי יש כאן 'צד השווה' בשני פנים, ואילו במין בשאינו מינו, כיון שמפן זה ישנו שינוי ביניהם, שפיר יכול להתבטל.

ועכ"פ יסד הר"ן שדברים דומים אינם מתבטלים זה בזה.

בספר אמונת משה לרבי יהודה משה דנציגר מאלכסנדר (סי' לב) מדבר על דבר שיש לו מתירין, ומבאר את דברי הר"ן. ראשית הוא מבאר שהנה המקור של ביטול ברוב הוא מ"אחרי רבים להטות", ואיתא בסנהדרין (כט, א) שאם יש שני דיינים שאומרים 'זכאי' ואחד אומר 'איני יודע' מוסיפים דיינים, וביאר רש"י שם שאע"פ שאם אותו דין היה אומר 'חייב' לא היו מוסיפים דיינים אלא מכריעים ע"פ הרוב והמיעוט מתבטל, אבל כאשר הוא אומר 'איני יודע' אינו מתבטל מכיון שדומה לדיינים האחרים. מבאר האמונת משה שיסוד הדבר הוא כמבואר בר"ן.

ומוסיף עוד בדרך החסידות, ע"פ מה שאמר המגיד ממזריטש, שכדי שדבר יעבור ממציאאות אחת למציאות אחרת, חייב להגיע לבחינת 'אין', לאפסיות וביטול. זה כל ענין המיתה בעולם, שכדי שיוכל ללכת מעוה"ז לעוה"ב חייב להיות ביטול. וכן ביארנו לעיל שזהו ענין השינה, כדי שיעבור מיום זה ליום חדש, צריך ביטול מסוים. כשהמציאות הולכת ל'אין' אז אפשר ליצור 'יש מאין', אבל לא ניתן ליצור 'יש מיש'.

ואת זה מקשר האמונת שמואל לר"ן. שכאשר ישנם דברים המנוגדים זל"ז, יש בחינת ביטול בגדר 'אין', ואז אפשר לבוא למציאות החדשה שהאיסור נהפך להיתר. אבל אם הוא לא לגמרי מתבטל ומשום שדבר שיש לו מתירין יש לו שייכות להיתר, ויש לו דמיון למבטל, אינו נהפך לגמרי ל'אין' וממילא לא יכול להפוך מאיסור להיתר.

דף נג

דבש תמרים

הנודר מן הדבש מותר בדבש תמרים. כלומר 'דבש' סתם הוא דבש דבורים. הרדב"ז בתשובה מביא שיש דיון מהו 'דבש', ורש"י בפרשת כי תבוא כותב שהדבש הוא של תמרים. ואומר המזרחי כי סתם דבש בתורה הוא דבש תמרים ולא דבורים. ואומר הרדב"ז על בסיס המזרחי, שמקובל לומר שדבש של תורה הוא תמרים, אבל דבש שנאמר בדברי רבותינו הוא של דבורים. והרדב"ז מאריך מאד בזה, ומביא כעשרים ראיות שמסקנתן שגם בתורה לפעמים מדברים על דבש דבורים ולפעמים דבש תמרים, ובדברי חז"ל רק דבש דבורים.

ונראה לבאר בעומק את טעם החילוק שיש בין דבש של תורה לדבש של דרבנן. הגמ' בפ"ק דככורות אומרת שאע"פ שהדבש של הדבורים יוצא מן הטמא, הוא מותר באכילה. ועפ"ז מבארים רבותינו שיסוד הדבש הוא לרמוז על הבחינה שכל דבר רע בעולם אפשר להפוך אותו לטוב. בכל מקום שיש העלמה של הקב"ה אפשר להוציא ניצוצי קודש לטובה. וכן מבואר בדברי הפוסקים שהרגליים של דבורים שנמצאים בדבש מלורים באכילה. וביארו רבותינו שהדבש מתוך אל תוכו את הרגליים של הדבורים שנשרו בו. זה כח הדבש לקחת כל דבר רע ולהפכו לטוב.

ועפ"י י"ל כך, שכשמדברים על התורה שבכתב, שבאה משמים, שם הוא שורש הקדושה והכל טוב וקדוש. ולכן מדובר על דבש תמרים שכולו טהור. אבל בתושב"ע שהוא התורה שיוצאת מכני האדם, הרי כל תפקידם הוא להביא לגילוי הקב"ה בתוך החושך של העולם. ועל כן בתושב"ע כשאומרים דבש מדובר על דבש דבורים, טהור שיוצא מן הטמא.

חנוכה – פתחו לי פתח

תמצית: קושיות: מה הביאור בהדלקה עושה מצוה, מה השייכות בין מצות חנוכה להדלקה של אהרן הכהן - דברי המהר"ל מדליקים בתחילת הלילה כדי שיהיה סמוך ליום, מה הטעם בזה - דברי האר"י דבחנוכה יש מקום לתחתונים לעבודה בלא המערכות שבכל השנה - ביאור דבזמן של חושך המערכות המסודרות מסתלקות ואפשר להתחבר ישירות, חנוכה הוא זמן של חושך וזה עניינו - סימן מיישראל ע"ש שרית ולא ע"ש ותוכל, דברי הפח"י דהגר מתייחס לכהנים אע"פ שממשיך בנס - פתחו לי פתח כחוטו של מחט, דברי השפת אמת שזהו העניין להדליק בפתח הבתים - נקודת החידוש שצריך לחבר את הלילה בהשתדלות ללמעלה ליום, וביאור דברי המהר"ל דלכן מדליקין סמוך ליום, לשון האר"י בעניין זה - יישוב הקושיה מהדלקה עושה מצוה דזהו עבודתנו בחנוכה - יישוב הקושיה מאהרן הכהן שגם שם מעשה הנעשה בלילה מתחבר לנר מערבי - יישוב הקושיה מיוסף דהיה גילוי שאם אין הקב"ה עוזרו אין יכול לו, וזהו הגילוי של פתחו לי פתח

דבר ידוע שכשאין בית המקדש קיים והקרבות בטלן מפני חורבנו אף הנרות בטלות, אבל לא רמזו אלא לנרות חנכת חשמונאי שהיא נהגת אף לאחר חורבן בגלותנו".

א.

הדלקה עושה מצוה

מסקנת הגמ' בשבת (כא:-כב.) היא שהדלקה עושה מצוה, פירוש שעיקר המצוה של נרות חנוכה היא ההדלקה, ואפילו אם אינו דולק כשיעור מ"מ יצא ידי מצוה. וכן פסק בשו"ע (סי' תרע"ג ס"ב): "הדלקה עושה מצוה, לפיכך אם כבתה קודם שעבר זמנה אינו זקוק לה, ואפילו כבתה בערב שבת קודם קבלת שבת שעדיין הוא מבעוד יום, אינו זקוק לה", והוסיף הרמ"א: "הגה - ואם רוצה להחמיר על עצמו ולחזור ולהדליקה, אין לברך עליה", ואע"פ שעיקר ההדלקה היא שיעור של עד שתכלה רגל מן השוק מ"מ אם הדליק והיה בה שמן כראוי אין זקוק לה.

פירוש דנרות חנוכה הם המושך לנרות המקדש, ועל כן הוי נחמה לאהרן הכהן שמצותו תימשך הלאה. והדברים תמוהים, דמה השייכות של נרות חנוכה למצות המנורה בבית המקדש מצד אהרן הכהן, דלכאורה כל עניין החנוכה הוא שמחה על הנס שנעשה בזמן המקדש שהנרות דלקו שמונה ימים, אבל במה דבר זה שייך למצוה של אהרן הכהן להדליק את המנורה במקדש, ובמה ניחמו?

ב.

דברי המהר"ל בעניין הדלקה בתחילת הלילה

המהר"ל בנר מצוה מבאר בעניין זמן הדלקת נרות חנוכה מייד שתחשך, וז"ל: "ועוד יש לפרש, כי זמן הדלקה הוא אחר שתשקע החמה, מפני שהדלקת הנר הוא בשביל שעשה השם יתברך להם ניסים בנרות. והיום הוא מיוחד להנהגת העולם בטבע ובמנהגו, והתחלת הלילה שהוא אחר היום מורה על הניסים שהם הטבע, והלילה הוא מיוחד ביותר לניסים. ודבר זה מבואר בכמה מקומות כי הלילה הוא מיוחד לניסים. ולכך אחר היום ששקעה החמה ראוי להדליק הנרות על הנס שעשה עמהם, והוא אחר הנהגת הטבע. אבל אם לא הדליק אחר שקיעת החמה, אין זה אחר הנהגת הטבע. וכמו שקבעו ימי חנוכה ח' ימים ופרשנו כי השמיני הוא על הנהגת הטבע, ואל הטבע שייך שבעה כנגד שבעה ימי בראשית שבהם נברא הטבע שהוא הנהגת העולם, והשמיני הוא מיוחד אל מה שהוא אחר הטבע כמו שהם כל הניסים. וכן היום הוא מיוחד להנהגת העולם הזה הטבעי, והלילה הוא מיוחד

וצ"ב דלא מצינו כן בכל המצוות כולם שאולינן בתר תחילת המעשה, דאדם שבנה סוכה ונפלה במועד, מחוייב לחזור ולבנותה, וכן אם תקע בשופר ונפסל השופר צריך לחזור ולתקוע, ואף שיש לחלק בין שאר מצוות להדלקה, מ"מ טעמא בעי בזה. ועוד, דלפי דברי הנהגות בסוף ספר מקור חיים בבית המקדש אין אומרים הדלקה עושה מצוה אלא הנחה עושה מצוה, ולפי זה צריך ביאור רב למה מצות נר חנוכה שאני?

נרות חנוכה המושך הדלקת המנורה

ידועים דברי הרמב"ן בריש פרשת בהעלותך (במדבר ה, ב) שכתב: "וראיתי עוד בילמדנו וכן במדרש רבה אמר לו הקב"ה למשה, לך אמור לאהרן אל תתירא, לגדולה מזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו, וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלן לעולם. והנה

וביאור הדבר עפ"י פשט הוא שהביאו לעולם מציאות של ישראל שהם מתיונים, ישראל שאינם שייכים לתורה ומצוות, שהורידו את בחינת קדושת ישראל וקדושת התורה (וכפי שהתבאר בענין תרגום התורה ליונית). וא"כ בזמן ההוא כח ההתגברות היא ע"י פעולת התחתונים בזמן של הסתר, והוא פעולה שאינה נצרכת למערכות הרגילות אלא די לה בפעולה קטנה מאד.

וסימן לדבר הראה לי אאמו"ר שליט"א שמצינו בפרשת האבקות יעקב עם שרו של עשיו שנאמר (בראשית לב, כט): "ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל", דו"ק דהשם ישראל אינו על שם הנצחון - ותוכל, אלא ע"ש ההשתדלות - שרית, וכפי שביאר רש"י ההאבקות בלילה היא כנגד דורו של שמד, זמן של חושך בישראל, ואז צורת הנצחון היא ההשתדלות גרידא, פעולה קטנה ולא ה"ותוכל" שנצרך בד"כ.

וצרף לכאן את דברי הפחד יצחק ברשימה שבסוף חנוכה שכתב וז"ל: "והנה פשוט וברור הוא שאם ראובן ידליק אש אשר לפי כל חוקי הטבע תכבה בעוד שעה ידועה ובדרך שינוי הולך הוא האש ודולק הרבה יותר מזה ובאותו הזמן של השעה היתירה תזיק האש לשמעון בודאי שאין ראובן נחשב למזיק כלל שהרי אש זו היתירה אין הוא כלל מעשיו של ראובן. וא"כ בודאי שאותו הנס שאירע במנורת בית חשמונאי לכאורה לא היה בו כלל קיום מצות הדלקה מאחר שאין זו מעשה הדלקה שלהם", ועיי"ש שביאר דדבר זה שייך למנורה בעצם. ולפי הנ"ל זהו נקודת החידוש של זמן של חושך דוקא, זמן של חנוכה, שלא בעינין את מעשה התחתונים לגמרי, רק את ההשתדלות גרידא.

והוא בגדר מה שאמרו חז"ל (שהש"ר ה, ג): "אמר הקב"ה לישראל בני פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרוניות נכנסות בו", השתדלות קצת מאיתנו מביאה לחיבור לאור גדול מלמעלה.

וכן ביאר השפת אמת (חנוכה תרל"ח): "למה קבעו המצוה אצל הפתח הוא לרמז כי ימי חנוכה הם פתח והתחלה לגאולה שלימה שתהיה במהרה בימינו. והכלל כי לעולם אין השי"ת מניח את בני ישראל בלי נקודה טמונה שלא יהיה נפילה שלימה ח"ו. לכן קודם חורבן הבית נשאר הארה מעבודת ביהמ"ק נרות חנוכה שהם רמז למנורה כמ"ש הרמב"ן ז"ל פ' בהעלותך על שלך לעולם קיימת. לכן נק' חנוכה כמו חנוך לנער על פי דרכו שהוא הכנה והינוך לידע איך לקיים נרות המנורה בביהמ"ק עצמו שיבנה במהרה בימינו. ועל פתח זה אמרו חז"ל פתחו לי כחודה של מחט הוא פתח ושער קטן שיש לעולם אף בתוך כל הסתרות שבעולם ובהתחזקות בני ישראל בזאת השער הקטן יפתח להם פתחו של היכל ואולם במהרה בימינו. והבן אלה הדברים".

פירוש שכנתבאר בזמן של חושך בעינין השתדלות מועטת, ואותה השתדלות מביאה לחיבור לאור הגדול, לפתח הגדול כפתחו של אולם.

אל הדבר שהוא אחר הטבע. וכו' לכך, אחר שקיעת החמה הדלקת הנרות. והנה לפי הטעם הזה בודאי אם לא הדליק משתשקע החמה עד דכליא רגל מן השוק אינו מדליק, לכך יש להחמיר ולהזהר בזה", פירוש שתחילת הלילה הוא הזמן המיוחד המגלה שהוא אחרי הנהגת הטבע, והמשך הלילה אינו מגלה דבר זה. ולא ביאר מספיק מהי כוונת דבריו.

ביאור דברי המהר"ל עפ"י האר"י

ונראה שכוונתו למה שמתבאר מדברי האר"י בענין חנוכה (עיין בלשונו בהערה 1), וננסה לבאר דבריו לפי תפיסתנו הקלושה בהבנת הדברים כפי שנוגע לנו: בדרך כלל עבודת התחתונים תלויה במערכות מסודרות, שאם פועל בצורה מסוימת יכול להועיל כך, ואם פועל בצורה אחרת גורם לדבר אחר. אבל בחנוכה החידוש הוא שעבודת התחתונים (המלכות) הרי היא אינה תלויה במערכות המסודרות שבכל השנה אלא יש יכולת לפעולת התחתונים להביא לידי גמר גם בהשתדלות מועטת שהרי יש לה יכולת לפעול ולהתחבר ישירות בלי המערכות המסודרות המתבקשות במשך השנה כולה.

וטעם הדבר הוא, בזמן המערכות המסודרות של העולם הם כאשר יש אור, והעולם הולך במישרים, דאז יש צורת פעולה המתבקשת מאיתנו וצריך לילך בה כפי הסדר הראוי. אבל בזמן שחושך יכסה ארץ, פירוש שאז העולם נמצא במצב של העדר. וכפי שהיה חוזר ואומר מו"ר זצ"ל דחושך הוא לשון ולא חשכת את בנך, לשון העדר, וכן לילה הוא לשון יללה, שהחושך מסמל חסרון האור העליון, זה שעל פיו ישק כל דבר. וממילא בזמן זה של חושך נמצאים התחתונים בלא מערכות מסודרות של העולם, והדרך היחידה שלהם להתחבר הוא באופן שמעבר לדרכי העולם הרגילים.

וזה נראה כוונת המהר"ל שביזם הוא זמן הטבע ובלילה הוא מן הנסים, ואין הכונה לטבע של המערכות הגשמיות גרידא, אלא גם במערכת עבודת ה' יש את הזמן של טבע - פירוש הזמן שבה העבודה נעשית במערכות מסודרות ובשבלים, ויש את זמן של נס - ששם אין מערכות מסודרות והדברים מתגלים כהארה שמעבר למה שיש כאן בעולם. וביאור הדבר בעומק נראה שלעולם מלוא כל הארץ כבודו, ולית אתר פנוי מיניה, אבל בזמן האור יש את הכיסוי של טבע, שקאי גם על סדר העולם מבחינת השתלשלות, אבל בזמן שהעולם חרב, פירוש שהמערכות החיצוניות הם בטלים ונשאר רק מלא כל הארץ כבודו, וכל דבעינן הוא להתחבר ולהתקשר לבחינה הזו, וכיון שאין מסכים מבדילים הפעולה המתבקשת היא מועטת מאד.

חנוכה זמן התגברות על החושך ושם צריך השתדלות

מועטת - פתחו לי פתח

והנה, הזמן של חנוכה בא בזמן של חושך, כדרשו חז"ל על המילה "וחושך על פני תהום" שחושך זהו יון שהחשיכו עיניהם של ישראל.

(1) וז"ל האר"י בשער הכוונות (דרושי חג חנוכה): "אבל ענין חנוכה ופורים הוא באופן אחר וכו' כי הנוק' יש לה אז תוספות קדושה לפי שאז מקבלת הארותיה ע"י עצמה שלא ע"י בעלה וכן הוא כאן כי הנה בחול יעקב יונק הארתו וחלק הארה שלה מן הנצח ומן ההוד ואח"כ נוחן לה הארתה ונמשך מן ההוד על ידו אבל עתה בחנוכה ופורים היא יונקת חלק הארותיה מן ההוד ע"י עצמה שלא ע"י בעלה ואינה טפילה אליו כימי החול והנה ענין זה הוא תוספת קדושה אליה בזמנים אלו יותר מבחול".

מטרת ההשתדלות היא לחבר את הלילה ליום

וזה נראה כונת המהר"ל הנ"ל, דכיון שעסוקים אנו בחנוכה בפעולות התחתונים גרידא, א"כ יש בזה רמז שע"י ההשתדלות שלנו אפשר להתחבר לאור הגדול, וע"כ עכ"פ צריך קצת חיבור לאור, שאע"פ שנמצאים בחושך, מ"מ בחושך מוחלט א"א לפעול כל זמן שאין שייכות מסוימת לאור. ולכן בעינינו ההדלקה בתחילת הלילה שהוא מייד אחר היום, להורות שנמצאים בדבר שהוא אחר הנהגת הטבע כלשון המהר"ל.

וכן הם דברי האר"י בפרי עץ חיים (שער ר"ח חנוכה ופורים פ"ד): "ודע, כי אנו מדליקין אותה עם שקיעת החמה, כי אז היא מדת לילה, והיא יורדת למטה, אל הבריאה וליצירה ולעשייה, לתת טרף לביתה וחק לנערותיה, ואז אנו ממשיכין לה אותן האורות שהיו לה למעלה. ולפי שעיקר המשכה היא מאותו האור הנמשך אליה וכו' ואין האור הזה יכול להמשיך אליה, אלא זמן מועט, לכן גם מצות הדלקה אינה אלא זמן מועט, וזהו עד שתכלה רגל מן השוק, כי השוק הם העולמות התחתונים, עד שתכלה אותו רשימו מן האור שנמשך אחריה למטה עד מקומה".

ג.

הדלקה עושה מצוה

התבאר שעיקר עניין החנוכה היא שפעולה קטנה למטה היא מספקת לפעול, ושזהו עניין פתחו לי פתח כחוטו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם. שכל שנצרך מאתנו בזמן זה הוא רק השתדלות מועטת.

ובזה מתבאר מדוע דוקא בחנוכה יש את עניין "הדלקה עושה מצוה", שלפי הנ"ל מתבאר נפלא, כל העבודה בחנוכה הוא השתדלות מעט מצידנו המביא לגמר מצדו יתברך, ולכן מצידנו אנו עושים השתדלות מעט ולא מוטל עלינו לדאוג לגמר הפעולה.

וכן הוא המשך לשון האר"י בפע"ח שם: "לכן הדלקה עושה מצוה, ולא ההנחה, כי אין אנו מעלין אותה ממקומה כלל, אלא שאנו ממשיכין לה אור מלמעלה אל מקומה לבד, היינו ההדלקה", פירוש שבמדרגת התחתונים כפי מה שהם שם פועלים, ומצידנו כל האחריות הוא לעשות מעשה קטן, מכאן ואילך אנו מוסרים את האחריות כלפי מעלה.

מנורה על השולחן

וצרף לזה את מה ששמעתי ממו"ר זצ"ל בדרך מליצה, והוא דבד"כ מנורה בדרום ושולחן בצפון, הרוצה להחכים ידים והרוצה להעשיר יציפין. ובדוקא היו המנורה והשולחן רחוקים זה מזה כמבואר בגמ' מנחות (פו:): "שלחן בצפון ומנורה בדרום א"ר זריקא אמר ר' אלעזר לא לאכילה אני צריך ולא לאורה אני צריך" וביאר רש"י כת"י: "שאם הייתי צריך הייתי מצווה ליתן שלחן סמוך למנורה כמנהג העולם". אבל בחנוכה אומרת הגמ' בשבת (כא:): "ובשעת הסכנה מניחה (למנורה) על שלחנו ודיו", ולמה צריך לומר שולחנו, די לומר מניחה בפנים? אלא

שמרזי רמוזי שבשעת הסכנה אין צריך לפעולות הרגילות של מנורה בדרום ושולחן בצפון, אלא המנורה נמצאת על השולחן ממש בבת אחת שיכול להגיע גם למנורה וגם לשולחן בלא המערכות הרגילות. דו"ק.

ובזה מיושב השייכות לאהרן הכהן, וכפי שהעיר הפחד יצחק הנ"ל, במנורה גם היה מעשה נס בכל יום בנר מערבי, פירוש שבמנורה עצמה יש בחינה של השתדלות התחתונים בקצת והשלמה ע"י העליונים, וזה מתאים להנ"ל מפני שעיקר הדלקת המנורה שייכת לזמן של לילה (ואולי לכן נתקשה משה במעשה המנורה עד שניתן לו אתה מלמעלה). ועל זה קאי ההבטחה לאהרן הכהן שהמנורה תימשך לעולם, פירוש שעניין זה במנורה נמשכת בכל חנוכה וחנוכה, שפעולה קטנה של התחתונים נגמרת ע"י העליונים.

יוסף הצדיק - גילוי צורת העבודה בזמן של חושך

והנה, לעולם המועד של חנוכה נופל בפרשיות וישב-מקץ העוסקים ביוסף הצדיק. וכבר טרחו קדמאי לבאר את השייכות ביניהם, וכן ביארנו דבר זה במאמרים קודמים. ועל פי מה שנתבאר במאמר זה יש לנו פנים חדשות שבאו לכאן.

ותחילת הדברים, דהנה נאמר בנסיון דיוסף (בראשית לט, יא): "ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית", וביארו בגמ' סוטה (לו: - הובא ברש"י): "ויבא הביתה לעשות מלאכתו רב ושמואל חד אמר לעשות מלאכתו ממש וחד אמר לעשות צרכיו נכנס וכו' באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון, אמר לו יוסף עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם רצונך שימחה שמך מביניהם ותקרא רועה זונות דכתיב ורועה זונות יאבד הון? מיד ותשב באיתן קשתו".

והנה מבואר כאן שלפי מ"ד אחד, יוסף מעצמו לא היה עומד בנסיון אלא שנראתה לו דמות אביו בחלון, וא"כ צ"ב דמה מלמדנו נסיון זה כיון שלא עמד בו מעצמו?

ולפי הנ"ל הדברים מיושבים: דהגמ' בקידושין (ל:): אומרת: "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו שנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אין יכול לו", פירוש בכל יום יש זמנים של חושך ואפילה, שבהם כל מה שמתבקש מהאדם הוא להשתדל מעט, והשאר ייעשה ע"י העליונים. וזה מה שגילה יוסף בזמן של גלות וחושך, דכאשר היה בנסיון נורא היה לו סיעתא דשמיא להינצל בהשתדלות מועטת (דסו"ס היה צריך להחליט מעצמו לפרוש).

וזה מה שפרשה זו באה ללמדנו, שאדם הנמצא בחושך אינו זקוק לפעול הכל, רק השתדלות מועטת.

ובזה מבואר היטב השייכות של פרשיות יוסף במסויים לחנוכה - שיוסף וחנוכה באים ללמד את צורת ההשתדלות בזמן של חושך, שהוא בדרך של פתחו לי פתח.

אז אגמור בשיר מזמור

שירו של חג החנוכה "מעוז צור" המושר בפי כל זה מאות רבות של שנים, ושיסודו בהררי קודש. מסתיים עם גלות אדום (וגם גלות ישמעאל מרומזת שם במילים "דחה אדמון בצל צלמון" כאשר הראינו בספרנו "גלות ישמעאל - שרשי הבעיה ודרכי תגובה"). אחרי התפילה על מפלת אדום וישמעאל אומרים "אז אגמור בשיר מזמור חנוכת המזבח. הוה אומה, שאחרי הנצחון על אדום יסגר מעגל השנה. ותהיה חנוכת המזבח, מדוע קשור הדבר לחנוכה.

המאבק עם היוונים היה מאבק בין אמונת הייחוד לאמונת היוונים שהיתה ניתוק מן האחד ואמונה ברבוי כוחות

1. מקום המקדש מהווה את נקודת ההתאחדות בין קוב"ה וישראל על מקום המקדש נאמר "ציון מכלל יופי" (תהילים נ' ב') מלשון "כולך יפה רעיתו ומום אין בך. היופי מתבטא באותיות י-ו-ן שבמילה ציון שהרי י-ו-ן ביטאה יופי "ומבני יפת גומר ויון". אלא שיון ניתקה את היופי (אותיות י-ו-ן מהאות צ' המבטאת את צדיקו של עולם ומ"ציון" נותרו האותיות "יון".

2. הגזרות שגזרו היוונים היו נגד המצוות המבטאות את ההתאחדות של "קוב"ה וישראל ואורייתא". שבת - "ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם". מילה - הברית בין היהודי לבוראו. קידוש החודש - מסירת השלטון על הזמן וחגי הזמנים בידי חכמי ישראל "אתם אפילו מזידים". לימוד תורה - קודשא בריך וישראל אחד הם על ידי התורה.

היוונים האמינו ברבוי אלילים מחד והמדע שגיבשו האמין ברבוי מערכות חוקים - מאידך

אמונת הרבוי הכרחית לבעלי היצרים שאינם רוצים להתגבר על חולשותיהם. כשאדם מאמין בא-ל אחד אין לו ברירה אלא להשתפר בכל תהלוכותיו שאם לא כן הא-ל האחד החולש על הכל לא יהיה מרוצה ממנו. לעומת זאת מי שמאמין בכוחות רבים יתרכז באותה מידה שנולד עמה ושהיא ממילא טובה ויתמקד בה ויזניח את שאר מידותיו הרעות ולא יתקנן מתוך שמאמין הוא שהוא מקבל את השפע הנחוץ לו מאותו כח שקשור אליו. וזה עומק הפשט במאמרם "לא עבדו ישראל עבודה זרה אלא כדי להתיר להם עריות בפרהסיא" והרי גם העבודה הזרה דורשת דרישות

כאלה ואחרות וביניהן גם ויתורים? אלא שברגע שאין בורא אחד ויש רבים ומצא לו כי ימצא לו את השפע במקום בו לא מקפידים - לפי דעתו הנלוזה - על החולשות שלא עיבדן ועל המעשים שלא התגבר מלעשותם.

לכן אמורה באל אחד אינה רק אמת לאמיתה אלא היא גם אם כל התנהגות מוסרית. ויסוד כל עבודת המידות.

כתוצאה מגזרות היוונים על לימוד תורה החלו המחלוקות. מתוך שלמדו במחבואים ולא היה קשר בין מרכזי התורה השונים נוצרו המחלוקות.

המחלוקות הן התשובה לרבי האלילים היווני. היוונים הוכיחו מתוך הריבוי המתגלה בטבע כי יש לו ריבוי אדונים (אלילים) כי לא יתכן ששנים השונים זה מזה, שלא לדבר כל שני הפכים יהיה להם מקור אחד. והנה באו המחלוקות והוכיחו כי יכול להיות מצב שבו "הללו אוסרים והללו מתירים, הללו מכשירים והללו פוסלים, הללו מטמאים והללו מטהרים" ובכל זאת "אל אחד אמרם אדון אחד נתנם מפי אדון כל המעשים" כדברי הגמרא במסכת חגיגה. ואף שאלו אוסרים ואלו מתירים "אלו ואלו דברי אלוקים חיים" הוה אומר שהפכים אינם סותרים אחדות וגם שאלות כמו ידיעה ובחירה. ממלא כל עלמין מול סובב כל עלמין, הנראים כבלתי ניתנים לפתרון אינם סותרים את העובדה ש"אל אחד אמרם אדון אחד נתנם"

כלומר דווקא מתוך המאמץ של "להשכיחם תורתך" נוצרה התשובה המוצקה לריבוי היווני. כי הודגשה העובדה שריבוי למטה אינו סותר אחדות בשורש למעלה. גם אם לא מדובר בריבוי סתמי אלא בשתי דעות סותרות.

מחלוקות בית הלל ובית שמאי מבטאים את שיא הריבוי והשינוי ועליהן נאמר באופן ישיר ש"אלו ואלו דברי אלוקים חיים"

בית הלל אומרים מוסיף והולך, ולכאורה, ככל שמוסיפים הריבוי הולך וגדל ובכל זאת מתוך הריבוי הגדול צומח האחד שמבטאים נרות החנוכה. האיחוד בין העליונים והתחתונים ובין השבע (- עולם הטבע) והשמונה (העולם שמעל הטבע) ובית שמאי אומרים פוחת והולך ולומדים זאת מסוכות כי סוכות חג של מים וחנוכה חג של אש ובכל זאת הריבוי הולך ומתקרב עד שמגיע לאיחוד המוחלט.

העולם יצא מן האחדות חותר אליה ויגיע אליה באחרית הימים "אז אגמור בשיר מזמור" אז בחנוכת המזבח יסגר המעגל (שיר פירושו מעגל) והאחדות תתגלה מתוך הריבוי וזאת התשובה הסופית ליוונים ולכן בשירו של חג החנוכה מסכמים את כל אירועי ההיסטוריה הרבים והשונים ומסיימים באחרית הימים כשיר המזמור יסגור את המעגל וחנוכת המזבח תהיה חגיגת האחדות הצומחת מתוך הריבוי.

{ אז נדברו }

פרשת מקץ תשפ"ג | לסדר: "קבעו שיר ורגנים" | גליון מקוצר

להצטרפות לרשימת התפוצה

בחייל:

a8447168@gmail.com

בימים אלו אנו לקראת הוצאת מהדורה מחודשת ומורחבת של הספר 'ואהבת' להשתתפות בהוצאות ההדפסה ניתן להתקשר לפלא': 0527683095 (ניתן להקדיש לע"ג, להצלחה)

ניתן לקבל את הגיליון בפקס באמצעות שיחת טלפון:

079-5319191

נודה להשתתפותכם

בהוצאות הגדולות!!:

בבנק: בנק פאגי

סניף 182

חשבון 747815

ע"ש: שב שמעתא

(ע"ר)

ניתן לקבל קבלה מוכרת

להחזר מס (ס' 46)

באשראי: "נדריס פלוס"

בטלפון: 0799-654321

בדואר: פולק, גאולה 15 חיפה

למענה אנושי: 052-7683095

תודה מראש!!!

המדריך למנהיגות!!! מה צריך לדעת בשביל להיות מנהיג??

השבוע הגיליון יוצא במהדורה משוחזרת... מישהו העיר את תשומת לבי: תדע לך שהעלונים הכי מוצלחים שלך זה... זה דווקא העלונים המשוחזרים!!!! בהתחלה הייתי בהלם... כי אני מרגיש ההיפך הגמור... מבחינתי כשאני מוציא עלון משוחזר... מבחינתי לא יצא עלון השבוע... אני מרגיש כאילו אין טעם להוציא אותו... ואילו כאן מגיע מישהו ואומר לי ההיפך הגמור... שזה העלונים הכי מוצלחים... אחרי כמה דקות ופתאום קלטתי... פשוט מאוד!!!!

אתה יודע למה העלונים המשוחזרים הם הכי מוצלחים?? כי ברגע שאני משחזר... אז אני פתוח... יש לי אפשרות לבחור איזה מאמר לשחזר... ברגע שיש אפשרות לבחור... באופן טבעי אני בוחר את המאמרים היותר נבחרים... מה הפלא שהעלונים המשוחזרים הם הכי מוצלחים... בטח... הם הכי מבוררים... עד כאן נימה אישית מהמטבחון של העלון...

תכלס: כלפי מה הדברים אמורים??

ביום הראשון של קריאת התורה של חנוכה ראינו שהשבט הראשון שנבחר להקריב בקרבנות הנשיאים הלא הוא שבט יהודה!!! ולמה?? כי יהודה זה מלכות!!! מלך תמיד מקבל ראשון... **השאלה היא: במה מתבטא שיהודה זה מלכות??**

אז כידוע: המאפיין היחודי של יהודה הוא ש"לית ליה מגרמיה כלום"!! יהודה בניגוד לשאר השבטים... אין לו שום תכונה משלו!!!! דווקא בגלל שאין לו תכונה משלו... אז הוא פתוח לקחת מכל אחד את המירב ואת המיטב במינון הנכון והמדויק... כשיהודה יצטרך אחריות אישית והתמסרות עד הסוף הוא יקח את זה מראובן... ותוך כדי יהודה רואה שצריך גם ללכת קצת ביד קשה אז הוא לוקח משמעון את כח החרב והחנית... וכשהוא צריך פרקטיקה הוא מזעיק את יששכר וזבולון שהם מיומנים בלתי תכניות לפן המעשי... וכן הלאה וכן הלאה... יהודה יודע למשוך בכל החוטים ביחד בד בבד!!! דווקא בגלל שהוא לא תופס בעמדה מסוימת... דווקא בגלל שהוא לא שייך למשבצת מסוימת... דווקא זה מאפשר לו להיות כח מאסף ולמשוך בכל החוטים ביחד... זה כמו שכל שר בממשלה תופס במשבצת מסוימת... שר הבטחון דואג רק לבטחון ושר התחבורה דואג וצריך לדאוג רק לתחבורה וכך גם שר הבריאות ושר הבינוי והשיכון... כל אחד מתבצר בעמדה שלו ומושך עם כל הכח לכיוון שלו וכך צריך להיות... אבל תכלס... מי המילה האחרונה ורב החובל?? זה ראש הממשלה!!! דווקא בגלל שהוא לא מחזיק בתיק מסוים... דווקא לכן יש לו את הפוטנציאל לתמוך ולנווט ולמשוך בכל החוטים בד בבד במינון המדויק ולמצא את שביל הזהב שישלב את כל הצרכים ביחד... זה יהודה!!! **וכאן!! בנקודה הזו!! יש טעות מאוד מוכרת...**

יש מושג שנקרא **מנהיגות!!!** יש כזה שיה ציבורי... יש אדם שאין לו מנהיגות... ויש בן אדם שיש לו את זה... מה זה?? מה זה המנהיגות הזו?? אז אם תעשה סקר... לך תשאל כל מיני אנשים מה זה מנהיגות... כמעט כולם יגידו לך שמנהיג אמיתי זה... **זה אחד כזה שהולך עד הסוף!!** מי שמחליט על עקרונות מסוימים והולך עם זה עד הסוף ו"לא רואה ממטר..." הנה... זה מנהיג אמיתי!!! **אז זהו!! שזה בדיוק--- אבל הפוך!!!** שמעת?? ההגדרה של מנהיגות זה בדיוק מאה שמונים מעלות הפוך... מנהיגות זה כמו נהג... נהג רכב... נהג רכב שלימדו אותו לנסוע רק שמאלה... לאותה רק שמאלה... לחנות רק שמאלה... כזה אחד יכול להיות נהג??

אוי ואבוי!!! טוב... אז ימינה... נהג שלימדו אותו לנסוע או רק ימינה או רק שמאלה זה נקרא אדם שלא!!! לא יודע לנהוג!!! כל המושג של נהיגה ומנהיגות זה להחזיק עם שתי ידיים בהגה ולדעת לתמוך כל הזמן... פעם ימינה פעם שמאלה... ובדרך כלל משהו כזה באמצע... נהג אחד הסביר לי שהמשימה הכי קשה בנהיגה זה להתיישר בחניה... אתה יודע מה זה להתיישר?? זה ללכת 20 ס"מ אחורה... ואז חצי מטר ימינה ואז להתקדם... וללכת שוב אחורה ואז שמאלה ומיד ימינה... זה!!! זה נקרא להתיישר!!! זה נהג טוב... כי זה בדיוק מנהיגות!!! מנהיגות זה דווקא מי שיוודע לתמוך כל הזמן ימינה ושמאלה...

וזה בדיוק הפוך מהתפיסה של דורנו!!! אנחנו היום מתלהבים מאנשים עקשנים!!! אנשים שהולכים עד עד הסוף על העקרונות ויורים לכל הכיוונים!!! לזה אנחנו קוראים מנהיגות...

אז זהו שלא!!! לא רבתי... לזה קוראים תאונות דרכים... נהג שנוסע רק שמאלה או רק ימינה צריך להוריד אותו מהכביש... זה לא נהג!!! אין לו קרטוב של מנהיגות... אדרבה... התמרון הבלתי פוסק בין ימינה לשמאלה **זו!!! זו המנהיגות!!!** זו ולא אחרת... וזה המאפיין של יהודה!!! ראובן עמוד החסד - ימין... שמעון עמוד הגבורה - שמאל... לוי - עמודא דאמצעיתא... וכאן מגיע יהודה!!! יהודה זה לא ימין ולא שמאל והוא גם לא משהו באמצע... יהודה פתוח לכל כיוון!!! פתוח לכל תרחיש... יהודה יודע דבר אחד: אני בסוף בסוף חותר לאיזה יעד... אבל בדרך יש המון המון דינמיקה שמשתנית לפי העניין...

אם צריך ללכת ימינה אז ימינה... שמאל אז שמאל... קדימה או אחורה... ממילא יהודה הוא הנהג!!! הוא המנהיג!!! הוא מקבל את ההגה!!! כי הוא נמצא בשום עמדה... הוא לא מתבצר בשום משבצת... הוא יודע דבר אחד: עושים מה שצריך!!! לאן שזה יהיה!!!

ההמשך בעמוד 4 בגיליון זה...

שונאים אחד את השני... אבל אנחנו כן מאוד מאוד שונאים את כל הדברים בטלים והסחות הדעת שמפריעים לנו לחזור ולהיות דבקים בתורה... אבא ואבימי הסבירו ואמא ויוכבד הבינו... והחלטה אכן נפלה באותו ערב...

אבא ואבימי נעמדו בחרדת קודש ופצו מפהם את הנדר... אנחנו מודרים הנאת מאכל אחד מחבירו לחודש הקרוב!!!! **ומשם!!!!** משם הם יצאו יחד לבית המדרש לעסוק בתורה בלילה... אמא ויוכבד ליוו אותם בתפילה חרישית... אנה ה'... שהם יצליחו ללמוד... שיצליחו להיכנס ללימוד... שהדברים יחזרו שוב להיות מאירים ושמחים כנתינתם מסיני... אמא ויוכבד היו עדיין בסערת רגשות וכל הזמן חיכו בחלון...

ואז!!!! לאחר כמה שעות הם חזרו בפנים קורנות ואור בעיניים...

יוכבד קראה לאמא... הנה אמא... תראי... הם חזרו לעצמם... הם חזרו להיות שמחים ומאושרים כמו תמיד... כן... אבימי חזר הבייתה וסיפר: ברוך ה'... היום לא היה לנו מה לדבר... אנחנו מודרים הנאה אחד מהשני... (תבינו: אתמול היינו עסוקים בכאב ראש של קורת בית הבד שצריך להטביל אותה... והיינו גם מוטרדים מאוד מהחבית של התרומה שתעלה בשלום מן הבור ולא תפול לשם בחזרה תוך כדי העליה מהבור ותדמע את כל החולין... אבל זה!!!) נכון לחודש הקרוב אין לנו מכה משותף בכל נושא שקשור למאכל... ממילא חזרנו ללימוד... היום היה ריתחא דאורייתא עצומה בינינו... (מה שכן... את התברותא בדברי הימים ובדניאל הם ביטלו... כי על תורה שבכתב ניתן לקחת שכר על פיסוק טעמים ממילא בזה שר' אליקים מלמד את אבימי בחינם... זה עלול להיות הנאה) ---

למחרת!!!! אמצע הלילה... ר' אליקים ואבימי יושבים ועוסקים בתורה... ולפתע נשמע קול בכיו של יענקי הקטן... יוכבד מנסה להרגיע אותו... וגם אבימי בשלב מסוים נכנס וניסה להרגיע אותו... והילד לא נרגע... ואז הגיע תורו של הסבא ר' אליקים... הוא נעמד מבחוץ ושאל... מה קרה לנכד המתוק שלי?? למה הוא בוכה?? אבימי ויוכבד משכו בכתפיהם ושתקו... ולבסוף יוכבד אמרה... מה נעשה... הילד רוצה לשתות חלב ו... ו... ונגמר לנו החלב... ר' אליקים לא הבין... נו... מה הבעיה... מה... תכנסי ותקחי מהבית שלנו... יש במקרר...

אבל אבא!!!! זעקה יוכבד- שכחת??? בעלי מודר ממך הנאה... אז איך אנחנו יכולים לקחת ממך חלב בשביל הילד שלנו???

ר' אליקים לא הבין... מה הבעיה?? גם אם אני מודר הנאה מאבימי מותר לי לפרוע את חובותי! ומותר לי לזון את אשתו ובניו... (כי זה גם חוב שמוטל עליו...) ואגב... ר' אליקים פנה כממתיק סוד לבתו... אם כבר דיברת איתי על החלב... אם הבנתי נכון יש לבעלך חוב גדול אצל המכולת השכונתית... אז בואי הבייתה... אני אתן לך כוס חלב ו-8000 שקל בשביל החוב... (אפילו שפריעת חוב זו טובת הנאה הכי גדולה שיכולה להיות... אבל בנדדיו זה צריכה להיות הנאה בקום ועשה ולא מניעת הפסד)

תבינו... אני ואבא שלך... כל הייחסים שבינינו... כל החיות וכל הקשר הנפשי העמוק שיש בינינו... הכל מגיע מהריתחא דאורייתא ועמל התורה המשותף שבינינו... והנה... בתקופה האחרונה... היינו עסוקים יותר מידי הרבה בחיי שעה... בבציר... ובאסיף... ובגת... וממילא!! מטבע הדברים היינו טרודים וממילא פחות שקועים ומונחים בלימוד... וממילא בתקופה הזו כל השמחת חיים המשותפת שלנו קמלה ונמצאת בשפל... ואנחנו מנסים כל הזמן להתעלות מזה... ומשתדלים להיכנס בחזרה ללימוד... **אבל עדיין קשה!** כי... כי... כי עדיין לא גמרנו את כל המלאכה... ויש לנו עוד הרבה "חיי שעה" משותפים שלא סיימנו איתם... וזה מעסיק אותנו ותופס לנו את הראש... וכשאנחנו כבר נפגשים ורוצים להתחיל להיכנס לסוגיה... אז כל הנושאים שוב קופצים ועולים על השלחן ואנחנו לא מצליחים להשתחרר מהם ולצלול שוב בים התורה...

סיים אבימי את דבריו בחיוך ממתיק סוד ואמר לאשתו... אל תדאגי... אנחנו לא ניתן למצב להמשיך כך... אנחנו כעת שוקדים על איזה פתרון נקודתי תקופתי... אבל תני לי... זה עדיין נשמר בסוד...

למחרת בערב ר' אליקים ואבימי חזרים הבייתה עם חיוך מסתורי...

הם קוראים לשוויגער וליוכבד... מכנסים מטבחון... והשווער ר' אליקים פותח ואומר: היות וכאמור בתקופה האחרונה עסק התורה המשותף שלנו ירד לשפל כתוצאה מכל מיני נושאים משותפים נוספים שמטרידים אותנו ולא מאפשרים לנו לחזור לתלמודנו... **לכן חשבנו על רעיון קצת נועז!!!!** ואנחנו מרגישים חובה לשתף אתכם בתכנית... ובכן: החלטנו לעשות חיזוק לחודש הקרוב... ולהדיר את עצמנו הנאה אחד מהשני!!!!

כלומר: אני השווער אדיר את עצמי הנאה מחתני אבימי!!!! ובמקביל: חתני ר' אבימי... גם הוא ידיר את עצמו הנאה ממני!!!!

אמא ויוכבד הזדעזעו עד עמקי נשמתם...

ושניהם פרצו בבכי... מה...?? רבש"ע... מודרים הנאה?? עד כדי כך?? מה קרה? שה' ירחם... רק השונאים הכי גדולים מדירים את עצמם אחד מהשני... מה... הייחסים שלכם ירדו לכזה שפל עד כדי שאתם לא יכולים לסבול אחד את השני...??

אבא ואבימי חייכו אחד לשני... ור' אליקים כיבד את אבימי שישביר:

לא!!!! תבינו!!!! יש לכם טעות קטנה... שונאים אמיתיים אף פעם לא מדירים את עצמם אחד מהשני!!!! הם לא צריכים... הם מספיק שונאים בשביל להפנות עורף אחד לשני ולא להיפגש אף פעם ובשום כיוון... **לעומת זאת דווקא האוהבים הגדולים ביותר!!!!** דווקא אלו שרוצים בכל מחיר להמשיך להיות ביחד ולעשות שטייגן **ביחד** ולגדול **יחד** בתורה!!!! דווקא להם... לפעמים קורה שהם נתקלים ביותר מידי הרבה נושאים משותפים **אחרים** שמסיחים אותם מהנושא המרכזי... **ולכן דווקא הם!!!** דווקא אנחנו זקוקים לנשק הבלתי קונבנציונלי של "מודר הנאה" בשביל לדחות ולסלק ביד תקיפה ובלתי מתפשרת את כל המסיחים... ולהתרכז בעבודת ה'... **לא!!!! חלילה!!!!** אנחנו לא

היחסים בין השווער לחתן... (משוחרז ללומדי דף היומי)

מזל טוב!!!! השמועה עשתה כנפיים... וכולם פערו פיהם בתדהמה... שמעת??? התנא ר' אליקים מגדולי תלמידי שמאי הזקן... לקח חתן לבתו את הצורבא אבימי, מתלמידי הלל הזקן... לא יאומן... כן... כל הלומדים בבית המדרש מכירים את השילוב המנצח בין ר' אליקים לאבימי... את הייחוסים הבלתי נגמרים שביניהם... הם מסוגלים להתנצח אחד עם השני שעות ע"ג שעות... את המחזה הזה כולם מכירים... אבל שיש להם כזו הערכה אמיתית וכנה אחד לשני... עד כדי כך שר' אליקים בעצמו בחר את אבימי לחתן? **?! על זה כולם בהלם! כל העיר כמרקחה!!!!** כן... כעת התברר מעל כל ספק עד כמה המחלוקת ביניהם היא טהורה ולאמיתה של תורה. ועד כמה יש ביניהם אהבת רעים אמיתית ועמוקה! והבית נבנה במזל טוב... ר' אליקים התחייב לחתנו קעסט עשר שנים בביתו על חשבוננו... החתן הצעיר וזוגתו יוכבד התגוררו בבית צמוד לשווער... ומאז הידידות והקשר הנפשי שביניהם רק הלך והעמיק!!!! את הכל הם עושים ביחד!! במשך היום הם יושבים בבית המדרש ומתווכחים בלימוד עד שאדהכי והכי רווחא שמעתתא... ואילו לקראת הערב הם חוזרים וחולפים דרך השדה ושם הם מטפלים במה שצריך לטפל... וגם זה נעשה ביחד... בשותפות גמורה ובהזדויות... והנה!!!! בחודשיים האחרונים שניהם היו טרודים יחד בעונת הבציר והגת... דריכת הענבים ועשיית היין בטהרה... זה לקח להם הרבה זמן... אבל אין מה לעשות... זו העונה שממנה הם מתפרנסים כל השנה ואם לא עכשיו אימתי... והנה... בימים האחרונים יוכבד שמה לב שבעלה אבימי חוזר הבייתה קצת מדוכדך... פניו אינם כתמול לשלום... גם אמא שמה לב שבעלה חוזר הבייתה בימים האחרונים פחות שמח... בקיצור: הם התחילו לחשוש שמהו שם קורה... משהו קצת חשוד קורה בייחסים שבין שווער ולחתן... אמא ויוכבד התחילו לדאוג... מה קרה?? האם הם חלילה הסתכסכו? הרי עד היום... גם כשהם התווכחו אש וגפרית ונעשו אויבים זה לזה בהלכה תמיד בסופו של דבר הם הוסיפו אהבה על אהבתם... מה... אז הפעם יכול להיות שזה נגמר קצת... קצת אחרת??

ליוכבד לא הייתה ברירה... ובלילה... שכשבעלה אבימי חזר הבייתה היא שאלה אותו בעדינות: האם קרה משהו בייחסים בינך לבין אבא שלי?? **אבימי היה קצת מופתע... והוא חייך ואמר: חס ושלום!!!!** אנחנו אוהבים!! יש בינינו קשר מצוין... אל תדאגי... הכל בסידור...

ואז אבימי לפתע נאנח ואמר... **אבל!!!! דא עקא...**

שבזמן האחרון הקשר בינינו יותר מידי!!!! יותר מידי וטוב!!!! ואז אבימי פתח את סגור לבו ושיתף את אשתו ממה שמתרחש בין כתלי בית המדרש...

שבועות האלו באמת היה שטייגן גדול... היה כדאי... אבא ואבימי הצליחו לחזור בחזרה לתלמודם... אבל!!! לפתע נכנס יהודי בסערה לבית המדרש ופנה לר' אליקים ולאבימי... ראייתם??? ראייתם מה קרה לשדה השותפין שלכם??? ר' אליקים כבר בא להשתיק אותם... עזוב... זה בסדר... אנחנו יודעים שזה מוזנח... אבל הוא המשיך... הגעתי היום לגינה שלכם וראיתי שם תערובת של כלאים... ראיתי שצומח כמה זרעונים של שעועית בתוך!! בתוך ב' שורות של החרדל. ר' אליקים החוויר וקם בסערה ממקומו ומיד שאל: שמת לב האם זה אחד מכ"ד או לא??? ענה אותו אחד: נראה לי שעדיין לא... ר' אליקים תפס את הראש ואמר: אוי או... על זה לא חשבת!!! את זה לא לקחתי בחשבון!!! שניהם יצאו מהבימ"ד ורצו מהר לשדה. (תוך כדי ר' אליקים סיפר לאבימי... את הכל חשבתי... לקחתי בחשבון שהיו נזקים לשדה... לקחתי בחשבון את ההפסד והמחיר על זה שככה עזבו את השדה והלכנו... אבל לא לקחתי בחשבון את הכלאים...)

כן... בעונת המעבר יש הרבה רוחות מזרחיות... וכתוצאה מזה מתעופפים גרגירים משדה לשדה... והשכן שלנו מגדל שעועית ואנחנו מגדלים ב' שורות של קישואין, דלועין ופול המצרי... אז בימים כתקנם אנחנו מיד שמים לב לגרגיר סורר שנכנס לשדה ואנחנו מיד מסקלים אותו שלא יהיה כלאים... אבל עכשיו שכבר שלוש שבועות תפסנו חיזוק ואנחנו לא דורכים בשדה... אז נכנסו גרגירים זרים ונשרשו והתחילו לצמות...

ר' אליקים ואבימי הגיעו סמוך לשדה!!! אסור להם להיכנס!!! כי הם מודרים הנאה... הם הזמינו חקלאי מיוחד שמומחה לענייני שמאות... והוא בדק את אחוזי הכלאים... **השאלה הקריטית כעת היא:** האם אפשר לחכות עם זה שבוע ימים?? תבין: אנחנו כעת מודרים הנאה... עוד שבוע הנדר מסתיים ואז אנחנו נוכל לחזור לשדה ובכוחות משותפים אנחנו נעקור מה שצריך לעקור... אבל!!! אם תגיד שאחוז השעועית כבר אחוז ב-1/24 מהתלם... (או שמתקרב לזה... וזה לא יחכה עד סוף השבוע...) אז אין חכמה ואין עצה ואין תבונה ואנחנו נאלץ להתחיל לעדור... נשתדל לשמור מרחק אחד מהשני כדי שלא יהיה בעיות שנראה כמסייע לו... מה שבטוח... בחנוכה שניהם עמדו מול הנרות ושרו בדמעות: נר לרגלי דברין ואור לנתיבתי, נשבעתי ואקימה לשמור משפטי צדקך... זה בסדר... מול נרות החנוכה כלונו מודרים... ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד!! גם מסכת נדרים בכלל והסיפור הזה בפרט אין לנו רשות לאמץ את השיטה הזו של נדרים... אלא לראותם בלבד... לדעת שפעם היו דרכי אכיפה של נדרים כיצד להיכנס שוב לתלם... ואנו... לא נותר לנו אלא להתאמץ בכוחות עצמנו ולא עליך המלאכה לגמור...

חוזרים אדומים ומיוזעים מהריתחא דאורייתא וה' את והב בסופה" שעבר עליהם באותו יום... אבל כך היא דרכה של תורה... אמא ויובד מוכנים להקריב הכל... רק בשביל שאבא ואבימי ימשיכו לגדול בתורה...

ומה אתה חושב... אחת מהתופעות לוואי הייתה שהשדה פתאום הוזנחה... והגינה שמאחורי החצר התחילה להעלות קמשונים... בטח... זה חלק מהסיפור... לא לחינם ר' אליקים ואבימי יצאו מהלימוד... היו באמת הרבה דברים שצריך לטפל בהם בשדה ובגינה ובאוצר... וכמובן שתמיד זה לא היה סובל דיחוי... ותמיד היה את כל הסיבות שבעולם שחייבים להתבטל מהלימוד... ו... ולכן אבא ואבימי החליטו שחייבים לחתוך בסכינא חריפא!!! אחרת: "אם בטלת מדברי התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך..." ולכן מאז שהם קבלו את ההחלטה להיות מודרי הנאה באותו רגע כל המלאכה נעצרה... הזיתים שוכבים להם במעטן ומתבשלים בתוך עצמם וכבר המוחל שלהם צף ממזמן והם מחכים לכתשיה... העצים עומדים להם בראש הגג מתרבים מהגשמים ומייחלים למישהו שיחנן אותם במבט ויכניס אותם לאוצר... והגינה מחכה למישהו שיזמור את הקוצים ההולכים ומתפשטים בה... והכל כדאי!!!! (כמור' יוחנן בשעתו שמר את כל נכסיו בשביל לעסוק בתורה ולא הניח לעצמו כלום...)

שבועיים ימים חלפו... במשך השבועות האלו הרבה שטייגן היה ובעיקר במסכת נדרים... כן... הנדר הזה איתגר אותם בהרבה שאלות שמסתמא הוסיפו לנו כמה דפי גמ' נוספים במסכת נדרים... בערב שבת הם עשו שטייגן ואפילו הלכו למקווה ביחד... זה בסדר... מדובר במקווה גדול כך שאפשר לשניהם להיכנס ביחד... (אם זה היה מקווה קטן היה להם אסור... כי אחד מגביה לשני את המים בזה שהוא נמצא במים... והרי הוא מהנה אותם)

והנה... יום אחד ר' אליקים לא הרגיש טוב... החתן ר' אבימי מאוד דאג לשלמו של השווער... אבל מה עושים... אין מבקרים את השווער?? הרי המודר הנאה מתבירו אסור לו אפילו דריסת הרגל... בעיה... (מיילא אם זה היה חד סטרי... אם רק לשווער היה אסור ליהנות ממנו... הוא עוד היה יכול לבקר ולעמוד בחוץ אבל כאן ששניהם אסורים אחד על השני אין עצה...) לא הייתה ברירה ור' אבימי שלח את אשתו לדרוש בשלום השווער... היא הלכה... לאחר כמה דקות היא חזרה ואמרה לר' אבימי... אבא שלי ביקש לנסור בבית מדרש **שכל מי שרוצה יבא ויתרום**... ר' אבימי חיין... כן... מיד חשבתי על זה... מיד כשהשווער לא הרגיש טוב... הבנתי שמחר בבוקר מי שיקטוף עגבניות מהגינה לא יהיה מי שיעשר... והייתי בשמחה מציע את עצמי לעשר... אבל אני לא יכול כי... כי מצד אחד אי אפשר לעשר שלא ברשות בעה"ב... ומצד שני אם הוא ירשה לי זה אסור כי כשהוא עשה אותי שליח אני מהנה אותו... אבל כעת כשהוא אמר: כל מי שרוצה יבא ויתרום... הוא לא מינה אותי באופן אישי... אבל מצד שני יש לי את המנדט ואת הרשות לבא ולתרום (כי הוא אמר מי שרוצה יבא ויתרום...) ובכן: תכנסי כעת לגינה של אבא שלך... תקטפי מה שצריך בשביל מחר בבוקר ותביאי לי לעשר...

כעת נחזור אחורה... שעות ספורות עברו מאז קבלת ההחלטה!!!

ר' אליקים וחתנו ר' אבימי הלכו ללמוד... הם התיישבו בבית המדרש... אבל לפתע!!! ר' אליקים התרומם בבהלה... רגע... בעצם אסור לי לשבת על הכסא הזה!! **מה יש???** הרי מה זה בית המדרש הזה?? זה רכוש של העירייה!!! ומה זה עירייה?? זה רכוש הציבור!! ומי זה הציבור?? **כולם!!!** כולם זה אומר גם אני ואתה... אני אמנם באופן ספציפי פטור מהמיסים בגלל שאני כבר נחשב לרבן... אבל אתה עדיין צורבא מרבנן ועדיין לא פטרו אותך באופן רשמי מכרגא דארעא... ולכן אתה עדיין משלם ארנונה, וא"כ כשאני מסתובב כעת בבית המדרש... אני נהנה **מהממון שלך!!** מכספי הארנונה שלך... מה עושים???

ויכוח שלם התעורר בבית המדרש... ובסופו של דבר ההכרעה הייתה שר' אבימי ניגש לאדם שלישי... ועשה איתו קנין סודר ואמר לו: אני מקנה לך את כל חלקי ברכוש העירייה!!! אחרת אסור לשווער שלי להנות משום דבר בעיר... (אגב: אמנם עד לפני תקופה, היה בעיריה רוב לטובי העיר שמצד בית הלל... ואילו בזמן האחרון נמנו ורבו בית שמאי על בית הלל... וזה השפיע גם על המושבים של שבעה טובי העיר ונהיה לבית שמאי יותר נציגות בעיריה מאשר בקדנציה הקודמת... **אבל זה ממש ממש לא משנה ולא נ"מ כלום**... כי סו"ס מדובר **בכספי ציבור!!!!** ובין כך ובין כך הם חייבים להתחלק בשווה בכל מצב!!! והראיה: שברגע שניחן אבימי שמגיע מבית הלל ידיר הנאה את בית שמאי על חלקו בעיר... אף אחד מבית שמאי לא יכול לצפצף עליו ולהתעלם מהחלק הזה שהוא אסור... כן... מותר לדעת שככה זה אמור להיראות ע"פ תורה... במאמר המוסגר...) טוב... אז ר' אבימי היקנה את חלקו בארנונה לחודש ימים... אבל ככה!! זה רק ההתחלה... לאחר ריתחא דאורייתא במשך שמונה שעות... חזרו השווער ר' אליקים וחתנו ר' אבימי הבייתה... הם הגיעים לכניסה לחצר... **לפתע ר' אבימי קפא על עמדו**...

רגע!!! יש פה חצר השותפין... והיות ונדרנו הנאה אחד מהשני... אז גם דריסת הרגל אסורה... אוי או... זה קצת מסובך... עשינו טעות... האמת היא שהיינו צריכים לסייג את הנדר ולומר שאנחנו נודרים רק הנאת **מאכל**... עכ"פ את הנעשה אין להשיב... ר' אליקים ואבימי נשאר בחוץ... בשלב זה הם לא יכולים ליכנס הבייתה... הזעיקו מהר שמאי שידוע למדוד... והתברר שיש בחצר ד' אמות לזה ד' אמות לזה... זאת אומרת: שזו חצר שיש בה דין חלוקה!! וא"כ באמת אין רשות להיכנס בה עד שלא עושים חלוקה... (אם לא היה בחצר דין חלוקה היו יכולים לסמוך על ברירה וזה בשלנו נכנס וזה בשלו נכנס אבל מה לעשות שהיא ב"ה חצר גדולה ויש בה דין חלוקה) ר' אבימי הלך מהר וקנה מחיצת קנים של "הוצא ודפנא..." ועשו מחיצה באמצע החצר!!! ורק אז נכנסו החברותא... איש איש לביתו...

להגיד לך שכל הבלגן הזה היה קל?? לא!! ממש לא!!!

אמא ויובד נאלצו להתרגל לכל מיני מוסכמות חדשות... תחשוב שפתאום נפרסה מחיצה באמצע החצר!!! כאילו אנחנו מסוכסכים... זה לא עושה הרגשה נעימה... אבל הכל היה כדאי... רק בשביל לראות את ר' אליקים וחתנו אבימי חוזרים מידי יום מבית המדרש שמחים וטובי לב... לפעמים הם

“

המדריך למנהיגות... (המשך)!!

ותכונה הזו של יהודה? ש"לית ליה מגרמיה כלום!!! איפה זה הכי הכי מתבטא?? שהוא הבן הקטן החסר ישע של ה'!!! ילד הוא חסר אונים... אין לו הון אישי... אין לו בטחון עצמי... אבל דווקא בגלל זה הוא לגמרי לגמרי נשען על אבא!!! ואבא שבשמים הוא הכי הכי גדול!!! ליהודה אין בטחון עצמי... ומילא הכי קל לו לבטוח לגמרי לגמרי בה'... וברגע שהוא בוטח בה' הוא בבת אחת נהפך לבעל כח וינסופי...

ה מה שמשא רבינו מברך את יהודה: שמע ה' קול יהודה!! זהו!! זה הסיפור... החולשה של יהודה וזכה אותו בערוץ ישיר מול ה'... ומכאן ואילך הוא נהפך להיות אריה!!! מי שמעיר להתחיל עם דוד ומלך... זה הכי מסוכן... זה להתחיל עם הרבש"ע בעצמו... כי דוד המלך לא יחזיר מלחמה שעה... הוא יספוג... יבלע את העלבון ומשם הוא ירוץ מהר מהר לבכות לאבא ולספר לו מה אמרו לי ושאיני נולעת ולא איש... וברגע שאבא הגדול הגבור והנורא נכנס לתמונה מה הפלא שדוד זוכה למה שאף אחד לא זכה... למלכות נצחית... לכן הכי חכם בעולם... לנצח בכל המלחמות שלו... ארדוף אויבי אשיגם ולא אשבו עד כלותם...

ואיפה הוא קיבל את כל העוצמות האלו?? מהחולשה!!

ווקא בגלל השרון לב הזה של יהודה... דווקא בגלל שלית ליה מגרמיה כלום... זה מה שמאפשר לו וכי מהר ליטא עיניים לאבא שבשמים...

ז. אחד המשפטים שהכי שגורים על לשוני:

גם אין לך בטחון עצמי... שתי אפשרויות לפניך: או שתעשה קאוצ'ינג ותעצים את הבטחון העצמי שלך... אבל יש עוד אופציה... פחות פופולרית... אין לך בטחון עצמי?? תתחיל לפתח בטחון רבש"ע!! אדרבה... קח את זה כקרש מקפצה... לא כל אחד מצליח להישען לגמרי על ה'... רוב האנשים בעולם סובלים מדימוי אישי ובטחון עצמי שנותן להם לחשוב שהם מסתדרים לבד... אורך ימים די הרבה זמן להבין שהם לא יכולים לעזור לעצמם... אבל לך זה הולך בקלות... אתה מבין יותר וידי טוב עד כמה אתה גבר לא יוכל להושיע... אז קח את זה לאיפה שיהודה לוקח את זה... קח את ה לאן שדוד לוקח את זה...

נקצו את אל החוסר בטחון עצמי שלך... ותתרגם אותו לבטחון בה'!!

חזרו לעניינינו... מנהיגות אמיתית זה דווקא הגיונו והתמרון...

עת תבין למה יהודה הוא היחיד שמצליח לשכנע את יעקב אבינו לשלוח את בנימין... יעקב אבינו ואוד מאוד חושש: לא ירד בני עמכם... כי מי יודע מה יקרה לו... ואף אחד לא מצליח להרגיע אותו... יחיד!!! היחיד שמצליח להשקיט את רוחו של יעקב זה יהודה!!! ברגע שיהודה אומר: אנוכי אערכנו וידי תבקשנו... באותו רגע יעקב מוכן להשרח את בנימין...

זה יש?? למה יהודה מצליח לשכנע את יעקב יותר מכל האחים??

תשובה היא: שמבחינה מסוימת יש דימוין בין יהודה ליעקב אבינו!!!

יש שניהם כוללים את כל התכונות המנוגדות של ה"ב שבטים ביחד... (כמובן שההבדל המהותי בין יעקב בינו ליהודה... שליעקב אבינו יש את כל התכונות ביחד כי יש לו!!! יש לו את זה!!! הוא האבא של כל ה"ב שבטים... וממילא ל ה"ב כוחות מגולמים בו בשיעור קומה אחד... ואילו אצל יהודה זה מתבטא בזה שאדרבה... אין לו שום תכונה ולכן הוא וקח מכולם בצורה שווה) וממילא כמו שכשיעקב אבינו מגיע להילחם מול עשיו... הוא יודע לשלב דורון נפילה ומלחמה בד בבד... הוא מסוגל למשוך בכל החוטים גם יחד... כך גם יהודה!!! יהודה גם מסוגל 'משוך בכל החוטים גם יחד... ממילא על יהודה אפשר לסמוך!! אם יהודה יגיע למצרים והעניינים תחילו להסתבך... אז כל אחד מהשבטים יגיע מהזווית המסוימת שלו ויעשה מצידו את הכל... אז אובן נניח יגיע מהזווית של דורון ושמעון יגיע מזווית של מלחמה ולי מזווית של תפילה... ועל זה אמר: בין כך ובין כך אבד הנער... כ"י... כי יתכן שבשביל להציל את בנימין שירד להגיע מכל הזוויות גם זה... צריך קצת לדבר נועם וקצת בתקיפות... מצד אחד לדחוף שירד מהדלת האחרונים... מצד שני לחסל כמה אנשים בדרך... בקיצור: צריך פה את ההכחל ביחוד... והיחיד שמסוגל למשוך כל החוטים גם יחד זה או יעקב!! או יוסף!! או יהודה!! יעקב לא יורד למצרים... יוסף איננו... והכח ומאסף האחרון והיחיד והטוב ביותר שמסוגל למשוך בכל החוטים גם יחד זה יהודה!!! **זה בדיוק**

זה שיהודה עושה... בתחילת פרשת יגש יש דו שיח שלם בין יהודה ליוסף... שאנחנו אולי לא שמים ב לדקויות שנאמרות שם בכל משפט אבל המדרש מתפעל וקורא על יהודה את הפסוק: "תפוחי זה במשיכות כסף דבר דבור על אופנו!! מה אופן זה מראה פנים לכל צד, כך היו דבריו של יהודה נשמעים בכל ד בשעה שדיבר עם יוסף!!! שמת לב מה כתוב?? כשיהודה דיבר עם יוסף... הדברים של יהודה היו שמעים מכל צד כמו אופן של עגלה שמתגלגל ונראה מכל הכיוונים!!! מצד אחד הוא היה נשמע וכבר ומעריך... מתחנן... מתרפס... מצד שני הוא סינן שם גם איזמים מפחידים... מצד שלישי הוא יגן על המצפון של "אותו איש"... ולהצליח גם להתחנן וגם לאיים גם בבד... ושכל המסרים יעברו יחד ולא אחד על חשבון השני... צריך שבביל זה תמרון עדין ביותר... שרק יהודה יכול לעשות את זה!!! רק מי שבאמת באמת לא מחזיק בשום עמדה מסוגל למשוך בכל החוטים ביחד בצורה ודיוקת... (ועל זה אומר המדרש: שברגע שהשבטים ראו את יהודה מדבר עם יוסף הם מיד נסוגו לאחור ואמרו: שני מלכים דברים אחד עם השני... מה אנחנו מתערבים?? לומר: השבטים זיהו את הדימוין בין יהודה ליוסף איך ששניהם פועלים מנהיגות שמשלבת את כל הזוויות גם יחד... אין כאן המקום להאריך... אבל כל ההתנהלות של יוסף איתם היא גם בדיוק ותו סגנון... מצד אחד הוא מאשים אותם... מצד שני הוא מכבד אותם... הוא גם כנה איתם... עושה להם סעודה ומצד שני וא חושד בהם... והכל נעשה בד בבד)

למדך: מנהיגות אמיתית זה לא ללכת עד הסוף בשום דבר!!!

אדרבה... לעשות בכל דבר את מה שנוכל לעשות ברגע זה... זו מנהיגות!!!

ולא!!! שכאן מתעוררת השאלה העצומה:

כי מנהיגות זה חוסר עקביות?? הרי לפי דברי יצא שמנהיגות זה כל הזמן לתמרן ימינה ושמאלה... זידימה אחרה... אם ככה במילים אחרות יוצא שמי שיש לו מנהיגות אז הוא בהכרח צריך להיות זדם לא עקרוני או יותר נכון לא עקבי בעקרונות שלו... כי הוא כל הזמן מזגוג...??

זו לא לא!!! זה בדיוק הפוך!!!! יש הבדל בין זגזוג!!! לתמרון!!!

אני שואל אותך: נהג רכב שכבר שעתים יושב מול ההגה וכל הזמן מתמרן ימינה ושמאלה... תגיד י: הנהג הזה הוא לא עקבי?? הוא כל רגע נוסע למקום אחר?? מה... הוא נוסע 50 ק"מ ימינה ואז וא עושה פרסה וחוזר ל-50 ק"מ שמאלה?? **לא!!! ממש לא!!!** הנהג הזה הוא מאוד עקבי... והוא יע בדיוק לאן הוא רוצה להגיע!! הוא כעת רוצה להגיע לירושלים!!! והוא חותר לשם ועד הסוף!!!

עכשיו: איך?? איך מגיעים הכי מהר והכי טוב לירושלים? כאן הוא פתוח לכל כיוון... יתכן שהוא ישע ימינה בדרך המלך... ויתכן שהוא יבחר בדרך השמאלית שהיא דרך אורכה שהיא קצרה... בדרך!!! בדרך הוא מתמרן... אבל ביעד הוא מאוד עקבי ונחושי!!! ואדרבה... כל הסיבה שהוא מתמרן כל הזמן... זה רק בגלל שהוא נחוש להגיע בכל מחיר... הבנת?? איך שזגזג ויש לתמרן!!! מי שכל רגע מחליף יעד... זה נקרא לזגזג!!! אבל מי שיש לו יעד אחד ברור... רק בדרך הוא כל הזמן צריך לתמרן... זה תמרון... זה לא זגזוג!!! התמרון פה לא נובע מחוסר עקביות...

על אותו משקל: כשיעקב אבינו משתחוה לעשיו!!! יש כאלו שרואים בזה סוג של רפיסות... מה זה להשתחוות לעשיו?? להשתחוות לגוי?? יבא מי שיבא ויגיד: הייתי מצפה מיעקב שיגלה מנהיגות ולא!!! יכנע לעשיו... שלא יכופף לו את הראש... שיעמוד מולו זקוף...?? נו... ומה התשובה??

אדרבה ואדרבה... היא היא המנהיגות!!! יעקב אבינו כ"כ נחוש בדרכו... הוא כ"כ נחוש להמשיך הלאה ולהגיע לאן שהוא רוצה... שעל הדרך!!! על הדרך הוא מוכן להשתחוות לעשיו... מוכן לתת לו מתנות... קח מה שאתה רוצה... העיקר תן לי להמשיך הלאה ולהגיע ליעד שהצבתי לעצמי! תן לי להגיע לאן שחשוב לי להגיע! אדרבה... ההשתחוואה לעשיו... היא הדוגמא הכי טובה למנהיגות אמיתית!!! כי בינינו... אני??! אני לא הייתי מוותר... אני לא הייתי משתחוה לעשיו... מצדי שיקפוץ על הראש... מצדי שיגיע עם ארבע מאות איש... אני לא הייתי מתכופף אליו ויהי מה... אז זהו!! שהגישה שהצגתי כעת זה לקרא חוסר מנהיגות... כי מנהיג אמיתי עושה את השיקול העקבי שלו!! לא את השיקול העקשן והעקבי שלי ש-לי לא נאה להשתחוות לעשיו...

לפני כמה שבועות (בפרשת וישלח) נכתב מאמר שלם אודות העקשנות היהודית... וכתב אני רוצה לסגור עוד פניה בסוגיה הזו...

אז ככה!!! היהדות שלנו אכן כרוכה בעקשנות גדולה... השאלה ל-מה??

אתה הנהג בכביש דרך ישראל סבא!!! בשביל לנוהג בכביש הזה צריך הרבה עקשנות...

השאלה איזה?? איזה עקשנות??

אם אתה מתעקש תמיד לפנות שמאלה או ימינה... אז רד!! רד מהכביש... ככה לא מגיעים לשום מקום בדרך ישראל סבא... אז מה כן?? **אני מתעקש להגיע ליעד!!!** הצבתי לעצמי יעד שאני רוצה להגיע לירושלים... ולשם אני רוצה להגיע בכל מחיר... אוהו... כעת, שבביל להגיע לירושלים... שבביל זה אני מוכן להתגמש לכל הכיוונים... אני מוכן לנסוע גם בדרך עיקוף שתכפיל את הדרך... אני מוכן להיתקע בפקקים... אני מוכן לשלם הרבה כסף...

הבנת?? העקשנות צריכה להיות בייחס ליעד!! ומכאן ואילך אדרבה... אני מוכן להתגמש על כל דבר... בשביל להשיג את היעד הנחוש שלי!!!

תבין: ההתגמשות פה היא חלק בלתי נפרד מהנחישות!!!

דווקא בגלל שאני כ"כ נחוש להשיג הזה... לכן אני מוכן להתגמש על כל דבר אחר... **בא נקח דוגמא קטנה ומכאן תקיש ל שאר דברים:** אני מכיר אבא אחד שמאוד מאוד איכפת לו מהחינוך של הבן שלו... זה עולה לו בחיים!! ולכן!! היות וזה כ"כ חשוב לו... אז הוא הולך איתו עד הסוף... מלחיץ אותו ומעניש אותו ומשגע אותו ובקצב הזה אתה מבין לבד שהתוצאה תהיה עגומה... נו... אני כעת אמור לשכנע אותו שיפסיק להרוס את הבן שלו... **נו... אין אני בדיוק אמור להגיד לו את זה??** מה אתה רוצה שאני אגיד לו... עזוב... אל תתעקש!!! מקסימום הילד שלך ירד מהדרך??

חס ושלום!!! אי אפשר להגיד לאבא שלא יתעקש על הרוחניות של הילד שלו... נו... אז מה כן אפשר וצריך לומר לכזה אבא??

אדרבה!!! אם אתה כ"כ נחוש שהילד שלך ילך בדרך הישר אז קדימה... תתחיל להתגמש על כל שאר הנושאים פחות מהותיים... תהיה מוכן להעלים עין ולשתוק איפה שלא חייבים להעיר... תסכים לכופף את הראש ולהתיעץ עם אנשי חינוך ולהודות שיש אנשים חכמים ממך... כל הדברים האלו קשה לך בדרך כלל לעשות... אבל היות וסיכמנו שאתה נחוש כ"כ שהילד שלך יצא טוב... אז תסכים להתגמש ולוותר על כל מיני דברים מסביב שלא יפריעו לך להגיע ליעד הנחוש הזה... הבנת?? אל תוותר על העקשנות!! אדרבה... בשם העקשנות תסכים להתגמש על כל המסביב... יהודה מייצג את הכח הכי עמיד ואיתן ועקשן ביהדות!!! **מה סוד העקשנות של יהודה??** ההסכמה **להתגמש** על כל מה שמסביב שיכול לקדם אותי ליעד המבוקש!! מלכות יהודה מתאפיינת ברכות... מלכות דוד היא מצד אחד המלכות הכי עמידה והכי איתנה שאף פעם לא נגמרת... ואילו מאידך מלכות בית דוד נקראת "מי השילוח ההולכים לאט..." **אין זה הולך ביחד??**

פשוט מאוד: היא היא!!! דווקא בגלל שיש פה רכות וגמישות!! רק בגלל שהוא מוכן להתגמש על כל דבר אחר... זה מה שמאפשר לו להמשיך להיות עקבי במה שכ"כ עקרוני ובלתי מתפשר לו...

זה בדיוק כמו המעשה ברבי אלעזר שחזר ממגדל גור ונזף באדם מכוער ואח"כ פייס אותו וכו'... ואז נכנס רבי אלעזר ודרש: **"לעולם יהיה אדם רך קנהה ואל יהיה קשה כארז..."** מה פירוש רך קנהה??

אין הכוונה להיות רכרוכי כמו קנה... אדרבה... תהיה עקשן!!! אבל עקשן כמו קנה ולא עקשן כמו ארז... ארז הוא סתם עקשן!! לא מוכן לכופף את הראש... ואז מגיע רוח ומפילה אותו... אבל הקנה למד לקח מהארז... ומרוב שהקנה נחוש לשרוד את החורף הוא מוכן לכופף ראש לפני הרוח... מוכן להשתחוות לעשיו... העיקר נסמן עליו וי נוכל להמשיך לחתור ללא ליאות ליעד שהצבתי לעצמי... הגמישות של הקנה נובעת דווקא מגודל העקשנות שלו!!! מהיום נזכור: עקשנות בייחס ליעד!! ואילו תמרון וגמישות בדרך ליעד... (כמובן... לא בכל מחיר... אם עשוי היה דורש מיעקב אבינו להשתחוות לצלם יעקב היה מוכן למות ולא להשתחוות... אהנוו מדברים כאן על כל המסביב... על כל הכיפוי כוחות שמסביב... על כל מיני התגמשויות לא מהותיות שיעקב מצליח להתנהל בדורון מול עשיו) זה מה שמזכרה את יהודה להיות מלך!! להיות ראשון לכל הנשיאים... יהי רצון שזנכה גם כולנו למידת המלכות... לדעת איך למשוך בכל החוטים ולקחת מכל דרך בעבודת ה' את המירב ואת המיטב... ואגב: בסוף יצא מאמר חדש... לא משוחזר... ההפסד כולו של הקוראים...

תוספת שבת

זמני הדלק"נ שבת מוקדם פרשת מקץ חנוכה

ירושלים: 4:05 מוקדם: 3:55

בני ברק: 4:18 מוקדם: 4:08

מודיעין עילית: 4:14 מוקדם: 4:04

חיפה: 4:10 מוקדם: 4:00

טבריה: 4:06 מוקדם: 3:56

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

השבת פרשת מקץ שבת ר"ח וחנוכה, השבת המיוחדת ביותר בשנה!! רמזים נפלאים לשבת זו.

המראה, בלעו את הפרות הבריאות ויפות המראה, ונרמז בזה
ל"מסרת גיבורים ביד חלשים"

ב. "מקץ שנתים" ר"ת ש'מאל נ'ר ת'דליק י'מין ת'חילה.

ג. הלכ' חנוכה נלמדים בר"ת במילים "ויהי מקץ שנתים ימים
ופרעה חלם" ו'בעת י'וחנן ה'כחיד י'זונים מ'בית ק'דשינו צ'זונו
ש'נדליק נ'רות ת'מניא י'ומי מ'חנוכה י'מין מ'זוזה י'מין מ'זוזה
י'ניחנו מ'בחוץ ו'חצר פ'תוחה ר'בים ע'ליהם ה'גדול ח'ייב ל'הדליק
מ'שחשיכה.

ד. שובו שברו לנו מעט אוכל (מג ב') "לנו" בגימטריא פ"ן (86)
אם שוברים את "לנו" תהיה המחצה מ"ג (43) וזהו "שברו לנו"
תשברו את מילת לנו וייצא מ"ג, ו"מעט אוכל" כלומר עם האות
הכי קטנה שבמילת "אכל" היינו א', ביחד יצא מ"ד (44) כמספר
נרות החנוכה עם השמשים.

ה. "וטבוח טבח והכין" ח' מ"טבח" ותיבת "והכין" הם אותיות
חנוכה רמז לסעודות שעושין בחנוכה (אליהו רבא), רואים
שצריך לטבוח טבח ולהכין סעודה בחנוכה.

ו. הגר"א מביא רמז נוסף: בסיום הפרשה אומרת המסורה
"והתיבות אלפים כ"ה" מה שלא מצאנו בכל הפרשיות שמביאים
את מספר הפסוקים ולא מס' האותיות, וביאר שרמזו בזה
לחנוכה, שמונה פעמים "נר" (8 כפול 250 = 2000) וזהו הרמז
"והתיבות 2000 כ"ה" שמתחילים בהדלקתם בכ"ה כסליו. (מתוך
הספר דגל ירושלים)

הזהירות בקבלת שבת של חנוכה בפרט השנה שחל לקראת סיום החנוכה:

חנוכה בפלג יש להזדרז ולקבל שבת מיד לאחמ"כ (אגר"מ ח"ד
ס"ב, הלכ' חג בחג).

ולכתחילה נוהגים גם להתפלל מנחה לפני"ז או משום שלא יהיה
תרתי דסתרי (משנ"ב ושעה"צ סי' תרע"ט) ובשערי תשובה ביאר
משום שמנחה היא כנגד תמיד של בין הערבים והדלק"נ אחריו,
וי"א משום תדיר. אבל אין להתפלל ביחידות משום הידור זה
(א"ר) וגם שהרי בסידור השל"ה כתב "בער"ש ידליק ואח"כ
יתפלל מנחה בציבור".

ויש להזהר שלא יתאחר ובפרט בהדלקת נרות החנוכה בבתי
הכנסיות, שלפעמים עד שמתאספים מנין לפני שבת השקיעה
מתקרבת!!! וכבר פסק המשנה ברורה בסי' תרע"א ס"ק מ"ו,
ובביאור הלכה שם: "שכשמתאחרים הקהל לבוא בער"ש יברך
וידליק מיד, דמכל מקום איכא פירסומי ניסא כשבאים אח"כ
לביהכנ"ס ורואים הנרות".... (ע"ש בהרחבה) וודאי יותר טוב
במקומות שיש מנחה מוקדמת לאחר פלג המנחה להדליק אז
במנין, אבל כשאין אפשרות זו, יש להזהר מלהמתין עד הרגע
האחרון!!! ובפרט שנהוג עלמא להתפלל מנחה לפני הדלק"נ

שמ"ח: ר"ת ש'בת ח'ודש מ'ילה שלשת הדברים שהיוונים רצו
לבטלם, וזהו עיקר כוונתם להשביט שמחה של מצוה.

וכן במניין הנרות של חנוכה (עם השמשים) ישנם מ"ד נרות,
ומרומז בזה ג' הדברים שגזרו עליהם היוונים, שבת שזה אחר
ז' ימים, חודש שזה לאחר כ"ט יום, ומילה שזה לאחר ח' ימים,
וז' עם כ"ט ועם ח' יוצא מ"ד. (שביבי חיים) ובשבת זו מוציאים
ג' ספרי תורה וקוראים קודם בשל ר"ח משום תדיר, וכבר כתב
המשנ"ב בסי' תי"ט סק"ב שיש להוסיף מאכל יותר בשבת ר"ח,
לכבוד ר"ח, (וע"ש שעה"צ) וביותר כתב הבן איש חי שגם בשבת
חנוכה רגילה יש להרבות בסעודה יותר משאר שבתות השנה
(וישב שנה א' כ"ח),

וכבר כתב החזו"א שיש עניין גדול להתחיל גם את השבוע ואת
החודש ברגל ימין, שזה אומר להשתדל מאד במוצ"ש ובפרט
שחל מוצ"ש בר"ח, להרבות בתורה ובהתגברות על היצה"ר ועי"ז
מתברך כל החודש.

ח' ימי ההלל השלם של חנוכה כנגד ח' ימים טובים במהלך השנה
שלא אומרים בהם הלל השלם, ו' ימי פסח, א' ראש השנה (מדאור),
וזאת חנוכה הוא כנגד יו"כ! ומכאן גדולה מעלתו (הגר"א)

רמזים בפרשת מקץ לחנוכה:

א. כידוע שבת חנוכה חלה בדרך כלל בפר' מקץ וישנם רמזים
לחנוכה בפרשה, א. בחלום פרעה נראה לו שהפרות רעות

כתב השו"ע בסימן תרע"ט: בערב שבת מדליקין נר חנוכה
ואח"כ נר שבת, וכתב הרמ"א ומברך עליהם כמו בחול אע"פ
שמדליקין בעוד היום גדול, וע"ש משנ"ב, וכתב בסוף דבריו
"כתבו האחרונים דנכון לכתחילה שיתפלל מנחה תחילה ואח"כ
ידליק".

הזהירות הנצרכת בערב שבת חנוכה היא מאחר ולכתחילה יש
להדליק נרות חנוכה לפני נר השבת, (שו"ע ומשנ"ב ובשעה"צ
שם, דגזרו איש אטו אשה שמקבלת שבת בהדלקת נרות השבת,
או עפ"י הסוד (בן א"ח) ויש שחששו יותר שהרי האיש מוציא
האשה בהדלקתה, ואם תקבל שבת לא יוכל להיות שליחה, שו"ת
בנין שלמה נב, אבל חלקו עליו ובודאי שהזמן מתאחר האשה
תדליק מיד לאחר שהדליק נר אחד, ואם מאוחר יותר תדליק גם
לפניו - פסקי תשובות)

וזמן הדלקתם החל מפלג המנחה שזהו רביע קודם השקיעה
(3:38), ויש להזהר ולתת שמן הרבה שידלוק עד חצי שעה לאחר
צאת הכוכבים. (ויש להזהר בזה בילדים שהגיעו לחינוך שלא
ידליקו בנרות הצבעוניים שנכבים לפני זמן זה) והמדליקים נר

מעט בי-ם בהדלק"נ בער"ש חנוכה, משא"כ בזמנינו שמדליקים בהרבה שמן יש לנהוג כמנהג כל השנה,

ובפרט בירושלים יש לנהוג 40 דק' ככל השנה וכן נהג והורה מרן הגרי"ש אלישיב זיע"א, וכן העיד הגר"מ שטרנבוך שליט"א בשם ותיקי ירושלים שבירושלים נהגו להקדים כרגיל, ודלא כלוח א"י שאמר לאחר מעט, במועדים וזמנים ח"ב סי' קנב, ובחלק ח' בהערות לח"ב סי' קנב כתב שגם הגרי"ז סולביציק זיע"א למעשה הדליק בזמן הרגיל בירושלים. ובפרט שיש מקומות ובפרט בירושלים ביתר צפת וטבריה שהשקיעה כעשר דק' לפני השקיעה, וכל רבותינו הורו לחשוש לכתחילה לדעות אלו. (שבות יצחק, שבט הלוי, הרב מורגנשטרן)

כמו שפסק המשנ"ב בסי' תרע"ט סק"ב, וע"כ יש להקדים ולהדליק בברכה ואפילו ביחידות בבהכנ"ס, ובכה"ג התיר הגר"י וייס זצ"ל להדליק גם ע"י קטן בבהכנ"ס בער"ש, שטוען שעיקר ההדלקה בבהכנ"ס משום פירסומי ניסא ולא מוציא אחרים, ותמיד קטן יכול להדליק שם, רק אין זה כבוד הציבור כשיש מניין וקטן מדליק, אבל בער"ש שמדליק ואין מניין יכול להדליק ולברך קטן. (שו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' סה א')

ובודאי גם בבתיים שיש הרבה בנים מדליקים בבית והרבה נרות, בודאי יש להקפיד ע"ז שיגמרו להדליק נרות שבת וחנוכה חצי שעה לפני השקיעה!!! וכך הורו ונהגו כל רבותינו זיע"א ויבדלחט"א, ורק בעבר שהיה מחסור בשמן היה מנהג לאחר

דיני שבת שחל בחנוכה מרבנינו הגדול רשכבה"ג מרן הגרא"ל שטינמן זיע"א מתוך הספר "כאייל תערוג"

ואח"כ כשהגיע הזמן הדליק את הנר חנוכה. [אמנם גם כשאירע שכבר הגיע הזמן שאפשר להדליק הנרות, מ"מ היה מבדיל קודם].

כשנוסעים לעיר אחרת

אם נוסע לעיר אחרת, כגון שנוסע לשבת חנוכה לבית הוריו או חמיו, או אפילו כשנוסע לימי החול, ודאי דאף לפר"ח (הו"ד בביאור הלכה סי' תרע"ז) ידליק רק בעיר האחרת, ואפילו לא נסע לשם אלא ליום אחד, והפר"ח איירי באותה העיר שבא לדירת חמיו, דהתם כיון דיכול לבא לביתו לא עקר קביעותו אלא א"כ בא לכל שמונת הימים, דנראה דח' ימים שכתב הפר"ח בדוקא הוא, דיום אחד לא חשיב קביעות כיון דיכול לחזור לביתו בכל רגע כשביתו באותו העיר. (שלמי תודה חנוכה עמוד ריט)

אמנם אמר רבנו שדעת הגרי"ש אלישיב שהמתארח בשבת במקום אחר ראוי שימנה שליח שידליק בביתו [ובישיבת ארחות תורה בב"ב כשהיו הבחורים נוסעים בשבת חנוכה לביתם, הורה רבנו להנהלת הישיבה שיסרבו לתת רשות להתגורר בישיבה, וממילא יכולים הבחורים להדליק בביתם שהרי כעת בודאי אין להם בית אחר, ופעם אחת רצו הבחורים להישאר בסוף בישיבה, ואמר שיבקשו רשות להדיא מהנהלת הישיבה להישאר שזה לא יראה כחוכא ואטלולא].

ולענין מוצ"ש הורה רבנו שידליק כשמגיע לביתו, אפי' כשמגיע מאוחר עד שעה 11 שזה תוך זמן ההדלקה. [ומדובר במי שגר בעיר ולא בכפר ומושב וכדו']. וא"צ לחוש ולברך בדרך ברכת הרואה כשרואה נ"ח, דהרי הולך להדליק.

בשבת חנוכה נשארים בבית!!

אמר רבנו שהיות והלכות חנוכה מורכבות ותלויות בהרבה שיטות, ראוי לכל יר"ש לא לנסוע מביתו בימי החנוכה ללא צורך מיוחד, כי מכניס את עצמו לספיקות. בער"ש חנוכה הדליק רבנו כ 35 דקות לפני השקיעה, ואח"כ מיד הדליק נרות שבת [שדרכו להדליקם 35 דק' לפני השקיעה] ובמוצאי שבת כפי שנהג כל שבת להמתין מלעשות מלאכה עד שיעברו שתי שעות זמניות לאחר השקיעה, זמן 'זעקסטיל' [-ששית היום, שהם ב' שעות זמניות אחרי השקיעה] כך גם במוצאי שבת חנוכה היה מדליק רבנו רק אחר שעבר זמן הנ"ל.

מכתב חיזוק מרבנינו לבני ישיבה שנשארו בשבת חנוכה

לכ' תלמידי ישיבת.... ידוע שהעולם קיים רק בזכות תורה וחסד, וכתוב אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת, ויש זמנים אשר חלק גדול מתבטלים מלמודם, מ"מ אלה שלומדים גם בזמנים אלו הם זוכים יותר, ובספר חסידים כתוב כי בזמן שאין הרבה מתעסקין במצוה אז עושה המצוה הוא נוטל יותר שכר דהוי כמת מצוה. א"כ חזקו ואמצו אל ירך לבבכם כאלו הפסדתם, כי לא רק שלא הפסדתם אלא אתם מרויחים יותר מכולם. הכו"ח לכ' המצוה הגדולה כ"ח כסלו תש"ע לפ"ק.

הבדלה ואח"כ הדלקה

רבנו היה מבדיל תחילה ואח"כ מדליק נר חנוכה. וכדברי הט"ז (סי' תרפ"א) והסביר שאת ההבדלה עושה בזמן שעדיין נוהג שלא לעשות מלאכה, וא' הנוכחים הדליק את נר ההבדלה,

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדרים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

לפרטים והנצחות או להצטרפות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324@gmail.com
לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

בירור הלכה

פרשת מקץ

בירורי הלכה
אקטואליים
מתוך הסוגיות
והפוסקים

הנידון - ילדים המדליקים נרות חנוכה בנרות שפעמים אינם דולקים חצי שעה האם שפיר עבדי.

יתבאר גדר הדין של נתינת שמן שידלק חצי שעה / האם שמדליק בתוך בית חייב לתת שמן בשיעור שידלק חצי שעה / האם כשמדליק באיחור צריך לתת שמן בשיעור שידלק חצי שעה / האם יש חינוך להידור מצוה / האם שמן בשיעור שידלק חצי שעה הוא מעיקר המצוה או פרט במצוה / האם חייב לתת שמן בשיעור שידלק חצי שעה דווקא בזמן ההדלקה, ונפק"מ לנר חנכה בחשמל ובבטרייה.

צריך לדקדק בשיעור שאע"פ שמדלקין בפנים כיון שמדלקין בפתח הבית והוא פתוח יש הכירא לעוברים והשבים". בשו"ע סימן תרע"ב ב' כתב "שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק שהוא כמו חצי שעה... הילכך צריך ליתן בה שמן כזה השיעור". עולה דאף דלהלכה "כבתה אין זקוק לה", מ"מ לכתחילה צריך לתת שמן בשיעור של חצי שעה.

האם תרוצי הג"מ חולקים זע"ז

האם ת' הג"מ חולקים בדין "אי לא אדליק מדליק"

נחלקו הראשונים האם תרוצי הג"מ חולקים זע"ז. בתו"ס, וברא"ש נראה שתרוצי הג"מ חולקים, ולת' א' אם עבר הזמן, לא יכול להדליק. ולת' ב' מדליק. ומ"מ כתבו שאף אחר הזמן ידליק מספק שמא הלכה כת' ב', (ולכאורה כונתם שידליקו ללא ברכה).

מאיידך מדברי הרמב"ם נראה דאין הת' חולקים זע"ז. (כ"כ הב"ח, וכן נראה במ"מ שם).

דכתב ברמב"ם פרק ד' ה' "אם שכח או הזיד ולא הדליק בשקיעת החמה מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק וזמן ההדלקה הוא כמו חצי שעה או יותר ואם עבר זמן זה אינו מדליק".

במאירי הביא דלרמב"ם לא ידליק, והביא די"א שידליק בלי ברכה.

ובריטב"א הביא בשם ספר התרומות דאם מדליק בביתו יכול להדליק עד עלוה"ש.

בשו"ע תרע"ב ב' כתב "אם עבר זמן זה ולא הדליק מדליק והולך כל הלילה".

הג"מ שבת כא' מביאה מחלוקת האם כבתה זקוק לה או כבתה אין זקוק לה, ומבואר בג"מ שיש נפק"מ במחלוקת זו האם מדליקין בפתילות ושמנים שאין מדלקין בהם בשבת (דאינם דולקים יפה), דלמ"ד כבתה זקוק לה אין מדלקין בהם, ולמ"ד כבתה אין זקוק לה מדליקין בהם אף אם יכבה אין זקוק לה,

מקשה הג"מ על השיטה שכבתה אין זקוק לה, "ורמינהו מצותה משתשקע חמה עד שתכלה רגל מן השוק, מאי לאו דאי כבתה הדר מדליק, לא דאי לא אדליק מדליק. אי נמי לשיעורה". ק' הגמ' דלכאורה מבואר בברייתא דכבתה זקוק לה. מת' הגמ' דמש"כ הבריתא "עד שתכלה רגל מן השוק" הוא לענין זמן ההדלקה, א"נ לשיעור השמן.

ממשיכה הג"מ מהו עד שתכלה רגל מן השוק, "אמר רבה בר בר חנה אמר ר"י עד דכליא ריגלא דתרמודאי".

מתבאר בג"מ שני הבנות בברייתא מהו השיעור של עד שתכלה רגל מן השוק, א' שאם לא הדליק בזמן, ידליק עד שתכלה רגל מן השוק, ב' שיעור בכמות השמן שצריך לתת (וע"ע ברי"ף מה שהוסיף שאחר זמן זה יכול לכבותה או להשתמש לאורה).

לשונות הראשונים

כתב הרמב"ם "זמן ההדלקה הוא כמו חצי שעה או יותר". והרי"ף כתב "כמו חצי שעה". ובטור כתב "מצותה מסוף שקיעת החמה עד חצי שעה מן הלילה שאז עוברין העם ושבין ורואים אותה ואיכא פרסומי ניסא הלכך צריך ליתן בה שמן כזה השיעור... והתוס' כתבו שלדידן אין צריך לדקדק בזמן שנתנו חז"ל שלא נתנהו אלא להם שהיו מדלקין בחוץ ולאחר זמן זה אין עוברים ושבים אבל אנו שמדלקין בבית ואין הכירא אלא לבני הבית אין להקפיד על הזמן... ונראה דאף לדידן

שיעור חצי שעה שמן, שכתב בתרע"ה ב' שצריך לתת שמן בשיעור קודם שידליק אבל אם בירך ואח"כ נתן שמן לא יצא, משמע שכתב דינו אף לדין שמדלקין בבית שיש דין לתת שיעור שמן.

כשמדליק באיחור האם צריך לתת

שמן כשיעור חצי שעה

האם כשמדליק באיחור צריך לתת שמן כשיעור חצי שעה. בשו"ע תרע"ב ב' כתב "שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק שהוא כמו חצי שעה... הילכך צריך ליתן בה שמן כזה השיעור", משמע דא"צ לתת שמן בשיעור חצי שעה וסגי בזמן שנשאר עד שתכלה רגל מן השוק. וכ"כ הפר"ח תרע"ב ב' דאם מדליק באיחור ונשאר עד זמן שתכלה רגל מן השוק רבע שעה, א"צ לתת שמן בשיעור חצי שעה וסגי בזמן שנשאר עד שתכלה רגל דהינו רבע שעה, וכ"כ במג"א תרע"ב ב'. אולם כתבו דכל זה שמדליק בחוץ, אבל אם מדליק בפנים, צריך תמיד שיעור חצי שעה, וכ"כ במ"ב ס"ק ה' להלכה.

האם יש דין חינוך להידור מצוה

מצאנו לענין חיוב חינוך קטן באכילת מצה, רמב"ם חמץ ומצה ו' י' "קטן שיכול לאכול פת מחנכין אותו במצות ומאכלין אותו כזית מצה. ויל"ע האם ס"ל לרמב"ם שאף יש דין חינוך על פרטי המצוה, או ששיעור כזית במצה זה מעיקר דין המצוה ולא פרט מפרטי המצוה.

בריטב"א סוכה ב' כתב דקטן שמחנכין אותו במצות צריך לעשות בהכשר גמור כגדול.

ויל"ע האם כונת הריטב"א שצריך לחנכו כגדול דאל"ה אתי למיסרך, ולפי"ז אם הקטן לא שם לב או לא יודע שיש כאן חיסרון כגון שזה שאול וכדומה לכאורה אין בעיה, או שכונת הריטב"א שיש לחנך קטן בהכשר גמור כמו גדול.

בבה"ל תרנ"ז כתב כהריטב"א ונראה שצריך שיהיה ממש כגדול.

ומאיך ע' שו"ע תרנ"ח ו' שלא יתן ביום הראשון של סוכות לקטן את הד' מנים שלו קודם שיצא בו מפני שהקטן קונה ואינו מקנה מהתורה, וכתב עוד שאם תופס עם התינוק שפיר דמי, ונחלקו האחרונים האם כשתופס עם התינוק רק האב יצא יד"ח והקטן לא יצא דהד' מנים שאול, או אף הקטן יצא. המג"א וא"ר ס"ל שהקטן לא יצא, והבגדי ישע והברכ"י ס"ל שאף הקטן יצא דגם בשאול מתחנך הקטן למצוה וכן נראה במ"ב כח' וע"ע בשעה"צ לו' דמצות חינוך רק על עצם המצוה ולא על פרטי המצוה.

לכאורה עולה סתירה במ"ב, דבבה"ל בתרנ"ז נראה דס"ל כהריטב"א דצריך לחנכו בהכשר גמור, ומאיך במ"ב בתרנ"ח

וכתב הפר"ח תרע"ב ב' שאף שזה ספק דרבנן והיה לנו להקל, מ"מ משום פרסום הנס הצרכהו להדליק, וכתב שמשום שזה ספק לא יברך, ובסו"ד נקט שיברך, דיש לצרף את מש"כ הרמ"א שכשמדלקים בתוך הבית אין קפידא על הזמן. ובמג"א תרע"ב ס"ק ו' כתב דאף שכתב הב"י דהוא ספיקא דדינא והיה לו להדליק ללא ברכה, מ"מ משמעות השו"ע שמדליק בברכה. ובפרמ"ג ביאר טעם נוסף להא דוברך, מפני דהוא ס"ס, ספק איזה ת' בג"מ עיקר ועוד האם לת' הא' "אי לא אדליק" זה רק למצוה ולא לעיכובא.

התבאר שנחלקו הראשונים האם ת' ב' חולק על ת' א' לענין האם אפשר להדליק אחר הזמן.

האם ת' הג"מ חולקים בדין

"א"נ לשיעורא"

יש לעין האם ת' א' חולק על ת' ב' וס"ל שאין דין לתת שמן בשיעור חצי שעה.

הב"ח הביא שהגה"מ וסמ"ג כתבו שלת' א' א"צ לתת שיעור חצי שעה בשמן, וכתב בסמ"ג נהגו העם כלישנא קמא "דאי לא אדליק מדליק" ולא בעינן שיעור לנ"ח.

ובראב"ה תתקעב' כתב "ונראה בעיני דאנן דעבדינן נרות קטנים דליכא בהו שיעורא, סמכינן על שנויאי קמא דבשל סופרים הלך אחר המיקל".

וכן עולה במ"ב בסימן תרע"ה ס"ק ח'. דהטור והשו"ע בסימן תרע"ה ב' כתבו שהיות ועיקר המצוה היא בהדלקה צריך שיתן בנר שיעור שמן של חצי שעה ואם בשעה שהדליק לא היה בשמן שיעור של חצי שעה, והוסיף אח"כ לא יצא יד"ח, ומבואר בפוסקים שצריך לכבותה ולתת שמן כשיעור ולהדליקה. והביא המ"ב מהחמוד משה שכשידליק שוב ידליק בלא ברכה, דאפשר שההלכה כהת' הא' ולת' זה אין דין שיעור חצי שעה. (והפר"ח תרעה' ב' כתב שידליק בברכה, ובמ"ב תרעה' ס"ק ח' ובשעה"צ ט' פסק כהחמוד משה).

עולה לנו שיש בראשונים ובאחרונים שס"ל שנחלקו ת' הג"מ האם חייב לתת שמן בשיעור חצי שעה, וס"ל דלהלכה שיעור שמן חצי שעה אינו מעכבן.

האם שמדליקים בתוך הבית יש

שיעור זה של חצי שעה

האם שמדליקים בתוך הבית ג"כ יש שיעור זה של חצי שעה. בדרכ"מ תרע"ב הביא מח' בזה, והביא ד"א שבזמן הזה א"צ שיעור לנרות, וכ"כ המרדכי שבת רס"ו, ובלבוש איתא שרק בחוץ יש דין לתת שמן עד שתכלה רגל, אבל בביתו א"צ לתת שיעור זה וסגי בפחות מחצי שעה.

ומאיך להלכה כתב המג"א תרע"ב ג' וכ"כ המאמ"ר שאף בביתו יש לתת שיעור זה. וכן סתימת השו"ע שבכ"ג יש לתת

א' דהא להלכה קי"מ"ל כבתה אין זקוק לה, ז"א אף שלא דלק חצי שעה יצא יד"ח, וע"כ נראה שלתת שמן בשיעור חצי שעה אינו אלא פרט במצוה.

ב' עוד מתבאר בג"מ שלמ"ד כבתה אין זקוק לה מותר להדליק בשמנים פסולים אף שאפשר שיכבו, ע"כ שדין שיעור השמן שצריך לתת בהדלקה אינו אלא פרט במצוה. (וכן עולה במאירי דכתב דאף שמבואר בגמ' דלכתחילה יש לתת שיעור שמן חצי שעה, מ"מ למ"ד כבתה אין זקוק לה מותר להדליק אף בשמנים ופתילות הפסולין לשבת אף שאפשר שיכבו תוך חצי שעה, וביאר המאירי דכיון שבד"כ אינם כבים תוך הזמן, למ"ד אין זקוק לא חששו ויכול להדליק בזה. א"כ עולה דהיות ובד"כ נשאר לדלוק חצי שעה למ"ד כבתה אין זקוק לא חוששין ומהני).

ג' עוד מדברי הפר"ח והפרמ"ג שכתבו דמיעקר הדין אם מדליק רבע שעה אחר הזמן א"צ לתת שמן בשיעור של חצי שעה, הרי ששיעור השמן חצי שעה אינו אלא פרט במצוה. ד' להלכה יש דעות שיתפלל ערבית קודם ההדלקה, והרי שיבוא להדליק אחר הזמן, לפי מה שכתבו האחרונים א"צ מדינא לתת שמן בשיעור חצי שעה אלא סגי בפחות, ואם דין שיעור השמן הוא מעיקר המצוה היה לאחרונים להעיר שמפסיד חלק מהמצוה, ע"כ שלהלכה אי"ז אלא פרט במצוה. ה' עוד ראייה לזה שכתב הבה"ל בתרע"ב ד"ה "כזה" בשם הפרמ"ג שמי שאין לו שמן כשיעור חצי שעה ידליק ללא ברכה, ואם דין שיעור השמן הוא עיקר המצוה מה שייך להדליק ללא ברכה (דאין אנו עושים זכר לנס ללא תקנת חז"ל מיוחדת כשא"א לקים המצוה). אלא ע"כ דין ששיעור השמן זה פרט במצוה. (ואפשר לדחות דצריך להדליק משום דלת' א' שיעור השמן לא מעכב).

ו' יש להוסיף שהרי כתב השו"ע שמי שלא הדליק יכול להדליק כל הלילה עד עלות השחר, ואף אם נזכר סמוך מאד לעלות השחר ואין חצי שעה שידלק השמן כדינו מ"מ נראה בשו"ע שמדליק בברכה, חזינן שאף שידלק פחות מחצי שעה מ"מ מברך, ואולי יש לחלק, ואכמ"ל.

נרות של ילדים שלא דולקים תמיד חצי שעה

נראה לדון בזה מכמה טעמים להקל

א' בא"א מבוטשאטש תרע"ה תנינא כתב לדון האם יש קפידא אם הנרות של קטנים שהגיעו לחינוך יהיו דולקים פחות מחצי שעה האם סגי בזה לענין חינוך אף שאינו דולק חצי שעה, ומסיק שמהני, וכתב "אין קפידא בזה אם הנרות של הקטנים שהגיעו לחינוך לא דולקים חצי שעה דכיון שהחינוך אין בו הבחנה בזה ויכול לסבור על פחות מחצי שעה שהוא חצי שעה, ובפתילה דקה אפשר שידלק חצי שעה", נראה מדבריו דאין קפידא בזה וגם אין חיסרון שאתי למיסרך דבכה"ג הקטן לא מרגיש בזה. ועוד שבפתילה דקה יותר ידלוק חצי שעה.

ובשעה"צ שם נראה דהכריע שא"צ לחנכו בהכשר גמור. והארנונו במ"א לחלק בין חינוך בעיקר המצוה לחינוך בפרטי המצוה, דבעיקר המצוה ס"ל למ"ב להחמיר כהריטב"א, ובפרטי המצוה ס"ל להקל.

עולה דיש מח' האם יש חינוך להידור מצוה, ומיהו לענין חינוך בפרטי המצוה נראה דהמ"ב מיקל, וכדלהלן.

א' לענין חנכה כתב המ"ב תרע"ה יד' כתב שאף לרמ"א שקטן מדליק בעצמו, מ"מ סגי בנר אחד כל יום.

ב' לענין ד' מינים אף לדעות שקונה לבנו לולב כדי לנענע בו, מ"מ אין חייב לחנך בנו דווקא בד' מינים מהודרים וסגי בד' מינים כשרים.

ג' לענין מגילה אף דין לחנך הקטן במגילה, מ"מ אין חובה דווקא בציבור ומנין אף שיש בזה הידור.

מדוע קטן מדליק מדין חינוך

הרי אי"ז אלא הידור

הרמ"א תרע"ה ג' כתב דלמנהג שכל בני הבית מדלקין אף קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק.

ומאידך המג"א תרע"ז ח' והמ"ב תרע"ז ג', מביא שדעת הש"ג והמאירי דא"צ לחנך קטן להדליק בפנ"ע, ובבה"ל תרע"ה ביאר שכיון שגם גדול אינו חייב אלא מצד הידור אין בזה חיוב חינוך לקטן.

וכתב המ"ב תרע"ה יד' שאף לרמ"א שקטן מדליק אף בהידור מצוה מ"מ סגי בנר אחד כל יום.

עולה דיש דעות שקטן לא ידליק כלל בחנוכה דאי"ז אלא הידור. ונראה שהכרעת המ"ב שסגי שקטן ידליק נר אחד.

ויל"ע בדין שיש לתת שמן בשיעור חצי שעה,

האם זה מעיקר המצוה או פרט במצוה

גם אם ננקוט שקטן מדליק נרות חנוכה מ"מ יל"ע בדין שיש לתת שמן בשיעור חצי שעה, האם זה מעיקר המצוה או פרט במצוה

נתבאר לעיל דיש כמה שיטות ראשונים שלת' א' בג"מ אין דין לתת שיעור חצי שעה בנר וע' מש"כ מהראב"י שאנן שנותנים נרות קטנים שאין בהם שיעור סומכים על ת' א' בג"מ, ולדבריהם ודאי שכשר אף בנרות שאינם דולקים חצי שעה).

אף לדעות דס"ל שיש דין לתת שמן בשיעור חצי שעה נראה שדין לתת שמן בנר בשיעור חצי שעה אי"ז אלא פרט ושיעור במצוה,

ונראה דאיכא כמה ראיות שלתת שמן בנר בשיעור חצי שעה אי"ז אלא פרט ושיעור במצוה.

ב' אם ננקוט שאין חיוב חינוך על פרטי המצוה, וכמו שהתבאר שחצי שעה זה רק פרט במצוה, וגם אין כאן חיסרון של אתי למיסרך, יכולים ילדים להשתמש בנרות אילו.

ג' בנרות המצויים של הילדים רואים ברור שרוב הפעמים הם דולקים לכה"פ חצי שעה ובמציאות אין כל הנרות כבים יחד ופעמים יש הפרש ביניהם כמה דקות, ואפשר שתלוי אם הנרות קרובים זל"ז ומתחממים זמ"ז אז אינם דולקים חצי שעה, אבל ברחוקים זמ"ז אפשר שידלקו חצי שעה, ואולי תלוי מהו עובי הפתילה ועובי השעוה.

ויש לדמות למה שהבאנו מהמאירי שאף שיש לתת לכ"ע שמן בשיעור חצי שעה מ"מ להלכה מדליקים אף בשמנים הפסולים בשבת ואף שאפשר שיכבו אין חוששין, וה"נ אין חוששין שמא הנר יתחמם יותר ויכבה תוך חצי שעה. (ושמעתי שאם מקפידים את הנרות הם דולקים יותר מחצי שעה).

ד' עוד יש לצרף לענין ילדים שמדלקים רק מדין חינוך את השיטות שבתוך הבית לא חיב לתת חצי שעה ובד"כ הילדים מדלקים בתוך הבית.

ה' אף אם מדליקים בחלון, יש לצרף השיטות שבאופן שמדליק קצת אחר הזמן (ובד"כ הילדים מדלקים אחר האב זמן מה) דא"צ חצי שעה וסגי עד שתכלה רגל, ז"א עד שיעור חצי שעה מהשקיעה.

ו' וכן לענין קטנים יש לצרף מש"כ לעיל מהראב"ה תתקעב' שכתב "ונראה בעיני דאנן דעבדינן נרות קטנים דליכא בהו שיעורא, סמכינן על שנוייה קמא דבשל סופרים הלך אחר המיקל".

ז' התבאר דהמג"א הביא כמה ראשונים דא"צ לחנך קטן להידור מצוה ואין קטן צריך להדליק נרות חנכה בפנ"ע, ואף לרמ"א שכתב שקטן מדליק בפנ"ע, כתב המ"ב תרע"ה יד דמ"מ סגי בנר אחד כל יום. וא"כ היות ובד"כ לכל הפחות נר אחד תמיד נשאר דלוק חצי שעה, לכן אין מניעה לתת לילדים להדליק בנירות אלו.

עלה בידינו כמה טעמים להקל לילדים להדליק בנרות שלא תמיד דולקים חצי שעה

דין נרות אלו בערב שבת

ולענין נרות אלו שמדליק בערב שבת שצריך לתת שיעור שידלק חצי שעה אחר השקיעה ובנרות אלו הם נגמרים הרבה קודם, וא"כ בער"ש יש יותר בעיה בנרות של הילדים שכבים קודם הלילה, ויל"ע האם הדין שידלק בלילה הוא עיקר המצוה. ובאמת נחלקו הראשונים האם כל יום שייך להדליק גם קודם השקיעה הרשב"א והר"ן כתבו שאפשר להדליק קודם השקיעה והביא הרשב"א ראייה מער"ש, ובה"ג ורמב"ם ס"ל שאין מדלקין קודם השקיעה, עוד נפסק להלכה שבאופן שטרוד ולא יכול להדליק אח"כ יכול להדליק מפלג. חזינן שמה

שצריך שהנר ידלק בלילה אי"ז עיקר המצוה, אולם יש לדחות דבאופנים אלו אף שמדליק מוקדם מ"מ נותן שמן בשיעור שידלק חצי שעה אחר השקיעה, משא"כ בנידון דידן בנרות של ילדים בער"ש הם אינם דולקים חצי שעה אחר השקיעה.

וע' בשו"ע תרע"ג ב' דאם כתבתה בער"ש אפילו קודם קבלת שבת מבעוד יום אין זקוק לה, וכתב הפרמ"ג תרע"ב א"א א' לחדש דאם נתן בער"ש שמן בשיעור חצי שעה מצומצם ולא ידלק בלילה חצי שעה יצא יד"ח דהא אם כתבתה אפילו בער"ש יצא, וע"ע בפרמ"ג תרע"ט א"א ב' שכתב שיש לתת שיעור שידלק חצי שעה בלילה ואין העולם נזהרין בזה, ואח"כ דן לגבי יום חול אם הדליק בפלג ונתן שמן בשיעור חצי שעה ולא ידלק בלילה חצי שעה ונוטה שיצא ונשאר בצ"ע, מ"מ עולה לכאורה שודאי שבער"ש החצי שעה בלילה אינו עיקר המצוה ואולי אף בחול חצי שעה בלילה אינו עיקר המצוה, וא"כ אפשר שלענין חינוך של קטן אין בזה חיסרון דאי"ז עיקר המצוה, ולכן אף בער"ש אפשר לתת לילדים להדליק בנרות אילו.

ועוד יש להוסיף שבד"כ היות ומדלקים כעשרים דקות לפני השקיעה הנרות דולקות זמן מה אחר השקיעה אם ננקוט שאין חיוב לחנך על פרטי המצוה אלא רק על גוף המצוה, אפ"ל ששיעור חצי שעה לאחר השקיעה אי"ז אלא פרט המצוה, ואין חיסרון של אתי למיסרך מחמת הדלקה זו של ער"ש וצ"ע.

חיוב לתת שמן בשיעור חצי שעה

ונפק"מ לנר חנוכה ע"י חשמל

נר חנוכה ע"י חשמל ע' במאורי אש פרק ה' ענף ב' שדן בד"ן שצריך לתת שיעור שמן בנר האם צריך שיהיה כל השיעור שמן בנר או סגי גם בשמן בשפופרת המנטפת לנר, ומסיק של"מ שמן בשפופרת דכל טיפה חשובה הדלקה חדשה וא"כ אין שיעור שמן בנר כדי חצי שעה, ועי"ש שדן לפי"ז האם מועיל הדלקה בחשמל וחילק בן בטריה וחשמל, שבחשמל אין נחשב שיש שיעור שמן בנר דכל רגע מתחדש חשמל חדש, משא"כ בבטריה החשמל נמצא שם, והביא דברי הא"א בוטשאטש תרע"ה ב' וע"ע שדן מה הדין במחבר נרות שעוה זה לזה ואין בכל אחד שיעור שידלק חצי שעה וחיברן יחד ורק שכלה נר אחד נדלק הנר השני ומסיק שמהני, וע"ע שדן שבאופן שאין בכל חתיכה שיעור ולא חיברן יחד ולאחר שיגמר הנר הראשון בגלל שקרוב ידלק ממנו, ובזה מסתפק הא"א כיון שבתחילת ההדלקה צריך שיהיה שיעור שמן ואפשר שכשאננם מחוברין אי"ז נחשב שהיה שיעור שמן בהדלקה ולא מהני, וכתב חשמל גרע טפי דכל רגע מתחדש הזרם מחדש.

תפלה משחררת בכפת גרב

לתדהמתו ראשו היה גלוי. כנראה ברגע של חסר תשומת לב נפל הכובע מראשו.

מרדכי הביט בשעונו. נותרו לו רק שלוש דקות עד לסיום ההפסקה, ואצל הגרמנים כידוע היה צריך לדיק. הוא התבונן סביבו בקדחתנות. הבית היה מבלגן למדי. נראה היה כי יושביו ברחו ממנו ברגע האחרון ובהפתעה גמורה. כלים מלכלכים ושירידיים מארוחת צהרים היו מנחים על השלחן, ספר פתוח היה מוטל על הכרסה, וזוג מגפיים פהים היו מנחים ברשול מתחת כסא.

מרדכי לא ראה סביבו שום דבר שיכול היה לשמש לו ככסוי ראש, ובהברקה של אין ברה הוא התכופף, חלץ את אחד ממגפיו והסיר את הגרב מרגלו. בליט ברה החליט שהיא תשמש עבורו ככסוי ראש.

דחף רגלו בחזרה אל המגף, הניח את הגרב על ראשו כששוליה מכסים את אזניו וחזר למחשבה על מראהו המוזר. לא היתה לו ברה אחרת.

הוא שפשף ידיו, פנה אל הקיר והחל להתפלל.

התפלה מלאה אותו בכת. הוא שאב חאק מהמלים הקדושות, מתפלל באמצעותן על החילים היהודים הפצועים, על הוריו, זוגתו ובנו הקט שנותרו על אדמת גרמניה כשהם חרדים לגורלו.

תוף כדי תפלה שמע מרדכי קולות מחוץ לבית וחושיו נדרכו. הדלת נפתחה בתנופה. מרדכי כמעט קפא על עמדו, אולם הוא החליט להמשיך בתפלתו.

מפקדו נכנס אל הבית ועיניו יצאו מחוריהו בתדהמה. הוא הביט במחזה המוזר שמולו; חיל העומד ומדבר אל הקיר, עיניו עצומות, וגרב ארפה משתלשלת מראשו עד כתפיו. כמפקד מנסה הסיק מיד את המסקנה המתבקשת. הלים קרב.

"ווגלו", פקד המפקד על עוזרו הנאמן, "גוטמן השתגע! שלח אותו מיד לחפשה. בבית כבר יטפלו בו כמו שצריך".

בשעה שמרדכי עשה את דרכו הביתה, הגדוד שבו שרת עד לאתמול התקף בהפתעה על ידי חילי האויב הצרפתי. מכל מאתים וחמשים החילים איש לא נצל, מלבד איש אחד 'מטרף' המדבר אל הקיר כשגרב מנחת על ראשו...

ספר מפי נכדי ר' מרדכי גוטמן, משפי שוסטר ממזכירי ניו יורק

הסבל וההצקות שעבר בעצמו מצד 'חבריו' ומפקדיו, אשר לעתים התיחסו אליו גרוע יותר משהתיחסו לחילי אויב שנקלעו לידיהם.

הנה, רק לפני כמה ימים ראה את דוד, היהודי הנוסף ששרת בגדוד, כשאחת מעיניו שחרה ואפו שבור ומזדמם, כאשר כל חטאו היה שלא הסתתר מעיני 'חבריו' בעת שברך את ברכת המזון. מרדכי החל לרגע שבו יתבשר על שחרורו ומוכן היה לשלם על כך כמעט כל מחיר.

היום הזה היה נראה יפה יחסית. בבקר זה נכנסו לכפר קטן ופסטורלי שאותו כבשו מידי הצרפתים. הכפר היה ריק. יושביו נמלטו בחרדה מפני הכת הכובש, ובין בתיו שרה דממה עמקה. מרדכי נשלח עם עוד חילים לעבר בין הבתים ולבדק אם נותרו בהם חילי אויב.

עם סיום המשימה הוקם במקום בסיס צבאי קטן שבו היו אמורים הם להתארגן עד למתקפה הבאה.

"חצי שעה הפסקה" הכריז המפקד. רבים מהחילים נצלו זאת למנוחה קצרה, אולם מרדכי החליט לנצל את ההפסקה כדי להסתובב מעט בין בתי הכפר, לנשם אור צח ולחשב על מצבו.

הוא התישב בחדר אחד הבתים הנטושים, התמתח קלות, ובמחוח החלו לצופף תמונותיהם של יקיריו. הוא חשב על זוגתו הצעירה שאינה יודעת דבר על גורלו, אם חי הוא או מת, בריא או פצוע. הוא חשב על בנו הפעוט שאותו ראה רק פעם אחת בחייו ועל הוריו המיחלים לשובו. תמונות מחיי משפחתו עלו במחוח בזה אחר זה.

הוא הביט סביבו, נותרו לצרונות לשטף אותו ולמלא את לבו בגעגועים. מבטו נתקל בשמש השוקעת מעל ההרים, ואז הוא נזכר בבהלה; שעת השקיעה מתקרבת והוא טרם התפלל מנחה!

מרדכי קפץ ממקומו ונגש אל הבית הסמוך. הוא פתח את הדלת, נותר לקרני השמש לחדר בעדה ולהאיר לפניו את הדרך, נכנס אל הבית בזהירות ומשש ליתר בטחון את הרובה שהיה תלוי ברשול על כתפיו. השטח היה נקי.

מרדכי נעמד מיד סמוך לאחד מקירות הבית ובקש להתחיל להתפלל. הוא שלח את ידו כמתוך הרגל אל ראשו, אך

אבי תרע"ו. מרדכי גוטמן התבונן בנוף המפלא שסביבו, הקשיב לשקט הבראשיתי והרשה לעצמו לשאף אל קרבו מעט אור צח. לאחר חדשים ארפים של לחימה בלתי פוסקת, תוף כדי חרף קשה ומשגל, סוף

מרדכי הביט בשעונו. נותרו לו רק שלוש דקות עד לסיום ההפסקה, ואצל הגרמנים כידוע היה צריך לדיק. הוא התבונן סביבו בקדחתנות. הבית היה מבלגן למדי. נראה היה כי יושביו ברחו ממנו ברגע האחרון ובהפתעה גמורה. כלים מלכלכים ושירידיים מארוחת צהרים היו מנחים על השלחן, ספר פתוח היה מוטל על הכרסה, וזוג מגפיים פהים היו מנחים ברשול מתחת כסא.

בית החינוך הגדול בבני ברק

סוף הציצה השמש מבין העננים האפרים, מזכירה למרדכי ולחבריו את עבדת קיומו של עולם שפוי אי שם מעבר לקווי החזית ומאפשרת להם לחשב מעט על עבר, הווה ועתיד.

היה זה בעצומה של מלחמת העולם הראשונה. מיליוני בני אדם כבר קפחו את חייהם במלחמה מתמשכת ומיתרת זו. כחיל יהודי שומר מצוות המשרת בין חילים גויים בצבא הקיסר הגרמני, הרגיש מרדכי כל העת כי הוא נלחם מלחמה לא לו. בתקופת שרותו בשדות הקרב היה הוא עד לזועות נוראיות, אולם על כל אלו נוספו

וכאשר תקום מן הספר, תחפש באשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקימו

ברכות שאינן נענות באמן

עגית אמן אחר ברכה הנשמעת באמצעי תקשורת

א. השומע ברכה באמצעות רמקול, טלפון או כל אמצעי תקשורת, עליו לענות אמן, לפי שהקול הנשמע מהם נחשב כקול המשמיע עצמו. דין זה אמור רק כאשר השומע מזהה את קול המברך ויודע שמתר לענות אמן אחר ברכתו. ואולם, יש הסוברים שאף על פי שהקול הנשמע ממכשירים אלו נוצר מפח האדם המשמיעו, אין הוא נדון כקול אדם אלא כקול שנוצר באמצעים טכנולוגיים, ואמן הנענית אחר ברכה הנשמעת מהם היא אמן לבטלה.

מקורות ובאורים:

בש"ת 'מנחת אלעזר' (ח"ב סי' עב) נקט בפשיטות שקול הנשמע בטלפון דינו כקול המשמיע עצמו, ולכן יש לענות אמן אחר ברכה הנשמעת בטלפון. ואף שהמברך נמצא ברחוק מקום, אין זה מעכב, כנפסק בש"לחן ערוך (או"ח נה כ): 'היו עשרה במקום אחד ואומרים קדיש וקדשה, אפלו מי שאינו עמהם יכול לענות', וכ"כ בש"ת 'פני מבין' (או"ח סי' קג). אמנם בש"ת 'פני מבין' (שם) כתב שלסוברים (שו"ע שם) שכאשר עבודה זרה או מקום שאינו נקי מפיסק בין המברך לשומע, אין השומע עונה אמן, אף השומע ברכה בטלפון לא יענה אמן, אם בינו לבין המברך יש הפסק כזה. ואולם בש"ת 'מנחת אלעזר' (שם) חולק עליו וסובר שהכל מודים שצריך לענות אמן בשמיעת ברכה בטלפון, גם אם מפיסקים בין השומע למברך עבודה זרה או מקום טנוף, לפי שהקול עובר דרך חוטי הטלפון שהם גבוהים למעלה מעשרה טפחים ממקומות אלו. וראה ב'פסקי תשובות' (רטו ג) שנוקט שעל שמיעת ברכה בטלפון מתר לענות אמן, אולם אין חובה.

ואולם הגר"ש אויערבך (ש"ת 'מנחת שלמה' סי' ט) חולק וסובר שמאחר שבדבור ברמקול, טלפון ושאר אמצעי תקשורת, אין עצם קולו של האדם נשמע אלא נוצר חקוי של קולו בכת אמצעים טכנולוגיים, הרי זה נחשב שקול המשמיע עבר מן העולם, והמכשיר הוא המשמיע את הברכה. וכפי שלא יעלה על הדעת לענות אמן אחר מכשיר המשמיע ברכה באמצעות 'לחיצה עליו, כך אין לענות אמן אחר ברכה שמשמיע אדם באמצעות אמצעי תקשורת כל שהוא. וכך פסקו בש"ת 'באר משה' (ח"ג סי' קסו) ובש"ת 'תשובות והנהגות' (ח"ג סי' עט). ואולם הגר"מ פיינשטיין (ש"ת 'אורות משה' ח"ב סי' קה) טוען כנגדו ש'קשה לומר בזה הלכה ברו"ה'. שכן אף אם נאמר שקול האדם המברך עבר מן העולם, הרי סוף כל סוף הקול נשמע במכשירים אלו רק בעת שהאדם משמיעו בפעל, ואף שקול הנשמע זהה לקול האדם המשמיעו. עוד טוען הגר"מ שאף אפן העלטה של מערכת השמיעה האנושית לא ברו"ה לנו דיה, ויתכן שטבע הקדוש

ברוך הוא בבראיה שחוש השמיעה יפעל על פי מאפיינים הפועלים באפן דומה לפעלתם של מכשירים אלו. משום כך הוא נוטה לומר ששמיעת קול במכשירים אלו שקולה לשמיעת קול האדם המשמיעו. ומכל מקום פוסק הגר"מ פיינשטיין שמאחר שלא ניתן להגיע להכרעה ברורה בענין זה, מספק יש לענות אמן אחר ברכה הנשמעת באמצעי התקשורת למיניהם. וראה בש"ת 'מנחת שלמה' (שם) שאף בעל 'החזון איש' הסתפק בנדון זה.

ב. גם לדעת הסוברים שקול הנשמע באמצעות מכשירי תקשורת אינו נחשב כקול אדם, מפל מקום כאשר נאמרת ברכה באמצעות רמקול, על צבור המתאספים לענות אמן, וזאת רק כאשר נאמרת ברכה שהם אינם חייבים בה. לפי שבדי לענות אמן אחר ברכה שאין מחייבים בה, די בכך שיודע השומע על איזו ברכה הוא עונה אמן, ואין הוא צריך לשמע את הברכה עצמה. משום כך אף ששמיעת ברכה באמצעות רמקול אינה נחשבת כשמיעת ברכה מפי אדם, מפל מקום הרי השומע יודע על איזו ברכה הוא עונה, ודי בכך.

מקורות ובאורים:

פן פסק בש"ת 'מנחת שלמה' (שם). וראה שם שבאר שעל ברכה שהוא מחייב בה אסור לאדם לענות אמן אם אינו שומעה, גם אם יודע איזו ברכה נאמרת, כדפסק ה'ש"לחן ערוך' (או"ח קכד ח). ולכך לדעת הסוברים שקול הנשמע באמצעי תקשורת אינו נחשב כקול אדם, השומע ברכה שמחייב בה באמצעות רמקול, נחשב הדבר כאילו לא שמע את הברכה, ואסור לו לענות אמן אחריה (וראה בש"ת 'תשובות והנהגות' שם).

אמנם כל זה בשומע ברכה ברמקול, ואולם השומע ברכה בטלפון או בכל אמצעי תקשורת המשיך למרחוק לא יענה אמן. לדעת הסוברים שקול הנשמע בטלפון אינו נחשב כקול אדם, אף שיודע על איזו ברכה הוא עונה. שלפי שהוא עומד ברחוק מקום מהמברך, אין לו צורך ושיכות עמו (ש"ת 'מנחת שלמה' שם).

ג. השומע הקלטה של ברכה, אסור לו לענות אמן אחריה, לפי שבשעת השמיעה כבר פסק קול המברך.

מקורות ובאורים:

פן כתב הגר"ח ברלין בתשובה שנדפסה בספר 'אהלי אהרן' (ח"ב סי' סד). ואולם בש"ת 'ארץ צבי' (ח"א סי' כג) מסתפק בדין זה, וכותב שאפשר אולי להחשיב את הקול הנשמע מהקלטה, כאלו הוא הקול הראשון שהקלט.

דרושי אמונים

מדברי מדרן ורבנן על עגית אמן

הרב יעקב משה הלל שליט"א ראש ישיבת אהבת שלום

לענין הברכות הגבילו חז"ל את תקנתם למאה, שהרי האדם מגבל בכמות הברכות שהוא מסגל לברך. אף למצות עגית אמן אין שעור, כל אחד יכול לאסוף לעצמו אין ספר מצוות שכאלו בכל יום. ככל שאדם יכול להקשיב עוד ועוד לברכות ולענות אמן אחריהן, הרי זה משבח.

עגית אמן היא מעין חותמת על הברכה, אף יש בה גם תפלה, שאנו מבקשים מאת ה' שיעשה כדברי המברך. והנה, בדורנו בכלל, ובפרט בתקופה זו שבה זקוקים אנו לרחמי שמים מרבים, הן ברוחניות והן בגשמיות, כפה זקוקים אנו לכל תפלה ותפלה.

הבה נתחזק כלנו במצוה חשובה זו של עגית אמן, מצוה שאפשר לקיים אותה מאות פעמים ביום ואולי אף יותר. כך נעורר זכות על עם ישראל, ויהי רצון שנוקה כלנו לבשויות טובות ישועות ונחמות ולהצלחה רבה בכל הענינים ברוחניות ובגשמיות. וכל העושים והמעשים לזכות את הרבים, זכות הרבים תלויה בהם ויתברכו בכל הברכות וההצלחות אמן.

מתוך דבריו בוועידת נציגי עולם הישיבות - אב תשע"ד

על הפסוק (דברים י' ב): 'ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך פי אם לראה', תמיהה הגמרא (ברכות לג ב): וכי יראה היא דבר כל כך קל לקיים, והרי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, כלומר: כל הבחירה החפשית שנתנה לאדם היא על ענין יראת שמים? ותמצו כי אכן, ביחס למשה רבנו נחשבת היא לדבר קל.

אולם עדין יש להבין, הלא משה דבר אלינו - בני ישראל - ולנו אין זה דבר קל? וצריך לומר שכאשר דבר חז"ל על משה, לא דברו רק עליו, אלא אף על הצדיקים שבכל דור, וכפי שיודע שלכל צדיק יש ניצוץ מנשמת משה, ולא רק הצדיקים עצמם, אלא כל מי שסמוך וקרוב אליהם. וכפי שנתן ללמד מלשון הגמרא: 'לגבי משה', גם הוא יכול ללמד מהם דרכי ישר ואמת שחילו עליו להתחזק ביראת שמים.

מסקנה זו חשוב מאד להתחזק ולהאדיר כל התאספות לחאק עגית אמן, כי כאשר יראו הכל כיצד מחשבים גדולי התורה את המצוה החשובה של עגית אמן שמהותה היא אמונה, אף הם ילמדו לעשות כן.

יש להוסיף, שגם הפסוק שעליו דברנו: 'מה ה' אלקיך שאל מעמך' דרשו חז"ל (מנחות מג ב) את מצות מאה ברכות - 'אל תקרי מה אלא מאה'. ואולם עלינו לזכר את חובתנו שלא לקיים מצוה זו בצורה חסרה, והרי ברכה בלי אמן היא בעלת חסרון גדול.

אוצרות אמונים

עגית אמן - יסוד האמונה

מאמרי חכמים רבים המלמדים ומצביעים על יקרנה, גדולתה ושגב מעלתה של מצות עגית אמן פזורים בשגי התלמודים ובמדרשים השונים. אולם יותר מכל מבטא זאת המדרש בפרשת כי תבא (דבר ז א) באומרו: "אין גדול לפני הקדוש ברוך הוא יותר מאמן שישראל עונים!" כה מרעישים הם דברי המדרש עד שבעל השומר אמנים' טורח להבהיר בנוגע אליהם (מאמר פתחו שיערים פרק ג): "ותראה דברי המדרש הזה שלא דברו גזמאות חס וחלילה, שאין דבר חשוב לפני ה' כעגית אמנים".

להלן יובאו פנינים ואמרות מאוצרם של גדולי הדורות השופכים אור ומבהירים מה רבה מעלתה של עגית אמן, ועד כמה עלינו ליקרה ולשמח בזכות הנופלת בחלקנו בכל עת ובכל שעה.

העונה אמן נקרא צדיק

כתב רבנו בחיי: על הפסוק (ישעיה כו ב): "פתחו שיערים ויבא גוי צדיק שמר אמנים", דרשו חכמים (שבת קט ב): "אל תקרי שמר אמנים' אלא שאומרים אמן". לפי דרשה זו הרי כאלו נכתב בפסוק זה: 'גוי צדיק שאומרים אמן, ויש ללמד מזה ש"בשביל המדה הזאת של עגית אמן נקראו ישראל צדיקים" (פד הקמח ערך אמונה). כמו כן למד מזה רבי שמואל לניאדו 'בעל הפלים': "האומר אמן, על זה בלבד נקרא צדיק" (פלי פי ישעיה שם). ליסוד זה אף מרמז חבוקק הנביא באמרו (חבוקק ב ד): "וצדיק באמונתו יחיה"; בזכות באמונתו" - עגית אמן וזכה האדם להקרא צדיק ולהאריך ימים (שערי ציון עמ' טו).

העונה אמן נקרא קדוש

בצואתו הנודעת מזוהר רבי נפתלי פץ בעל סמיכת חכמים' את בניו שיקפידו לענות אמן בכונה, ומוסיף שכל המקפיד על עגית אמן בכונה נקרא קדוש. שכן במסכת ברכות (ג ג) דרשו חכמים את הפסוק (ויקרא כ ז): "והתקדשתם והייתם קדשים כי אני ה' אלקיכם" על המברך ברכת המזון; "ואם המברך נקרא קדוש קל וחומר העונה אמן שנקרא קדוש. כי גדול העונה אמן יותר מהמברך" (ספר הצנאה אות כא).

אב"ד רמת אלהן, רבי יצחק זילברשטיין, העיד כי בירושלים כנו יהודי מסוים בתאר 'קדוש', רק משום שאף בהיותו זמן וחלוש התאמץ ללכת לבית הכנסת כדי לענות אמן על הברכות (נוטרי אמן ח"א עמ' קט).

אגרת אמונים

מכתב מקורא נאמן

למעלת איש אמונים המנצח על מלאכת בית ה' הרב יעקב דב מרמורשטיין, אשרי חלקו כי לו נאה כי לו יאה. באשר זכיתי להיות מהגמנים לדבר מצוה, מקפיד בכל לבי לענות אמן אחר המברכים ברכות השחר בבית הכנסת, אם מעט אם הרבה, ובדרך כלל הרבה, התודה והברכה לכם על הרעיון הנפלא, התהלה והתפארת על הבצוע הנפלא במוסדות החנוכה, שבח וגדלה על העלון המיוחד, ואשר זה עתה מלאה שנה לכך שהוא פותח במאמריכם הקולעים אל השערה. כל העלון פלו מלא אוירה, ואולם למאמרים שלכם יש חן מיוחד השמור למי שצאה דורש ונאה מקיים.

הבחנתי כמה פעמים שאתם מכנים את הפעילות הקדושה שלכם בשם 'מהפכה' - 'מהפכת בני אמונים'. זה נכון, ואין כלל וכלל מקום להתנפת, חוללתם מהפכה. אבל כמי שעוקב אחריכם אני יודע שכל הגדרה שלכם מדיקת, ותמיד שאלתי את עצמי מהו אם כן מקור השם "מהפכה"?

שובע שעבר נפלה בי תוכנה שבצעם התורה עצמה קוראת למה שאתם עושים "מהפכה".

בפרשת האזינו (דברים לב כ) נאמר: "כי דור תהפכת המה בנים לא אמן בם". ודרשו חכמים "אל תקרי לא אמן בם' אלא לא אמן בם'. הנה לנו שהתורה קוראת לדור שאינו מקפיד על עגית אמן "דור תהפכת". אמר מעתה: 'מהפכת בני אמונים' באה לתקן ולהפוך את "דור תהפכת... בנים לא אמן בם".

יצו ה' אתכם את הברכה ויתן לכם פת ואון, דעת ותבונה, אפשרות ויכלת, סיעתא דשמיא ונהורא מעליא, להמשיך את המהפכה ולהשלימה בבוא משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

הרב ש.ה.כ
ליקווה ניי ג'רזי

נתן לשלח מכתבים לפקס שמספרו 08-9746102
או לכתבת המייל: 9139191@gmail.com

צדיק באמונתו

ברכות ואמן במשנת בעל ההלוא

מצבת בעל החות יאיר בבית העלמין בוורמזא

ה'חות יאיר' א' בטבת תס"ב

רבי שמעון יאיר חיים בכרך נולד בשנת שצ"ח בעירה לייפניק לאביו רבי משה שמעון אב"ד וורמזא. גדל במחצתה של אם אביו מרת חנה בכרך, שהיתה אשה גדולה ונכדת המהר"ל מפראג. יש אומרים שעל שמה קרא את ספר השו"ת המפורסם שחבר - 'חות יאיר' (שו"ת חת"ס ח"ד [אבעה"ז ב] ט"ו כה).

בצעירותו שמש כרבה של קובלניץ. בהמשך שמש כרבה של מייניץ, ובסוף ימיו מלא את מקום אביו בוורמזא. כתב ספרים רבים שרובם אבדו בצוק העתים. מלבד שו"ת 'חות יאיר', יצא לאור ספר כללים שחבר בשם 'מר קשישא', וכן באר על 'שלחן ערוך' - ארח חיים, בשם 'מקור חיים'.

נפטר בא' בטבת תס"ב, והוא בן ששים וארבע שנים, ונטמן בבית העלמין העתיק בוורמזא.

בספר 'מקור חיים' שכתב בעל החות יאיר', הביא המחבר דגנים ומנהגים שמהם נתן ללמד על ההקפדה שנהגו בה בדורות הסודמים לברך בבית הכנסת בקול את הברכות הנאמרות בשחר, כדי לזכות את הצבור באמנים רבות:

♦ "בימי הסליחות וימים נוראים יש להזהר שלא להתחיל ברכות בהשקפה מאד... כדי לזכות המון עם הבאים אחת לאחת בעגית אמן טובא" (יח א).

♦ "ראיתי מנהג ותיקין וישישים אשר מקומם רחוק מן הש"ץ, שהולכים ממקומם ומתקרבם אל המברך בעת שאומר ברכות השחר, כדי לשמע היטב ולענות ברוך הוא וברוך שמו ואמן" (מו ב).

♦ "המנהג בכל תפוצות ישראל... שמתעטפים יחידי סגלה - ותיקין הנבחרים בציצית, ומברכים בקול להתעטף בציצית וכל הקהל עונים אמן, וכן השני וכן השלישי, או יותר כרצון הקהל. וכן אחרי כן מניחים תפלין ומברכים בקול רם זה אחר זה" (נ א).

♦ "בעת שמיעת ברכה יזהר השומע לומר 'ברוך הוא וברוך שמו' רק אחר שהזכיר המברך שם ה', כפי שהורו חכמים (ברכות מז א) להקפיד לענות אמן רק אחר סיום הברכה, ובפרט בברכות השחר, שרבים נכשלים בזה" (קכד ה).

המעניינים לקבל את העלון השבועי לתבת המייל, יפנו לכתבת: 9139191@gmail.com

הרב בצלאל טרוביץ שליט"א

תגלית מרעישה: נס חנוכה קרה גם בלי תשובה...

ויש להקדים בעזרת השי"ת:

א יעקב אבינו היה שורש לכל הגלויות, וכש"כ הספורנו בריש פ' וישב, (עה"פ "אלה תולדות יעקב" וגו') וז"ל 'מאורעותיו וילדי יום עליו אחר שישב שם כי מאז שיצא מבית אביו היו עניניו כמו קורות אבותינו בגלות ראשון ומאז שחזר אל ארץ מגורי אביו היו קורותיו כמו שקרה לאבותינו בבית שני וחורבנו וגלותו וגאולתו לקץ הימין'.

וכן איתא במדרש רבה בפרשת וישב (פרשה פד סימן ג) במש"כ באיוב (פרק ג) "לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רוגז", "לא שלותי" - מעשו, "ולא שקטתי" - מלבן, "ולא נחתי" - מדינה, "ויבא רוגז" - בא עלי רגזו של יוסף.

והנה במדרש רבה בפרשת בשלח (פרשה כו סימן א) דרשו זאת על הד' גלויות, "לא שלותי" מבלב, "ולא שקטתי" ממדי, "ולא נחתי" מיון, "ויבא רוגז" באדום לא שלותי ולא שקטתי וגו'. והיינו שיעקב עבר הכל לצורך 'המתקת' כל הגלויות.

ב אין שום 'אתרעותא דעילא' ללא 'אתרעותא דלתתא' והדבר מבואר בכמה מקומות בחז"ל ובזוהר הק' כמו שמביא החפץ חיים פעמים אין ספור.

* * *

ולפי זה נראה לבאר בעז"ה, שלכך הקב"ה עשה שיעקב ישן בכדי שהוא יקבל את כל ההבטחות על השמירה בגלות, אף כאשר אין שום 'אתרעותא דלתתא', שזוהי שינה [א' משישים במיתה] שהאדם מצד עצמו לא עושה שום דבר, ולכן לצורך דורות האחרונים הוצרך להביא שינה על יעקב אבינו להועיל לנו בגלות שאינו לא עושים אתרעותא דלתתא. [ומיושבת השאלה הב'].

ומעתה י"ל שמאותה סיבה ירד שמן מן השמים, שזה הוצרך לדורות האחרונים שאין להם שום אתרעותא דלתתא, ולכן ירד שמן מן השמים באתרעותא דלעילא בלבד. [ומיושבת השאלה הא'].

ויש לבאר שלכן יעקב אבינו מסר נפשו על פך שמן זה שהוא סימן לדורות הבאים שיעשה להם נס באתרעותא דלעילא בלבד, ולכן זכו ב'חג החנוכה' לנס אף ללא אתרעותא דלתתא. ואתי שפיר מה שאיתא בחז"ל (מובא בספרים) 'כשחזר יעקב על פכים קטנים אמר הקב"ה ליעקב אתה מסרת את נפשך בשביל פכים קטנים חייך אני משלם לבניך שתיעשה להם נס גדול בימי החשמונאים ע"י פכים קטנים. והיינו נס באתרעותא דלעילא בלבד.

"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא". ואח"כ יעקב לקח את האבן ועשה מצבה - "ויצק שמן על ראשה". ויש להבין מהו הענין שהתורה מדגישה שיעקב יצק השמן על ראש המצבה. ועוד יש להבין מהיכן היה לו שמן, הרי אליפז לקח ממנו את כל אשר לו?

הנה רש"י מפרש ששקעה לו חמה שלא בעונתה בכדי שילין שם, וכמו שאי' בחולין (צא:) שאמר יעקב אבינו 'אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי, ואני לא התפללתי? וכשנתן דעתו לחזור, קפצה לו הדרך, ומיד - "ויפגע במקום", ולאחר שסיים להתפלל, אמר הקב"ה 'צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה? מיד - "בא השמש"'.
וצריך עיון גדול מדוע שקעה חמה שלא בעונתה שיעקב "יאלץ" לישון, כמ"ש 'צדיק זה בא לבית מלוני יפטר בלא לינה', הרי שינה היא צורך ודבר חשוב למי שעייף וצריך לישון, אבל אם אין צורך לישון אין בה חשיבות, והרי יעקב אבינו לא היה עייף ולא היה צריך לישון, ומה הענין להשקיע חמה שלא בעונתה ולעשות נס כה גדול בחינם?

* * *

הנה הרמב"ן (בפרשת ויצא) מביא פירקא דר' אליעזר שמבאר שירד לו שמן מן השמים ויצק על ראשה, [אמנם בס' פנח רזא (ר' יצחק הלוי מאחרוני בעלי התוס') כתב שמקלו נשאר לו כש"כ כי במקלי וגו' והוא היה חלול שהביאו עמו תמיד מלא שמן שהיה לו להדליק ללמוד תורה].

איתא בחז"ל (הביאו בעלי התוס' עה"ת) שיעקב אבינו חזר על פכים קטנים ואז נאבק עמו שרו של עשיו שזה נדרש ממש"כ "ויותר יעקב לבדו", אל תיקרי לבדו אלא לכדו.

ובספר שפתי כהן על התורה (מגורי האר"י, בפ' וישלח) מבואר שאותם פכים היו עם השמן של נס שנשלח לו מהשמים. ויש להבין מה היה אכפת לשרו של עשיו שנלחם על הכד שמן' שירד מהשמים?

ולסיכום יש לשאול ג' שאלות:

א מהי הדגשת התורה "ויצוק שמן על ראשה", ולמה הוצרך לעשות נס ולהוריד שמן מהשמים לצורך זה?

ב למה הקב"ה השקיע חמה שלא בעונתה כדי שיעקב אבינו ישן בבית מלוני'?

ג למה נלחם שרו של עשיו על הכד שמן', ומה היה אכפת לו כל כך?

ועל זה מרמז השמן שירד מהשמים וניתן ליעקב אבינו באתרעותא דלעילא מבלי אתרעותא דלתתא.

ומובן לפי"ז שמי שכח 'על הניסים' בברכת המזון, אומר 'הרחמן הוא יעשה לנו ניסים' וכו'. אע"פ שבסוף ברכות מבואר שאין לבקש על נס, שכן מי שנעשה לו נס ממעטים מזכויותיו? אולם למה שנתבאר אתי שפיר שכן תמיד לזכות לנס צריך 'זכויות' שהם ה'אתרעותא דלתתא' לזכות לנס, אולם ימי חנוכה אלו ראויים לניסים אף ללא איתרעותא דלתתא, ואין צריך זכויות כלל.

* * *

והנה אף שגם בזמננו יש כוח עצום ונשגב להתפלל ולפעול בימי החנוכה באתרעותא דלעילא בלבד כמו בימים ההם, מ"מ כבר אמרו חז"ל בחגיגה (ד.) 'איזהו שוטה המאבד כל מה שנותנים לו', ואין איבוד גדול מלעבור את ימי חנוכה אלו ללא השקעה מיוחדת. ואף שהקב"ה משפיע באתרעותא דלעילא אף ללא האתרעותא דלתתא, מ"מ אחז"ל בחולין (שם) שרק אחר שיעקב אבינו 'יהב דעתיה למיהדר' למקום שהתפללו בו אבותיו רק אז זכה שהקב"ה נתגלה והבטיח לו. וכן החשמונאים זכו לכל הנס רק ע"י שמסרו נפשם כש"כ הב"ח בהל' חנוכה. ומבואר שאמנם השפע בא מלעילא בלבד, אבל צריך דעת ורצון לזה, וזה מתקיים ע"י התפילה.

ויש לבאר לפי מה שכתב הזוהר הק' הובא בס' יסוד ושורש העבודה שכל הג' רגלים נקראים 'מועדי השם' ועליהם נאמר – "אלה מועדי ה'", אבל – "אלה הם מועדי" נאמר על חג החנוכה ופורים שהם חגים מדרבנן, וחלים על ידינו. והם אינם קדושים בחפצא מה' כג' הרגלים, אלא הם ימי אהבה לה' מצידנו.

וזהו חנוכה, שאנו מבטאים את אהבה לה' והרצון לקשר תמידי עימו בבחינת 'בית', ולכן עשו כל כך מאמץ להשיג מהר שמן זית, שזה מעיד על החביבות לקיים המצוה, וזהו חג שכולו חביבות ואהבה לה' [וכלשון הרמב"ם שמצות חנוכה 'חביבה עד מאד']. ולכן רק ע"י הרצון שלנו, ה' משפיע אף אם איננו ראויים.

'חנוכה' אינו זמן "להתחזק", אלא יש להשתנות בכל הגישה לעבודת ה', לרצות ולהרבות בתפילות להיות קשור לה' בכל הענינים, וכמו שהחשמונאים מסרו נפשם בשביל עבודת ה', והשפיע להם ה' בכוח יעקב אבינו, באתרעותא דלעילא בלבד.

כן נזכה אנו להחכים ולא להיות בגדר 'שוטה' המאבד ח"ו... אלא ננצל את גודל המתנה שניתנת לנו בימים אלו, ונתפלל לקב"ה שיעזור ונזכה להכין את הכלים לקבל את כל השפע שהוא רוצה לתת לנו אף באתרעותא דלעילא בלבד, ונזכה בקרוב להדליק את המנורה בבית המקדש, ונעשה נחת רוח לאבינו שבשמים אכ"ר!

ומעתה מבואר שפיר מה שהגיע שרו של עשירי להלחם עם יעקב דווקא כשחזר על הפכים קטנים, משום שהרי יצחק אמר לו "והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צואריך" וא"כ צריך שיהיה אתרעותא דלתתא. והיאך יתכן ללא זה!?! [ומיושבת שאלה הג'].

אולם יעקב אבינו נלחם על פכים אלו עם השמן של נס, בשבילנו הדורות הבאים שנזכה ל'אתרעותא דלעילא' אף ללא 'אתרעותא דלתתא'. וי"ל שלכן יעקב בכלל שכח פכים אלו, שלכאורה יפלא הכיצד יתכן לשכוח שמן שבא בנס? אלא שעל דבר זה שמגיע אתרעותא דלעילא ללא אתרעותא דלתתא, נלחמת הסט"א למנוע בכל הכוח, ודו"ק.

* * *

הנה יסוד הדברים ש'חג החנוכה' הוא באתרעותא דלעילא בלבד, מפורשים בדבריו הנפלאים והנוראים של גאון הדורות הר"ר יהונתן אייבשיץ זצ"ל שכל גדולי עולם חשו לדבריו, בספרו יערות דבש (חלק א דרוש ח) לפרש מה שאיתא ביומא (כ"ט). מה שחר סוף הלילה, אף אסתר סוף כל הנסים, והקשו והא איכא חנוכה, ותירצו, ניתן ליכתב קאמינא. [היינו שנס חנוכה לא ניתן לכתבו במגילה בכתובים].

וז"ל ה'יערות דבש' - 'אבל האמת העיקר נס שהיה בחנוכה, כי בכל צרות שבאו לישראל, בצר לישראל וישבו אל ה' בכל לב, ויצעקו אל ה' וירחם עליהם ויושיעם, אבל בגלות אנטיוכוס ימ"ש, גלו ישראל בעון הפריצים ומלשינים וכדומה, והם פקרו ולא שבו אל ה' כלל, ועיין בספורי יוסף בן גוריון כמה רעות עשו ישראל אז, והם היו סיבה לביאת יונים לארץ ישראל, והם לא שבו ועמדו במרדם כנודע, ועדת חסידים אשר היו עם מתתיהו ובניו, הם לא היו מעולם בעדת החטאים'.

וממשיך היערות דבש: 'ואם כן אין זה מגדר להושיע לישראל, רק ה' חס על עמו והושיעם אפילו בלי תשובה כלל, וזהו הנס שהוא כנגד חק אלוקים, וכביכול ה' לא יעות משפט חלילה, ואז הושיע לישראל בלי תשובה נגד משפט ה', וזה בגדר נס גדול נפלא שיעשה ה' דבר בלתי תשובה, ולכן לא ניתן לכתוב, כי כביכול הוא בגדר, "כבוד אלוקים הסתר דבר", שעשה ה' דבר נגד הנימוס אלקות ומשפטי ה', וכו' ואם ה' עושה נס בלתי תשובה אי אפשר לכתוב עכ"ל. ואתי שפיר שזה פעל יעקב אבינו ע"י מסירותו לפך השמן, שיהיה נס באתרעותא דלעילא בלבד אף אם ח"ו איננו ראויים.

* * *

נמצאנו למדים: 'חג החנוכה' בא מכוח יעקב אבינו, שהקב"ה דואג לנו בתוך חושך הגלות למרות שאיננו ראויים מ"מ הוא נותן לנו בימים אלו אתרעותא דלעילא' אף ללא האתרעותא דלתתא'

ניתן לשמוע שיעורים על פרה"ש, ש"ק ומועדים, סיכומי 7 דפים בשעה, וביאורי תפילה בטל' 03-6171132

מים זכים

דורשי השמות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'היו כל צמא לכו למים' (ב"ק פב).

פרשת מקץ

עיי"ש, - (וידוע ג"כ המעשה עם האתרוג שהובא להגר"א בתנאי ששכר המצוה יהי שייך להנותן, והגר"א שמח מאוד שזוכה לקיים מצוה שאינה ע"מ לקבל פרס, ואכמ"ל), - ולכן היו שטענו שבדאי עדיף לוותר על ההצעה לזכות לחיי עוה"ב ולמות מייד, וכדאי יותר לבחור באריכות ימים ושנים, בכדי שיוכל לקיים עוד הרבה מצוות.

- ב -

ומעתה לכאוי יש מקום להוכיח מפרשת השבוע, שבאמת עדיף לוותר על ההצעה לזכות לחיי עוה"ב, וכדאי יותר לבחור באריכות ימים ושנים, בכדי שיוכל לקיים עוד הרבה מצוות, - דהנה יהודה ואחיו וכל משפחתו היו בסכנת מיתה מחמת הרעב, וכפי שהובא ברש"י (מג, ח), - והאחים לא יכלו להינצל מסכנת הרעב, אלא א"כ יצליחו להביא עימם את בנימין למצרים, - אך יעקב אבינו לא הסכים שיקחו עימם את בנימין.

ואז יהודה הסכים להסתכן ולהפסיד את כל העוה"ב שלו, בכדי לשכנע את יעקב שיסכים לשלוח עימם את בנימין למצרים, וכמו שאמר יהודה 'אֲנֹכִי אֶעְרְבֶנּוּ מִיַּד תִּבְקָשְׁנוּ אִם לֹא הִבִּיאֲתוּ אֵלַיךְ וְהִצַּגְתִּיו אֵלַיךְ וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחִטָּאתִי לָךְ כָּל הַיָּמִים, ופירש רש"י 'וְחִטָּאתִי לָךְ כָּל הַיָּמִים - לעולם הבא ע"כ, - ואיתא בגמ' (מכות יא): שמחמת הנידוי שקיבל יהודה על עצמו אם לא יחזיר את בנימין חי, לכן לא העלו את יהודה למתיבתא דרקיע, עד לאחר הארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, שמשה התפלל עליו אז 'ואל עמו תביאנו', (כיון שנידוי על תנאי צריך הפרה), עיי"ש.

וא"כ כיון שלכאוי הי' איזה סיכון שיהודה לא יצליח להחזיר את בנימין חי (וכמבואר בתוס' שם בד"ה אפי'), ובכל זאת יהודה הסכים לסכן את כל חיי העוה"ב שלו, בכדי שהוא לא ימות ברעב, אלא יזכה באריכות ימים ושנים, שיוכל לקיים בהם הרבה מצוות, - א"כ לכאוי מוכח מזה, שעדיף יותר לבחור באריכות ימים ושנים, בכדי שיוכל לקיים הרבה מצוות, מאשר למות מייד ולזכות לחיי העוה"ב, וכפי שהובא לעיל בשם הגר"א ז"ל.

וא"כ לכאוי יש להקשות מכאן על אלו הסוברים שעדיף לבחור למות מייד ולזכות בחיי עוה"ב וכנ"ל, דלדבריהם יהודה הי' צריך להעדיף למות מייד ברעב, ולא להפסיד את חיי העוה"ב שלו.

- ג -

אמנם יש מקום לדחות את ההוכחה הנ"ל, דיתכן דבאמת עוה"ב עדיף טפי מאריכות ימים ושנים, - אך מ"מ יהודה קיווה שיוכל לקיים שניהם, והיינו שיהודה קיווה שיצליח להחזיר את בנימין חי, ואזי יהי לו גם אריכות ימים ושנים ע"י שינצל מסכנת הרעב, וגם לא יפסיד את חיי העוה"ב שלו, - ולכן יהודה הסכים להסתכן באיבוד חיי העוה"ב שלו, כיון שהרי מצד אחד הוא הי' בסכנת מיתה ודאית מהרעב, וע"י

וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל יִשְׂרָאֵל אָבִיו שְׁלַח הַנֶּעַר אֵתִי וְנִקְוָמָה וְנִלְכָה וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוּת גַּם אֲנַחְנוּ גַּם אֶתָּה גַּם טַפָּנוּ: אֲנֹכִי אֶעְרְבֶנּוּ מִיַּד תִּבְקָשְׁנוּ אִם לֹא הִבִּיאֲתוּ אֵלַיךְ וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחִטָּאתִי לָךְ כָּל הַיָּמִים: (מג, ח-ט).

הנה לכאוי יש מקום לפשוט מהפסוקים הנ"ל, את הויכוח הגדול שנחלקו בעולם התורה, לגבי המעשה הידוע בעניין סיפור קבורתו של המהר"ם מרוטנבורג, וכדלהלן.

דהנה כידוע אסרו את המהר"ם מרוטנבורג בבית הסוהר בעליה, ודרשו בעבור שיחרורו ממון רב, אך המהר"ם לא הסכים שיפדוהו בסכום העצום שביקשו בעבור שיחרורו, - והמהר"ם שהיה בבית האסורים שבע שנים עד שהוא נפטר שם, ואח"כ גופתו הטהורה נשארה כלואה במבצר ארבע עשרה שנים, - עד שעשיר אחד פדה את גופתו הטהורה והביאה לקבורה, כמסופר בספר 'סדר הדורות' (ה' אלפים מ"ו) בזה"ל:

'ושמעתי מפי זקן ת"ח אחד, ששמע מפי מגידי אמת, איך שעשיר אחד שם נפשו בכפו, להשתדל מן המלך להביא את מהר"ם הנ"ל לקבורה, ותיכף בלילה אחר הקבורה בא מהר"ם בחלום לאיש ההוא, ואמר לו בחר לנפשך אחד משני דברים, - או שיזכה הוא וזרעו אחריו עד סוף הדורות שיאריכו ימים בעושר וכבוד, - או שימות תיכף ויזכה לחיי עולם הבא, - ובחר לנפשו שימות תיכף, וכן היה, וחלה מייד וציווה לביתו ומת, ובא איש ההוא בחלום לרב העיר שכן היה לו, ושניתן לו מקום במחיצתו של מהר"ם בעולם ההוא', עכ"ל.

ויש במעשה הזה ויכוח גדול בעולם התורה, וכדלהלן.

- א -

דהנה התעורר ויכוח גדול בעקבות המעשה הנ"ל, האם העשיר הנ"ל בחר בבחירה הנכונה, בכך שבחר למות מייד בכדי לזכות לחיי העולם הבא, - או"ד שיותר נכון הי' לבחור לזכות לאריכות ימים ושנים, שבהם יוכל לקיים עוד הרבה מצוות, ולעשות נחת רוח להקב"ה.

דהיו שטענו שבדאי עדיף לבחור לזכות לחיי עוה"ב, שהרי האדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו בעוה"ב, והעוה"ב הוא רק אמצעי להגיע ע"י לעוה"ב, וכמבואר באריכות ב'מסילת ישרים' (פ"א).

ומאידך, היו שטענו שבדאי עדיף לבחור לזכות באריכות ימים ושנים, שבהם יוכל לקיים עוד הרבה מצוות, ולעשות נחת רוח להקב"ה, וכפי שסיפר הגר"א קוטלר זצ"ל (אש התורה' ח"ב עמ' שפו) על הגר"א ז"ל, שאמר: 'אם יגידו לי שכבר מלאו ימי ושנותי, אבל מניחים לי לקיים לפני פטירתי עוד מצוה אחת, בתנאי שאוותר על כל חלקי בעולם הבא, - אסכים לכך ברצון, שהרי אמרו חז"ל, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא'

וכדלהלן, - הדנה איתא במשנה (מכות פ"ב, ז) לגבי רוצח שגלה לעיר מקלט, 'ואינו יוצא לא לעדות מצוה ולא לעדות ממון ולא לעדות נפשות, ואפי' ישראל צריכים לו, ואפי' שר צבא ישראל כיואב בן צרויה אינו יוצא משם לעולם, שנאמר 'אשר נס שמה' שם תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו'.

וידועה קושיית ה'תפארת ישראל' (שם) וז"ל, 'אמנם תמיהני, הרי כללא אמרינן דרק ג' דברים ע"ז ג"ע ש"ד עומדים בפני פיקוח נפש... והרי כל המקיים נפש אחת מישראל, הו"ל כאילו קיים עולם מלא, ואיך לא יהי מותר לזה לעבור על איזה עשות, כדי להציל כל ישראל, אם הוא כיואב בן צרויה וכדו'...', - ועיי"ש שנשאר בזה בצ"ע, - והקושיא הזו לכאן' הוא קושיא עצומה, - וע"ע במש"כ בזה ב'אור שמח' (הלי' רוצח פ"ז ה"ח), ואכמ"ל.

- ז -

ולכאן יש מקום לבאר בזה, שכיון שהכפרה שהתורה נתנה לרוצח בשגגה היא, שיהי בגלות בעיר מקלט כל ימי חייו (או עד מיתת הכה"ג), - א"כ אם הרוצח ייצא מהעיר מקלט לזמן מה, אזי יחסר לו בכפרה על חטא הרציחה שלו, כיון שהכפרה שלו היא שיישב בעיר מקלט כל ימי חייו, בלא לצאת משם אפי' לא לרגע אחד.

וא"כ גם בכה"ג שהרוצח ייצא מהעיר מקלט לצורך הצלת נפשות, מ"מ יחסר לו עיי"ז בכפרה של חטא הרציחה שלו, כיון שבמצאות הוא לא ישב כל ימי חייו בעיר מקלט, ואונס לאו כמאן דעביד, - וא"כ נמצא שאם ייצא מהעיר מקלט לצורך הצלת נפשות, אזי יהי לו משום כך חיסרון בכפרה על חטא הרציחה שלו לנצח נצחים, וישאר לו פגם מחטא הרציחה שלו לעולם ועד בכל חיי העוה"ב שלו.

וא"כ י"ל שהאדם אינו צריך לוותר על הפגם שיהי לו בחיי העוה"ב שלו אפי' בשביל הצלת כל כלל ישראל, - כיון שהחיים של כל כלל ישראל הינם חיים זמניים, ואילו הפגם שיהי לרוצח יהי פגם לעולם ועד לנצח נצחים, שיחסר לו בכפרה על חטא הרציחה שלו, ולכן י"ל דאינו צריך לוותר על העוה"ב שלו אפי' בשביל הצלת כל כלל ישראל.

ואם כנים הדברים אזי יעלה, שיהודה לא הי' צריך לוותר על העוה"ב שלו, ולהסתכן להיות חוטא לאביו כל הימים, אפי' בשביל הצלת כל כלל ישראל, - וא"כ שוב יהי מוכח, שהטעם שיהודה הסכים לוותר על העוה"ב שלו הי' משום שהוא העדיף לזכות בעצמו באריכות ימים ושנים שיוכל לקיים בהם בעצמו הרבה מצוות.

וא"כ שוב יש מקום להקשות מכאן, על אלו הסוברים שעדיף לבחור למות מייד ולזכות בחיי עוה"ב וכנ"ל, דלדבריהם יהודה הי' צריך להעדיף למות מייד ברעב, ולא להפסיד את חיי העוה"ב שלו וכנ"ל, - אמנם אכתי יש לפלפל בזה, ע"פ מש"כ לעיל באות ג-ד, - ודו"ק ונפלא.

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442

להקלטת תגובות: 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן

רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית

טל': 1515-271-55442 (תא קולי)

פקס: 02-655-0973

דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

הנידוי שקיבל על עצמו הרי הוא מציל את עצמו עיי"ז ממייתה ודאית (שעי"ז יעקב יסכים לשלוח את בנימין למצרים), ומאיך איבוד העוה"ב שלו אינו ודאי, כיון שיהודה קיווה שיצליח להחזיר את בנימין חי ודו"ק, - ולפי"ז שוב אין קושיא מהכא, על אלו הסוברים שעדיף לבחור למות מייד ולזכות בחיי עוה"ב וכנ"ל.

אכן באמת יש לדון בזה, שהרי מבואר בגמ' במכות (שם), שנידוי על תנאי צריך הפרה, ולכן אע"פ שלא נתקיים התנאי שהיתנה יהודה, שהרי יהודה כן השיב את בנימין חי ליעקב אביו, אך מ"מ אע"פ"כ לא העלו את יהודה למתיבתא דרקיע, עד לאחר הארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, שמשה התפלל עליו אז, - כיון שבנידוי על תנאי צריך הפרה, אע"פ שלא נתקיים התנאי, (וע"ע שם בתוד"ה אפי', ואכמ"ל).

וא"כ מבואר שיהודה איבד את חיי העוה"ב שלו באופן ודאי (עד שמשה התפלל עליו וכנ"ל), ואע"פ שהחזיר את בנימין חי לאביו, - וא"כ עולה שיהודה העדיף לוותר על חיי העוה"ב שלו באופן ודאי, בכדי לזכות באריכות ימים ושנים שיוכל לקיים בהם הרבה מצוות, - וא"כ שוב יש להקשות מכאן, על אלו הסוברים שעדיף לבחור למות מייד ולזכות בחיי עוה"ב וכנ"ל, דלדבריהם יהודה הי' צריך להעדיף למות מייד ברעב, ולא להפסיד את חיי העוה"ב שלו באופן ודאי.

- ז -

ואולי י"ל, שיהודה לא ידע את מה שאיתא בגמ' במכות (שם), שבנידוי על תנאי צריך הפרה אע"פ שלא נתקיים התנאי, אלא הוא חשב שאם יצליח להחזיר את בנימין חי לאביו, אזי הוא לא יפסיד את חיי העוה"ב שלו, - ולפי"ז שוב אין ראייה מכאן שעדיף להפסיד את חיי העוה"ב באופן ודאי, בשביל לזכות באריכות ימים ושנים לקיים בהם הרבה מצוות וכנ"ל.

ועוד י"ל, דיתכן דיהודה ידע שמשה רבינו יתפלל עליו (לאחר הרבה שנים), ולאחר תפילתו של משה רבינו יעלו אותו למתיבתא דרקיע, וכדאיתא בגמ' שם, - ויתכן שיהודה ידע שלא יפסיד את חיי העוה"ב לנצח נצחים, אלא יזכה בהם במשך השנים לאחר תפילתו של משה, ובכזה אופן העדיף יהודה לוותר על חיי העוה"ב של הרבה שנים, בכדי לזכות באריכות ימים ושנים, שיוכל לקיים בהם הרבה מצוות, - ולפי"ז שוב אין ראייה מכאן, שעדיף להפסיד את חיי העוה"ב לנצח נצחים באופן ודאי, בשביל לזכות לאריכות ימים ושנים שיוכל לקיים בהם הרבה מצוות וכנ"ל.

- ה -

ויש לדון עוד מצד אחר, שי"ל שאין מכאן ראייה כלל, כיון שיתכן שבעלמא עדיף למות מייד ולזכות בחיי העוה"ב, - ומ"מ כאן הטעם שיהודה העדיף להפסיד את חיי העוה"ב שלו, לא הי' בכדי שהוא יזכה לאריכות ימים ושנים, שיוכל לקיים בהם הרבה מצוות, (דמשום זה יתכן באמת שעדיף למות מייד ולזכות לחיי העוה"ב וכנ"ל).

אלא הטעם לכך הי' משום שכל השבטים הרי היו בסכנת רעב, ונמצא שכל כלל ישראל הי' בסכנה קיומית, וא"כ יתכן שרק בשביל הצלת כל כלל ישראל הסכים יהודה לוותר על חיי העוה"ב שלו, שהרי עיי' קבלת הנידוי שיהודה קיבל עיי"ע, הסכים יעקב לשלוח את בנימין למצרים, והי' בזה הצלה לכל כלל ישראל, - אך בשביל הצלת עצמו בלבד, יתכן שיהודה לא הי' מסכים לוותר על חיי העוה"ב שלו, כיון שיתכן שבעלמא עדיף למות מייד ולזכות לחיי העוה"ב וכנ"ל.

- ו -

אמנם באמת לכאן יש מקום לומר, שגם בשביל הצלת כל כלל ישראל, אדם אינו צריך להפסיד את העוה"ב שלו,

הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את הגליון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (50@), ובכל ענייני הגליון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

אבני חן

ביאורים והערות בפרשת השבוע

פרשת מקץ - חנוכה

השייכות בין פרשת השבוע לימי החנוכה

מימי השבע לימי הרעה, וגם קשה מי שמו ליועץ למלך מצרים אחר שאינו חלק מפתרון החלום.

וליישב כל הקושיות יש להקדים דהנה הפרות נזכרות בתורה בתואר יפות מראה ורעות מראה ואילו פרעה תיארם בסיפורו בלשון יפות תואר ורעות תואר, וכודאי הם ב' תיאורים שונים זמ"ז הלא דבר הוא וצ"ב. והנה בפרשת ויצא ביאר רש"י (כ"ט י"ז) דיפת תאר הוא צורת הפרצוף ויפת מראה הוא זיו קלסתר, וביאור הענין הוא שזהו החילוק בין יופי חיצוני ("תואר") של צורת הפרצוף והאיברים לבין יופי פנימי ("מראה") של חן ואצילות והנהגה של צניעות עם מידות נאותות. ויופי הפנימי הוא העיקר לפי שהוא היופי האמיתי שהרי היופי הוא רק דוגמא ומראה של הפנימיות ולולי החלק הפנימי אזי היופי החיצוני הוא בלא טעם (כפי הנאמר - אשה יפה וסרת טעם). ומצאנו שהאימהות נתהדרו בעיקר ביופי זה שאצל שרה כתיב "כי אשה יפת מראה את", ואצל רבקה כתיב "והנערה טובת מראה מאד", ורחל נתהדרה בשניהם דכתיב בה "יפת תואר ויפת מראה" וכן יוסף בנה דכתיב ביה "יפה תואר ויפה מראה", ולעומתן "אשת יפת תואר" דפרשת כי תצא אשר הוא היופי החיצוני בלבד.

ועתה נבאר דפרעה נתפס ליופי החיצוני (וענין היופי בפרות הוא בצורתן החיצונית ובשווין) ומשא"כ תיאור התורה שהוא לפי יופיין ואיכותן האמיתי (ועניינו בפרות באיכותן וכוחן והילוכן הנאות בדרך של בריאות), ויתבאר דאחר שפרעה נתפס למראה החיצוני של הפרות בא לכלל שיבוש הוראת החלום והוסיף פרט עפ"י ראייתו - "ולא נודע כי באו אל קרבנה", והיינו שמצד המראה החיצוני אכן ע"י אכילת הרעות את הטובות לא ניכר בהם שום שינוי ונשארו כעורות כמקודם, וכן פתר לו יוסף עפ"י מבטו - "ולא יודע השבע מפני הרעב וגו'" שמצד המראה החיצוני יראה הרעב כ"כ גדול שלא יהיה ניכר כלפי חוץ שום זכר לימי השבע.

אכן כל זה הוא לפי מבטו של פרעה, אבל לפי האמת מצד היופי הפנימי והאיכות של הפרות אזי באמת מכח אכילתן נשתנה פנימיותן לטובה ונעשה רושם במראה הפנימי שלהם אף שלא ניכר בתואר החיצוני, ולכך לא הוזכר פרט זה בתיאור התורה הראשון אשר מתייחס ליופי המראה הפנימי, ונמצא שבאמת הוראת החלום הוא שע"י בליעת הרעות את הטובות יישאר זכר מסויים לימי הטובה שבאמת לא נשכח זכרם לגמרי, וא"כ עפ"י לכך המשיך יוסף ואמר "ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם" לפי שזו הוראת החלום האמיתית והפנימית, ונמצא דאף לדעת רש"י אינה רק עצה בעלמא.

וזהו גם היסוד של ימי החנוכה הקדושים: שהנה יסוד מבטו של פרעה הנ"ל הוא הוא יסוד המבט של מלכות יון, שרואים בכל

הנה פרשת מקץ זמנה כמעט תמיד בתוך ימי החנוכה (ומטבע הדברים רוב הדרשות והלימודים עוסקים בעניינא דיומא של חנוכה ונמצאת פרשה זו מעט בקרן זוית), ובאנו בזה לעסוק בפרשת השבוע ולמצוא את יסוד ימי החנוכה בתוך הפרשה בעזהשי"ת.

פמ"א א': ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חלם וגו'. יש להקשות כמה קושיות מענין חלומות פרעה ופתרון, קושיא א': הנה כאשר פרעה מספר את חלומו ליוסף הרי הוא מוסיף פרט משמעותי ועיקרי אשר אינו מופיע בתיאור של התורה - "ולא נודע כי באו אל קרבנה ומראיהן רע כאשר בתחילה", וצ"ב מדוע לא נזכר פרט זה בראשונה אחר שהוא פרט הנוגע לפתרון החלום. (אכן יעויין ברמב"ן מ"א ג' שכ' - "ואולי המראה והספור היו שוים והכתוב לא יחוש כאשר הוסיף בסיפורו ולא נודע כי באו אל קרבנה").

קושיא ב': הנה כתב רש"י דפתרון "ולא נודע כי באו אל קרבנה" הוא "ולא יודע השבע בארץ", והיינו דכ"כ יגדל הרעב דלא זו בלבד ד"נשכח כל השבע וגו'" מחמת הרעב הגדול שלאחריו (שהוא פתרון הבליעה כמ"ש רש"י) אלא גם שלא יהיה שום זכר לשבע בימי הרעב וכאילו לא נודע שהיה שבע מעולם, ומעתה תימה דנמצא דעצת יוסף לשמור משנות השבע לשנות הרעב הרי זה סותר לפתרון החלום המודיע שלא ישאר כל זכר לשבע. וזה אין ליישב דהיא גופא לכך בא החלום לומר שישמרו אוכל לשנות הרעב ובא להראות מה יקרה אם לא יעשו כן, דזה אינו דא"כ נמצא שע"י שישמרו אזי הוא לא יתקיים וזה אינו יתכן.

קושיא ג': בהא דכתיב "ועתה יראה פרעה איש נבון וחכם וגו'" ותמוה מי שם את יוסף ליועץ למלך ולבעל דעה בענין שלא נשאל עליו. וזה אין לומר שבא החלום לומר שביד פרעה למנוע את הרעב ולכך הוי חלק מפתרון, דזה אינו וכפי שכתבנו קודם דא"כ מעתה נמצא דהחלום לא יתקיים וזה אינו יתכן.

וברמב"ן כתב (מ"א ד') דפתרון אכילת הפרות הרעות את הטובות הוא שיאכלו שני הרעב את שנות השבע ומזה למד יוסף לאמר לפרעה שיקבצו את כל אוכל וגו' וא"כ איננה עצה אלא חלק מפתרון החלום כי הליועץ למלך נתנהו. ועוד כתב דפתרון "ולא נודע כי באו אל קרבנה" הוא שראה שלא נעשו באכילתן בריאות וטובות אלא רק היה להן למחיה שלא מתו בכחשיהן, ובזה נתיישב גם הקושי' הקודמת שאינו סותר להוראת החלום שהרי אדרבא פתרון הבליעה אינו שכחת השבע אלא שהרעות יחיו מכח הטובות ורק לא נתחזקו ע"ז. אמנם לרש"י אכתי יוקשו קושיות אלו שהרי כתב (מ"א ל') שפתרון הבליעה הוא שכחת השבע ופתרון ולא נודע כי באו אל קרבנה הוא ולא יודע השבע וגו' שלא ישאר זכר לשבע, וא"כ קשה הנ"ל דעצת יוסף סותרת להוראת החלום שישאיר זכר

שיקבצו את כל אכל השנים הטובות וכו' ואיננה עצה כי הליועץ למלך נתנהו רק הוא חלק מפתרון החלום.

ונראה שיש כאן מחלוקת מהותית בעיקר הוראת החלום ומשמעותו, דלפי הרמב"ן כאמור הוראת אכילת הרעות את הטובות הוא כמשמעו של אכילת ימי הרעה את תבואת ימי השבע, אכן רש"י שלא פירש כן נראה שביאר את הוראת החלום באופן אחר.

ויתבאר דהנה כל פרה היא כנגד שנה אחת ובסך הכל י"ד פרות כנגד י"ד שנים, ואמנם אע"פ שמדובר בשנים נפרדות זו אחר זו אינו מן הנמנע שיכולים להופיע בחלום יחד זו לצד זו, שהרי כל ז' הטובות מופיעות יחד ואינן מופיעות דוקא זו אחר זו וכמו"כ כל הז' הרעות שמופיעות יחד, ואעפ"כ ע"י הופעת ז' הרעות נעלמות כל ז' הטובות ונבלעות על ידן ואין להם קיום לצד הרעות, ודבר זה אומר דרשני שהרי בין כה וכה מדובר בשנים נפרדות והלא גם בתוך ז' השנים הטובות וז' השנים הרעות מתקיימות הראשונות לצד האחרונות וא"כ מאי שנא הא דאין מתקיימות הטובות לצד הרעות.

ובזה ביאר לנו רש"י מהות הענין, שכל מה שיכולות להופיע יחד הוא מצד זכרונם ומהותם מתקיים יחד, והיינו שבכל ז' הראשונות יחיו המצרים את כל שני הטובה כאחד לפי שטובת הראשונות לא תמוש מהם שהרי הן ממשיות יחד עד סוף ז' הראשונות ועדיין לא נתבטלה הטובה של תחילת ז' הטובות משך כל הז' שנים ולכך מתקיימות בחלום זו לצד זו, אבל בהגיע הרעות תיגדל רעתן כ"כ עד שיתבטל כל השפע והטובה של ימי הטובה וכ"כ תיגדל עד שמרוב רעתן ישתכח לגמרי שני הטובה ואבד זכרון, ולפיכך נחשבות ז' הרעות כשנים חדשות שאין בהם זכר והמשך לשנים הטובות שלפניהן, וממילא כאילו אין מתקיימות זו לצד זו, וממילא זהו פתרון הבליעה שהשנים האחרונות גרמו להעלמת הראשונות ולכן נבלעו הטובות ע"י הרעות לפי שהן גרמו להעלמתן.

ואחר הבליעה נוסף ענין "ולא נודע כי באו אל קרבנה" וכתב רש"י שפתרונו הוא "ולא יודע השבע בארץ מפני הרעב", והיינו דפתרון הבליעה הוא שכחת ימי הטובה בהגיע ימי הרעה אך עדיין יתכן שיהיה ניכר הבליעה על גופן של הרעות והיינו שישאר איזה זכר מסויים לימי הטובה בתוך ימי הרעה ולא תהיה שכחה מוחלטת והכרתה של ימי הטובה, וע"ז הורה החלום שלא ישאר שום זכר לימי הטובה בזמן ימי הרעה והיינו ולא יודע השבע בארץ מפני הרעב ההוא אחרי כן כי כבד הוא מאד".

אמנם הרמב"ן לשיטתו שעצם הבליעה עניינה אכילת הטובה ע"י הרעה שישמרו את אוכל הטובות לימי הרעות, מבאר לשיטתו שמה שלא נודע כי באו אל קרבנה הוא רק שלא נעשו בריאות וטובות ע"י אכילתן אך נותרו בכחשיהן ולא הועילה אכילתן אלא שלא ימותו בכחשיהן, ונמצא שנחלקו שלפי רש"י לא נשאר שום זכר מימי הטובה לימי הרעה ולפי הרמב"ן נשאר זכר שעל ידן התקיימו הרעות ולא מתו אך לא הועילה אכילתן לצאת מכחשיהן.

וכבר קשינו לעיל לשיטת רש"י דא"כ נמצא דעצת יוסף הינה נגד הוראת החלום דאם לא נשאר שום זכר מימי הטובה היאך יועיל לקבוצ את בר השנים הטובות. ומכאן זה יסדנו דאף לשיטת רש"י היה ניכר זכר מסויים של הטובות על הרעות מצד הנקודה הפנימית, ורק פרעה הוסיף פרט מדעתו שלא נודע כי באו אל קרבנה לפי שהביט אל התואר החיצוני אך לא כן היה מצד הנקודה הפנימית שהיה בה שינוי לטובה וכפי שהארכנו לעיל.

דבר את היופי החיצוני בלבד וכופרים בנקודה הפנימית, וזה היה החושך הגדול כאשר תירגמו את התורה ליוונית לפי שהיוונים רצו להתייחס לתורה כחכמה חיצונית בעלמא ותו לא ולא כחכמת חיים ודרך חיים המשדדים את כל מערכי הטבע, שהרי כאשר מתייחסים לזה כחכמה חיצונית ח"ו אזי אין צורך לשנות את כל ההנהגה הפנימית ואיש הישר בעיניו יעשה, וע"ז באו ימי החנוכה הקדושים כדי לעקור ולשרש הסתכלות זו ולהתחזק באור התורה ובחיים של תורה מצד הפנימיות שלה אשר היא חכמת חיים.

פמ"א ב': והנה מן היאר עלת שבע פרות יפות מראה ובריאות בשר וגו', פמ"א י"ז: וידבר פרעה אל יוסף בחלמי וגו' והנה מן היאר עלת שבע פרות בריאות בשר ויפת תאר וגו'. הנה כבר עמדנו לעיל על החילוק בין לשון התורה "יפות מראה" שהוא כנגד היופי הפנימי ובין סיפור פרעה בלשון "יפות תואר" שהוא כנגד היופי החיצוני, אמנם יש לשאול עוד מדוע בתיאור התורה הוקדם תואר יפות מראה לתואר בריאות בשר ואילו פרעה הפך והקדים בריאות בשר ליפות תואר.

ולבאר זאת יש להקדים בתיאור מהות היופי, הנה יופי הוא התאמה וההשלמה של כל חלק ודבר על אופנו וששום דבר אינו חורג בגודלו או בצורתו מסביבתו אלא תואם ומשלים לה, (ויש התאמה של הדומה ויש התאמה של ניגוד ובלבד שיהיה מתוך סדר והתאמה), וכאשר הכל מתאים זה אל זה והכל עומד על מכונו ומקומו בהתאמה וסדר נכון וביחס נאות אזי זהו הנותן יופי בדבר. וענין זה נכון הן לגבי יופי חיצוני של צורת הפרצוף שעניינו שיהיו כל איברי הפנים בגודל מתאים וביחס נאות זל"ז, והן לגבי יופי פנימי של זיו קלסתר שנובע מטוב טעם של הנהגה נאותה של צניעות וחקן ובמשקל ושינוי ראוי של מידות טובות ויקרות (והוא היופי העיקרי והראיה לזה שלאורך זמן המראה החיצוני של האדם משתכח מליבות בנ"א וצורת המראה משתנית בליבם לפי טבעו של האדם, שהרי פני האדם הם ההשתקפות של פנימיותו ונפשו, ובתנאי שהצורה החיצונית לא תסתור יתר על המידה).

ובזה נבאר דהנה מכיון שהתורה מתארת את היופי הפנימי אשר הוא העיקרי והאמיתי (וענין זה שייך גם בפרות ובכל חלק בבריאה, בענין הנהגתו והילוכו בשיקול והתאמה לפי עניינו מתוך הרמוניה ושלימות וכגון בפרות בדרך הליכתן וגדילתן וכוחן וכלל תנועותיהן), ממילא יתבאר הא דהקדימה תואר יפות מראה קודם תואר בריאות בשר שהרי זה גורם לזה לפי שסדר הנהגה נאות לאורך זמן גורם לבריאות בשר, וממילא "יפות מראה" ועי"ז "בריאות בשר" וכן להיפך "רעות מראה" ועי"ז "דקות בשר".

ולעומת זאת אצל תיאור פרעה שכיוון אל היופי החיצוני ("יפות תואר") ממילא הזכיר זאת אחר התואר של בריאות בשר, שהרי אין המראה החיצוני גורם לבריאות כלל שאינו אלא חיצוניות בעלמא, ואדרבא בהיפך המראה החיצוני מושפע מן הבריאות ועובי הבשר שהבריאות בשר גורם ליופי, ולכן תיאר פרעה בהיפך "בריאות בשר" ולפיכך "יפות תואר" וכן "דלות" ולפיכך "רעות תואר מאד".

פמ"א ל': וקמו שבע שני רעב אחריהן ונשכח כל השבע בארץ מצרים וגו', וברש"י - הוא פתרון הבליעה. ולא יודע השבע בארץ וגו', וברש"י - הוא פתרון ולא נודע כי באו אל קרבנה. והרמב"ן כתב (מ"א ד') באופן דפתרון בליעת הרעות את הטובות הוא שיאכלו שני הרעה את שנות השבע ומזה למד יוסף לאמר לפרעה

הפרשה המחכימה

פירוים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה
פרשת מקץ התשפ"ג גליון 241

שימור הטוב לימי הרעה

שאלה: מהי העצה לעבור את הזמנים הקשים שבחיי האדם?

א. בראשית מא, לג-לה: "ועתה ירא פרעה איש נבון וזכב... ויקבצו את כל אוכל השנים הטובות הבאות האלה, ויצברו בר תזות יד פרעה". מבואר כאן חכמת יוסף הצדיק שמן השנים שיש בהם שובע גדול, יש לשמור לשנים שיש בהם רעב וחסרון מזון. וכתב ה'שפת אמת' (ד"ה ומה שיש) שלמדנו בזה יסוד חשוב, תפקידן של שנות השבע היא להוות תקופת הכנה לקראת שנות הרעב, ודבר זה נכון לא רק לגבי מצרים כאומה, אלא אף כלפי כל אחד באופן אישי. לכל אדם בחיים ישנן תקופות של 'שובע' שבהם הוא אמור להפנים את האמת שבחיים. באותן תקופות רגיעה יכול לגבש לעצמו כיוון ושאיבת כוח לנסיונות בלתי נמנעים הצפויים לו בחיים. אם אדם לא יכין את עצמו, אלא מחכה ש'שנות הרעב יגיעו', לא יעמדו לו כוחותיו חלילה, ולא תהיה לו שלווה נפש כדי להתמודד עם בעיות (וחור על כך בספרו גם במקומות אחרים, עיין בראשית עמודים צ, קלו. שמות עמ' סו, קכג, דברים עמ' צ).

רבים מבני האדם יש להם זמנים טובים יותר, וזמנים קשים יותר, כמו שהביא רבינו תם (ספר הישר, שער ו) שיש לאדם 'ימי אהבה' שבהם יש לו יותר חשק ואהבה ללימוד התורה וקיום המצוות, ויש לו 'ימי שנאה' שעשיית המצוות באים אצלו בפחות כח וחשק. **וכן** ישנם לאדם זמני עליה, בעודו צעיר וכוחו במונתו (כאומרם באבות ה, כא 'בן שלשים - לכה'), וישנם זמנים שכוחותיו הגופניים מתחילים לאזול (ומתגברים כנגדם כוחות הנפש) כאשר נמצא בגיל העמידה (כאומרם שם 'בן חמישים - לעצה, בן שישים - לזקנה' וכו', וכאומרם בקינים ג, ו 'זקני תורה, כל זמן שהם מוקינים - דעתם מתיישבת עליהם').

לכן בעוד כוחו במונתו, כשנמצא ב'ימי האהבה' ו'ימי העליה', יתפלל על 'ימי השנאה' ו'ימי העמידה', כבקשת דוד (תהלים עא, ט) "אל תשליכני לעת זקנה, ככלות כוחי אל תעזבני", ולא רק על ימי הזקנה הגשמיים, אלא גם על הימים שקשה בהם לעבוד את ה' הקרויים 'ימי הירידה' הרוחניים כאמור. **וכפי** שכתב רבינו תם (ספר הישר' שער טו עמ' טו-טז) "וצריך להכין לב חזק ואמיץ לקבל המאורעות, ויחשוב בהם בטרם בואם, וימתנם בכל יום ובכל שעה ובכל חודש, ויאמר בלבו: אם לא יבואו היום המאורעות - יבואו למחר. ואם לא יבואו למחר - יבואו לאחר מחר. וכשיעשה זה ויהיו עיניו ולבו בהם (כביכול מצפה להם), כשיבואו המאורעות - לא יטרידוהו ולא ישכיחוהו העבודה (את עבודת ה' שלו), כי ימצאוהו מזומן לקבל אותם".

מעין יסוד זה אמר הג"ר אייזיק שר זצ"ל (ראש ישיבת סלבודקא) כי בתחילת ימי נישואי האדם עם אשתו, כאשר הוא בראשית חיי הנישואין, ראוי שירשום דברים ששמח בהם שהיו ביניהם, ולאחר שנים רבות שלפעמים יכול להישחק קצת הקשר ביניהם, יעבור על רשימות אלו. ועל דרך זה מבארים את הפסוק (הושע ב, כא) שדימה את כלל ישראל כלפי הקדוש ברוך הוא כאשר לבעלה, ואמר "וארשתוך לי לעולם", והדבר תמוה, הרי שום אדם לא רוצה להשאיר מאורס לעולם, הרי רוצה כבר שתתקרב מועד הנישואין ויוכל לחיות עם אשתו. אלא מבארים שהבקשה היא שגם לאחר הנישואין תהיה זו בבחינת אירוסין, שזה זמן תחילת הקשר בין החתן לכלה שאז כל אחד שולח מתנות לשני ומתרגצה לכל בקשותיו, וכך יהיו כל חייהם בהתחדשות כזו.

עיקרון זה נכון לא רק במבט לטווח ארוך, אלא גם בחיי היום יום. בכל יום יש לאדם רגעים של שקט ורגעים של מעבר, שעלולים להיות רגעים של משבר. לכן ברגעים הרגועים יותר, עליו לחזק את רוחו ולהכין את עצמו לקראת הרגעים הקשים יותר, כמו בשעה שהילדים שבים הביתה, או שאחד ההורים חוזר ממקום עבודתו וכדומה. וכן כאשר משכיבים את הילדים לישון, או בשעה שממהרים ללכת למקום מסויים. גם בעל הבית קודם שנכנס לביתו, יחליט שיקבל את המצב כפי שהוא, ולא יכעס על הנעשה. וכך כאשר יכנס ברגיעה הביתה, מוכן לכל דבר, יוכל לקבל כראוי את הבאות ולטפל בילדים ובכל הנעשה, בצורה הטובה והרגועה ביותר.

תשובה: העצה לעבור את הזמנים הקשים שבחיי האדם היא, שכאשר נמצא בזמנים הטובים יכין לעצמו מצבור שמחה ותפילה על הזמנים הקשים יותר, וכך יוכל לעוברים בנחת וברגיעה.

שאלה: מזה הזמן הנכון שיצריך לצפות לישועה, וכיצד היא מגיעה?

ב. בראשית מא, מא: "ויאמר פרעה אל יוסף ראה נתתי אותך על כל ארץ מצרים". רואים כאן דבר נפלא, כי אף שיוסף היה כלוא בבית הסוהר במצב של 'בירא עמיקתא' (בור עמוק, כלומר במצב גרוע ביותר), אמנם בשעה שהגיע זמן ישועתו, מיד נתעלה מעלה מעלה. מיד כשהגיע הזמן שנקבע לו משמים לגאולתו, כתוב (בפסוק יד) "ויריצוהו מן הבור ויגלח ויחלף שמלותיו ויבוא אל פרעה". מיד שגמר יוסף לפתור חלומו, אפילו לא נתן זמן כמה ימים לחשוב מה לעשות וכיצד לפעול, אלא (פסוקים לח-מד) "ויאמר פרעה... אין נבון וחכם כמוך, אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי רק הכסא אגדל ממך... ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף וילבש אותו בגדי שש, וירכב אותו במרכבת המשנה". מבואר כי אף שלפני רגע היה בבור והוצרכו לגלחו ולהחליף שמלותיו, כשהגיעה זמן הישועה עבורו, 'ישועת ה' כהרף עין' ובזמן מועט נתעלה מעל כולם. **וכן** היה בגאולת יציאת מצרים, ככתוב (שמות יב, מא) "ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה, בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים". ופרש"י (מהמכילתא, יד) "מגיד שכיון שהגיע הקץ לא עכבן המקום כהרף עין, בט"ו בניסן באו מלאכי השרת אצל אברהם לבשרו, בט"ו בניסן נולד יצחק, ובט"ו בניסן נגזרה גזירת בין הבתרים". ומוכח כנ"ל, כי בשעה שהגיעה עת הגאולה, לא ממתין הקב"ה אפילו רגע, אלא מביאה מיד.

וכן כתב הספורנו: "ויריצוהו מן הבור – כדרך כל תשועת ה' שנעשית כמו רגע, כאמרו (ישעיה נ, א) 'כי קרובה ישועתי לבא', וכאמרו (תהלים פא, יד) 'לו עמי שומע לי'. וכך היה ענין מצרים כאמרו (שמות יב, לט) 'כי גורשו ממצרים', כאמרו ז"ל (גירסת הרא"ש במשנה פסחים י, ה וכן הנוסח בהגדה של פסח, לשון הרמב"ם סוף הל' חמץ, רש"י דברים טז, ג ורשב"ם שמוות יב, ז ותוספות פסחים קח. ד"ה מאי) שלא הספיק בצקן של אבותינו להחמיץ. **וכן** אמר לעשות לעתיד, כאמרו (מלאכי ג, א) 'ופתאום יבא אל היכלו האדון'". **וכן** הרחיב בנחלת אליהו (מהגר"א דושניצר, עמודים תמו, תסג).

ענין זה שייך גם בדברים אחרים, למשל בעניני שידוכים, לפעמים חושב בחור מבוגר מהיכן יבוא לי השידוך, הלא הדברים מתעכבים כל כך הרבה, אבל לבסוף רואים שכאשר מגיעים ממש לשידוך האמיתי, מיד רצים כל הדברים בעזרת ה', וכפי שהרחבנו במקום אחר. [וכך היה בקידושי אליעזר, בתחילה דאג וחשש היאך ימצא את הזיווג לבן אדונו והתפלל לה' יתברך, אך משהגיעה השעה – ראה כיצד שהכל הולך בדיוק כפי שחשב, שנתנה לו את הכד ואחר כך אמרה: "גם לגמליך אשאב" (לעיל כד, טו)]. ולכן אל לו לאדם לדאוג בלבו לאמר: עכשיו אני בשפל המדרגה "ומאין יבא עזרתי"? (עין תהלים קכא, א), כי ידע שכאשר יגיע זמנו, יעשה הקדוש ברוך הוא את ההצלה ברגעים ספורים (וכמו שהמשיך דוד בפסוק ב' עזרי מעם ה', עושה שמים וארץ).

וכדרך שאומרים בתפילת שמונה עשרה שהקדוש ברוך הוא 'מצמיח ישועה', בתחילה הזרע מרקיב מתחת לפני הקרקע, ונראה כאילו שאין לו תקווה, אבל כשמגיע זמנו לצאת, אז עולה הוא למעלה, וגודל לאילן גדול. ועוד, שכמו בענין הישועה כשהיא באה תוך רגע, יכול לחפור ולגלות כיצד הקדוש ברוך הוא הכין לו דרכים להצלתו, ורק כעת פתאום מבין איך היה הכל לטובתו (כדרך שנתבאר בהמגילה המחכימה אסתר ב, כא-כב 'ראיית השתלשלות ההשגחה'), כך הוא הצמח, שאף שמזמן הזריעה עובר כמה זמן שלא רואים כלום, עד שיום אחד רואים פתאום כיצד הוא יוצא מעל פני הקרקע, אבל אם הוא היה חופר באדמה, היה יכול לראות כיצד כבר קודם לכן הצמח גדל לאטו, אלא שהוא מכוסה על ידי האדמה ולכן הוא לא נראה לעין כל. **כך** פעמים רבות הקדוש ברוך הוא כבר מכין לאדם את הישועה, והיא קיימת, אלא שהוא מסתירה מפניו כדי שיתפלל עליה, ואז תבוא הישועה. **וכן** היה בבריאת העולם, הקדוש ברוך הוא הצמיח את הצמחים כבר ביום השלישי, אלא שעדיין היו הם מוסתרים ועומדים בפתח האדמה, ורק ביום השישי כשבא האדם והכיר בטובתן של גשמים והתפלל עליהם, אז הם התחילו לצמוח מעל פני הקרקע (רש"י בראשית ב, ה) והיה ניכר גידולם לעיני כל.

תשובה: אף אם מתעכבת הישועה, אך כשמגיע זמנה, יכול לחיזוע ברגעים ספורים, ולכן לא ידאג האדם.

© כל הזכויות שמורות. ניתן להשיג גם בחינם כמילל – עלוני הפרשה המחכימה על פרשת שבוע בכל שבוע, וכן עלון הבנה נפלאה לבר מצוה – הזדמנות פעם בחיים (במעלת אותו היום ושהכל הולך אחר ההתחלה), עלון 'הכנה נפלאה לבר מצוה' (כנ"ל), 'הכנה נפלאה לנישואין' (הלכה והנהגה לחתנים) ושיעורים מוקלטים בפרק היומי במשניות ב:40 דקות על הש"ס משניות, וניתן לשומע ב'קול השון' על פי שם 'הרב שילה בן דוד שליט"א – הפרק היומי במשניות', או בקו ישיר שמספרו: 0733,211,612 ולרכוש את הספרים בהסכמות גדולי ישראל זצ"ל ויבלחט"א (לפי סדר א"ב): אהבתי תורתך (סיפורים על אהבת תורה של גדולי ישראל), אמרי שילה – משניות מבוארות (ביאורים וביורים בשפה ברורה על מסכתות כלים, אהלות, נגעים פרה וטהרות), בזאת תבחנו (630 שאלות על הש"ס מכת"י מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל שתשובותיהן במסכתות אחרות), ברורי הלכות איסור והיתר (בשר בחלב ותערובות י"ד פז-קיא, סיכום מפורט בעיקרי הסוגיות ומפרשיה להלכה, בתוספת ביאורים וביורים, בחיים ומאירים), המגילה המחכימה (על מגילת אסתר), המשנה המחכימה (על פרקי אבות), הפרשה המחכימה (שבעה חלקים שהם בראשית שמות ויקרא במדבר דברים א' ב' ג', חכמה ומוסר אקטואליים היוצאים מפסוקי התורה בצירוף עובדות והנהגות ומעשים מנסינות החיים), זמנים ומועדים חלק א' (ביאורים וביורים, ופולולים בענייני שבת ומועדים, בהלכה ובאגדה, על שבת, ראש חודש ומועדים כללי, ובענייני המועדים בחודש אלול ותשרי - ימים נוראים, שהם אלול וראש השנה, יום הכיפורים והושענא רבה, סוכות ושמיני עצרת. כ: 380 עמודים), זמנים ומועדים חלק ב' (כנ"ל בחודשי כסליו עד אב, בהלכה ובאגדה, על חנוכה, ט"ו בשבט, פורים, פסח, ספירת העומר, שבועות ובין המצרים), שלום עליכם / shalom aleichem (תרגום הספר 'שלום רב המקוצר' לאנגלית), שלום רב (שאיילת שלום והארות פנים, בהלכה, באגדה ובמוסר, משולבים בעובדות ומעשי רב מגדולי ישראל: 960 עמוד) [אזל לעת עתה], שלום רב המקוצר (קיצור ספר שלום רב, מועד ומנוקד בשפה השווה לכל נפש), תולדות אדם (בענייני גילאים ושנות האדם מוקדם לידתו עד אחר פטירתו), תורת עשר המכות (סיכום והערות בענין עשר המכות בדרך הפרד"ס) לפרטים, הארות והערות בטלפון: 02-5864229. בדואר אלקטרוני: BH5864229@GMAIL.COM, או בכתובת: רחוב סולם יעקב 3/47 רמות א' ירושלים.

נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבט אהים' – רמות פולין' (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

פרפראות לחנוכה

מתוך הספר "יש אם למקרא"

מאת הגאון רבי אליעזר מיכאל סודוצקין שליט"א

ראש כולל הדעה והדבור

קרית יערים

הערות בדברי הרמב"ם הלכות חנוכה

הרמב"ם ריש פ"ג מהל' חנוכה כ' ז"ל: "בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שריחם עליהם אל-הי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני: וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום בחמשה ועשרים בחדש כסלו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור: ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו שתחלתן מליל חמשה ועשרים בכסלו ימי שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס וימים אלו הן הנקראין חנוכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה", עיי"ש.

והנה מקור דברי הרמב"ם "וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני", הוא ממגילת אנטיוכוס דאיתא שם בסוף המגילה ז"ל: "ומן העת ההיא לא היה שם למלכות יון ויקבלו המלכות בני חשמוני ובני בניהם מהעת הזאת ער חרבן בית הא-לקים מאתים ושש שנים" עכ"ל ומבואר דעיקר הנס היה שמלכות יון עברה מן העולם ולא היה לה שם, אכן צ"ב דמאי נפקותא לדינא איכא בזה שחזרה המלכות ליותר ממאתים שנה, ואמאי הביא הרמב"ם לדבר זה בהלכותיו

אכן נראה פשוט דהנה יעוין בהסוגיא דמגילה דף יג, א דאיתא: "ת"ר אַרְבָּעִים וְשִׁמוֹנָה נְבִיאִים וְשִׁבְעַת נְבִיאִים שֶׁנִּתְּנָבְאוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, לֹא פָּחְתּוּ וְלֹא הוֹתִירוּ עַל מַה שֶּׁפָּתוּב בַּתּוֹרָה, חוּץ מִמִּקְרָא מְגִלָּה. מַאי דְרוּשׁ? אָמַר רַבִּי חִיָּא בַר אֲבִין, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְחָה, וּמַה מְעַבְדוֹת לְחֵרוֹת, אוֹמְרִים שִׁירָה, מִפְּנוֹת לְחַיִּים, עַל אַחַת פְּמֹה וְכַפָּה! אִי הָכִי, הֲלִילָא נְמִי נִימָא וכו' רב נחמן אָמַר קְרִיאָתָהּ זוּ הִיא הֲלִילָא. רַבָּא אָמַר, בְּשִׁלְמָא הָתָם, "הֲלִלוּ עַבְדֵי ה'" - וְלֹא עַבְדֵי פְּרֻעָה, הֲכָא נִימָא, "הֲלִלוּ עַבְדֵי ה'", וְלֹא עַבְדֵי אַחְשֻׁרוּשׁ? אַפְתִּי עַבְדֵי אַחְשֻׁרוּשׁ אָנִי", עיי"ש. ויעו"ש בדברי המאירי שכ' ז"ל: "ומ"מ טעם אחר נאמר בה בגמרא והוא מפני שעדיין עבדי אחשוורוש היו ולא יצאו מעבדות לחירות ואין לשון עבדי ה' נופל אלא בנס שאפשר לומר בו עבדי ה' לבד כגון נס של מצרים עבדי ה' ולא עבדי פרעה אבל בזו עדיין עבדי אחשוורוש היו", עיי"ש.

ומבואר דטעם הדבר דאין אומרים הלל בפורים הוא משום ד"אַפְתִּי עַבְדֵי אַחְשֻׁרוּשׁ אָנִי", "ואין לשון עבדי ה' נופל אלא בנס שאפשר לומר בו עבדי ה' לבד", ונראה דהרמב"ם שהביא לדיני מגילה וחנוכה, וכ' בהמשך דבריו " ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו שתחלתן מליל חמשה ועשרים בכסלו ימי שמחה והלל" נחת לבאר דבנס חנוכה עיקר הנס היה שמלכות יון עברה מן העולם ולא היה לה שם, ואף לאחר מלחמת החשמונאים ביוונים עדיין המשיכו למלוך יותר ממאתים שנה ומשו"ה שפיר נקראים עבדי ה' ונקבע חיוב אמירת ההלל בחנוכה, ודו"ק.

מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד

הרמב"ם בפ"ד מהל' חנוכה הי"ב כתב ז"ל: "מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הנסים שעשה לנו", עיי"ש, ובדברי הרב המגיד שם ציין לדברי הגמ' בשבת דף כג: הרגיל בנר חנוכה הויין ליה בנים תלמידי חכמים, עיי"ש. וכפה"נ שפי' שהחביבות היא משום דמי שנהרר בה הו"ל בנים ת"ח, ועדיין צ"ב מקור דברי הרמב"ם במש"כ הך לישנא ד"מצות נר חנוכה מצוה חביבה עד מאד".

אכן נראה דהנה יעוין בסוגיית הגמ' בשבת דף יג,ב דאיתא: "תנו רבנן מי כתב מגילת תענית אמרו חנניה בן חזקיה וסיעתו שהיו מחבבין את הצרות", ויעו"ש בפירש"י שכ' ז"ל: "מגילת תענית - לפי ששאר כל משנה וברייתא לא היו כתובין, דאסור לכתבם, וזו נכתבה לזכרון לדעת ימים האסורין בתענית לכך נקרא מגלה, שכתוב במגלת ספר: **מחבבין את הצרות** - שנגאלין מהן, והנס חביב עליהן להזכירו לשבחו של הקדוש ברוך הוא, וכתבין ימי הנס לעשותן יום טוב, כגון אלן יומין דלא להתענא בהון", עיי"ש. ומבואר דחנניה בן חזקיה שכתב מגילת תענית היה מיבב את הצרות שנגאלין מהן והנס חביב עליו להזכירו לשבחו של הקב"ה. במה שכתבו ימי הנס לעשותן ליו"ט.

והנה יעוין בר"ה דף יח,ב דאיתא: "איתמר רב ורבי חנינא אמרי בטלה מגילת תענית רבי יוחנן רבי יהושע בן לוי אמרי לא בטלה מגילת תענית, רב ורבי חנינא אמרי בטלה מגילת תענית הכי קאמר בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה, אין שלום צום, והנך נמי כי הני, רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי אמרי לא בטלה מגילת תענית, הני הוא דתלינהו רחמנא בבנין בית המקדש אבל הנך כדקיימי קיימי, מתיב רב כהנא מעשה וגזרו תענית בחנוכה בלוד וירד רבי אליעזר ורחף ורבי יהושע וסיפר, ואמרו להם צאו והתענו על מה שהתעניתם, אמר רב יוסף שאני חנוכה דאיכא מצוה אמר ליה אביי ותיבטיל איהי ותיבטל מצותה אלא אמר רב יוסף שאני חנוכה דמיפרסם ניסא", עיי"ש. ופירש"י שם ז"ל: "דמפרסם ניסא - כבר הוא גלוי לכל ישראל על ידי שנהגו בו המצות, והחזיקו בו כשל תורה ולא נכון לבטלו", עיי"ש.

ומבואר דכל הנך ימים טובים השנויים במגילת תענית דלא להתענות בהו ולא ליספד בהו בטלו, ורק המועד של חנוכה לאבטל ומשום ד"כבר הוא גלוי לכל ישראל על ידי שנהגו בו המצות, והחזיקו בו כשל תורה ולא נכון לבטלו". והנה בהסוגיא דשבת הנ"ל מבואר דמגילת תענית נאמרה ע"י חנניה בן חזקיה וסיעתו "שהיו **מחבבין את הצרות**", והנה כל מה דלא בטל המועד של חנוכה הוא ניהו משום דמספרסם ניסא ע"י שנהגו בו המצות, והנה פרסום הנס הוא ע"י מצות הדלקת הנרות, ושפיר כתב הרמב"ם ד"מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד", דהיינו החביבות של מצות הדלקת הנרות ושפיר כ' הרמב"ם "כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הנסים שעשה לנו", ודו"ק.

וחתני המצוין הר"ר יוסף איינהארן ה"ו הוסיף פרפרת לחכמה דהנה יעוין בספר תהלים פ"מ דכתיב: "קוה קוית ה' וַיֵּט אֱלֹהִים וַיִּשְׁמַע שְׁוֹעֲתִי וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שְׁאוֹן מְטִיט הַיּוֹן וַיִּקְּם עַל סֶלַע רַגְלִי כוֹנֵן אֲשֶׁרִי: וַיִּתֵּן בְּפִי שִׁיר חֲדָשׁ תְּהַלֵּה לְאַלְקִינוּ יְרָאוּ רַבִּים וַיִּירָאוּ וַיִּבְטְחוּ בָּהּ וְכוּ' אַז אֲמַרְתִּי הִנֵּה בְּאֲתִי בַמַּגֵּלֶת סֶפֶר כְּתוּב עָלַי", עיי"ש, ואמר דהנה "טיט היון" קאי על גלות יון ונס חנוכה, וע"ז אמר אַז אֲמַרְתִּי הִנֵּה בְּאֲתִי בַמַּגֵּלֶת סֶפֶר כְּתוּב עָלַי", דהתיבה "אז" בגימטריה ח' כנגד ימי החנוכה ומספר הנרות, ועז"ה דסיים אַז אֲמַרְתִּי הִנֵּה בְּאֲתִי בַמַּגֵּלֶת סֶפֶר כְּתוּב עָלַי" דקאי אמגילת תענית דרק כלפי המועד של חנוכה לא בטלה, עכ"ז, ודפח"ח

ונראה להוסיף רמז דהתיבות "כוֹנֵן אֲשֶׁרִי" עולה בגימטריה שש מאות וארבעים ושלוש שהוא הגמטריה של המילה "חנוכה במילוי [ח"ת נו"ן וא"ו כ"ף ה"א] והיינו דקאי על הישועה שעשה הקב"ה בנצחון על היוונים בחנוכה ונתקיים המקרא "וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שְׁאוֹן מְטִיט הַיּוֹן וַיִּקְּם עַל סֶלַע רַגְלִי כוֹנֵן אֲשֶׁרִי" וא"ש ההמשך "וַיִּתֵּן בְּפִי שִׁיר חֲדָשׁ תְּהַלֵּה לְאַלְקִינוּ" דהרי הקביעות על הנצחון של "יונים נקבצו עלי" היתה במה ש"בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים". [שוב מצאתי בשפת אמת בראשית חנוכה תרנ"ט שכ' ז"ל: "וכ' קוה קוית ה' כו' ויעלני כו' מטיט היון כו' ויתן בפי שיר חדש כו' יראו רבים ויראו ויבטחו בה' שמצוה לראות נר חנוכה ובזה מתחזקים לבטוח בה' אפילו בימי החושך ואפילה", עיי"ש. והיינו כנ"ל]

חיל פרעה וכל זרעו ירדו כאבן במצולה

בפזמון מעוז צור - חיל פרעה וכל זרעו ירדו כאבן במצולה - צ"ב בזה דהלא רק אותם מצרים שרדפו אחרי בני ישראל טבעו בים, ומהו האי לישנא של "וכל זרעו ירדו כאבן במצולה". אכן י"ל דהנה בהגש"פ תולדות אדם מבעל החיי אדם על הקטע 'עבדים היינו' הביא מה ששמע ממחותנו הגר"א ז"ל ח"ל: "וכענין זה שמעתי מהגאון החסיד ז"ל פעם אחת בפורים ונשאל לפניו למה אז"ל "כל השירות אריח ע"ג לבינה חוץ מזו ושל מלכי כנען שלא תהא תקומה למפלתן" והל"ל שלא היה תקומה למפלתן, ואחר שמידתו היה שלא לומר בדבר שאינו ע"ד פשט רק ראשי דברים השיב בקיצור אם תבין פס' זה בפר' עקב "ואשר עשה לחיל מצרים לסוסו ורוכבו אשר הציף עליהם את מי ים סוף וכו' ויאבדם ה' עד היום הזה" ותמה הרמב"ן "לא הבינותי טעם עד היום הזה כי כל המתים בים אבדן עולם הם" ואז יתיישב גם מאמר ז"ל, ואמרתיו לו ועדין לא הבנת, ואמר לי ולמה לא תבין, והלוא כתוב 'סוס ורוכבו', ואז הבינותי כוונתו, ואמרתיו הענין בפניו ושמע ונראה שהודה שיפה כיוונתי, והענין כי רוכבו הוא השר כמו שאז"ל [ל] ילקוט שמעוני שמות רמז רל"ט] 'מצרים מת - מתים לא נאמר אלא זה השר של מצרים' ולכן 'יאבדם עד היום הזה' כי 'נעשה כמצולה שאין בה דגים', [ברכות דף ט] ואינו חוזר וניעור להיות בו שום ניצוץ קדושה משא"כ בני המן ומלכי כנען שהשאירו מהם ישראל למטה לא מחה ה' גם השרים מלמעלה ולכן לא אמרו שלא היה תקומה, עכ"ל הגר"א.

ולהאמור יל"פ דזהו מ"ש הפייט "חיל פרעה וכל זרעו ירדו כאבן במצולה", ור"ל דכשטבעו המצרים בים לא טבעו רק הם אלא גם השר שלהם מת באופן ש"אינו חוזר וניעור להיות בו שום ניצוץ קדושה", וכמו שיישב הגר"א לקושיית הרמב"ן, דבזה נתקיים המקרא של "ואשר עשה לחיל מצרים לסוסו ורוכבו אשר הציף עליהם את מי ים סוף וכו' ויאבדם ה' עד היום הזה", וכיון דענין זה

היינו שנעשו כמצולה שאין בה דגים' וכמש"כ הגר"א הנ"ל, ממילא דנתקיים בטביעתם בים סוף דהם זרעם אחריהם "ירדו באבן כמצולה" - והיינו כמצולה שאין בה דגים, ודו"ק.

והנה עוד י"ל בזה דהנה יעוין בהסוגיא דיבמות דף ע"ב, דאיתא לגבי האיסור לישא נשים נכריות: "מתיב רב יוסף, (מ"א ג) ויִתְחַתֵּן שְׁלֹמֹה אֶת פְּרֻעָה מִלֶּךְ מִצְרַיִם וְגו' גִּיּוּרֵי גִּיּוּרָה. וְהָא לֹא קִבְּלוּ גֵרִים (לא) בְּיָמֵי דָּוִד וְלֹא בְּיָמֵי שְׁלֹמֹה? מִיָּדִי הוּא טַעְמָא - אֶלָּא לְשַׁלְּחַן מְלָכִים, הָא, לֹא צָרִיכָא לֵיהּ. וְהָא מִצְרַיִת רִאשׁוֹנָה הִיא, וְכִי תִימָא הֵנָּה אֲזֵלִי לְעֵלְמָא וְהִנֵּי אַחֲרֵינִי נִינְהוּ, וְהָא תִנְיָא א"ר יְהוּדָה מְנִימִין גַּר מִצְרַיִם הִיא לִי חֵבֵר מִתְלַמְּדֵי ר"ע אִמְרַן אֲנִי מִצְרַיִם רִאשׁוֹן וְנִשְׂאֵתִי מִצְרַיִת רִאשׁוֹנָה אֲשֵׁי אֲלֵבִי מִצְרַיִת שְׁנִיָּה כְּדִי שִׁיחָא בֵּן בְּנֵי רֵאשִׁי לְבָא בְּקַהֲלִי, וְיַעֲוִי"ש בְּפִירְשֵׁי שְׁכ' ז"ל: "הֵנָּה אֲזֵלִי לְעֵלְמָא - מֵתוּ וְטַבְעוּ בְּיָמֵי פְרֻעָה וְכִי אֲזַהֵר רַחֲמָנָא מֵעֵרְב רַב: וְהִנֵּי אַחֲרֵינִי נִינְהוּ - אֲוֹמוֹת אַחֲרִים בָּאוּ וְיִשְׁבוּ בְּאַרְצָם", עֵי"ש. וּמְבֹאֵר מְדַבְרֵי רִשִׁי דְכָל הַמִּצְרַיִם מֵתוּ וְטַבְעוּ בְּיָמֵי פְרֻעָה, וְכ"ה נִמֵּי בְּדַבְרֵי רִשִׁי בְּסוּטָה דָּף ט"ז, וְכִי תִימָא, עֵי"ש. [ועי"ש בְּמַהֲרֵשׁ"א].

ובאמת דיעוין בדברי רש"י עה"ת שכ' עה"פ "כי ה' נלחם להם במצרים" וז"ל: "נלחם להם במצרים - במצריים, ד"א במצרים - בארץ מצרים שכשם שאלו לוקים על הים כך לוקים אותם שנשארו במצרים עכ"ל, ומבואר דגם אלה שנשארו במצרים לקו. ויעוין בדברי הריטב"א ביבמות שם שכ' על דברי רש"י הנ"ל ז"ל: "ואינו נכון שהרי לא טבעו בים אלא אותם שיצאו למלחמה עם פרעה אחר ישראל. ויש שפי' דמ"מ רובם טבעו ולא נשארו אלא מיעוט ומן האומות אחרות הוא שנתישבו שם וליתא דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי", עי"ש במה שפי' בזה.

והנראה לומר בזה בדעת רש"י דהנה יעוין בדברי הרמב"ן הנ"ל [דברים יא, ד] עה"פ "אשר הציף את מי ים סוף וגו' ויאבדם ה' עד היום הזה שכ' ז"ל: "לא הבינותי טעם "עד היום הזה", כי כל המתים בים אבדו עולם הם אובדים וכו' ואמר ר"א שלא קמו עוד בניהם תחתם להיות כמוהם ר"ל כי השם אבד הרודפים בים ואבדו במצרים זרעם, ולא נשאר להם שם ושאר, כי הם הרשיעו יותר מכל מצרים לרדוף אחרי גאולי השם, אבל זה לא נזכר בתורה", עי"ש. ומבואר מדברי האב"ע הנ"ל דזרעם של הרודפים שנשארו במצרים ג"כ נענשו בזה דלא נשאר להם שם ושארית, אולם לא מבואר דכל המצרים שהיו במצרים מתו אלא רק הרודפים זרעם אחריהם.

האמנם דיעוין בפירושי סדר התפילה להרוקח [עמ' ש"ה] שכתב וז"ל: "עזרת אבותינו - וזדים טבעת וידידים העברת ויכסו מים צריהם אחד מהם לא נותר - למה אנו אומרים שתי טביעות 'טבעת', ויכסו', ועוד למה אומרים 'וזהים טבעת' ואחר כך 'וידידים העברת', והלא ישראל עברו תחילה ואחר כך מרכבות פרעה וחילו טבעו, כדכתיב [תהלים קל"ו] 'לגוזר ים סוף, והעביר ישראל, וניער פרעה' וכן אומרים במעריב 'המעביר בניו בין גזרי ים סוף', ואחר כך 'בתהומות טבע', אלא כשבאו ישראל והמצריים לים מיד יצא הים וטבע הנשאר בעיר מצרים כדכתיב כי ה' נלחם להם במצרים ועברו ישראל הים ואחר כך וניער פרעה וחילו בים סוף" עכ"ל.

ויעו"ש עוד בהמשך דבריו בארוכה שביאר דבשעה שעמדו ישראל מול המצרים בים סוף, יצא ים סוף למצרים והטביע את כל המצרים שהיו במצרים, ואח"כ חזר הים למקומו בים סוף והביא עמו את כל המצרים והטביעם שם, וכאשר ראו המצרים שהיו על הים את המצרים שנשארו במצרים שטופים בים סוף אמרו 'כי ה' נלחם להם במצרים', עי"ש בדבריו הנפלאים.

ובאמת דיעוין במכילתא פרשת בשלח פ"ה דאיתא עה"פ "ויאמר מצרים אנוסה מפני בני ישראל כי ה' נלחם להם במצרים - רבי יוסי אומר מנין אתה אומר במכות שהיו לוקים אלו על הים, כך היו אלו שבמצרים לוקין, והיו רואין אלו את אלו לכך נאמר ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל כי ה' נלחם להם במצרים", עי"ש ומבואר דלא זו בלבד שאותם שנשארו במצרים לקו בשעה שלקו אותם שעל הים אלא גם "שהיו רואין אלו את אלו", ואף שהיו במרחק של ז' ימים אלו מאלו, ובע"כ דאותם שבמצרים מתו ועי"י דרך נס הגיעו המתים במצרים לים סוף ו"היו רואין אלו את אלו", ורק בדברי הרוקח הנ"ל מבואר דהים "יצא למצרים והטביעם שם" ו"כאשר ראו המצרים שהיו על הים את המצרים שנשארו במצרים שטופים בים סוף אמרו 'כי ה' נלחם להם במצרים'". ומעתה י"ל דזהו הביאור בדברי רש"י ביבמות הנ"ל שכתב שהמצרים שנשארו במצרים 'מתו וטבעו בימי פרעה', דבאמת כולם מתו כאשר טבעו המצרים בים סוף, וכמש"נ.

והנה בנוסח תפילת ערבית אומרים "המעביר בניו בין גזרי ים סוף את רודפיהם ואת שונאיהם בתהומות טבע", וכבר עמדו בזה המפרשים על כפל הלשון של "את רודפיהם ואת שונאיהם", דהלא הרודפים היו בעצמם השונאים ומהו כפל הלשון בזה, אכן לדברי המכילתא והרוקח הנ"ל הדברים מבוארים היטב, ד"רודפיהם" קאי על אותם המצרים שרדפו אחריהם בפועל, ואילו "שונאיהם" היינו אותם שנשארו במצרים, וגם אותם הטביע ים סוף, וז"ש "את רודפיהם ואת שונאיהם בתהומות טבע", ודו"ק.

ולפי"ז א"ש היטב נוסח התפילה 'וזהים טבעת - וידידים העברת - ויכסו מים צריהם אחד מהם לא נותר' והיינו דמה שנאמר "וזהים טבעת" - קאי על אותם מצרים שנשארו במצרים, דהם מתו טרם שנבקע הים לישראל, [עיין ברש"י ריש פ' יתרו 'כי בדבר אשר זדו עליהם' שכ' ז"ל: "כי בדבר אשר זדו עליהם" - כתרגומו במים דמו לאבדם והם נאבדו במים: אשר זדו - אשר הרשיעו", עי"ש. ומבואר דהלשון של זדים קאי על כל המצרים שהיו באותה גזירה של לאבדם במים], ולדברי הרוקח והמכילתא הנ"ל, אותם זדים

גם הם מתו ע"י שטבעו במי ים סוף שיצאו למצרים להטביעם שם, ואח"כ היה "וידידים העברת" - דהיינו הנס של קריעת ים סוף שהציל את ישראל, ורק לבסוף נתקיים "ויכסו מים צריהם" דקאי אהנך מצרים שרדפו אחריהם וטבעו בים לאחר שעברו ישראל בים סוף, ועז"ה דמסיים הפסוק 'אחד מהם לא נותר', דכל המצרים מתו וטבעו בקריעת ים סוף, וכמשי"נ.

מעתה י"ל דזהו הביאור בדברי הפייט "חיל פרעה וכל זרעו ירדו כאבן במצולה", דר"ל דלא רק אלה שרדפו אחריהם, אלא גם זרעם שנשאר במצרים "ירדו באבן במצולה" דגם כל זרעם טבעו בים סוף וכולם ירדו כאבן במצולה, וכמשי"נ.

הַטְּבֵעַת בְּתַרְמִית רַגְלֵי בַת עֲנַמִּית

הנה בביאור הלשון של "תרמית" שמעתי מזה רבות בשנים מהג"ר שמעון משה דיסקין זצ"ל שאמר הביאור בזה דהנה כד מעיינינן במקראות בתחילת פרשת בשלח מבואר דהציווי של "וישבו ויחנו לפני פי החירות סין מגדול ובין הים" היה בשביל שיוכבד לב פרעה ויחשוב כי "נבכים הם בארץ סגר עליהם המדבר", ומשו"ה ירדוף אחריהם לים סוף, ולא היה דבר זה משום צורך ההצלה של בני ישראל, ויעוין בדברי הרמב"ם בפ"ח מיסודי התורה ה"א שכתב ז"ל: "כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאו לא להביא ראיה על הנבואה, היה צריך להשקיע את המצריים קרע את הים והצילין בתוכו", עיי"ש. ומבואר דכל תכלית הנס של קריעת ים סוף היתה להעניש את המצרים ולהטביען בתוך הים. ואשר לפי"ז ביאר לשון הפיוט "הטבעת בתרמית רגלי בת ענמית", שכל ענין וישבו ויחנו וגו' הוא היה תרמית להטביע המצרים, עכתו"ד.

האמנם דמלשון הפייט מבואר דעצם ההטבעה בים היתה בתרמית ולא רק שסיבב המסובב שירדפו אחריהם לים סוף, ולדבריו התרמית היתה בזה שבני ישראל שבו וחנו לפני פי החירות, וממילא דפרעה טעה וחשב ש"נבכים הם בארץ", ורק דעי"ז נגרם דלבסוף יאבדו המצרים בים סוף, ואילו לפי פשוטו של הפיוט המשמעות היא דעצם ההטבעה בים היתה בתרמית.

והנראה בזה, דהנה מקרא כתיב "וַיְבָרֶחְ אֶפְיָהּ נֶעְרָמוּ מִיָּם" ובאונקלוס תרגם " ובמימר פומך חכימו מיא", והיינו שפ"י שהלשון "נערמו" הוא מלשון ערמה והתחכמות. ונראה הביאור בזה דהנה יעוין במכילתא פרשת השירה פ"ז דאיתא: "וברוח אפך במדה שמדדו בה מדדת להם הם אמרו (שמות א') הבה נתחכמה לו אף אתה נתתה ערמה למים והיו המים נלחמים בהם", יעו"ש. והביאור בזה נראה עפ"י הסוגיא דסוטה דף יא, א דאיתא שם: "הבה נתחכמה לו להם מיבעי ליה א"ר חמא ברבי חנינא באו ונחכם למושיעין של ישראל במה נדונם נדונם באש כתיב כי הנה ה' באש יבא וכתוב כי באש ה' נשפט וגו' בחרב כתיב [ובחרבו את כל בשר] אלא בואו ונדונם במים שכבר נשבע הקדוש ברוך הוא שאינו מביא מבול לעולם שנאמר כי מי נח זאת לי וגו' והן אינן יודעין שעל כל העולם כולו אינו מביא אבל על אומה אחת הוא מביא אי נמי הוא אינו מביא אבל הן באין ונופלין בתוכו וכן הוא אומר ומצרים נסים לקראתו והיינו דא"ר אלעזר מאי דכתיב כי בדבר אשר זדו עליהם בקדירה שבישלו בה נתבשלו", עיי"ש. ומבואר דכיון דהמצרים באו עליהם בערמה ובהתחכמות להשליך את כל הבן הנוולד למים [בסומכם על ההבטחה של שבעת המבול שלא ידונו אותם במים], וממילא דגם העונש שלהם היתה עי"ז ש"אף אתה נתתה ערמה למים והיו המים נלחמים בהם".

והנה הך מילתא של "חכימו מיא" יל"פ עפ"י ד הרמב"ן על הפסוק "ויט משה את ידו על הים ויולך ה' את הים ברוח קדים" שכתב ז"ל: "היה הרצון לפניו יתברך לבקע הים ברוח קדים מיבשת שיראה כאלו הרוח היא המחרבת ים, כענין שכתוב (הושע יג טו) יבא קדים רוח ה' ויבוש מקורו וייחרב מעיינו, השגיאה למצרים ויאבדם, כי בעבור זה חשבו אולי הרוח שם הים לחרבה, ולא יד ה' עשתה זאת בעבור ישראל, אע"פ שאין הרוח בוקעת הים לגזרים לא שמו לבם גם לזאת, ובאו אחריהם מרוב תאותם להרע להם, וזה טעם וחזקתי את לב פרעה ויבאו אחריהם, שחזק לבם לאמר ארדוף אויבי ואשיגם בים, ואין מידי מציל, ולא זכרו עתה כי ה' נלחם להם במצרים", יעו"ש.

וכמו"כ יעו"ש בדברי הרמב"ן עה"פ אמר אויב ארדף אשיג" שכ"ז: "ולדעתי בדרך הפשט הוא סודר בפסוק הראשון ממנו, כי מתחלה (בפסוק ד) אמר שטבעו בים וירדו במצולות, והיה זה כאשר שבו המים ויכסו את הרכב ואת הפרשים (בפסוק ה), ואח"כ (בפסוקים ח-י) שב לומר איך נעשה זה, כי ברוח אפך היא רוח קדים עזה נערמו מים מתחלה וקפאו התהומות, ומפני זה חשב האויב שירדוף וישיגם בים ויחלק שללם ותמלא נפשו מהם, ונשפת עליהם ברוחך וכסמו הים והזכיר זה כי גם במחשבתו זאת סבה ופלא מאת השם שחזק לבם וסכל עצתם לבא בים, כאשר פירשתי למעלה (יד ד כא) על כן אמר אחריו מי כמוכה באלים, עושה גדולות ונפלאות בדבר והפכו", עיי"ש.

ומבואר מדבריו, דכל הנס של קריעת ים סוף נעשה בדרך של התחכמות ומרמה, דכאשר ראו המצרים שהמים נערמו כמו נד חשבו "כאלו הרוח היא המחרבת ים" ולכן באו בתוך הים ביבשה "מפני זה חשב האויב שירדוף וישיגם בים", ונמצא דההתחכמות והתרמית היו בכך שהקב"ה שדד מערכות טבע באופן שהיה נראה להם כי הים הפך ליבשה ולכן רדפו אחרי בני ישראל, ועי"ז טבעו בתהומות ים, וזהו הביאור בפייט "הטבעת בתרמית רגלי בת ענמית", דעצם ההטבעה היתה בתרמית, וז"ש "רגלי בת ענמית" [דקאי על המצרים שנקראו ענמים- עיין בראשית יג] דהנס היה עי"ז שנכנסו ברגליהם לתוך הים בחשבם שהוא יבשה ועי"ז טבעו. ועונשם היה מדה כנגד מדה, דהם גזרו באופן של "הבה נתחכמה לו" על ישראל שימותו ע"י הטבעה במים, וממילא דעונשם היה ע"י "תרמית" והתחכמות לדונם שיטבעו במים, ודו"ק.

בנתיבות העיון

ביאורים והערות מהרה"ג ר' אהרון שורצר שליט"א

בדין הדלקת נרות במקדש לבאר מה נחלקו התירוצים בבית יוסף האם נתנו מעט שמן ביום הראשון

לפרש ששמו כל השמן בנר משום הדין שגר שכבה נידשן השמן נידשה הפתילה. וצריך ליתן שמן אחר דעי' בגמ' מנחות פח: אמר ר' יוחנן אמר רבי נר שכבתה נידשן השמן נידשה הפתילה כיצד עושה מיטיבה ונותן בה שמן ומדליקה ע"ש.

וע"ע מש"כ הפנ"י בשבת דף כא: בהסבר מ"ד פוחת והולך וז"ל וטעמא דמ"ד פוחת והולך כנגד ימים הנכנסים היינו משום דודאי אם היה הנס ניכר בנרות המנורה היה ראוי להיות מוסיף והולך אלא דלפי האמת לא כך היה שהרי היה צריך להיטיב הנרות בכל יום ולהסיר השמן והפתילה הישנה כדאיתא במנחות שאפילו בנר שכבה קי"ל נדשן שמן ונדשן הפתילה. נמצא דלפ"ז עיקר הנס לא נעשה אלא בפך שבלילה הראשון לא הורק ממנו אלא חלק שמינית וכו' ע"ש. וא"כ צ"ע להך תי' שנתנו כל השמן מדוע אין חסרון של נדשן השמן.

ה. ועי' מש"כ השפת אמת לתרץ במנחות דף פח: בד"ה נר שכבתה מדשן פתילה וז"ל אך באמת יש לומר דדוקא נר שכבתה מדשן השמן אבל כשהיה דולק היה נשאר דולק כך כל שמונת ימים. וכן כתב בספר זית רענן על הילקוט דכשהיה דולק היה אסור לכבות וכו' ע"ש. והיינו שהיה דולק כל שמונת ימים בלי כיבוי והדלקה וז"ל הזית רענן בפרשת בהעלותך וז"ל: לפני ד' תמיד וכו' ומשמע מכאן שאסור לכבות הנרות וזוה מיושב מה שהקשה הבית יוסף שהרי הנס של חנוכה לא היה אלא ז' ימים שהרי היה בו להדליק יום א' ולמה קבעו ח' ימי חנוכה. ולפי מ"ש אתי שפיר שהיה בו חצי לוג שמן לכל נר דהיינו להדליק לילה אחד ולמחרת דלקו עוד והיה אסורין לכבות אותם והיו דולקין ח' ימים וח' לילות נמצא שהיה הנס ח' ימים עכ"ל.

ו. ועי' בספר מקראי קודש לגאון ר' צבי פסח צ"ל חנוכה סי' ח' שהקשה בדברי הזית רענן איך יתכן שדלקו הנרות ח' ימים הרי יש דין הדלקה והטבת הנרות כל ערב בין הערביים. ועוד הביא במקראי קודש שכעין קושיא זו שאל הגר"ח סלובייציק צ"ל את האדמו"ר האמרי האמת מגור (הובא במכ"ע הבאר שנה ח' סי' כה) בדברי המדרש תנחומא פ' תצוה אות ג' א"ר חנינא סגן הכהנים אני הייתי משמש בבה"מ ומעשה נסים היה במנורה שהיו מדליקין מראש השנה ולא היתה מתכבה

א. הנה הבית יוסף בסי' תרע כתב וז"ל: ואיכא למידק למה קבעו שמונה ימים דכיון דשמן שבפך היה בו כדי להדליק לילה אחד ונמצא שלא נעשה הנס אלא בשבעה לילות. וי"ל שחילקו שמן שבפך לשמונה חלקים ובכל לילה היו נותנים במנורה חלק אחד והיה דולק עד הבוקר ונמצא שבכל הלילות נעשה נס. ועוד י"ל שלאחר שנתנו שמן בנרות המנורה כשיעור נשאר הפך מלא כבתחילה וניכר הנס אף בלילה ראשון, אי נמי שבלילה ראשון נתנו כל השמן בנרות ודלקו כל הלילה ובבוקר מצאו הנרות מלאים שמן וכו' עכ"ל.

ב. והנה יל"ע לתי' הראשון שחילקו השמן ונתנו רק שמינית הרי יש דין שצריך ליתן במנורה חצי לוג שזהו שיעור השמן הנצרך כמבואר בגמרא במנחות דף פט. חצי לוג לכל נר מנא הוי מילי דתנו רבנן מערב עד בוקר תן לה מדתה שתהא דולקת והולכת מערב עד בוקר וכו'. ושיערו חכמים חצי לוג ע"ש והנה בתורא"ש בשבת דף כא: ד"ה ונעשה נס יש כשאלת הבית יוסף ושלושת התירוצים. והוסיף בתורא"ש בתירוץ שחילקו את השמן לשמונה וז"ל ואע"ג דאמר' התם תן לה כמדתה היינו היכא דאפשר עכ"ל רק שעדיין צ"ב מדוע חילקו השמן הרי אם סומכים על הנס יכולים ליתן כל השמן ולקיים את הלכתחילה דתן לה כמדתה ומדוע לתי' הראשון לא ניחא לפרש שנתנו כל השמן כבר ביום הראשון וניכר הנס ע"י שלא דלק ונחסר השמן.

ג. ויתכן לפרש בזה ע"פ דברי המהרש"א בחולין דף נה. שכתב לפרש שהדליקו את הנרות בשברי כלי חרס דאל"כ אז השמן יטמא ע"י המנורה שהיתה טמאה וע"כ הדליקו בתוך שברי כלי חרס שאינם נחשבים כלי אם אינם יכולים לקבל חצי לוג ולכן היה נס כבר ביום הראשון שנתנו פחות מכשיעור שהרי לא היה מקום בשברי כלי חרס לקבל חצי לוג ע"ש. וא"כ לפי"ז ניחא שהוצרכו לחלק השמן ולא לקיים את הלכתחילה של תן לה כמידתה.

והתי' השני חולק וסובר שהמנורה היתה טהורה או שעשו מנורה אחרת וכל החסרון היה שלא היה שמן טהור ולכן התי' השני מפרש שהניחו כל השמן בנרות.

ד. באופן אחר יש לפרש שהתי' הראשון לא ניחא ליה

מחוץ למקדש מגורה עם שמן לשני ימים ולהניח את המנורה במקדש בשבת דאין זה צורת המנורה ולכן ע"כ דוחה שבת.

י. והנה לפ"ז יתכן לפרש שהת' הראשון שמתרץ שחילקו את השמן סובר שיש דין מעשה הדלקה בנרות שבמקדש וא"כ אי אפשר לפרש ששמו כל השמן ודלק שמונה ימים שמכיון שיש דין הדלקה אז צריך לכבות את הנרות ואז יחול שם דשן על השמן ע"י הכיבוי ואינו כשר להדלקה. לכן הוצרך לפרש שחילקו השמן לשמונה ואע"פ שאי"ז השיעור של תן לה כמידתה מ"מ בדלא אפשר כשר כמש"כ התורא"ש משא"כ בת' השני סובר שאין דין מצוה בהדלקה עצמה כמש"כ הגר"ח וא"כ אפשר לפרש ששמו כל השמן בנרות ודלקו שמונת ימים ודוק'.

השלמת דברים בס"ד לגליון הקודם

א) הנה בגליון הקודם הי' הערה לפי מש"כ האחרונים לחדש בדעת תוס' בחולין (צא) שבני נח נצטוו על הנחירה, שקודם מתן תורה הי' איסור נבילה לבני נח והי' צורך בנחירה, צ"ב לכאורה פי' האחרונים שפי' שמחלוקת יוסף והשבטים הי' לגבי בשר מפרכסת האם אסורה להם משום אבר מן החי, דתלוי אם הי' להם דין ישראל גם לקולא, הרי גם מצד בני נח הי' צריך להיות היתר במפרכסת ע"י נחירה, לפי השיטות שגם ע"י נחירה יש היתר מפרכסת (למ"ד אין שחיטה לעוף), וכתבתי לתרץ שהי' נפק"מ בנוגע להיתר בן פקועה שזהו רק ע"י שחיטה ע"ש.

ב) אמנם שמעתי לתרץ בזה שיתכן שגם לפי השיטות שיש היתר מפרכסת ע"י נחירה (בעוף למ"ד שאין שחיטה לעוף) זהו דווקא אחרי מתן תורה שנתחדש דין שחיטה ונחירה הוי כמקצת שחיטה (וביותר לפמש"כ הרשב"א בחולין כט שיש דין נחירה במקום סימנים) משא"כ בדין נחירה שהי' קודם מתן תורה הוי רק מכשיר של יהי' איסור אבר מן החי ואיסור נבילה, ואין בזה היתר של מפרכסת, וכן מבואר בנאות יעקב סי' ז' שאע"פ שאין היתר מפרכסת ע"י נחירה קודם מתן תורה, מ"מ אחרי מתן תורה מועיל נחירה בעוף (למ"ד שאין שחיטה לעוף) להיתר מפרכסת ע"ש.

להערות ולתגובות:
ach0504104256@gmail.com

עד שנה אחרת. והקשה הגר"ח הרי צריך הדלקה והטבת הנרות ואדמו"ר מגור זצ"ל ת' בזה עפ"י דברי הגמרא בביצה דף כב. הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר שהיו מוסיפים כל יום טיפה אחת ובזה התקיימה מצות הדלקת והטבת הנרות.

ז. ועי' מש"כ בספר שיעורי הגר"ד על זבחים בדף יא: שהגר"ח ת' שאין דין הדלקה וכל כה"ג שהנרות דולקים לא צריך הדלקה מחדש וכל הדין הוא שיהיו הנרות דולקים כמש"כ הרמב"ם בפ"ט מביאת מקדש ה"ז שהדלקת המנורה כשרה בזרים ולפיכך אם הטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ מותר לזר להדליקן וא"כ ניחא שפיר שלא נעשה דין דשן לשמן ודלק רצוף שמונת ימים.

ח. ועי' משה"ק המנחת חינוך במצוה צח אות ט' בדעת הרמב"ם דמכיון דבמנורה הדלקה עושה מצוה, דאם לא כן לא היה דוחה שבת. והיינו שהשאלה היא שמדוע ההדלקה בשבת דוחה את השבת הרי אפשר לעשות עוד מנורה וליתן בה הרבה שמן ולהדליקה בערב שבת ולהניחה בשבת במקדש. ועל כרחך הדלקה עושה מצוה וא"כ בעינן הדלקה במקומה כמבואר בגמ' בשבת לגבי נר חנוכה וא"כ מדוע כתבו הרמב"ם והראב"ד שהדלקה בחוץ כשרה. וע"ש במנ"ח שנשאר בצ"ע בזה.

והנה בספר ח' רבינו חיים הלוי בפ"ט מביאת מקדש הז' כתב בדעת הרמב"ם שמעשה ההדלקה אינה מעכבת דעיקר המצוה שיהיו הנרות דולקים ולכן צריך לימוד מיוחד תמיד שהדלקת הנרות דוחה שבת כמש"כ הרמב"ם בפ"ג מתמידין ומוסיפין ה"ח והדלקת הנרות דוחה את השבת ואת הטומאה כקרבנות שקבוע להם זמן שנאמר תמיד וכו' ואם הדלקה הוי מצוה עצמה אז פשוט שדוחה שבת כמו כל עבודה שקבוע לה זמן שדוחה את השבת ע"ש. רק שצ"ע מדוע באמת דוחה, הרי אפשר להדליק מערב שבת.

ט. ועל כרחך צריך לפרש שיש דין הטבת הנרות כל יום שכל כה"ג שנחסר השמן צריך לכבות ולהוסיף שמן כשיעור חצי לוג ולא שייך ליתן הרבה שמן שיספיק לכמה ימים כי כשנתמעט ונחסר השמן אז חשיב כנתקיימה מצותה וחל שם דשן על השמן הנותר (וע"ע מש"כ בחי' מרן הגר"ז בהל' תמידין ומוסיפין באורך בדין דשן של שמן המנורה).

אמנם בכה"ג שלא נחסר השמן ויש בו כשיעור בזה שפיר מתקיים דין הטבת הנרות שיהיו הנרות דולקים עם שיעור השמן הנצרך. ולפי"ז אפשר לתרץ את השאלה מדוע הדלקת הנרות דוחה שבת משום שמכיון שאין אפשרות להדליק במנורה לכמה ימים נקבע ששיעור הנרות יהיו ליום אחד. וא"כ לא שייך להדליק

שדי חמד

קווים לדמותו וחיבוריו העצומים
של הגאון המובהק
שמו נודע בכל הארץ

הגאון רבי חיים חזקיהו מדיני זצלה"ה

מחבר הספר הענקי "שדי חמד"
רבה של קרסובאזר בקרים
ולאחר מכן רבה של חברון עיה"ק
נלב"ע כ"ד כסליו תרס"ה

הרה"ג ישי לסר

מתוך כל ספרי הכללים והמאספים הגדולים, זוהרת ביותר סדרת "שדי חמד", שהיא בעצם אינציקלופדיה אדירה של עניני ההלכה, שחברה כולה ע"י אדם אחד. ברוב כשרון והתמדה יצר רבי חיים חזקיהו מדיני זצ"ל חיבור זה, אשר היכה גלים בכל העולם. רוב שנותיו חי השד"ח בחצי האי קרים כשהוא מכהן של אחת הערים שם, ממקום נידח זה יצא קו בכל תבל. כל נושא שעסק בו לא הניח בו פינה. במאמרנו נרחיב כפי מיסת האפשרות, על תהלוכות חייו וכהונתו במקומות השונים. הדברים נלקטו מתוך זכרונות ממקורביו שנדפסו במאסף חמדת ישראל שיצא לזכרו, מספר אורות ממזרח לר"א סורסקי, ועוד מקורות וכתבי עת.

עיר הקודש גידלה שעשועיה

הגאון רבי חיים חזקיהו מדיני, המכונה חח"מ (כך הוא כינה את עצמו במכתבים וכיו"ב) הוא יליד ירושלים וגידולה. נולד בשם חזקיהו (השם 'חיים' הוסיפו לו בשנת תרל"ח עקב מחלה) לאביו הרב רפאל אליהו ביום ז' חשוון תקצ"ה, ונתגדל על ברכי רבני ירושלים, וביחוד אצל רבו המובהק הראשל"צ הר"י קובו זצ"ל.

האב היה ת"ח גדול ודרשן, ונסע כשד"ר מטעם רבני כוללות ירושלים לערי ערביסטאן ואסיה. רבי חיים פלאגי כתב אודותיו (בהסכמה לספר בנו 'מכתב לחזקיהו'): "מנקי הדעת בירושלים, מעלת הרב הכולל, המלאך רפאל... אוצר כל כלי חמדה, פלפלא חריפתא... פה מפיך מרגליות".

בגיל צעיר בא בברית הנשואין עם אשתו מרת רבקה. הוא כותב בשד"ח: "ואני מעיד על עצמי שנכנסתי לחופה בעיק"ו ירושת"ו בחודש אלול, והיה הכנסת כלה בבית הרב הגדול המפורסם מוהר"ר יצחק פרחי, והיו על החופה כמעט כל גדולי הדור רבני גאוני תקיפי דארעא דישראל זיע"א".

החח"מ המשיך לשקוד על התורה אחרי נשואיו, והיה סמוך על שלחן אביו. עד שבשנת תרי"ג *פרנסתו ועול המשפחה - לכלכל את האם ושתי אחיות קטנות.

קום לך קושטא

כיון שראוהו חכמי ירושלים בדחקותו, קמו לזרוז שיעתיק מושבו ויסע אל קרוביו היושבים בקושטא,

ותהלה בין חכמי ורבני טורקיה.

בלבו שרר צער מתמיד על שנאלץ לחיות בארץ העמים ולעזוב את עיר הולדתו ירושלים עיה"ק. בשיר שכתב הוא מתאונן במרירות לב:

נער הייתי כצאתי מירושלים / בעצבון רוח וברפיון ידים / ארץ חמדה תאוה היא לעינים / אורה מחכים, לא יערכנה זהב פרוויים. / היא קודש ומעשיה קודש / א"י מקודשת שקדשוה שמים. / נמס כל לב ורפן כל ידים / דמי עלי כעבור על תרי"ג מצוות, / והיה קשה מאד בעיני פרידתה, / כחומץ לשינים וכעשן לעיניים...

עלילות שוא

בתקופת ישיבתו בבית המדרש בקושטא, ארע המעשה המפורסם עם המשרתת, כפי שסיפר המגיד רבי שלום שבדרון אשר שמעו מרבי יוסף לומז'ר מחברון ששמע בעצמו מרבנו:

היה זה כאשר שהיתי בקושטא ועודני צעיר לימים, עוסק בתורה בקיבוץ תלמידי חכמים שהוחזקו ע"י איש נכבד ועשיר מוקיר רבנו, והיתה לי נשיאות חן מיוחדת בעיניו, וקירבני מאוד. אחד מבאי בית המדרש שענינו היתה צרה וקנאה גדולה קנאני, ובפרט בקירבה לה זכיתי מהעשיר, חרש מזימות שונות לנגדי. וברוב רשעותו המתיק סוד עם המשרתת שבאה בכל יום לנקות את הבית, והעניק לה סכום כסף נכבד בכדי להעליל עלי שהנני תובעה לעבירה. ואכן עבור בצע כסף הסכימה לכך

המשרתת שלא היתה יהודיה, ובאחד הימים כאשר באתי לבית המדרש, פרצה בצעקות לנגדי והעלילה עלי עלילות שווא. מיד קמה בהלה גדולה, אנשים נזעקו לבית המדרש ובראשם אותו אדם שרחש את המזימה, וקמו עלי בצעקות ורצו לסלקני בבושת פנים משם. הוא הסית את האשר וכולם מיהרו לבית העשיר לספר לו את כל הענין. העשיר שידע והכיר אותי, סירב לקבל דבריהם, ואמר להם להמתין עד שיברר את אמינות העובדות. לאחר זמן פנה לביהמ"ד, עלה על הבימה והביט לכל עבר. רבים מן הלומודים עדיין היו בתוך ההמולה שקמה, אך אני התיישבתי על מקומי ושקעתי בלימוד. לאחר כחצי שעה השתיק העשיר את הקהל והכריז כי עלילת שווא נגרמה כאן לאדם קדוש, ומיד סילק את המשרתת מעבודתה.

לאחר כמה ימים בבואי לביהמ"ד בשעה מוקדמת, נכנסה המשרתת לפתע ובקול בוכים סיפרה, שאין האשמה תלויה בה בלבד, קלת דעת הייתי, ואחד מבאי ביהמ"ד העניק לי סכום כסף כדי לבדות סיפור זה מלבי, ובאתי עתה להתוודות ברבים שעלילת שוא היתה.

ברגע זה, סיפר רבנו, הוקלה מעלי המועקה, כאשר עתה תתברר האמת ויוסר מעלי הקלון. אך מיד עלה במחשבתי שהרי בוידויה יתברר שנמצא יהודי המוכן לעשות מעשה רשעות שכזה, להעליל עליה שפלה ובזויה על אחד מלומדי התורה, ואין לך חילול ה' גדול מזה. מיד החלטתי לסדר לאותה משרתת פרנסה אחרת, בכדי שלא תבוא יותר לביהמ"ד, ובכך נשכח הסיפור. מאז נפתחו לי מעיינות התורה והרגשתי את מאורה הגדול. אותו אדם שהעליל את העלילה נפטר לפתע ולקח עמו את סודו. אני זכיתי לאור התורה.

אל חצי האי קרים

בשנת תרכ"ז נזדמן לקושטא אחד מעשירי חצי האי קרים (דרום רוסיה). משהתוודע אל הגאון החח"מ, הפציר בו שיקבל את כתר הרבנות בקהילה הרחוקה קרסובזאר, עיר גדולה בחוף הים השחור, ונעתר לו.

תושביו היהודים של חצי האי קרים (בדרום רוסיה על שפת הים השחור) נחלקו לעדה המקומית המכונה "קרמי'צאים", ולעדה האשכנזית (כמו"כ היתה עדה קראית). לשונם, הקרמי'צאית היא ניב יהודי של השפה הטטרית המשמשת בקרים, והיא ממשפחת השפות התורכיות.

שפתם המיוחדת היתה גורם שהביא לניתוקם מן המרכזים היהודיים הגדולים הקרובים אליהם, ולהתהוותה של מסורת יהודית בעל צביון מיוחד. הקהילה האשכנזית המקומית היתה צעירה יותר ושמרה על קשרים עם הקהילות היהודיות הסמוכות, ואולם מחסום השפה גרם לנתק בין שתי הקהילות הללו. רבי חזקיה בידעו את שפת המקום (כנראה למד אותה במהירות, כיאה לגאון כמותו. ואולי בזכות קירבתה לשפה הטורקית, שכן שהה זמן ארוך

בקושטא), התקבל עד מהרה בקרב היהודים שם.

והוא ידרוש לציון עיר הנידחה

בעיר זו ישב במשך ל"ג שנים רצופות, עד שעשה את עיר הנידחה לפינת יקרת. שם מצא כר נרחב לשקוד בתורה ולהשרישה בלב יהודי קרים, ויסד שם בתי אולפנא ומוסדות תורה. פרסם שם את ספרו 'אור לי' וכתב שם את הסדרה 'שדי חמד'.

בשנת תרנ"א כתב לאחר עשרים וארבע שנות רבנות שם. "ואחרי כי נוכחתי לדעת כי אינם בני תורה, וזמן זמנים זמניהם לא היה להם מרביץ תורה כראוי להם, כי הרבנים שקדמוני, שפת בני העדה מוזר להם, ולא יכלו לקרב דעתם עמהם, ולדעת מעשיהם ותהלוכותיהם, בדברים העומדים ברומו של עולם שבני אדם הללו מזלזלין בהם, לא במרד ולא במעל, אלא מחסרון ידיעה. ידעתי כי למחיה שלחני אלקים להרים דגל תורתנו הקדושה, לשמור דגריה וסיגייה בעזרתו ית'."

ואכן התמסר להעמיד הדת על תילה בקרב הקרימנצ'ורים שהיתה יהודותם משובשת מחמת בורות וניתוק. תחילת מעשהו היה לוודא בלבנות

פרידה מקהילתו בקרים

שהם יהודים שלמים. ההיסטורין אב"ן רש"ף מעדת הקראים, הטיל דופי ביחוסם. קם השד"ח להוכיח בראיות חותכות שאין בדבריו ממש, וכי יהודי קרים מתייחסים בודאות על זרע ישראל כשרים, ללא זיקה לקראים. כיוצא בזה התאמץ לבטל כמה וכמה מנהגים מוזרים שנשתרשו ביניהם מתוך חוסר ידיעה ואמונות תפלות.

במקומות שונים בספריו הוא מספר על אודות המנהגים וביטולם, כגון: "בעיר הזו היו נכשלים באיסור בכור בהמה טהורה... ובאמת נצטערתי מאד ואשתומם על המראה אם כל עדת ישראל ישגו בדבר פשוט ומפורש בכל הפוסקים... ולא אדע מאיזה מקור משחת שאבו מנהגים אלו. אוי לאזנים שכך שומעות... הנה כי כן מה שנוהגים בעיר זו אינו אלא מחסרון ידיעה. ודרשתי ברבים להודיע חומר האיסור וב"ה נכנסו הדברים בלב רוב בני העיר.

בהקדמתו לספרו 'אור לי' הוא מביע תודה לדיין המצויין כר' משה וליד אשר הוא בעזרי להקל

מעלי בעיני צרכי העיר מן הכלל ומן הפרט... ואהניא לן שיטתיה דסבא שלא להתבטל מן הלימוד מדי יום ביומו.

שווא מתנות

את משכורתו קבע הוא בעצמו מסכום מצומצם. כל שביקשה העדה להעניק לו שכר ביד רחבה, השיב להם תדיר: אין אני נצרך ברוך ה', דיני במה שיש לי. כשהגיעו בנותיו לפרקן, כל אחת בזמנה, והיו זקוקות לנדוניה, אז ביקש מהקהילה 'תוספת' מסוימת למשכורתו החודשית. מיד מילאו בקשתו ברצון רב. כעשר שנים קיבל את התוספת. לאחר שהשיא אותן, כתב לוועד הקהילה שמכאן ואילך אין לו צורך בתוספת. לא הועילו כל השידולים, הוא קיבל את משכורתו הקודמת, כפי שהיה לפניו.

הכל ידעו, גם בשנותיו בחברון, שאין הוא נאות לקבל מתנות. ומי שחפץ להנות אותו נתבקש לתת נדבתו לקופת השיבה כדי להחזיק ביד התלמידים הנקיים.

ואלה תולדות

בן זכר אחד היה לו שנפטר על פניו בדמי ימיו. את ספרו 'אור לי' הקדיש לזכרו למען השאיר לבנו שם ושארית ושפתותיו תהינה דובבות בקבר. ספרו זה, ברובו דן על ענינים השייכים לאורח חיים, ואלו צורפו שאלות אחדות מהלכות גיטין, קידושין, נדה ועוד.

עוד היו שלש בנות, אשר השיאן לשלושת תלמידיו המובהרים מעיר זו, הלא הם: רבי שלמה אשרוב, רבי דוד פסח, ורבי נסים נתן הלוי צחציר. השלושה, אף שהיו מופלגי תורה, שנאו את הרבנות והתפרנסו מיגיע כפיהם. האחד סנדלר, השני חייט, והשלישי עושה כובעים.

לב טהור

על לבו הזך וענותו אנו יכולים ללמוד מן הקטע הבא בשד"ח (מערכת ח כלל קמ): מה שנשתררב המנהג בדורנו להפליג ולהרבות בתוארים - הרב הגאון המפורסם; הגאון הגדול האמיתי; וכיוצא, זה כמה שנים שומה בלבי כי לא נכון הדבר הזה, ויש בזה משום חשש חנופה... ודרכי היה לצמצם בתוארים ככל מאי דאפשר, ולא לכתוב תואר הגאון זולת לגדולים המפורסמים בדורנו יחיו. אך ראיתי במכתב לחזקיהו מאת רב אחד מידידי יצ"ו עצה טובה קמ"ל לכתוב תואר גאון בכל אשר בשם רב יכונה, כי העדר תואר זה נחשב להעדר כבוד בדורנו... ומאז בטלה דעתי ורצוני... כי אחרי שמצאה הקפדה מקום לנוח, חוששני מחטאת להאדיב את לבבם חלילה, וגם משום והייתם נקיים לבל יחשדוני לרמות רוחא, זולת לקדושים אשר בארץ, רבנים וגאונים אשר המה כבר בעלמא דקשוט...

מפעל אדירים

חיבורו הענק 'שדי חמד' הוא עבודת פלאים שנעשתה ע"י אדם אחד. בהקדמתו הוא מתאונן על כך שידיו אסורות מללחום מלחמתה של תורה,

לישא וליתן בפלפול וסברא, כי זה שנים רבות איננו מצוי עם חברים מקשיבים המחדדים זה לזה בהלכה, כי יושב בדד בעיר נידחת.

את מפעלו הגדול 'שדי חמד' חילק לשתי מחלקות: אסיפת דינים, וכללים.

ראשית עבודתו היתה חלק הכללים: כללי הש"ס, ההלכה והאגדה והפוסקים. וכן קבע מערכות מיוחדות לכללים מסוימים שהם גופי תורה ומסתעפים לענפים רבים, כגון: חצי שיעור, מנהג, מצוה, ספק דאורייתא, דרבנן, ספק ספיקא, עדות, ערב וכדומה.

לחלק זה צורף 'פאת השדה' שהוא כעין מהדורה בתרא לספר הכללים. 'דברי חכמים' שרובו בנוי על חלק הכללים שבשדי חמד.

בראש כל מערכות אסיפת הדינים העמיד את מערכת ארץ ישראל. במערכה זאת לא הזכיר את המצוות התלויות בארץ, אלא רק את הענינים השייכים למעלותיה: איסור היציאה ממנה לחו"ל וחיוב העלייה וכו'.

מכתבים מכל הארץ

תיכף עם הוצאת ספרו לאור נתקבל בהתלהבות ע"י הלומדים, ומכל העולם פנו אליו בשאלות. הוא מעיד "מדי שבוע בשבוע יביא הבי-דואר טומוס מכתבים מינים ממינים שונים". "בשנים האחרונות רבו טרדותיו למעלה ראש, לא במילי דמתא בלבד כי רובא דאתו מעלמא מכל קצוי ארץ ואיים רחוקים, זה בכה וזה בכה בענינים מינים ממינים שונים".

שובר המחיצות

כדי להבין את אחת ממעלותיו הייחודיות של הספר, נביא את דברי הר"מ טולדנו (בתוך חמדת ישראל).

היתה מחיצה שהפרידה בין רבני אשכנז לספרד, כאשר באופן כללי לא הכירו כראוי זה את חיבוריהם של אלה. לדוגמה מחברים גאונים כהחקרי לב, הגר"ח פלאג"י, לא בא זכרונם אצל רבני אשכנז. וכמו כן, חיבורים ענקיים כהשואל ומשיב, טוב טעם ודעת, לא בא זכרונם בספריהם של רבני הספרדים. אי ההתענינות הזאת, משני הצדדים, הכבידה הרבה על מצב ההוראה והפסיקה ומיצוי ההלכות בשאלות חשובות בתקופות שונות.

וכאן מצא הגאון שדי חמד כר נרחב להתגדר בו. כבן א"י ששבילי ספרי הספרדים וכלליהם היו נהירין לו, ולרגל משרתו בקורסבזאר העיר הרוסית הקרובה לפולין וליטא, יכול היה להתוודע אליהם, והוא הביא מהפכה בשטח זה, וישכין באהלי הספרות הרבנית את הטוב והיפה שבספריהם של רבני ספרד ואשכנז, לקרב אותם אחד אל אחד והיו לאחדים בידו. בזה מונח סוד הצלחתו של השדי חמד, מפני נקודה זו שבו אנו רואים ספריות שלימות בלי מצוינות של רבני תורכיה, שאלוניקי, אזמיר וא", שאינם בנמצא אצל גדולי התורה בליטא ופולין - דבריהם מובאים בשדי חמד. וכמו

כן כמה ספרי שו"ת של רבני פולין וליטא בלתי מצויים בארצות המזרח, דבריהם באו בספרו זה, והכל בסדר נכון ובשפה פשוטה וקלה. הוא לא אחז בדרכי המליצה שהרבנים הספרדים השתמשו בה לרוב, ושהיא מוזרה לרבנים האשכנזים, גם לא לא לקח לו דרך ההתפלפלות של רבני ליטא ופולין, שאינה דרך סלולה בעיני פסקני ספרד, אלא הלך בדרך האמצעית השגורה והמונבת לכל.

'לא העתיק רק את הפסק'

רבי שלמה הכהן מוילנא כתב (נדפס בשד"ח תחילת ח"ו) כי ספרו 'נצרך מאד להלכה ולמעשה לרבני וגאוני הקהילות ויהיה לתועלת יותר מחיבור הפתחי תשובה, יען כי הגהמ"ח פתחי תשובה ז"ל כתב בדרך קצרה מאד ולא העתיק רק הפסק הלכה העולה משו"ת הנ"ל, ובקל יוכל לטעות בו בלתי אם יעינו בגוף הספר, ולא כן עשה כת"ר נ"י כי הביא כל דברי הגאונים בתשובותיהם כל אחד דעתו וראייתו באריכות, וכבודו מפלפל בדבריהם ומראה פנים לכל צד ומכריע".

הערה מעניינת כתב רבי שלמה הכהן באותו מכתב: "וזאת ראיתי לכתוב לכבודו נ"י כי יותר ראוי והגון לספרו, כי יקרא שמו של כת"ר נ"י על הספר ולא להעלים שמו כפי ששמעתי, ואכן לענ"ד יותר ראוי ונכון שלא יעלים שמו וזכרו על ספרו, וזה יהיה תועלת גדול להספר ויהיה הדבר מתקבל בעיני חכמי הדור".

מפתח ועריכה

הגאון רבי משה שטרן מדברצין בעל הבאר משה, ערך מפתח גדול לספר השדי חמד. בהקדמתו הוא מכביר בשבחיו של השד"ח, ובין הדברים כותב:

"אומן מופלא ויחיד מומחה בביאור השיטות בכלל והחילוקים בפרט, בסידור יפה ונאה איש על מחנהו ואיש על דגלו, לא נמצא כמותו בספרי האחרונים. ובכלל אין ספר בסוג זה שיהיה מדבר כמעט מכל ענין וענין שבש"ס, ולא בדרך פורח באויר אלא ממש מן היסוד עד למעלה ראש... והעולה על כולנה שהכל עשה בענוה יתירה, בלי קולות וברקים בלי רעש וסערה. ואדרבה, מכל שורה ושורה שבספרו בולט ומונח שהמחבר בעצמו היה בטל במיעוטו, לא בדרך עשייה בעלמא (-מעושה) אלא בביטול ממש ונרגש עד למאד, שמעומק לבבו וטוהר נשמתו הדברים נובעים.

בשנת תשס"ו יצא לאור ספר "אוצר שדי חמד" עמ"ס שבת, מרבי ישעיה גרינוואלד מארה"ב, ובו מלקט מכל ספרי השד"ח לפי סדר הגמרא, למען יוכלו הלומדים ליהנות מאוצרו הטוב בלי חיפוש רב.

שם הספר והפולמוס אודותיו

שם הספר 'שדי חמד' נקרא ע"ש פסוק בישעיה (לב, יב) "על שדי חמד ועל גפן פוריה". בהקדמתו הוא מוסיף עוד ארבעה טעמים ורמזים בשם זה, בהם הטמין ברמז את עיר מולדתו ירושלים, ואת

שמות אביו ואמו, ועוד רמזים מענינים.

בתחילת חלק ו' נדפס קונטרס בשם "באר בשדי", שם מאריך להשיב על אחד הרבנים שכתב לו במכתב כי לדעתו אין נכון לקרוא את שם הספר "שדי חמד", מפני שיש שם אחד משמות השי"ת "שק-י", והכורך רגיל לחתוך את הדף הראשון בו מופיע שם הספר, ונמצא שם ה' מוטל באשפה. ובעל השד"ח מוכיח ששם שנכתב ללא כוונת קדושה אלא לשם מילה של חול, אין בו קדושה.

אולם לא נחה דעתו עד שהריץ שאלה זו לגדולי המשיבים, ואת תשובותיהם הדפיס שם. רבים מגדולי הדור המשיבים הגדולים שלחו את מכתביהם להצטרף לדעתו של השד"ח שאין בכך חשש, מי בא בארוכה ומי בא בקצרה, הלא המה: רבי יוסף זכריה שטרן משאוול, רבי דוד פרידמן בעל השאלת דוד, הגדול ממינסק, רבי רפאל שפירא, החשק שלמה, המהרש"ם, האדר"ת, הערוך השלחן, רבי אלכסנדר משה לפידות, הדברי מלכיאל, הבית יצחק שמעלקיש, רבי אליעזר גורדון מטעלז (שכתב תשובה ארוכה עד מאד) ועוד. מעניין לציין שכל הרבנים שהתכתב עמם בענין זה, היו מחכמי ליטא ורוסיה. כנראה הסיבה לכך, שבאותה העת כיהן השד"ח כרב בעיר קורסבאזר שנמצאת באזור רוסיה, ולא היה ניתן לו להתכתב עם חכמי הספרדים המתגוררים במרחק.

למען ציון לא אחשה

באחד מכתביו שפרסם בראש ספרו 'שדי חמד' (חלק ו) כותב: "מי האיש החפץ חיים, להיות תמכין וסעדין, לחמול ולרחם על יושבי א", על הכלל או על הפרט במיטב כספו, איש אשר כברכתו. עלי ועל ראשי לקבל טרדה זו בל"נ. אקבל את כספם באהבה ואשלחם בל"נ לאשר בחרו. ועלי להודיעו מקבלת כספו, להרגיע את רוחו הנדיבה, וגם להשיג לידו קבלה מהמקבל, יחיד או רבים, ולא אשנה מדעתו כמלא נימא".

על המצב הקשה בארץ:

"מי כהחח"מ (-ר"ת שמו) היודע צערם של עניים ותלמידי חכמים, כמה אלפים נפשות יקרות בישראל היושבים בארצות החיים ואין להם משלהם, וכעני עבדים אל יד אדוניהם, כן עיניהם נשואות אל נדבת אחיהם, אשר בחו"ל, לחוס ולרחם עליהם".

בשנים המרובות שהתגורר בניכר, לא שכחו געגועיו לציון. אז לא ידע כי עתיד הוא להתגורר בסוף ימיו בארץ ישראל, ונשא תפילה כי לפחות ייקבר באדמת הקודש.

וכל יום כי יעבור / אוחיל ואצפה בכליון עינים / כי ישקף ה' לטובה / ויזכני לשוב ולהתישב בתוככי ירושלים / ואני זקנתי את יום מותי לא ידעתי / אנא ה' שם תהא מנוחתי / שם תהא קבורתי / בעיר הקודש ירושלים.

רגלי מוליכות אותי

בשנת תר"ל נסע לא"י להשתטח על קברי הצדיקים, וחזר לקרים. כאשר ראה שמצבה הרוחני של קהילתו עומד כבר על מצב איתן, והעמיד דורות של תלמידי חכמים, ראה הזדמנות למלאות את משאת נפשו. בתחילת שנת תרנ"ט הודיע לבני הקהילה על החלטתו לעלות להשתקע בחזרה בא"י. בתחילה ניסו להניאו מכך, אך הוא עמד איתן בדעתו, והודיע שהחליט על כך באופן נחרץ. כאשר ראו בני הקהילה שהוא נחוש בדעתו, עמדו לימינו ועזרו לו במסעו. הם דאגו לו להכנסה קבועה בארץ, וכן מימנו את הוצאות הדרך. כמו"כ שלחו עמו שני אנשים מחשובי העדה ללוותו עד לא"י.

באותו יום שעזב את הקהילה, התאספו כולם ונשא לפניו דברי פרידה. הוא חיזקם ועודדם להמשיך בקיום התורה ודרכי המצוות, ובסיום נאמו בירכס נרגשות. מעמד כביר זה נשאר חרוט על לבם שנים רבות. כולם יצאו ללוותו, אנשים נשים וטף, כאשר הוא מובל תחת חופה.

הפרידה מקהל מרעייתו היתה קשה, ולפי עדות אחד מבני עירו "באו אנשים למאות ולאלפים אל החו, ועמדו על רגליהם עד אשר נעלמה הספינה על מימי הים השחור".

נוה היפה - יפו

לאחר כמה שבועות עגנה אנייתו בנמל העתיק של יפו. יהודי המקום ערכו לכבודו קבלת פנים חמה, והוא שהה בקרבם שבועיים ימים. התהלך בחוצותיה, ולבו עלץ ממראה התפתחות הישוב. כצאתו מיפו הביע את רשמיו באגרת לפרנסי העיר בזה הלשון: "אודה ואברך את ה' אשר זיכני לעלות לעיר"ק ולשכון בנוה היפה יפו תבנה ותכונן, ואשבח לאבינו שבשמים אשר עיניו פקוחות על הארץ הקדושה, כי זכיתי לראות עיר הקודש הזאת בשלוותה אחרי ראותי אותה בשנת התר"ל בפחותה, יהי שם ה' האומר לעירי יהודה תבנה, מבורך, והנני מברך ברכה שהחינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה לראות נוה היפה יפו תונ"ב, וברוכים יהיו כל האנשים הנכבדים פה אשר ענותם תרבני וקבלו פני בסבר פנים יפות והראו לי כל בית נכאתה של העיר, בתי התפילה ובתי הספר שיסדו למו הדרים בעיר"ק הנ"ל".

בשובי לירושלים

מיפו עלה לירושלימה, וגם פה נתקבל בחיבה גדולה ע"י הקהילה וחכמיה. הוא התכוון להתבודד פה בפניה שקטה, בין אוצרות ספריו ולהשלים את חיבורו הגדול 'שדי חמד', גם אם יצטרך להסתגל לחיי צער, כלשונו: "ידעתי כי בבואי אל הארץ הקדושה, לא תהיה פרנסתי מרווחת כבראשונה, אבל יודע רבוני כי על דעת כן באתי להתנהג כאחד העם, ולא לילך בגדולות, לא בנויי המלבושים ולא

שום דבר מהנהגת בני אדם, כי רק כאחד מדלת העם תהיה כל הנהגת ביתי, בלחם לאכול ובגד ללבוש, לא אכילת מעדנים ולא לבושי שנים, וחלילה מלקבל עלי שום משרה גדולה או קטנה למען תהיה דעתי פנויה לעסוק במלאכתי בסידור המערכות ולא יטרידוני ולא יפסיקוני טרדות אחרות".

אולם לא ארכו הימים, ונתפנתה משרת החכם באשי ונתנו החכמים עיניהם ברבי חזקיה, כי לו נאה ולו יאה. כיון שהגיעו הרמזים והלחישות לאזניו, נזדרז לברוח מן הכבוד ועבר לעיר האבות חברון.

אל עיר האבות

בבואו לחברון הפיח רוח חיים בתושבי העיר. בספר חמדת ישראל מתאר את בואו: "איש יפה תואר, כולו אצילות וענוה, הדור בלבשו, עטוף בגדים לבנים, כיפת תכלת על ראשו, זקנו יורד על פי מידותיו, עינים שופעות תום ורחמים, דיבורו נחת, צעדיו מישרים כובש לבבות ומקרבם לתורה".

ביקש לישב בשלוה

בחברון התקיים ישוב קטן, ובה קיווה להגשים את שאיפותיו "בבטחוני בהש"ת אשר בו אוכל לבלות את ימי חיי זקנתי על התורה והעבודה במנוחה בלי מפריע". אלא שעצת ה' היתה שונה, וכאשר לאחר תקופה קצרה נפטר רבה של חברון, רבי רחמים יוסף פראנקו, פנו אליו בבקשה שיטול על עצמו את הרבנות.

בתחילה סירב באמרו: באתי לעיר האבות כדי להשלים את תפקידי חיי, לסיים את ספרי 'שדי חמד' לפני בוא יום פקודתי, וזמני לא ירשני אפוא לטפל בצרכי ציבור. ראשי העדה לא הרפו ממנו, הבטיחו לו שלא יטרידוהו ולא יפריעו לו מלסיים את עבודתו הקדושה. לבסוף הסכים, ורק תנאי מפורש התנה שלא יטרידוהו בעניני יום יום ולא יטילו עליו

את משא ההנהלה. ברם, הוא קבל עליו מרצונו הטוב לטפל בענין תלמוד התורה, כי ת"ת כנגד כולם.

ת"ת חברון

תלמוד התורה בחברון עמד אז בשפל המדרגה.

המלמדים לא היו ראויים לאותה אצטלא, ולא ידעו למשוך אליהם את לב התלמידים ולקרבם לתורה. השוט התנופף מעל לראשי הילדים, יחד עם עוד כלי משחית. אם אבוא לתאר בזה את פרצופי המלמדים ואת ענויי הילדים, לא אספיק. התלמידים מצאו להם דרכים לברוח מהת"ת, בחרו להם להסתובב בחוצות לעסוק במשהו, ובלבד שלא לראות את פני המלמדים והרצועה. השד"ח שניחן בחוש פדגוגי עמוק, עמד על מקום התורפה וניגש לפעולה. הוא ניסה לכבוש את לב התלמידים בהזמינו כוחות הוראה מירושלים, ופעל יחד עם הרבנים האשכנזים להעמיד את הדברים על מתכונת טובה.

הוא גם יסד ישיבה שנקרא 'ישיבת שדי חמד' בשביל ת"ח צעירים ובשביל בני עניים. במעונו היפה, בחדרים מרווחים מלאי אור ושמש, נתכנסו אברכים שוחרי תורה והגו בלימודים. הסביבה הנעימה, הכלים הנאים והאוירה הלבבית, כל אלו הרחיבו דעתם של הלומדים, ומשכו כוחות עיוניים לישיבת הגאון.

הוא השתדל להנעים את חיי התלמידים. בכל ראש חודש היה מוסר סכום כסף ביד המשגיח למען יקנה 'דברים טובים' לתלמידים ויולכם לטייל בכרמי חברון.

שילוב כוחות

קשרים עמוקים ניהל עם העדה האשכנזית בעיר, שהיו רובם מחסידי ליובאוויטש. יחד עם שאר הרבנים פעל לפתח את מצבה הרוחני של העיר. בסיועו ובתמיכתו של הרש"ב מליובאוויטש פעל לרכישת מבנים נוספים להרחבת הישוב. הוא אף הקים בעיר ישיבה שנקרא 'שדי חמד' אשר התקיימה בביתו, שם עמלו ושקדו צעירים ביגיעה על התורה.

בסילוק הענן

בכ"ז במרחשון תרס"ה חלה מאד, ותלמידיו ונאמניו הרבו בתפילות ותחנונים לרפואתו. רבני חברון אף חיברו תפילה לרפואתו בשם "תפילה לחזקתו בחלותו", בכל ערי הארץ הרבו בתפילה ותחנונים לרפואתו. בערב חנוכה כ"ד כסליו, עלה בסערה השמימה.

צוואה מפליאה השאיר אחריו, בה הוא מפרט ונותן הוראות ברורות לאחר הסתלקותו (נדפסה בספרו שדי חמד). יצוין כי החל לכתבה בגיל שלושים.

סיפור מופלא מספר רבי משה בלוי בזכרונותיו (על חומות ירושלים). היה זה כשנה וחצי לאחר פטירתו, כמה ערבים חיללו את קברו ופתחוהו ואף רצו להוציאו. רבים מתושבי העיר הוזעקו לבית העלמין, ועמדו נפעמים למחזה שנגלה לעיניהם. הקבר היה פתוח והגוף היה שלם כביום הקבורה.

אמרי ישראל

**מאמרי חיזוק והשקפה בחשיבות התורה וערכה, ועוד מאמרים וביאורים בהרבה ענינים.
הגאון רבי ישראל טאפלין, ליקוואוד תשפ"ג. צוף - בית הוצאה לאור.**

ספריו של הגאון רבי ישראל טאפלין שליט"א כבר קנו להם שביתה בכותל המזרח של כל ספרייה תורנית חשובה ובהיכלי בתי הכנסיות ובתי המדרשות בכל ריכוזי יהודי בעולם. הידועים שבהם: תאריך ישראל, אורח ישראל, זמני ישראל, הליכות ישראל והליכות חיים. גם בשנים האחרונות מניף הגאון המחבר ידו מעת לעת ומניח על שולחנם של מלכים משופרא דשופרא דיליה. לפני שנים אחדות הדפיס את הספר הנפלא 'במחיצת חכמי ישראל', בעניני הלכה מגדולי ישראל, ובו קונטרס בעניני חיזוק והדרכה שנשמעו מפייהם.

דבריו השקולים והמחושבים של הגאון המחבר, המבוססים היטב במקראות, בדברי חז"ל הקדושים ועד לגדולי ישראל בדורות האחרונים, מוגשים בבהירות גדולה ומתיישבים על לב ההוגה והמעייין בהם, ולפיכך תועלתם גדולה.

בספר כמה מדורי מאמרים, במדור העוסק בפרשיות התורה, ימצא המעיין מאמרים מסודרים ובנין שלם על נושאים מרכזיים בהשקפה היהודית, שרבים מהם נוגעים לעבודה האישית של כל יחיד בעולמו הרוחני. בין הנושאים המתבררים במדור זה: הצלחה וסייעתא דשמיא, החומרה המיוחדת שבעניני בין אדם לחבירו, כיצד מחזיקים התעוררות, עולם הזה ועולם הבא, משפטיך תהום רבה, הטבה לאחרים, מלאכים, תפילה ורחמים על רשעים ועוד ועוד.

המדור המרכזי בספר עוסק בלימוד התורה וקניניה, ובו מתבארים בין היתר: חשק בלימוד, אושר החיים, התחלות קשות, התמדה, לימוד תורה, מעלת לימוד הנכדים, עמל התורה, ענוה, רב חבר ותלמיד, שבירת המדות, שימוש תלמידי חכמים וכהנה וכהנה.

במדור הכללי מתבררים מאמרי השקפה סדורים בכל מעגל החיים: אמונה, ברית מילה, בר מצוה, חשיבות הזמן, קבלת יסורים, חתן וכלה, טהרת הלב, יסורים, כבוד האדם, כבוד חברים, עליות וירידות, רצון ועוד ועוד. מספר מאמרים מוקדשים לדמויות הוד בכלל ישראל: יעקב אבינו, דינה, דוד המלך, יחזקאל בן בוזי, צדקיהו מלך יהודה.

מאמרים במעגל השנה: תשובה, צום גדליה, חנוכה, שובבי"ם ת"ת, פורים, גאולת מצרים, אייר, שבועות, ימי החורבן וענינים, תשעה באב, יאהרצייט.

בחציו השני של הספר שני מדורים חשובים העומדים בפני עצמם וחשיבותם ומעלתם רבה. במדור הראשון דולה הגאון המחבר ומשקה לנו מתורתם של רבותיו הגדולים: רבי משה פיינשטיין, רבי זליג עפשטיין, רבי פנחס שיינברג ורבי אברהם שור מדברי התעוררות והספד שנמסרו על ידם והוצקו אלי גליון ביד סופר אמן, הוא המחבר שליט"א.

קובע ברכה לעצמו המדור השני 'מאוצרותיו של המשגיח', שהוא חיבור שלם בפני עצמו, מוועדים חדשים שמסר המשגיח הגה"צ רבי מתתיהו חיים סלומון שליט"א, מנהל רוחני דיישיבת ליקוואוד, לפני חבורה מיוחדת של תלמידים מקשיבים בשנים האחרונות. גם ועדים אלו ערוכים בטוב טעם ודעת וביאו בלא ספק לתועלת מרובה.

הוצאה לאור: צוף - בית הוצאה לאור. הפצה: קולמוס.

טוב סחרה מכל סחורה.

הופיע וראה אור בשעה טובה

ספר

אמרי ישראל

הכולל מאמרי חיזוק והשקפה בחשיבות התורה וערכה
והחובה לנצל כל רגע לקנותה
וכן מאמרים רבים נוספים בנושאים שונים מרתקים

נכתב ביד אמן

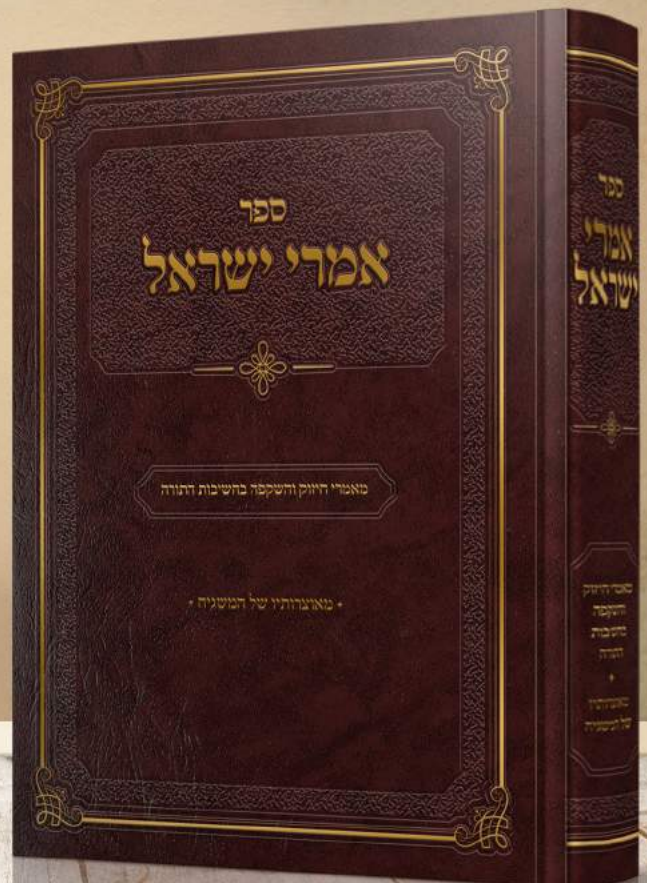
הגאון רבי ישראל טאפלין שליט"א

הנודע בספריו הרבים

♦ מאוצרותיו של המשגיח ♦

הספר מכיל ידיעה נדירה
ורחבה,
מוועדים חדשים שנמסרו
בחבורה מיוחדת
מפי המשגיח דליקוואוד
הגה"צ
רבי מתתיהו חיים סלומון שליט"א

ספר חובה
לכל
בן תורה

יצא לאור ספרו החשוב

של מורנו הרב **חיים קאהן** שליט"א
אב"ד בד"צ עץ חיים ודיין קהל עדת ישורון

ספר

דיני משפט

בו נקבצו עיקרי דיני ופסקי חושן משפט
ערוכים ומסודרים בשפה ברורה לפי סדר נושאים, המוגשים כפסקי הלכה למעשה
בדיני ממונות תוך ציון מקורות הדין.
הספר עוסק בנושאי היום יום הנוגעים לכל אדם החפץ ללמוד על מנת לעשות
ולנהוג על פי דין תורה במקצועות אלו.
מקורות ההלכה המובאים בספר הינם כלי עזר לכל דיין ומורה הוראה,
והזדמנות לחזרה על עיקרי הסוגיות בסדר נזיקין אליבא דהלכתא.

- דבר שלא בא לעולם •
- חזקת ממון • דינא דמלכותא •
- אדם המזיק וממון המזיק •
- חובל • גניבה וגזילה •
- מעקה והסרת מכשול •
- בעלות וקנין • אבידה • הפקר •
- השגת גבול • ירושה • שכנים •
- מקח וממכר • מקח טעות •
- אונאה ומדות ומשקלות •
- אונאת דברים •

